

Biblický Dějepis

zjevení Božího

v starém zákoně.

Pro studující mládež a vzdělanější
obecenstvo vůbec,

sestavil

Dr. Innoc. Frencl,

učitel náboženství na c. k. gymnasium akad. starého města Prahy.

Druhé vydání.

V Praze.

Tiskem a nákladem Rohlíčka a Sieverse.

1865.

Nákladem **Rohlíčka a Sieverse** v kníž. arcibisk. semináři
vyšly a jsou následující knihy k dostání:

(Ceny v rak. čísle.)

Bible česká čili: Písmo svaté starého i nového zákona.
Druhé vydání. Za 2 zl. 10 kr.

Čítanka maličkých na způsob slabikáře. Ku pomoci veřejným a soukromým učitelům. Za 24 kr.

Desatero knih historie církevní od Evsebia přijmáním Pamfili, onda cesarejského biskupa, řeckým jazykem sepsané, potom od Jana Kocína z Kocinétu, předního písaře radního v menším městě pražském, z řeči latinské v českou přeložené, nyní od Jana Ev. Krbče, kněze církevního, s řeckým čtením srovnané, na mnoze opravené, příhodnými výklady i novým letopočtem opatřené, a znova na světlo vydané. Za 1. zl. 40 kr.

Daneš Fr. Řeči pohřební. Za 84 kr.

Eliezer a Neftali. Dobytí Jericha. Novelly od Floriana. Z francouzského přeložil P. Prokop Ondrák. Druhé vydání. Za 28 kr.

Hnojka A. V., Tělo lidské s ohledem na duši lidskou, čili: Anthropologie. Za 56 kr.

— Evangelia na všechny neděle, svátky a několik znamenitějších dní roku církevního s umučením našeho Spasitele, všesrozumitelně vyložená dle kat. učení víry a mravů, z dějů světských i svatých, ze zeměpisu, ze starožitnosti, z přírodnictví, z mluvozpytu, z obřadů a obyčejů bohoslužebných židovských a katolických. Dva díly. Za 2 zl. 12 kr.

— Katechismus o svatých obřadech církve katolické. Druhé rozmnožené a poopravené vydání. Za 56 kr.

Hoffmann F., Loango, věrný sluha mouřeninský. Za 22 kr.

Hulda, aneb: Otcův hřích, matčina kletba. Romantická povídka ze spisů Klaurenových od Fr. B. Tomsy. Za 22 kr.

Krvavý poklad. Truchlivá povídka ze spisů Klaurenových od Fr. B. Tomsy. Za 24 kr.

Modlitební knížka a mešní zpěvník pro žáky a žákyně na školách národních, se 4 obrázky a obálkou. Za 22 kr.
Ta samá váz. 32 kr., se zlatou ořízkou 54 kr.

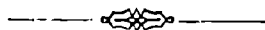
Mučedníci. Z francouzského Chateaubrianda přeložil P. Prokop Ondrák, děkan Příbramský. V snižené ceně za 84 kr.

Nauka o slohových videch a zástupkách. Ku prospěchu studující mládeže. Sestavil Jan V. Rozum. Za 12 kr.

Biblický Dějepis

zjevení Božího

v starém zákoně.

Pro studující mládež a vzdělanější obecnstvo vůbec,

sestavil

Dr. Innoc. Frencl,

učitel náboženství na c. k. gymnasiu akad. starého města Prahy.

V Praze.

Tisk a sklad Rohlíčka a Sieverse, v arcibiskupském Seminári.

1865.

Ú v o d.

§. 1. Ponětí náboženství.

Náboženství vůbec jest učení o Bohu a o poměrech jeho k světu vesměs, zvláště pak k lidem; čili učení o Bohu, co jest a co činil pro nás, bychom došli cíle svého, zároveň i co chce a co my také činiti máme k dosažení téhož svého určení.

Než ale sv. náboženství nemá toliko býti vědou a zůstatí jedině předmětem poznání, nýbrž dle přirozenosti své a určení svého má se státi nám životem, totiž pronikati a řídití veškeré naše myšlení, chtění a jednání.

Takovéto v život přešlé náboženství slove živé náboženství a jeví se jakožto vědomité, svobodné a živé obcování člověka s Bohem.

Živé náboženství jest zajisté obcování člověka s Bohem; ježto Bůh se tuto člověku sděluje, naň působí a jej k sobě táhne, a člověk Boha poznává, jej ctí a jemu slouží a k němu myslí se nese. Onoť jest také vědomité obcování člověka s Bohem, ježto nezáleží toliko v jakémisi temném citu, abrž v živém vědomí a poznání obcování tohoto, tak že tu člověk zároveň cítí a poznává Boží velebnost, jakož i svou odvislost od něho. Zve se také svobodným obcováním, poněvadž člověk v obcování tomto svobodně svou odvislost od Boha uznává a z lásky zákon jeho plní a k němu se nese; ježto Bůh, stvořiv člověka svobodného a působě naň, svobodnou vůli jeho neruší; jakož on sám dle dobrolíbeznosti své s člověkem v obco-

vání vstupuje. Sluje také živé náboženství posléze živým obcováním člověka s Bohem, poněvadž se jeví v činech, jichžto poslední cíl jest Bůh, což zajisté jest znak života náboženského.

Pozn. Již slovo samo „náboženství“ značí nějaký svazek, který člověka k Bohu víže a jej k živému obcování s ním přivodí, jakož i latinské slovo „religio“ (Religion); což důmyslně vykládá Lactantius, an píše: „*Hac conditione gignimur, ut generati nos Deo justa et debita obsequia praebeamus, hunc solum noverimus, hunc sequamur, hoc vinculo pietatis obstricti De religati sumus, unde ipsu religio nomen accepit.*“

Takovéto náboženství jest jedinký prostředek k dosažení *svrchovaného cíle* člověka, který zajisté nezáleží v jiném leč: *aby člověk s Bohem spojen jsa s ním a v něm, jakožto pramenu vši blaženosti, sám došel věčného blahoslavenství.* K tomuto však spojení nelze člověku dospěti, lečby nevešel v živé obcování s Bohem a jej poznal, ctil a miloval.

Pozn. Z toho jde, že živé náboženství jest nejdůležitější úlohou člověka, ke kteréžto onen nemůže býti netečným, lečby nechtěl býti netečným k určení svému, což ovšem by byla věc rovněž tak zpozdilá jako zhoubná.

§. 2. Výminky pravého náboženství.

Jakkolivěk sv. náboženství svobodnou činnost člověka předpokládá, tak sice, že by bez ní nikdy k živému náboženství nedospěl, není předc ono výsledkem činnosti jeho tak, aby člověk byl hlavní neb jedinou a poslední příčinou náboženství.

Náboženství zajisté, jakožto obcování člověka s Bohem, jest výsledek dvou činností, totiž činnosti Boží a člověčí; a poněvadž Bůh co bytost sama od sebe jsoucí (nepodmíněná) jest první a hlavní příčina všech tvorů a všelikých poměrů jejich, kteréžto co podmíněné bytosti od něho závisí, jest i Bůh první a hlavní příčinou sv. náboženství, a to sice v dvojím ohledu:

1. Tím, že člověka učinil náboženství schopna, dada mu k tomu *vlohy*, které *náboženské* vlohy slouti mohou (religiöse Anlagen);

2. Tím, že na tyto vlohy náboženské působil, veda a odchováváje lidstvo k sv. náboženství, v čem záleží *zjevení Boží*.

§. 3. I. Vlohy náboženské.

K čemu Bůh kterou věc stvořil, k tomu zajisté dle ne-
skončené moudrosti své spůsobnost v přirození její vštípl,
aby byla tím, čímž dle jeho rady (vidky) jí býti uložil.
Stvořiv tedy Bůh člověka k náboženství, učinil jej k tomu
spůsobna, uděliv mu vlohy, které jej náboženství schopna
činí, kteréžto jsou:

1. Rozum, kterýž jest mohutnost, pravdu poznati a
pak i samého původce všeliké pravdy — Boha, a v něm a
skrže něho pak všelikou vyšší pravdu; což ovšem jest vrch
lidského poznání.

Mohutnost tato nás činí schopny, že Boha a poměry
jeho k nám, jeho činnost, jeho vůli a vůbec poskytované
jím pravdy poznáváme, což jest první výminka náboženství.

2. Svobodná vůle, kteráž jest mohutnost chtíti, neb
nechtíti, tak nebo jinak sobě voliti a sice tak, že člověk
sám — jeho vůle — jest poslední příčinou svého chtění neb
volení.

Mohutnost tato činí nás schopny, že poznávající Boha
a zákon jeho, jej svobodně plniti a v dobrovolné obcování
s Bohem vejíti můžeme, což opět jest před důležitá známka
náboženství.

3. Svědomí, které víže svobodnou vůli člověka k zá-
konu Božímu; a sice před činem, mocně vzbuzujíc jej ku
plnění dobrého a varujíc ho od zlého; po činu pak soudíc
a trestajíc či schvalujíc jednání jeho, jak sobě volil — dle zá-
kona Božího čili nic. Onoť jest hlas Boží ozývající se v srdci
každého a táhnouc jej k Bohu.

4. Srdce, co mohutnost citů libých i nelibých, jak ta
neb ona věc přirozenosti naší jest vhod či nevhod, kteréžto
city dle rozličnosti věcí, které je působí, jsou rozdílné.

Mohutnost tato působí v ohledu na náboženství, s je-
dné strany že poměry, v jakých k Bohu stojíme, netoliko
poznáváme, ale také cítíme, odkud náboženské city n. p.
odvislosti, vděčnosti, pocty atd. povstávají; s druhé strany

působí, že se srdcem po Bohu neseme, ježto srdce naše touží po svrchovaném blahoslavenství, kterého však jediné v Bohu dochází; jak dobře dí sv. Augustin: „Fecisti nos Deus ad te, et inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te.“

Pozn. Mohutnosti tyto náboženské tvoří vlastně v člověku obraz Boží, v kterémž Bůh takřka zůstavil stopy své Božské přirozenosti, a skrze který jej k sobě táhne. Nebo poněvadž všech tvorů světa povahami to se tvrdí, že se podobné k podobnému táhne (Sir. 13, 18.), člověk pak sobě rovného nic na zemi nenachází kromě toho, k jehož obrazu upodoben jest; jde odtud, že se srdcem svým nemá kam obracet než k tomu prameni svému, z něhož vyplývá.

§. 4. II. Zjevení Boží. Ponětí jeho.

Jakkolivěk vlohy náboženské první jsou výminka, by člověk k náboženství dospěl, nejsou přece jediná. K tomu musí také přistoupiti zjevení Boží.

Jest pak zjevení vůbec objevení-se či ukázání-se něčeho, co dříve bylo skryté a nepoznané. V tomto smyslu jest i stvoření přírody vesměs a člověka zvlášť zjevení Boží, ježto Bůh „přebýváje v světle nepřístupném“ (1. k Tim. 6, 16.) se ukázal a objevil, totiž svou slávu; jak dí písmo svaté: „Nebesa vypravují slávu Boží, a dílo rukou jeho zvěstuje obloha.“ (Žalm 18, 2.) „Neviditelné vlastnosti jeho (Boží) ze stvoření světa, skrze ty věci, kteréž jsou učiněny rozumem, pochopeny a spatřiny bývají, totiž jeho věčná moc v Božství.“ (k Řím. 1, 19. 20.)

Pozn. Zjevení toto, poněvadž se tuto děje prostředkem přírody vůbec, zvláště pak přirozenosti lidské, slove také přirozené.

Než ale Bůh netoliko se zjevil skrze přírodu a člověka, ale on také se zjevil člověku. Vytknuv jemu za cíl náboženství, muselť zajisté k tomu vésti a vychovávatí jej; k čemuž však mimo stvořitelské činnosti Boží (přirozeného zjevení) bylo třeba jiné zvláštní činnosti a působení na člověka, kterážto sluje nadpřirozená, čímž ovšem zjeveno či známo jest učiněno člověku, co mu dříve bylo skryto; Bůh totiž a poměr jeho k světu; a v tom vlastně záleží zjevení Boží.

Zjevení Boží jest nadpřirozená činnost Boží, skrze kteroužto Bůh bezprostředně na člověka působí a jemu se sděluje a tím ho k pravému náboženství odchovává.

Z výměru tohoto jest patrnó:

- A) která jest činnost Boží v zjevení Božím,
- B) který jest způsob zjevení Božího.
- C) Jaký jest cíl zjevení Božího.

§. 5. A) Činnost Boží v zjevení.

Že Bůh sám činný jest, když se člověku zjevuje, patrnó již z samého ponětí zjevení Božího. Neb on jest to, jeho bytost, jeho vůle atd., což se nám v zjevení známo činí a objevuje — jej ale a bytost jeho nemůž žádný zjevití člověku leč on sám. Činnost tato však jest *nadpřirozená* a rozeznává se od přirozené činnosti Boží, jakáž se objevila v přirozeném zjevení Božím či v stvoření světa, a se jeví posud v zachování jeho, toliko tím: že v stvoření Bůh z ničeho pouhou vůlí svou svět spůsobil, — věčný časné, neskončený konečné věci vyvodil — v zjevení ale Bůh rovněž pouhou vůlí svou na tvorstvo (to což jest) působí, však ale takové účinky vyvozuje, které z toho, což jest (z přirozených sil tvorů), neplynou, nýbrž jsou výsledek všemocného působení jeho. Z toho patrnó, že nadpřirozená tato činnost Boží se neliší od přirozené z ohledu na Boha, jakožto původce jejího; neb v tomto ohledu jest stvoření rovněž tak nadpřirozené jako zjevení Boží aniž ne z ohledu na účinky činnosti Boží, kteréž jsou rovněž podivné a nadpřirozené jak v stvoření tak i v zjevení; toliko v způsobu, jak Bůh činným se býti jeví v zjevení, liší se od způsobu činnosti své v stvoření, že totiž v stvoření ničeho nestává, nač by Bůh působil, v zjevení ale působí na to, což jest, na tvory, ne však prostředkem přirozených sil jejich, nýbrž pouhou vůlí svou — bezprostředně.

Z toho plyne samo sebou poměr zjevení Božího k stvoření, jakož :

a) *Činnost Boží v zjevení jest do podstaty tatáž jako v stvoření, jelikož tuto znamenati lze téhož působce totižto Boha, a týž výsledek totiž účinky nové posud nevidané jediné*

mocí Božskou působené. Neb výjevy v přírodě, jaké se dějí při zjevení Božím, nové duchovní rozvinutí, jaké zjevující se Bůh působí, jsou rovněž tak nové a podivné jako tvorové, kteří se objevili, když Bůh svět stvořil.

b) *Činnost Boží v zjevení neruší, co stvořitelská činnost původně působila a ustanovila, ale toliko to, co porušeno a v nepořádek neb v zkázu uvedeno, napravuje, přetvořuje a obnovuje neb k vyšší dokonalosti přivozuje a to v úplném shodu s pravou přírodou a dle jejích zákonů. Bůh zajisté, původce obé činnosti, nemůže dle neskončené moudrosti své rušiti ve zjevení, co jednou dle věčných neměnných rad svých ve stvoření ustanovil, aniž by se mohl člověku zjevit, kdyby se mu v zjevení zcela jiným býti objevil a ukázal než jako v stvoření.*

§. 6. B) Spůsobové zjevení Božího.

Ač činnost Boží v zjevení jest v podstatě své vždy táž, totiž na přírodu vůbec, zvláště pak na člověka a na ducha jeho bezprostředně působící; jsouť pak spůsoby, v jakých se činnost tato objevuje, rozdílné. Jelikož Bůh v zjevení svém na tvorstvo působí, v tomto pak rozeznáváme hmotu a ducha, které jsou rozdílné přirozenosti, působí Bůh také v zjevení na obě způsobem oběma přiměřeným a to sice v hmotné přírodě vyvozuje divy neb zázraky, a na ducha působí nadšením, v kterýchžto obou formách se Bůh člověku zjevuje a z čehož tento přichází ku vědomí zjevení Božího.

1. *Jsouť pak zázraky takové výjevy v přírodě, které nelze vyvoditi ze zákonů přírodních a sil jejích, v kterých tudíž nadpřirozenou činnost Boha se zjevujícího a bezprostředně tuto působícího vidíme.*

Co vlastně div činí znakem zjevení Božího, jest poměr jeho k ostatním úkazům jej předcházejícím, že se totiž z nich, jakožto z přirozených příčin nedá odvoditi — což působí ovšem zprvu podivení (odtud *div*) a pak pudí člověka, by pak soudil na jinou vyšší příčinu, — totiž na činnost Boží, — která tuto bezprostředně působí a skrze kterou Bůh se sám tuto bezprostředně zjevuje. Tím ale, že

Bůh u konání divů bezprostředně působí výjevy, které ze zákonů přírodních vyvoditi nelze, *neruší* se zákony přírody aniž přirozený běh tvorstva, abrž tyto mají svou ustavičnou a původně jim vykázanou platnost; toliko že Bůh konaje zázrak, nepůsobí skrze ně, nýbrž bezprostředně pouhou všemocnou vůlí svou. Cíl a účel divů poslední jest *osvědčení* Boha se zjevujícího; s čímž ovšem se dá spojití osvědčení seslání Božího zároveň i předobrazení toho v říši přírody, co v říši ducha Bůh zjevuje. N. p. uzdravení slepého jest předobrazení světla vyššího poznání, které Kristus zjevil nám. Jsa pánem přírody, můžeme se Bůh zajisté v zázracích u všelikých výjevech přírody objeviti, než ale jakož Bůh v působení svém na člověka vůbec se řídí dle potřeb jeho, nadíti se lze, že konaje divy i časné potřeby člověčí na zřeteli míti bude a takto netoliko svou moc ale i lásku objeví, dobře čině a přispívaje potřebám lidským divy svými.

Pozn. Že Bohu možno zázraky konati, patrně z poměru jeho ke světu. Svět zajisté má původ od něho, jím toliko se chová v bytnosti a v činnosti své — v něm jest a trvá; zákony jeho pochodí od něho a poslouchají ho. A protož může také bezprostředně naň působiti a výjevy vyvoditi, které uznati musíme za výsledek bezprostřední činnosti a všemohoucného působení jeho.

2. *Nadšení jest taková činnost Boží, kteroužto Bůh bezprostředně na ducha lidského působí, a jej přivozuje k poznání a podnikání věcí, ke kterým by přirozenými mohutnostmi ducha svého nikdy nedospěl, a z kterýchž tudíž člověk činnost Boží na ducha jeho bezprostředně působící, uznati musí.*

Znamenati tuto sluší, že v nadšení Bůh *bezprostředně na ducha působí*, totiž bez všelikých viditelných prostředků, kterými lidé na sebe působí a se jim sdělují; tak že ono poznání vyšší, ku kterému člověk následkem nadšení Božího přichází, jest pravda zjevená, Bohem mu bezprostředně sdělená. Tím však, že Bůh v nadšení bezprostředně na ducha lidského působí, nezabavují se mohutnosti jeho spolupůsobení, jakoby byl člověk tuto pouhým nástrojem nečinným; abrž duch lidský zachovává i tuto zvláštní povahu a činnost svou, toliko že Bůh svým naň působením

jej povznáší a k vyšší činnosti přivodí, k jaké by sobě zastaven nikdy nedospěl. Božský rozum nad námi zajisté nemůž rušiti rozum v nás, kterýž jest též původu Božího, aniž tento můž odporovati onomu; abrž rozum náš musí tuto (v nadšení) uznati působení spřízněného ač neskončeně vyššího rozumu Božího, a naopak musí rozum Boží, chtěje se sděliti člověku, na spřízněný rozum jeho se obrátiti, bez kteréhož by ani pochopen ani pojat býti nemohl. — Působě Bůh v nadšení na ducha lidského, působí na veliké mohutnosti jeho, jakož: *na rozum, osvěcuje jej*, čímž přichází člověk k novému vyššímu poznání; *na vůli, vzbuzuje a ponoukaje člověka k činům blahodějným a mocně působícím*. Sem také patří *proroctví, kteréž jest známost a předpovědění budoucích věcí, které v přítomnosti nejsou zahrnuty a tudíž se z ní ani poznati ani vysvětliti nedají a protož, když se vyplní, nedají se leč ze zjevení Božího vysvětliti*. Že pak proroctví k zjevení Božímu přísluší, patrnó odtud, že zjevení nemá toliko působiti na přítomnost, abrž i na budoucnost, která tudíž tomu, skrze něhož Bůh se zjevuje, známá býti musí; aby tak jednal, jak to i budoucí věk požaduje. Nad to zjevení Boží co vychování lidstva musí postupovati a se vyvinovati tak, aby další postup v budoucnosti byl jako v zárodku zahrnut a obsažen v přítomnosti, a tudíž třeba, aby každé zjevení v přítomnosti bylo takřka proroctvím budoucnosti a poukázáním na ni.

Pozn. Formy, v jakých se činnost zjevujícího Boha objevuje, jsou dle vypravování písma svatého: *Ukázání se Boha* (theophania), kdežto Bůh v podobě jakési na čas viditelně lidem se zjevuje; *Objevení se anjelů* (angelophania), kdežto Bůh skrze anjely lidem své rady a svou vůli zjevnou činí. Neb používá k zjevení svému *lidí co vyslanců a zvěstovatelů* rad a záměrů svých, na kteréž bezprostředně působí. Nejvyšší pak stupeň zjevení Božího jest *vtělení Boží*, kdežto Božská přirozenost, s lidskou v jedné osobě Božské spojená, lidem se sděluje.

§. 7. C) Účel zjevení Božího.

Účel zjevení Božího vůbec jest *náboženské vychování a vycvičení člověka*. Poněvadž ale toto záleží v tom, aby se na veškeré náboženské vlohy působilo — a k tomu se

všech vhodných prostředků použilo, jsou *zvláštní účelové zjevení Božího*:

1. *Poučení a osvětlení rozumu*; nebo má-li člověk v obcování s Bohem vejíti, musí zprvu znáti ho a vůli jeho; nadto i závisí život náboženský a jednání člověka na mnoze od jeho náboženského poznání.

2. *Povzbuzení a vzdělání vůle* člověka, kteráž jest svobodná a tudíž ovšem se nespravuje povždy poznáním, a pročež povzbuzení potřebuje, by člověk v náboženský život vstoupil a v něm trval.

3. *Zřízení náboženské společnosti*. Náboženství totiž jest záležitost veškerého lidstva, a tudíž musí zjevení Boží celé lidstvo na zřeteli míti a je k jednotě náboženské přivoditi, a to tím více, ješto člověk jakož v tělesném tak i v duchovním ohledu v společnosti lépe prospívá, kdežto jedni druhých budí a vespolek vzdělávají. To však se nejlépe stane, když zjevující se Bůh moc jakousi (auctoritu) ustanoví, která veřejné náboženské záležitosti a bohoslužbu společnou pořádá a spravuje, jakožto moc vyšší — moc Boží.

4. *Vykoupení lidstva*. Neb poněvadž zjevení Boží svobodné vůle člověka neruší, možno ovšemť z pravého náboženství vypadnouti a tím i vzdáliti se cíle svého, což se také skutečně stalo. Tuť třeba, aby člověčenstvo obnoveno a opět v pravé náboženství uvozeno a v původní stav přeneseno bylo; což, když zjevení Boží působí, stane se vykoupením, v kterémžto se veškeré tři svrchu řečené účely sbíhají, ovšemť zvláštním způsobem.

§. 8. Potřeba zjevení Božího.

Potřeba zjevení Božího jest patrná odtud, že by člověk bez něho ani k pravému náboženství nedospěl, ani v onom nesetřval; a poněvadž náboženství (pravé) jest jediný prostředek k dosažení cíle člověka, musel by se ovšem bez zjevení Božího cíle svého minouti.

1. Bez zjevení Božího by člověk ani k pravému náboženství nedospěl.

a) Neb to jest zákon vůbec v přírodě panující, že k čemu jakýsi tvor uschopněn jest, k tomu že dospěti může *jedině působením naň jiného jemu spřízněného*. A podobně

i člověk, aby k vědomí sebe a rozvinutí vloh svých dospěl, — aby byl člověkem — má potřebí, by se působilo na vlohy jeho, což jest *vychování*; kdežto (dle svrchu řečeného zákona) působí člověk na člověka, rozvinutý rozum vychovatele na nerozvinutý vychovance a jej také, nestává-li překážek, v tom stupni rozvine, v jakém stupni sám jest rozvinut a vycvičen. Důkazem toho jest každodenní zkušenost, zvláště pak a nápadným způsobem i to, že lidé, kteří záhy co děcka do pustin mezi zvířata přišli a všelikého obcování s lidmi a tudíž i vychování byli zbaveni, v tom stupni nevzdělání a nelidští zůstali, v jakém prvé vychování neb nevychování byli. Téhož důkazem jsou suroví národové, kteří posud žijí v divokosti, a kteří ač žijí u prostřed přírody, přece u vzdělání svém jen tak dalece pokročili, jak dalece v národním vzdělání dospěli; jmenovitě nelze u nich znamenati náboženského pokroku; naopak oni tuto nazpět kráčí a zhovadili by, kdyby nebylo jiných, kteří z jiných vzdělaných národů, co duchovní otcové a vychovatelé, se jich ujali a je z hovadilosti této pozdvihli a výše povznesli.

Třeba-li ale vůbec vychování, — působení zevnějšího na všeliké vlohy člověka, aby byl člověkem, — třeba zajisté také působení na náboženské vlohy jeho zvláště, aby náboženské vědomí jeho se rozvinulo a on vlohami svými náboženskými k náboženství dospěl. Ješto ale první člověk dle *podstaty* byl jest též lidské přirozenosti jako jsme my, *potřeboval i on náboženského vychování*. Než ale jakožto první člověk nemohl od jiných z svého pokolení býti odchován, museloť se tedy vychování jeho díti jinou vyšší rozumnou bytností, ješto příroda nerozumná a nevolná a mrtvá nemůž člověka rozumného, svobodného a sebe svědomého učiniti a k tomu jej učiti, čehož sama neumí a vésti jej k Bohu, kteréhož nezná. — *Prvním tedy vychovatelem lidí nemohl žádný jiný býti leč Bůh sám, který sám bezprostředně na člověka působil, a na vlohy jeho, jej cvičil, vedl, jemu se sdílel, slovem — jemu se zjevoval; a tak jej k náboženství přivodil, ku kterému by sám od sebe nikdy nedospěl.*

b) A v tom se setkávají s námi *nejstarší hodnověrné zprávy písma sv.*, které nám vypisují Boha jakožto prvního vychovatele člověka; což zajisté jest hodno moudrosti a lásky jeho, a v čemž nejhlubší moudrost jeho se jeví.

c) Rovněž i se shodují v tom *jednohlasné pověsti starých národů*, kteří původ náboženství svého ne od lidské vymyšlenosti, ale od zjevení vyšších bytostí odvozují, což ovšem rozdílným a báječným způsobem vypravují, v čemž ale ta původní pravda zahrnuta jest, že aby člověk k náboženství dospěl, potřebí mu zjevení božího.

Pozn. Ovšemť nám, kteří již z mládí žijeme v společnosti v náboženství vychované, na které se neustále působí, aniž toho pozorujeme; nám, kterým již od dětinství svítí světlo zjevení Božího, — nám se tato potřeba zjevení Božího nezdá býti tak důležitou a nutnou, a lehce se domejšlíme, že bychom sami pouhým rozumem a uvažováním přírody k náboženství dospěli; než popatřme tuto na surové nevzdělané národy! Ovšemť když jednou člověk ze zjevení zná Boha co původu a tvůrce vši pravdy a vši přírody, jest pak lehce stopovati ho tuto rozumem a ze stop těchto poznati toho, kterého nás již dříve zjevení znáti naučilo — Boha. V tom smyslu se musí rozuměti slova sv. Pavla: „*Viditelné vlastnosti jeho (Boží) ze stvoření světa, skrze ty věci, kteréž jsou učiněny rozumem, pochopené spatřiny bývají, totiž jeho věčná moc a božství, tak že nemohou míti výmluvy.*“ (k Řím. 1. 20.) Pohané zajisté z původního zjevení měli známost o Bohu, jakož vyšší bytosti, a tudíž Boha a vlastnosti jeho mohli v přírodě nalézt: že pak přírodu zbožnili, jest vina jejich, následek to převráceného srdce, a proto nemohou ovšem míti výmluvy.

2. Bez zjevení Božího by člověk ani v pravém náboženství nesetřval.

a) Neb jako k prvnímu probuzení náboženského vědomí jest i k dalšímu rozvinování jeho třeba bezprostřední činnosti Božské, působící na vlohy náboženské — zjevení Božího. *Potřeba tato se zakládá na přirozenosti lidské vůbec a náboženských vloh zvlášť*, které totiž požadují zevnitřního působení na ně, cvičení a vedení rovněž tak k probuzení svému, jakož i k dalšímu rozvinování cvičení a vzdělávání a to sice od rozumných již duchovně dospělých bytostí — ač způsobem dle rozdílných okolností rozdílným.

b) Nad to, jakož *Bůh zjevující se lidem má svůj cíl*, ku kterému je zjevením svým přivoditi usiluje, jest i také činnost jeho u zjevení moudře uspořádána a směřuje ve všem a povždy k cíli vytknutému, pokud jej nedosáhne — ač toho vždy nepozorujeme, a tudíž se nemůž obmeziti toliko na počátečné vzbuzení vědomí náboženského, nýbrž pokračuje v zjevující se činnosti své touž měrou, jak se vědomí náboženské rozvinuje a člověčenstvo k cíli svému, k pravému náboženství dospívá.

c) V tom také nás ztvrzuje ta zkušenost, že *lidé potud setrvali v pravém náboženství, pokud v zjevení Božím zůstali*; když pak ze zjevení Božího vypadli, vypadli i také z pravého náboženství; ješto, co z počátku ze zjevení Božího sebou vzali, pomalu zapomněli, neb smýšlenostmi lidskými přimíšenými zpotvořili; ač jsou to byli národové ostatně vzdělaní. A byť i jednotlivci z nich k lepším náhledům náboženským se povznesli, nezůstali přece bludů zcela prázdní, aniž byli s to, přesvědčení své učiniti majetkem obecného lidu, tak že sám Pláto dí: „*Těžko jest Tvůrce a Otce světa naléztí, ale téměř nemožno jest nalezeného všem postačitelně sdělití.*“

§. 9. Činnost člověčí v zjevení Božím.

Poněvadž zjevení Boží přirozené síly a mohutnosti ducha neruší, anobrž je předpokládá a na ně působí, nemůže člověk při zjevení Božím býti nečinným; alebrž on musí také spolupůsobiti vlohami svými náboženskými; tím více, poněvadž jakožto bytost svobodná a osobní nikdy nemůž se jeviti co pouhý nástroj. Záleží pak všeliká činnost lidská při zjevení Božím v tom:

1. *Aby člověk, kterému se Bůh bezprostředně zjevuje, zjevení toto Boží pojal a to sice jak dle obsahu, t. j. byl toho, co mu Bůh zjevuje, sobě svědom; tak i dle formy, totiž vědom byl, že, čeho sobě ze zjevení Božího svědom jest, že to nemá ze sebe, nýbrž že mu to od Boha jest sděleno — zjeveno.*

Že pak člověk schopen jest pojmouti zjevení Boží dle obsahu, patrně odtud, že má rozum, který jest mohutnost poznání všeliké pravdy, tudíž i pravdy Bohem samým mu

sdělené. Rozum pak Boží, ač jakožto neskončeně vyšší, stojí nad všeliký rozum lidský, nemůže přece v zjevení onen rušiti; či poskytovat i sdílet mu něco, co by z hola chápati a pojímati nemohl; neb tu by vlastně člověk nic nepoznal a všeliká činnost Boží u zjevení byla by tu marná, aniž by člověka k náboženství přivodila. Zjevení Boží zajisté jest, ač nad rozum lidský, přece ale pro rozum; tak sice, že se rozum Boží k mdlobě rozumu lidského snižuje, že, co mu zjevuje, může od něho poznáno, dle obsahu porozuměno, dle cíle pojato, a dle účinků v životě uskutečněno býti. Že pak rozum lidský následkem hříchu prvotního zeslábnul, nečiní tuto nic, než že zjevení Boží musí se co léčící moc objeviti, slabosti jeho přispívati a vůbec rozumu zesláblému tak býti přiměřené, aby od něho pochopeno a pojato býti mohlo.

Podobně i možno jest člověku poznati zjevení Boží dle formy, t. j. aby si byl svědom, že náboženské vědomí své má od Boha nadpřirozenou činností jeho. Neb Bůh se zjevuje člověku způsobem nadšení neb zázraků; obého však lze člověku býti svědomu.

Člověk zajisté může věděti a poznati, zdaliž náboženské vědomí své má z nadšení Božího či nic, a zdali Bůh sám na ducha jeho bezprostředně působí. Neb duch lidský jest si toho svědom, když zevnější věci naň působí, ješto se cítí každou věcí zvláštním způsobem dojata a to sice tak, jakožto zvláštní její přirozenost a způsob působení jejího s sebou přináší. Bůh ale působí také na ducha lidského zvláštním způsobem, a jakož nemá sobě podobného a rovného, rovněž i rozeznává se působení jeho od působení každéhokoliv tvora a tudíž člověk mŕž si ji býti svědom a mŕž netoliko poznati, co mu jest bylo zjeveno, ale také, že mu to bylo zjeveno; tím snáze, ješto působení toto Boží v obraze Božím, v duši lidské vtisknutém, takřka ozvěnu nalezá. Mimo to jest také člověk v stavu posouditi, zdaliž ta neb ona vědomost, kterou má, jest zcela nová a že si ji nevymyslí, aniž z toho, co posud ví, nevyvodí, a že mu tudíž od samého Boha sdělena — zjevena jest.

Rovněž i lze poznati, zdaliž ten neb onen výkon vy-

slance Božího jest div čili nic. Neb každému člověku zdravých smyslů a zdravého rozumu lze poznati, zdaliž jistý úkaz neb výjev v přírodě z přirozených příčin vůbec neb z toho, co jej předcházelo a v něm působilo, se dá vyvoditi čili nic; k čemuž netřeba úplné známosti veškerých přírodních sil; ješto se tu nejedná o to, věděti co všecko síly přírodní mohou působiti; nýbrž, co v té neb oné případnosti působiti nemohou a z nich vyvoditi nelze. Ještě snáze jest určiti div a poznati bezprostřední činnost Boží ve výjevu, kde přírodní síly ani neoučinkují. Přijde-li k tomu, že divotvorce jest znamenitá osoba, který, jakožto vyslanec Boží, v nadšení vyšší pravdy zvěstuje; aneb dějí-li se také mimo působení jeho v přírodě znamení, kteréž jakožto svědectví vyššího působení Božího nasvědčuje tomu, který se za vyslance Božího prohlašuje, tuť ovšem nelze neznamenati bezprostředního působení Božího — zjevení totiž, v kterémž nebesa sstupují k zemi a tato se povznáší k oněm, obě ale se setkávají vázracích, kteréž přináležejí oběma, i nebesům totiž původem svým a povahou, i zemi v svém objevení a působení.

2. Další činnost lidská při zjevení Božím jest: *aby ten, skrze kteréhož se Bůh původně a bezprostředně zjevil, veškerý obsah zjevení tohoto i jiným sdělil a tyto jej od něho přijali s tím přesvědčením, že co jim poskytuje, opravdu mu Bohem zjeveno jest — že jest to zjevení Boží.*

Že pak to, co nám jiný jakožto poslanec Boží na zjevení Boží vydává, v skutku mu zjeveno jest, o tom se přesvědčiti lze z udalostí a z činů, které se dějí při zvěstování neb sdělování zjevení Božího od toho, který se za vyslance Božího vydává.

Z prvu sluší tuto znamenati osobnost zvěstovatele zjevení Božího, jakož i jeho vědění, povahu, jeho záměr a činy. O skutečnosti zjevení Božího nelze pochybovati:

a) Uznává-li ten, který se praví býti vyslancem Božím, vědění své sám za výsledek Božího nadšení, a je-li ostatně nadán výbornými vlohami ducha, tak že se nemohl zmýliti v posouzení svého vyššího nadšení; nad to i vypra-

vuje-li toto zjevení své takovým způsobem, totiž tak jasně, určitě a důsledně, že z toho lze poznati, že duch jeho úplně svoboděn byl, a že, co oznamuje, nemá z temného jakéhosi tušení, abrž z jasného zjevení Boha se mu sdělujícího; a konečně převyšuje-li vědění jeho všelikou známost věku a národu, v kterém žije, tak že to nelze z toho odvoditi.

b) Je-li veškerá povaha toho, jenž se býti praví vyslancem Božím, neposkvrněná a je-li on sám vzor vši spravedlnosti a jeví-li se, co takový, u věrné odannosti Bohu, neunavené činnosti a obětivosti k prospěchu bližních a v zmužilé stálosti a vytrvalosti v povolání svém, tak že činové jeho se srovnávají s jeho učením a slovy. Tím zajisté dokazuje: že nadšen jest Duchem Božím, který zjevuje se mu, netoliko mu sdělil vyšší poznání, abrž také vyšší sílu a ochotnost k dobrému, a že tudíž vydáváje učení své za zjevení Boží, neklame.

c) Je-li z á m ě r toho, jenž se za vyslance Božího vydává, takové rozsáhlosti a tak zvláštního způsobu, že veškerou lidskou moudrost a lidské síly zholá přesahuje a tudíž od pouhého člověka bez zvláštního rozkazu Božího a pojištění vyšší pomoci aniž se dá opravdu mysliti, tím méně podniknouti, tak že nelze jinak souditi, než že mu vyšší známost dána jest a s touto i zvláštní rozkaz Boží.

d) Co se konečně činů dotýče, kteří nasvědčují vyššímu seslání toho, jenž se za vyslance Božího vydává, jsou to zvláště: *prorocství a divy*. *Prorocství* totiž jsou patrná svědectví nadšení Božího a tudíž i skutečného zjevení a to netoliko pro přítomnost, nýbrž také i pro veškerou budoucnost až do konečného vyplnění jich. Moc a působení jejich roste touž měrou, jakou se k vyplnění blíží. Působení pak jejich na přesvědčení současníků jest ještě větší a mocnější, jestliže také jiná předešlá prorocství k vyplnění přicházejí na tom, který se praví býti poslán od Boha.

Divy pak již *samy o sobě* jsou svědectví či objevení se bližší činnosti Boží, z ohledu pak na zjevení *Boží* (a sice na uvedení náboženství) ztvrzují divy skutečnost nadšení Božího a vzájemně nadšení toto vysvětluje cíl divů, že totižto Bůh jako v říši přírody nové věci vyvozuje i v říši

ducha nové věci a nový pořádek tvoří, ješto v obou jest činný týž Bůh; z ohledu pak na osobu vyslancovu, který divy koná neb kteréhož působení onino doprovázejí, jsou divy zřejmé a patrné svědectví Božského seslání jeho, — že totiž s ním Bůh jest a v něm působí; ješto Bůh žádnému lháři nasvědčovati nebude a nemůže.

Konečně z ohledu na učení seslance Božího nasvědčují divy, že ono jest od Boha, tudíž i pravé; poněvadž od Boha seslaný učení své, které za zjevení Boží vydává, od jinud míti nemůže, zároveň i mají účel význačný; ješto proměny, které v říši přírody působí, živě vyznačují ony proměny, které ono učení v říši ducha působiti má (Mat. 11, 4 atd., I. Tes. 3. 4. atd.).

2. Jiný důkaz, že, co se nám od vyslance Božího poskytuje, jest opravdivé zjevení Boží bezprostředně mu Bohem sděleno, bere se z obsahu zjevení Božího; když totiž tento netoliko zdravému rozumu neodporuje, abrž i se s ním úplně shoduje; poskytujíc mu *pravdivé, svaté* a veškerým potřebám jeho *přiměřené učení* a to způsobem Boha hodným a člověku pochopitelným a jej přesvědčujícím. Tyto známky však nestačují samy o sobě k dovedení Božského původu toho, co se za zjevení Boží vydává; ješto ač vše, co není pravé, spasitelné a člověku přiměřené, nemůž zjevením Božím slouiti: přece ne všecko, co takové jest, musí zjeveno býti. Je-li však Božský původ toho, co se za zjevení Boží vydává, již z prvu ze zevnějších důvodů (1.) dokázán, slouží důvodové tito vnitřní ovšem k ztvrzení a upevnění ve víře.

Podobně i nemůže platiti důvod vážený *z vnitřní blaženosti*, které člověk ze zjeveného náboženství nabývá, když dle něho žije, jakož první a jediný. Ač důkaz tento nej-mocněji působí na přesvědčení náboženské, a Kristus Pán sám se naň odvolával (Jan 7, 17.): předpokládá přece přesvědčení o božství poskytovaného zjevení od jinud, následkem kteréhož člověk věří a pak žijíc dle víry této, dochází vnitřní oné přesvědčenosti, která sluje: *svědectvím Ducha svatého*.

P o z n. Co do pořádku, přirozeně předcházejí důvodové

zevnější a sice z prvu vzaté z divů, které povzbudí pozornost a působí víru bezprostřední činnosti Boží, odkud pak se duch obrací na osobu divotvorce, na jeho povahu, učení a proctví; načež následuje víra v zjevení jeho, co zjevení Božího, kterážto víra pak se ztvrdzuje vnitřními důvody z obsahu a formy toho, co se v zjevení Božím poskytuje a posléz stává se pevným přesvědčením u toho, který dle své víry žije. Rozumí se, že toto má místo, kde símě Boží padlo v dobrou zemi; totiž, kde jest rozum zdravý a nepředpojatý, vůle dobrá a srdce nepokážené, aneb alespoň porušenost svou uznávající a kající. —

§. 10. Poměr zjevení Božího k času. Dějepis vůbec a zjevení Božího zvlášť.

U Boha vlastně není času. Anto ale Bůh rady své věčné ve světě viditedlným uskutečňuje, sestupují tyto z nepřístupitedlného světla věčnosti do oboru času a rozvinují se v něm. Podobně se to má také s činností Boží u zjevení. Tím, že Bůh se skutečně lidem zjevuje a v tom činnost jeho s činností lidskou se slučuje, vstupuje zjevení Boží spolu s činností lidskou do proudu času, rozvinuje se a působí v něm, a tak se stává dějem a vstupuje do řady jiných dějin vůbec a zvlášť; do zvláštních účelů zjevení Božího; a sice:

a) *Co do naučení*, jakové zjevení Boží poskytuje, patrně, že Bůh tuto jakožto moudrý vychovatel se řídí dle schopnosti a vědomosti člověčenstva vůbec a že zároveň s pokrokem těchto i u zjevení svém pokračuje.

b) Týž postupní pokrok žádá také *povzbuzení* vůle, aby totiž zjevující se Bůh dle schopnosti k povzbuzení a dle mravního stavu člověka vůbec tuto pokračoval.

c) Z ohledu *ustanovení náboženské jednoty* vstupuje činnost Boží se zjevující v nutný poměr k jiným stávajícím společnostem občanského života, kterých ale nemá zrušiti abrž má ušlechtiti, povznésti a posvětití je; což, když činí, vchází náboženství samo v formy její a nabývá dějepisné povahy tím, že s nimi se také rozvinuje, rozšiřuje a roste, až pak spojí veškeré v lůně svém pod štítem jedné víry, v jednu velkou říši království Božího.

d) Posléze *jakožto vykoupení* rozvinuje se zjevení Boží

podlé rozvinutí viny lidstva co příprava, až pak tato dozraje, dozraje i vykoupení, shladí vinu a trest její a pak se sděluje a rozšiřuje během věku mezi všechny národy.

Tím však, že zjevení Boží vstoupí do řady jiných dějin, tvoří s nimi jedno pásmo dějstva a stává se předmětem dějepisu.

Jest pak dějepis vůbec souvislé a pragmatické vyprávění či vypsání dějin důležitých.

Dějepis tedy žádá: a) aby vyprávění dějin bylo *souvislé* t. j. tak uspořádané, by děj z děje v jistém pořádku se vyvíjel, a takto veškeré dějstvo tvořilo jeden celek; b) aby vyprávění bylo také *pragmatické*, by totiž se udaly také příčiny neb pohnutky a účinky, aneb následky jednotlivých dějin, v čemž věčnost či pragmatika dějepisu záleží. V tomto vyprávění však c) obmezuje se dějepis toliko na *dějiny*, totiž činy, které jsou výsledkem svobodné činnosti rozumných bytostí; a to sice d) toliko na *důležité* dějiny, které totiž mají znamenitý vplyv na stav člověčenstva a blaho jeho.

Dle rozdílného druhu dějin, které ve výměru svrchu řečeném dějepis vypisuje, povstávají též rozliční druhové dějepisu. Ješto dějiny zjevení Božího znamenitý vplyv mají na poznání a jednání a spasení člověčenstva a tudíž před důležité jsou, tvoří i ony důstojný předmět dějepisu, který sluje dějepis zjevení Božího.

Jest pak dějepis zjevení Božího souvislé uspořádané pragmatické vypsání dějin zjevení Božího.

P o z n. 1. Dějepis zjevení Božího sluje také *biblický dějepis*; poněvadž vypravuje děje zjevení Božího hlavně a tak dalece, jak dalece se obsahují v písmě sv. čili v biblí. —

P o z n. 2. Ze svrchu udaného výměru patrná jest povaha dějepisu zjevení Božího, která záleží v tom, že se tu dvojí řada činnosti po veškeren dějepis táhne a rozvíjí, činnosti totiž Boží a člověčí, které však se vzájemně dotýkají, pronikají, a v jedno splývají, a tím se u větších neb menších mezidobách vzájemně rozvíjejí a postupují, tak že jako každý nový stupeň zjevení Božího nové a vyšší rozvinutí činnosti člověčí předpokládá, rovněž i toto rozvinutí a tento stupeň člověčí činnosti jest výsledek působení předešlé činnosti Boha se zjevujícího. Poněvadž tedy činnost v zjevení neběží od člověka počátek, nýbrž od Boha samého, který jest také poslední cíl její, jest tedy *povaha* dějepisu tohoto *posvátná*, a tudíž může dějepis sám *posvátným* sloužit.

Pozn. 3. Dobře sluší rozeznávat dějepis zjevení Božího od vypsání zjevení samého. Tuto jest hlavní zřetel obrácen na obsah toho, co od Boha zjeveno, onde však hlavně se bere ohled na dějiny, v kterých se zjevení Boží dalo, rozvinulo a rozšířilo, a na zjevení samo jen tolik a tak dalece, jak to k dokonalému porozumění oněch dějin napomáhá.

§. 11. Prameny dějepisu zjevení Božího.

Kde se vypisují dějiny, jichžto spisovatel není očitým svědkem, třeba, aby historickou vědomost svou vážil z hodnověrných pramenů; kteréž pak pro povahu dějepisu tohoto také posvátné býti musejí. Takovýto nejdůležitější a nejvydatnější pramen jest *písmo svaté* či *bíblí*.¹⁾ Jakož bible vypisuje z větších částí zjevení Boží t. j. *obsah* toho, co nám Bůh zjevil, rovněž i vypisuje *dějiny* zjevení tohoto t. j. činy, jakovými se nám Bůh zjevil.

Mát pak písmo sv. dvojí stránku: Božskou a lidskou. *Božská stránka* písem sv. záleží v tom: že spisovatelé jich byli nadšeni, to jest; že spisující knihy písma svatého, *stáli pod zvláštní a bezprostřední správou Ducha svatého, který je dílem k spisování povzbudil, dílem jim to, co nad obor lidské zkušenosti a lidského vědění sahá, zjevil, aneb, kde stávalo zpráv lidských, přirozeným mohutnostem ducha přispěl, aby co pravé a nepravé jest, dobře rozeznávali a toliko pravdu*

¹⁾ Knihy písma svatého se dělí na knihy starého a nového zákona. *Knihy starého zákona* jsou: 1. patero knih Mojžšových; 2. kniha Josue, 3. kniha soudců, 4. kniha Ruth, 5. čtyry knihy královské, 6. dvě knihy Parolipomenou, 7. dvě knihy Ezdrašovy, 8. kniha Tobiašova, 9. kniha Judith, 10. kniha Esther, 11. kniha Jobova, 12. kniha žalmů, 13. kniha přísloví, 14. Eklestastes, 15. Píseň Šalomounova, 16. kniha moudrosti, 17. Eklestastikus neb Sirach, 18. Proroctví: Isaiáše, Jeremiáše, Ezechiele, Daniele, Joele Amosa, Abdiáše, Jonáše, Micheáše Náhuma, Habakuka, Sofoniáše, Aggeusa, Zachariáše a Malachiáše, 19. dvě knihy Makkabejských.

Knihy nového zákona jsou: 1. Čtyry evangelia: sv. Matouše, Marka, Lukáše a Jana. 2. Skutkové apoštolští. 3. Psaní svatého Pavla, Jakuba, Petra, Jana a Judy. 4. Zjevení sv. Jana.

psali. Tím však lidská činnost, totiž přemýšlení, pátrání, hledání, sbírání a pořádání a sepisování zpráv, nebyla zrušena; a brž se jí nadšením ducha sv. přispělo, čímž výše povznešena, očištěna, zostřena a posvěcena jest, a tím ovšem spisovatelé sv. od všeliké jednostrannosti a nedokonalosti a chyby v pojetí a vypisování zjevení Božího a dějin jeho ochránění a uchování byli. Má tedy písmo sv. i lidskou stránku, v kteréžto svobodu, zvláštnost, samostatnost a činnost lidských spisovatelů spatřiti lze.

Pozn. Dle Božské stránky své má písmo sv. rukojmí svatosti a pravdivosti obsahu svého, jenž jest duch Boží, který v něm vane a zbožným duším se osvědčuje. Dle lidské stránky podléhá písmo sv. co do obsahu *kritice*, totiž vědě, která se snaží, text (slova) písma sv. v původní podobu uvoditi, jak byl vyšel z rukou sv. spisovatelů; a pak zpytuje: kdo byl původce té neb oné knihy písma sv., zdaliž hodnověrný jest a zdaliž se jistá kniha dle obsahu neporušená až na naše časy dostala a t. d. Katolický křesťan ví, že spisovatelé písma sv., necht jsou kteříkoli, od Ducha sv. nadšení byli a tudíž měli dokonalou známost těch věcí, které psali, zároveň i ví, že v církvi sv. se písmo sv. neporušené chová po všechny věky — může tudíž bezpečně bez kritiky vážit i z písma sv. známost, jak zjevení Božího, taktéž i dějin zjevení tohoto.

Mimo písmo svaté jsou i jiné, totiž *pouze lidské* prameny, které mají do sebe tolik platnosti co hodnověrnosti mají ti, od kterých pochodí. Použití jich lze zvláště tam, kde hlavně činnost lidská u zjevení Božím se vyskytuje, a kde dějiny zjevení Božího s dějinami jinými cizích národů se sbíhají a na sebe vzájemně působí, které zprávy tudíž z dějepisu těchto národů čerpati lze.

Pozn. Sem patří: a) *spisy Flavia Josefa*, který zrozen v 37. roce po Kristu, ze sekty Farisejské, psal dějepis národu Židovského až do časů císaře Nerona, též i již dříve dějepis války Židovské až do zkázy národu židovského. Není však ve všem viry přikládati mu, ješto používá z husta bájek a historické zprávy překrucuje, snaže se, národ svůj a dějepis jeho v lepší než v skutku jest, postaviti světlo. Kde však jako souvěký spisovatel vypravuje, jest věrohodný.

b) *Talmud*. Sestává ze dvou částí, z nichžto první tak

řečená *Mišnah* (opakování z 2. století) poskytuje vysvětlení a přídatky z podání k zákonu Mojžíšovu; druhá pak sluje Gemara (dokonání z 3. a 6. věku). Nepatrná hodnověrnost spisů těchto, zvláště posledního, vysvitá ze zpozdního sepsání a strannosti jejich, která pochodí ze zášti ke křesťanstvu.

c) *Pomníky*, jako několik penízů Samaritánských, sutiny Jerusalemské a vítězoslavná brána Tita v Římě a t. d.

d) *Dějepis zjevení národů*, jichžto dějepis se stýká s dějepisem zjevení, jakož Aegyptských, Feničanů, Assyřských, Babylonských, Perských, Řeků a Římanů, kteří jen tak dalece hodnověrné jsou, pokud se nedotýkají vnitřního dějepisu národu Židovského a zjevení Božího, k čemuž jakožto pohané ani myslí neměli, a tudíž z husta zvláště řečí a římských spisovatelů přeplnění jsou ohyzdnými, přetvořenými a nápadnými nedorozuměními.

§. 12. Pomůcky dějepisné.

Jsou to vědy, z kterých se sice známost dějin neváží, které však k porozumění a osvětlení jich dobře přispívají. Tuto sluší znamenati:

a) *Biblické starožitnosti*, které se zanášejí osvětlením a vykládáním ústavů, mravů a obyčejů dřevních národů biblických; čímž ovšem se napomáhá k porozumění dějin biblických samých, na oněch se zakládajících.

b) *Biblický zeměpis*, jenž vypisuje dějiště biblické t. j. země a krajiny, kde se biblické dějiny dály a tím je také osvětluje.

c) *Biblická chronologie* či časověda, zanáší se s udáním času či doby jednotlivých dějin, a napomáhá takto k řádnému porozumění vyvinování a sledu jejich.

d) *Katolické učení víry a mravů* vůbec, ješto zjevení Boží a dějepis jeho vlastně mají za cíl, přivoditi svaté pravdy náboženské ku vědomosti pokolení lidskému, které tedy jsou také předmětem dějstva biblického a je osvětlují.

§. 13. Užitek a potřeba dějepisu zjevení Božího.

Užitek dějepisu biblického vysvitá odtud, že ne toliko jako dějepis vůbec má nás přivoditi k známosti dějin zajímavých a poučlivých, čímž se stává dějepis, jako dí Cicero, „učitelem života;“ abž že dějiny tyto, majíce Boha a svaté

zjevení jeho za předmět, jsou nad míru zajímavé, poučující a povzbuzující k ctnosti a vedoucí k pravé moudrosti života, čehož bychom marně hledali v jiném dějepisu, který více skoro výhradně věci tohoto světa má na zřeteli, a více světské opatrnosti než pravé moudrosti učiti může.

Potřeba však jeho pro každého katolíka jest patrná odtud: že sv. náboženství katolické, (jehožto důkladná známost jest neodbytná potřeba každému katolíku), jest náboženství zjevené, a tudíž se zakládá na dějinách zjevení tohoto, bez kterýchžto známostí se ani jasně ani důkladně poznati nedá. Potřeba tato jest tím větší za dnů našich, ješto jsou mnozí bezbožníci, kteří vši víry a všeho náboženství zbaveni, snaží se svou nevěrou a bohaprázdnost ospravedlniti tím, že skutečnost dějin zjevení Božího upírají, a tím víru mdlých a slabých křesťanů podrývají a podvracují. Zde neprospívá toliko utíkati se neznabohů těchto, abrž také, a což jest mnohem více, napomáhá důkladná známost dějepisu zjevení Božího proti svůdnictví tomuto.

§. 14. Rozvržení dějepisu tohoto.

Ješto pásmo dějin biblických jest dlouhé, zahrnující v sobě dráhnou dobu a mnoho událostí, prospívá k snadnějšímu a jasnějšímu přehlednutí jich, rozvrhnouti je na menší části či oddíly.

Ješto ale Kristus Pán jest středek všelikých věků, k němu čelí veškeré zjevení a dějstvo jeho co příprava, a pak v něm se sestřeďuje a od něho napotom vychází a se rozšiřuje, jest radno a přirozené, rozvrhnouti veškeren dějepis zjevení na dva oddíly: z nichžto obsahuje *první oddíl* dějepis zjevení od stvoření světa až na Krista Pána či *starého zákona*, *druhý pak oddíl* zahrnuje dějepis zjevení Božího v Kristu a skrze Krista, či *nového zákona*. Každý pak oddíl rozvrhuje se opět na menší částky.

Díl I.

**Dějepis zjevení Božího
v starém zákoně.**

§. 1. Obsah a rozvrh veškerého dějepisu zjevení st. zákona.

Dějepis zjevení starozákonního obsahuje všeliké děje, v kterých a skrze které Bůh lidstvo od počátku světa až ku přístí Krista Pána k pravému náboženství odchovával.

Dle rozličné povahy, kterou zjevení Boží během tohoto věku na se vzalo, rozeznávají se tuto čtyry hlavní doby, a sice:

I. Doba prazjevení; totiž zjevení, které z prvu a původně se stalo celému pokolení lidskému. Doba tato sahá od počátku světa až k rozdělení-se lidstva na rozličné národy a rozejití-se jich po všelikých končinách země. Zahrnuje v sobě věk okolo 2000 let.

II. Doba zjevení patriarchálního. Obsahuje děje zjevení, které se dalo rodině vyvolené skrze patriarchy. Počíná s povoláním Abraháma, a sahá až k smrti Josefově a zahrnuje věk 200 let.

III. Doba zjevení Mojžíšova. Obsahuje dějstvo zjevení Božího, které se stalo vyvolenému lidu Israelskému skrze Mojžíše. Po přestávce 400 let počíná s narozením Mojžíšovým a sahá až k smrti jeho, a obsahuje 120 let.

IV. Doba zjevení prorockého, jež vypisuje dějiny zjevení, daného lidu Israelskému skrze muže prorocké. Sahá pak od vydobytí země zaslíbené až ku přístí Krista Pána; zahrnujíc věk skoro 1200 let.

Doba první.

Prazjevení.

(1—2000 po stvoření člověka).

§. 2. Obsah, povaha a rozvržení doby této.

Doba prazjevení obsahuje děje, v kterýchžto původní zjevení dáno jest lidstvu; a sahá od počátku světa až do rozjití-se pokolení lidského po veškeré zemi (r. 2000).

Zvláštní povaha doby této jest, že v ní položen jest základ a počátek všelikého dalšího zjevení Božího; a že se zjevení Boží v této době dalo veškerému lidstvu.

Z prvu zajisté, stvořiv Bůh člověka, byl také vychovatelem jeho, ukazuje se mu a obcuje s ním jako Otec s dětmi svými, budil a cvičil náboženské vědomí jeho. Když pak člověk poklesnuv, vypadl z přetěšeného stavu původní své nevinnosti, trestal jej sice Bůh; zároveň i smilovav se nad ním, ustanovil, v původní stav opět uvoditi ho. Aby na to člověčenstvo z prvu připravil, k tomu směřuje veškeré další zjevení Boží. Než i hřích počal se rozvinovati, a zmáhal a šířil se, tak že posléze celé pokolení lidské porušeno jest a vyhlazeno až na spravedlivého Noe, který jediný s rodinou svou byv zachován, stal se novým otcem lidstva, kteráž pak opět porušeno, v převrácenosti své, dle přemoudré rady Boží do veškerých končin světa rozptýleno jest.

Jsou tedy nejznamenitější dějiny doby této: 1. Stvoření světa. 2. Pád prvních rodičů. 3. Potopa světa (1656 po stvoření). 4. Rozptýlení lidstva po veškeré zemi.

§. 3. Stvoření světa vůbec.

(I. Mojž. 1.)

Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi.¹⁾ Země pak byla pustá a prázdná, a tma byla nad propastí, a Duch Boží

¹⁾ Svět tedy není věčný, nýbrž dle věčných rad Božích stvořen jest na počátku času, spolu s časem, kterýžto od stvoření

vznášel se nad vodami. ¹⁾ Na to pak vůlí Boží *prvního dne* učiněno jest světlo, jakožto výminka všelikého pozemského (života) a odděleno jest od temnosti. ²⁾ *Druhého dne* učiněna jest obloha a nebem nazvána, která oddělila vody, kteréž byly pod oblohou (na zemi), od těch, které jsou nad oblohou (páry v oblacích). ³⁾ *Třetího dne* shromáždili se vůlí Boží vody pod nebem v místě jednom — a učiněno jest moře a země suchá, která pak dle vůle Boží zplodila (vydala) bylinu zelenou, a činičí símě podle pokolení svého, a dřevo nesoucí ovoce a mající jedno každé símě

počíná. Stvořen jest pak svět tak, že se v tom veškeré Božské osoby účastnili, a sice z *Otce* jsou všechny věci, skrze Syna jsou (všecky věci) učiněny, a skrze Ducha sv. obživeny. (Řím. 11, 36. Jan 1, 1—3. Kol. 1, 15, 16. Žid. 1, 2. 3.). Vypraviv Mojžíš všeobecně původ světa, nebe i země od Boha, přechází k vypisování vytvoření země v nynější podobu. Než zatím také učiněna a uspořádána jsou nebesa a obyvatelé jejich anjelé, o kterých učí zjevení Boží, že jsou duchové dokonalejší než lidé, u velkém počtu a v rozličných stupněch; z nichžto pak mnozí od Boha odpadli, a jakožto zlí duchové na věky zavrženi jsou. Jejich předešlá vyšší dokonalost obrátila se v zlobu, v kteréžto Boha a lidi nenávidí a je k zlému svěsti usilují — jich pokoušejí, slují ďábly.

¹⁾ Země se nacházela původně v stavu tekutém — jsouc řídká a měkká směsice živlů rozmanitých, jak tomu posavadní připlesklá podoba její nasvědčuje. Na tuto směsici působil Duch Boží vše obživující mocí svou, naplňuje ji silami životnými, jichžto pak působením dle věčných rad tvořící vůle Boží země naše v šestero dnech či dobách v nynější podobu vytvořena a uspořádána jest.

²⁾ Slovo *den* značí tuto jakož v heberejském jazyku vůbec (*jom*) jakousi lhůtu či dobu; *ráno* a *večer* značí počátek a konec doby této. Co se týče délky doby této, není určena v písmě sv., a tudíž může se vzíti kratší či delší, jak dalece toho ku vysvětlení oněch tvoření zemských jest potřebí.

³⁾ Světlo toto jest vlastně látka světla, kteráž vázána byla v temné oně směsici a pak vůlí Boží odloučena a osvobozena jest od ní; jehožto pak působením země z tekutého stavu počala přecházeti v stav pevný, jakož i obloha (nebeská) se tvořiti počala.

podlé tvárnosti své.¹⁾ *Čtvrtého dne* učiněno jest, aby slunce, měsíc a hvězdy svítily na obloze nebeské a osvětlovaly zemi a panovaly nad dnem i nocí, a dělily světlo a tmu, a byly znamením časů, dnů i let.²⁾ *Pátého pak dne* stvořil Bůh velryby veliké a všelikou duši živou a hýbající se, kterouž vydaly vody v tvárnostech jejich (plazy), a všeliké letavé (ptactvo), podlé pokolení jeho. I požehnal Bůh řka: „Rosttež a množte se a naplňte vody mořské: a ptactvo ať se rozmnožuje na zemi.“ *Šestého dne* posléze učinil Bůh zvířata zemská, podlé tvárností jejich, i hovada i všeliký zeměplaz, podlé pokolení jeho. Konečně učinil Bůh člověka k obrazu a podobenství svému, muže a ženu stvořil, a požehnal jim a řekl: „Rosttež a množte se, a naplňte zemi a podmaňte ji, a panujte nad rybami mořskými a nad ptactvem nebeským, i nade všemi živočichy, kteří se hýbají na zemi.“ Když pak v člověku tvorstvo Boží dospělo k svému vrcholi, viděl Bůh vše, což byl učinil: a bylo velmi dobré. Tedy dokonána jsou nebesa a země, i všecka okrasa jejich. V sedmé pak následující

1) Hory, které bez pochyby již prvního dne se započaly tvořiti, — posléze v době této zcela vytvořeny jsou, následkem toho voda se do hlubin stekla, a učiněna jest suchá země a moře. Až posud trvalo neorganické tvoření země, což se zajisté státi muselo dříve než organické tvoření se mohlo díti. Pozůstatky živočichů a zrostlin zkamenělých, které se v horách ve vrstvách zhusta nalézají, nepocházejí z nynějšího tvorstva, nýbrž jsou to zbytky tvorů, které žily a rostly z prvu, dokud ještě země se nacházela v chaotickém, tekutém stavu, jichžto určení nebylo, na vždy potrvati na zemi, které tudíž, když země v nynější stav utvořena jest, zhynuly; postoupivše místo jinému tvořstvu, které obdrželo požehnání a s ním také rukojmí svého trvání.

2) Ne třeba tvrditi, že tělesa nebeská jako slunce, měsíc a hvězdy atd., byla teprv čtvrtého dne stvořena; nýbrž jim, které již prvé (hned na počátku) stvořeny byly, přiděleno jest světlo, prvního dne stvořené, rovněž i jest jim vytknut poměr k zemi či vlastně země k nim, čímž se jí ovšem staly prameny světla a na znamením časů.

3) Obloha tato jest vlastně vzduch, který kolem zemi obkličuje a jest jí rovněž tak potřebný jako světlo, ješto bez něho ani rostliny ani živočichové se dařiti a žiti nemohou.

době odpočinul ode všeho díla, kteréž byl dělal i požehnal dni sedmému a posvětil ho¹⁾).

Tak zjevil Bůh svou *velebnost*, kteroužto stojí nade všechno tvorstvo, které závisí od něho, on však od žádného; zjevil také svou *moc* neskončenou, kteroužto tisícere tvory z nebytí v bytí povolal pouhou vůlí svou; též i svou *moudrost*, jak v stvoření světa, postupuje od nerostů k rostlinám a živočichům, až posléze k člověku, taktéž i v uspořádání a zřízení jednotlivých tvorů zvlášť; posléze pak i svou *neskončenou lásku*, v kteréžto všecky věci tím obmyslil, čeho jim k žití a dosažení určení jejich potřebí jest.

Pozn. Z tohoto patrné, že Mojžíšovo vypsání původu a povstání země netoliko neodporuje pátráním věd přírodních; abrž se s nimi výborně shoduje. Aniž je zde jaký spor možný, ješto nám písmo sv. ničeho nesděljuje, čeho se ze zpytování přírody dověditi lze, a co z pátrání přírodních lze poznati, nepadá v obor zjevení Božího. Mojžíš toliko učí: že svět vůbec a veškeré tvorstvo jeho vzalo původ svůj od Boha osobného, že od něho všecky věci v času, v jistých dobách a v jistém velemoudrém postupu z ničeho učiněny jsou; jak dalece ale tuto síly přírodní se stvořitelskou všemocností Boží spolu působily, a jak dlouho dni či doby tyto trvaly, zůstává pátráním přírodozpytců, kteří se u vytknutém oboru dosti volně mohou pohybovati, aniž, zůstávající ve svých mezích, mohou ve spor se zjevením Božím přijíti; jakož vidíme u všech znamenitých a pravých zpytatelů přírody, starších i novějších.

§. 4. Stvoření člověka zvlášť a vychování jeho.

(I. Mojž. 1. 2.)

I řekl Bůh: „Učinmež člověka k obrazu a podobnosti svému²⁾: a ať panuje nad rybami mořskými a nad pta-

¹⁾ Odpočinutí sedmého dne nesmí se vykládati, jakoby Bůh napotom byl nečinným, kdežto „on působí až posud“ (Jan 5, 17.); nýbrž ono znamená, že stvoření světa dospělo k cíli svému a tudíž i stvořitelská činnost Boží přestala a na její místo vstoupila činnost Boží, jakož zachovatele a ředitele světa.

²⁾ Již slova, kterýmiž se zvěstuje stvoření člověka, značí, že se má objeviti nejvznešenější tvor na oboru země. *Obraz Boží* v člověku záleží v takových schopnostech a vlohách ducha, jichžto náležitým užíváním stává se účastníkem Božských vlastností, jakož: svatosti, moudrosti, moci a blaženosti atd., jak dalece to obmezenost jeho, co tvora, může snést a jeho

ctvem nebeským, i nad zvířaty, i nade vši zemi i nade vším plazem, kterýž se hýbe na zemi.“¹⁾ Učinil tedy Bůh (tělo) člověka z hlíny země a vdechl v tvář jeho dechnutí života i učiněn jest člověk v duši živou.²⁾ Adamovi pak nenalezal se pomocník podobný jemu. Řekl také Hospodin Bůh: „Není dobré býti člověku samotnému³⁾, učiňmež mu pomoc podobnou jemu.“ Pustil tedy Hospodin Bůh sen na Adama: a když usnul, vyňal jedno z jeho žeber a vzdělal z něho ženu, a přivedl ji k Adamovi. I řekl Adam: Tato jest kost nyní z kostí mých, a tělo z těla mého: tato slouiti bude mužice, nebo z muže vzata jest“⁴⁾. I požehnal jim Bůh a řekl: „Rosttež a množte se, a naplňte zemi a podmaňte ji, a panujte nad rybami mořskými, a nad ptactvem nebeským i nade všemi živočichy, kteříž se hýbají na zemi.“⁵⁾

Tak tu stál první člověk, jako koruna veškerého tvorstva na zemi; dle těla výkvět přírody a dle ducha obraz

určení to požaduje. Sem patří zvláště rozum a svobodná vůle. K tomuto přirozenému obrazu Božímu připojil Bůh ještě jiný nadpřirozený, jenž záleží v svátosti a spravedlnosti duše a v nesmrtelnosti těla; čímž člověk se stává ovšem Bohu podobným.

- 1) Panování toto člověka nad zemí a tvorstvem jejím záleželo v tom, že mohl jich obrátiti a podrobiti k své potřebě a k svému užitku, a tyto mu byly v tom zcela po vůli, aniž tu člověk jakého odporu nalezal.
- 2) Tím jest člověk dvojitě rozdílné přirozenosti: dle těla náleží přírodě hmotné a jest výkvět její, ješto i tuto vyniká nad všeliké ostatní tvorstvo; dle ducha jest povznesen nad všelikou přírodu hmotnou a od ní neskončeně rozdílný — on jest „pokolení Božího.“ (Skut. ap. 17, 28, 29.) A právě tím jest zcela působný býti prostředníkem mezi Bohem a přírodou, panovati totiž nad přírodou a náležitým užíváním jí přivoditi ji ku konečnému cíli — k Bohu.
- 3) Poněvadž člověk v obcování sobě rovných a podobných v každém ohledu lépe prospívá.
- 4) Stvořením ženy z těla Adamova se značí pevný a nerozlučitelý svazek, který víže manžele v jedno, zároveň i ukazuje se tím, že žena jest téhož původu, že jí táž lidská důstojnost a lidská práva přísluší jako muži.
- 5) Dle tohoto požehnání Božího pochází veškeré pokolení lidské od prvních rodičů a tvoří tudíž po veškeré zemi jednu velkou rodinu, v kteréžto jsou všickni bratři a sestry vespolek.

Boží, v obém však ohledu pán a náměstek Boží na zemi, máje jakožto spojující člen v řadě tvorstva veškerou přírodu ke konečnému cíli, k Bohu přivoditi, aby byl Bůh ve všem oslaven. K tomu zajisté obdržel výborné vlohy, avšak musel také vychován býti.

Štípil pak byl Hospodin Bůh ráj rozkoše od počátku (na východ), v němž postavil člověka, jehož byl učinil, aby jej vzdělával a ostříhal.¹⁾ A vyvedl Bůh ze země všeliké dřevo (stromy) k pohledění pěkné a k jídlu chutné: dřevo také života u prostřed ráje, i dřevo vědění dobrého a zlého. A řeka vycházela z místa rozkoše k svlažování ráje, kteráž odtud se dělí na čtyry hlavní řeky: Fison, Gihon, Tigris a Eufrat. Stvořiv tedy z země všechny živočichy zemské a všecko ptactvo nebeské, přivedl je k Adamovi, aby viděl, jak by nazval je: nebo jak nazval Adam každou duši živou, tak jest jméno její.²⁾ I nazval Adam jmeny jejich všechna hovada, a všecko ptactvo nebeské i všechna zvířata země. A přikázal Bůh člověku řka: Ze všelikého dřeva stromu rajského jez, ze dřeva (stromu) vědění dobrého a zlého ať nejíš: nebo v kterýkoli den bys z něho jedl, smrti umřeš.³⁾

¹⁾ Kde vlastně ráj byl, těžko jest určití, ježto z udaných čtyř řek toliko Eufrat a Tigris jsou známé. Dle toho byl by ráj na výšinách armenských v Asii. Zde měl první člověk počítí činnost svou a pak v dalším běhu rozšiřování svého rozšířiti ji na veškerou zemi a učiniti tuto rájem. Vykázaná člověku prvnímu práce tato byla zajisté v stavu dětinství jeho zcela mu přiměřená a přispívala mocně k vycvičení sil jeho tělesných i duchovních.

²⁾ Přivedení zvířat k Adamovi a pojmenování jich přispívalo mocně k rozvinutí rozumu a řeči prvního člověka; ješto přistvořená a posud nerozvinutá jeho známost přírody přišla tímto k rozvinutí a uvědomění, jakož i schopností řeči učiněna jest skutečnou mluvou. Nad to jest toto přivedení a pojmenování zvířat slavné osvědčení panství Adamova nad všelikými živočichy pozemskými, které mu jakožto obrazu Božímu bylo hned z počátku přiřknuto.

³⁾ Přikázání toto bylo zcela přiměřené stavu prvního člověka a zcela příhodné, jej ku vědomí a užívání svobodné vůle přivoditi, aby takto sám svobodnou činností svou v oné svátosti a spravedlnosti života se ustálil, kterou původně od Boha ob-

Jakož zprvu Hospodin Bůh k člověku se sklonil milostí svou, vyznačiv v něm obraz svůj a veda a odchovávaje ho: rovně i měl člověk dobrovolně k Bohu se přichýliti, proň se rozhodnouti a samostatným plněním zákona jeho v dobrovolné obcování s Bohem vejíti, a v Bohu požívatí blaženosti nepokalené a zráti ku konečnému cíli svému. Zdaliž toho dosáhl či nic, záleželo od jeho rozhodnutí! —

Pozn. Blažený tento stav původní nevinnosti zachoval se v paměti u všelikých národů, a líčí se rozličně v pověsti o zlatém věku dřevní minulosti; kterážto pověst, poněvadž se všeobecně nalezá, není pouhá smýšlenka fantasie, nýbrž ukazuje na jeden původ a pramen — živé skutečnosti, jak nám ji vypisuje písmo sv. a jakáž ovšem později mnohými smýšlenkami jednotlivých národů zpotvořena jest. —

§. 5. Pád prvních rodičů a trest jejich.

(I. Mojž. 3.)

Had pak byl chytřejší, nežli všickni živočichové země, kteráž byl učinil Hospodin Bůh.¹⁾ Řekl pak k ženě: „Proč přikázal vám Bůh, abyste nejedli z každého dřeva rajského“? Jemuž odpověděla žena: „Z ovoce všeho stromoví, kteréž jest v ráji, jíme: ale z ovoce stromu, kterýž jest u prostřed ráje, přikázal nám Bůh, abychom nejedli, a abychom se ho nedotýkali, bychom snad nezemřeli.“ Řekl pak

dařen jest. Kdyby byl plnil první člověk přikázání toto, byl by původní tuto svátost a spravedlnost svou netoliko zachoval, abrž také ji učinil sobě záslužnou a pak v dalším pokroku svým majetkem tak, že by posléze dospěl k takovému stupni mravní dokonalosti, že (mravně) by nemožno bylo mu hřešiti a strom života pak by také poskytoval mu síly k zachování tělesného života nesmrtedlného. Z vyhrůžky, kterou připojil Hospodin k zákonu svému, jest patrné, že byl člověk, nesmrtedlný i dle těla však ne tak, jakoby dle přirozenosti své nemohl zemříti, nýbrž učiněn jest nesmrtedlným zvláštní nadpřirozenou milostí, jakou původně byl od Boha obdařen.

¹⁾ V hadu neb prostředkem hada působila duchovní osobní bytost — totiž ďábel, který „*jest vražedník od počátku a nestál v pravdě; a jest lhář a otec lži; který jest had starý, jenž svodí veškeren okršlek světa.*“ Tento použil hada za nástroj svůdnictví svého. — Aniž se dá mysliti, že by člověk bez zevnějšího jakéhosi podnětu kde byl hřešil, jsa stvořen v svátosti a spravedlnosti.

had k ženě: „Nikoli smrti nezemřete; neboť ví Bůh, že v kterýkoli den budete jísti z něho, otevrou se oči vaše: a budete jako bohové, vědouce dobré i zlé.“ Viděla tedy žena, že dobrý byl strom k jídlu, a očím pěkný a na pohled rozkošný: i vzala z ovocí jeho, a jedla: a dala muži svému, kterýž také jedl.¹⁾

Tak zpáchán jest první hřích, jehožto hlavní tahy nám se napotom v každém hříchu vyobrazují a vrací. Z prvu podryta jest důvěra v slovo Boží, pak lží uveden jest Bůh v podezření, jakoby byl nepřítelem dospělosti, osvícenosti a blaženosti lidské; — k tomu pak se připojila žádost očí a těla; tato pak konečně počavši porodila hřích. Zajisté velká to výstraha k bdělosti vnitř i zevnitř! —

Ješto láska Boží jest svatá, vyjevil Bůh u prvních lidí také spravedlnost svou; na hřích následoval trest v zápětí.²⁾ I otevřiny jsou oči oboudvou:³⁾ a když poznali, že jsou nazí, navázali listí fíkového, a udělali sobě zástěry. A když

¹⁾ Člověk nemusil klesnouti, jsa zcela svobodný a máje dosti prostředků a pohnutek k přemožení pokušení; na to byl také od Boha stražen; přece však mohl také přeslechnouti výstrahu Boží a jinak se rozhodnouti. Bůh ovšem předzvídal pád jeho a přece dopustil pokušení na člověka, ježto potřebné bylo, by se rozhodnul; aniž pak tím překaženy jsou rady Boží z ohledu na člověka, nebo od věčnosti předzvídáje pád jeho, ustanovil Bůh také od věčnosti vykoupení jeho.

²⁾ Přísný trest hříchu prvního shoduje se zcela s vinou jeho. Ač se tato zdá nepatrnou býti, nabývá přec velikosti tím, že jest přestoupení zákona Nejvyššího, — nevďek ten nejohybnější, pýcha ta nejohavnější, spolu i nevěra v slovo Boží a nedůvěra v jeho lásku a dobrotu; což nabývá ještě větší váhy tím, že hřích tento jest první, a že první člověk tuto představoval celé pokolení lidské, které tudíž s ním a v něm kleslo a v zkázu uvrženo jest.

³⁾ Co jim svědce ďábelskou lstí byl přislíbil, stalo se, ač v lstném smyslu pokušitelovu, jak toho neočekávali. *Otevřeny jsou sice oči jejich*, ale oni viděli jen svou nahotu a bídu (vinu) a styděli se; *oni poznali sice dobré a zlé*, avšak v bolestné ztrátě dobrého a v žalostném okušení zlého; *oni byli jako bohové*, totiž přestali býti zástupci Boží na zemi, učinivše se sami neobmezenými pány na zemi, ale domnělá tato rovnost Bohu učinila je nad míru nešťastny a bídne.

byli zaslechli hlas Hospodina Boha procházejícího se v ráji, při větěrku po poledni, skryl se Adam i žena jeho před tváří Hospodina Boha u prostřed dříví rajskeho . . boje se proto, že byl nahý.¹⁾ V následujícím pak výslechu svádí Adam vinu na ženu a tato na hada. I řekl Hospodin Bůh k hadu: „Že jsi to učinil, zlořečený jsi mezi všemi živými a zvířaty země; po prsech svých polezeš, a zemi jísti budeš po všecky dny života svého. *Nepřátelství položím mezi tebou a ženou, a mezi semenem tvým a semenem její, onať potře hlavu tvou, a ty ouklady činiti budeš patě její.*“²⁾ Ženě také řekl: „Rozmnožím bídy a . . . bolesti tvé, a pod mocí muže budeš, a on panovati bude nad tebou.“ Adamovi pak řekl: „Že jsi uposlechl hlasu ženy své a jedl jsi z stromu, z kteréhož jsem přikázal tobě, abys nejedl, zlořečená bude země v díle tvém: v prácech budeš jísti z ní po všecky dny života svého. Trní a hloží bude ploditi tobě, a budeš jísti bylinu země. V potu tváří své jísti budeš chleb, dokavadž se nenavrátiš do země, z kteráž vzat jsi: nebo prach jsi a v prach se navrátiš!“³⁾ I udělal Hospodin Bůh

1) V studu tomto a v bázni Hospodina Boha jeví se vědomí viny, jaké po zpáchaném hříchu se probudilo, a pak stíhající jej neustále vypudilo vnitřní ráj z srdce jeho, prvé nežli sám ze zevnitřního ráje jest vypuzen.

2) Kletba pronešená nad hadem platí více svůdci, kterýž v něm a skrze něho působil. Význam její jest vůbec ten: že onen poměr mezi svůdcem a člověkem, aby totiž ďábel vedl vládu a moc svou nad člověkem, nemá déle trvati, alebrž že bude svůdce předmětem ošklivosti a nenávisti člověka, že pak pokolení lidské stoupí s ním v nepřátelství a v boj, kterýž se posléze tím ukončí, že jeden z potomků ženy zkazí skutek jeho a zruší jeho říši a tudíž i napraví, co jím porušeno jest. Toto jest první zaslíbení Vykupitele, který se tuto dle lidské přirozenosti vůbec, co potomek ženy a zhoubce ďábla zvěstuje — první to evangelium.

3) Kletba hříchu přešla také na veškerou přírodu, pro hřích a za trest hříchu člověka; poněvadž od něho k hříchu zneužívána jest, stala se mu protivnou, ježto dříve mu zcela byla podrobena a poslouchala ho. Smrt pak, v kterouž uběhl člověk, byl nejbližší následek hříchu a to zprvu následkem odloučení se člověka od Boha, duchovní smrt, která jest ztráta milosti Boží, což jest život duše. Ježto ale určení člověka

Adamovi a ženě jeho sukně kožené a obláčel je a vypustil je z ráje rozkoše, aby vzdělávali zemi, z níž vzati jsou; a postavil před rájem cherubíny a meč plamenný a obratný k ostříhání cesty k stromu života; aby nejedli z něho a nežili na věky¹⁾.

Taf mzda hříchu! — Člověk, zbaven posvěcující milosti Boží a nesmrtnosti těla, uběhl v časnou i věčnou smrt. K tomu přijde také, že jakož on převrátil poměr svůj k Bohu, podobně i převrácen jest poměr přírody k duši jeho. Tělesná stránka jeho vzala převahu a tím porušen jest obraz Boží, zatemněn rozum a uvedena vůle v porobu tělesnosti, jakož i veškerá příroda kletbou stížena, porušena a člověku odpor-nou učiněna jest, a stala se mu pramenem mnohých nesnází a bolestí. K tomu i ztratil ráj a vědomí viny stihá jej! — Zřejmý to důkaz, že neposkytuje hřích blaženosti, kterou slibuje! -- —

Pozn. 1. Hřích tento s následky svými porušil veškerou přirozenost člověčí. Ješto ale Adam, jakož první člověk, v osobě představoval veškeré lidstvo a skutečně od něho všickni lidé pocházejí a jeho přirozenosti účastenství mají, přešel hřích a vina jeho t. j. porušenost a hříšný stav přirozenosti lidské co dědictví na veškeré pokolení lidské a s tím všeliké následky a kletba hříchu Adamova. „*Nebo, co se z těla rodí, jest opět tělo. . . . A jako skrze jednoho člověka hřích přišel na svět, a skrze hřích smrt, tak přišla smrt na všechny lidi, poněvadž všickni v něm zhřešili.*“ (Jan 3, 6. k Efes. 2, 3.)

Pozn. 1. Památka tato pádu prvního člověka zachovala se v podstatě své také v pověstech rozličných národů, ač v okolnostech a případnostech mnohými smyšlenostmi a bájkami zpotvořená. Tak vypravuje Zendavesta, že Ormuzd stvořil svět v šesti dnech. Prvního dne světlo mezi nebem a zemí a stálce a oběžnice; pak vodu, která veškerou zemi zatopila.

záleželo v obcování jeho s Bohem, muselť rozpor tento působiti také rozpor ve všech jiných poměrech života — následovně tedy stal se rozpor mezi tělem a duší — z čehož posla smrt a nesčíslné množství strastí a nemocí.

¹⁾ V hříšném a porušeném stavu nebylo prvním rodičům déle v ráji zůstatí. Vědomí viny pudilo jej pryč z místa, v kterém déle přebývati nebyl hoden, aniž by prospívalo mu déle tamto potrvati, ježto by, požívaje ze stromu života, vykoupení své nemožné učinil; pročež jest vypuzen a všeliký přístup k ráji mu zamezen,

Třetí den zemi, čtvrtý stromoví, pátý den zvířata a poslední den člověka. První pak lidé, rodičové celého pokolení, byli prý zcela nevinní. Než Ahriman svedl je, dáda jim ovoce jísti, čímž se stali zlými a nešťastnými. Bájesloví tibetánské líčí první lidi jako rovné učiněné a dokonalé v Bohu; požíváním pak bílé sladké „šimy“ ztratili prý tuto blaženost svou.

§. 6. Vykoupení padlého člověka. Nový směr zjevení Božího.

Hřích prvotní nevzal původ svůj z vlastní zloby člověka, (jakož to nalazáme u zlých anjelů), nýbrž člověk jest zevnějším působením, svůdnictvím, v něj stržen, ač mohl a měl mu odpírati. Aníž pak se stala zloba hříchu přirozeností člověka; jakoby člověk potom byl naskrz zlý, nýbrž přirozenost člověčí jest sice jím porušena, ne však zkažena; *obraz Boží* v člověku jest sice zatemněn, zohyzděn; nikoli ale zcela zrušen a vyhlazen. I po pádu zůstal člověk obraz Boží, má rozum a vůli, ač v mnohém sesláblou u porušenou. Bázeň a strach a nepokoj svědomí značí dosti, že posud doutná v něm lepší jiskra, která nemá zalíbení v hříchu a odpírá mu, a že ještě přebývá v duši jeho touha po Bohu. Protož, jakož člověk měl vykoupení potřebí, bylť i schopen ho; a Bůh, předzvídaje od věčnosti pád člověka, uložil také od věčnosti vykoupiti jej. Když pak člověk v skutku padl, počalo i vykoupení jeho uskutečňovati se. První zajisté úkaz toho jest zaslíbení *Vykupitele*, kterýž měl jakož *potomek ženy potříti hlavu hada*. Jest to první evangelium, v kterémž Bůh vyjevil člověku milosrdenství své, a v kterémž pokolení lidskému zasvítíl první papršlek utěšené naděje. Jakož ale rozumné vychování v působení na vychovance řídí se dle potřeb jeho, podobně se i řídí činnost zjevujícího se Boha dle potřeb člověčenstva, které k pravému náboženství odchovává. Od té doby, co zaslíben jest Vykupitel, má všeliké zjevení Boží směr vykoupení, totiž: obnovení člověčenstva a uvedení ho v původní stav dokonalosti. A však nebylo v radě Boží vykoupiti hned padlého člověka, *nýbrž člověk se musel dříve na vykoupení připravovati; zároveň i mu-*

selo se vykoupení chystati mu. Člověk zajisté, který svobodně hřích zpáchal, měl také dobrovolným spoluúčinkováním svým vykoupen býti, k čemuž ovšem musel býti veden a odchováván, aby poskytovaného mu vykoupení se chopil a spolupůsobením svým se učinil oučastna ho. Zprvu tedy bylo třeba, aby přišel ku poznání své hříšnosti a z ní plynoucí bídy, jakož i k vědomí své nedostatečnosti, že nemůž vlastní mocí a moudrostí pomoci sobě; z toho pak povstala potřeba a touha po vyšší pomoci, — po vykoupení s hůry. K tomuto vědomí a toužení však nemohl člověk hned dospěti, leč po dlouhém a marném zápasení a hledání, po mnohém bloudění na bezcestí a častém sklamání-se, a po mnohých trpkých a bolestných zkouškách a metlách ve škole života. — Z druhé pak strany nemohl skutek vykoupení hned ve svém ukončení se objeviti. Neb, jakož vůbec vše, co v životě a na život člověka působí, musí se v postupu rozvíjeti dle samého rozvíjení se člověka: podobně i muselo spasení již v první předkřesťanské době zprvu kořeny založiti, dříve než se ve vtělení Krista, jakožto v výkvětu svém, mohlo objeviti a ovoce přinést v církvi křesťanské.

Však ale, an činnost zjevení Božího na uskutečnění vykoupení pracuje a toto se vždy víc a více rozvíjuje — snaží se i hřích, símě to ďábla, vždy více rozmnožiti a ovoce nésti. I zloba hříchu se musí vyvinouti, aby zjevno bylo, co vlastně hřích jest, a tím odkrytý a známý učiněn byl ohavný podvod, v kterém se nepravost pohybuje a skrývá, zároveň i hřích dozrál a k odsouzení svému a ke konečné zkáze své, v den posledního soudu.

Pozn. Z toho patrně, že dějepis zjevení Božího má do sebe povahu typickou (vyznačnou) tak, že svrchovaný cíl, ke kterému veškeré rozvíjení jeho směřuje a čelí (Kristus a jeho církev), v každém pokroku a postupu dějstva, vždy jasněji a určitěji se vyznačuje a tudíž i se dá předpoznati. Nebo vidka či idea, která jako živel duchovní dějepis tento proniká, snažíc se k svrchovanému cíli dospěti, nabývá zajisté vždy více a více tvaru (formy), které v jistých dobách určitěji a značněji se objevuje a tudíž jsou tolikerá předobrazení a vyznačení (typi) budoucího konečného vytvoření

jejího. V tomto ohledu jest celý dějepis zjevení Božího starozákonního „*obraz a stín budoucích věcí.*“ Zejmena ale jsou veškeré osoby, které jsouce obdařeni Božskou mocí a moudrostí, jakožto nástroj vykupitelských rad Božích působí, předobrazení Vykupitele, jenž v plnosti času jako Bůh a člověk spasení lidstva vykonal. Podobně i v jistých událostech a ustanoveních starého zákona sluší znamenati předobrazení vyšších pravd a věcí nového zákona,

§. 7. Dvojí směr lidstva po pádu. Kainité a Sethité.

(I. Mojž. 4. 5.)

V celém napotomním dějepisu znamenati lze dvojnásobný směr v lidstvu; směr totiž zbožné oddanosti Bohu u víře, zároveň i zpupného odvrácení-se od Boha a rad jeho. První totiž stupeň rozvinutí-se hříchu, — odpadnutí od Boha — mělo za nejbližší následek odloučení-se člověka od Boha; a sice zprvu u vnitř u vědomí, pak i také ze vnitř, což se vypuzením ho z ráje představuje. Poněvadž ale člověk jediné v spojení s Bohem mŕž v pravém poměru státi k světu a k člověčenstvu, mělo pak další rozvinutí se hříchu za následek odloučení-se člověka od člověka, které se ovšem zprvu u vnitř utvořilo, pak i při naskytující se příležitosti se zevnitř objevilo. Počátky toho spatřiti lze již u dítek prvních rodičů.

Eva porodila Kaina řkouc: Obdržela jsem člověka skrze Boha. A opět porodila bratra jeho Abele. Byl pak Abel pastýř ovcí a Kain oráč. Stalo se pak po mnohých dnech, že obětoval Kain z ourody zemské dary Hospodinu. Abel také obětoval z prvorozených (prvotín) stáda svého.¹⁾ I

¹⁾ Oběti, které již na počátku u dítek prvních rodičů a pak vůbec u všech dřevných národů nalazáme, vzaly počátek svůj po pádu člověka a povstaly z živého vědomí hříšnosti. Člověk zajisté v původní nevinnosti s Bohem spojen neměl potřeby obětí, ježto požíval jakožto jeho milované dítko jeho milosti a přízně a tudíž v lásce a neobmezené oddanosti své byl mu sám drahocennou obětí. Po zpáchaném hříchu pak vidí se od Boha odloučena a hledá u vědomí viny a trestu a nehodnosti své s Bohem se smířiti a trest zasloužený od sebe odvrátiti. Však sebe nemŕž Bohu za náhradu položití, ježto jest vinen, tudíž nezbyvá mu nic než místo sebe k smíření dáti

vzhlédl Hospodin (se zalíbením) na Abele a na dary jeho; na Kaina pak a na dary jeho nevzhlédl.¹⁾ I rozhněval se Kain náramně a (ze zášti) opadla tvář jeho. Hospodin však napomíná jej: „Proč jsi se rozhněval? a proč jest opadla tvář tvoje? zdaliž nevezmeš odplatu, budeš-li dobře činiti: pakli zlé, hned ve dveřích hřích přítomen bude? Ale pod tebou má býti žádost jeho, a ty panovati máš nad ním.“ Než pomsta zvítězí, a Abel padl na poli pod vražedlnou rukou bratra. Krev jeho však volá k Bohu. Zprvu sice v prvním ohlušení nechce věděti Kain o bratru svém. Když pak slyší kletbu Hospodinovu: „Zlořečený budeš nyní na zemi, když budeš vzdělávati ji, nebude dávat tobě užiteků svých: tulákem a poběhlíkem budeš na zemi,“ — probudí se svědomí jeho a pudí ho k zoufalství, a on dí: „Větší jest nepravost má, než abych odpuštění zasloužil. Hle vyháníš mne od tváři země, a od tváři tvé krýti se budu, a budu tulákem a poběhlcem na zemi: protože každý, kdož nalezne mne, zabije mne.“ A však ubezpečen ochranou Hospodinovou, vyšel od tváře Hospodina a bydlel poběhlý na zemi na východní straně Eden (ráje). Zajisté na věčnou výstrahu: že neskrocená vášeň zaslepí člověka a přivodí ho k činům, které potom žádný žel ani lítost shladiti nemůže! —

Objevující se dvojí směr lidstva již v prvních dítkách prarodičů rozvinul se v dalším rozšiřování-se potomstva jejich denně více. Již Kain v zoufalství svém neobrátil se více k Bohu, aniž hledal smířiti se s ním, abrž přiloživ srdce své k věcem světským, vystavěl Henochovi synu svému město, ježto nazval podle jména jeho. Ještě hlouběji klesli

něco, co v sobě nevinné a Bohu příjemné jest; což jsou druzí tvorové, které Bůh k slávě své stvořil, a kteří v původní přirozenosti bez proměny jeho vůli plní a slávu jeho zvěstují. K tomu také přišlo ponaučení a ustanovení Boží, který zajisté přispěl hříšnému člověku a poučil a vedl lidi, jakby mu pravým způsobem měli obětovati a sloužiti.

¹⁾ Příčina toho ležela v hodnosti či nehodnosti obětujícího. Kain dle povahy své obětoval myslí Bohu odcizenou a tudíž nelíbila se oběť Pánu. Toto však poznal snad z toho, že oheň s nebe nestrávil ji jakož onu Abelovu.

potomci jeho, kteřížto zcela od Boha odvrácení pohřžili srdce své v rozkoše světské, vynalezli umění a řemesla k ukojení tělesných žádostí svých; však ale touž měrou klesali a padali v smyslnost, v hrubost a surovost, jakouž jsou v tělesném ohledu prospívali; a od směru jejich a posvětilé mysli slují *synové světa*.¹⁾ *Lámech*, potomek Kainův ve čtvrtém kolenu, pojal proti původnímu ustanovení Božímu dvě ženy, a v surovosti své vychloubá se ženám svým: že zabil muže k ráně své a mládenečka k sínalosti své a a že sedmnásobná pomsta dána bude pro Kaina, pro *Lamecha* pak sedmdesáte sedmkrát. Z tří synů jeho: byl *Jábel* otec přebývajících v stáních a pastýřů, *Jubal* byl otec hrajících na citaru a na varhany; *Tubalkain* pak byl kovář a řemeslník všelikého díla od mědi a železa, a *Noema* (slíčná) dcera jeho byla prý dle pověsti vynalezkyně ženského šperku.

Adam pak obdržel v 130. roce (bez pochyby krátce po zavraždění Abele) syna dle obrazu a podobenství svého, kterýžto nazván jest *Seth* (t. j. náhrada za Abela). Tento pak vstoupiv do šlépějí Abelových, jest otcem potomstva, které ve víře a v zbožnosti setrvalo, — *synů Božích* — od směru jejich hlavního tak řečených. Tito zajisté chovali v rodinách svých svaté náboženství a pěstili je uvnitř, v dětině víře a důvěře v Hospodina, i ze vnitř, v bohoslužbě a v obětech. Desatero pak pokolení čítá se jich až ku potopě světa, jakož: Adam (žil 930 let); Seth (912); *Enos* (905), tento počal vzývati jméno Hospodinovo; ²⁾ *Kajnan* (910); *Malaleel* (895), *Jared* (962), *Henoch* (365), který chodil s Bohem a neukázal se: nebo vzal ho Bůh, aby neviděl

¹⁾ Všelike tyto vynálezy a umění nic neprospívaly jim, abrž byly jsou jim nástrojem a podnětem hříšnosti a porušení mysli, ježto nebylo zbožné a šlechetné mysli, která by jim dala pravý směr a tudíž je učinila v pravdě oblažujícími.

²⁾ Dlouhý věk tento prvního lidstva vykládá se tím, že celá přirozenost vůbec jakož i člověka zvlášť nebyla tak osláblá, jakož ji potom po potopě světa nalazáme. Mimo to i byla vůle Boží, aby takto v krátkém čase celá země byla obývána. Zároveň také sloužilo vysoké stáří prvních lidí k tomu,

smrti a není nalezen ¹⁾; on prorokoval také o příchodu Páně k soudu (potopy); Mathusalém žil nejdéle (totiž 969), Lámech (777), který v 182. roku věku svého měl syna, jehož jméno nazval *Noe* (odlehčení) řka: Tentot nás potěší (nám ulehčí) od skutků a prací rukou našich v zemi, které byl zlořečil Hospodin. Žil pak *Noe* 950 let a když byl v pěti stech letech, zplodil *Séma*, *Cháma* a *Jaféta*.

§. 8. Všeobecná zkáza mravní. *Noe*.

(I. Mojž. 6.)

Při dlouhém věku lidí tohož času muselo se pokolení lidské brzy valně rozmnožiti, a však touž měrou se rozmnožila i nepravost a bohaprázdnost jeho; ²⁾ a to tím více, ješto synové Boží (*Sethité*) vidouce dcery lidské, že by byly krásné, brali sobě manželky ze všech, kteréž byli zvolili bez rozdílu, nehledíce na ctnost a zbožnost než toliko na krásu těla. Z toho pošlo pokolení obrů, kteřížto byli mocní a muži slovutní (v síle tělesné). ³⁾ I řekl Bůh: „Nezůstane duch můj v člověku na věky, nebo tělo (veskrz tělesný) jest: a budou dnové jeho 120letí (jakožto lhůta ku pokání).“ Porušena jest pak země před Bohem a naplněna jest nepravostí. Vida pak Bůh, že by mnohá zlost lidská byla na zemi, a všeliké myšlení srdce náchylné bylo ke zlému

aby zjevení Boží oustním podáním snadněji se zachovalo a neporušené zůstalo až do té doby, když by se písmem zaznamenati mohlo.

¹⁾ Totiž počal Hospodinu veřejnou službu konati a oznamovati jej i ostatním jakožto pravého Boha.

²⁾ Pokud bylo málo lidí a vzdálenost obou stránek od sebe jim dosti poskytovala místa k rozšíření se bez setkání, různili se od sebe; když pak se lidstvo rozmnožilo, přiblížili se více k sobě, čehož následkem bylo smíšení obou a porušení spravedlivých.

³⁾ Bylo to plémě náramné síly a velikosti tělesné, kteří však tuto sílu svou k násilí, loupeži a vůbec k nasycení svých převrácených žádostí zneužívali a nešetříce práv ani zákonů Božích, násilím jediné své jméno slavné a znamenité neiniti se snažili.

po všecken čas, zželelo se mu, že člověka učinil na zemi.¹⁾ A bolestí srdce dotčen jsa vnitř, řekl: „Vyhladím člověka, kterého jsem stvořil, z země od člověka až do hověd, od zeměplazu až do ptactva nebeského: nebo líto mi, že jsem je učinil.“²⁾

Noe pak našel milost před Hospodinem; neb on byl muž spravedlivý a dokonalý v rodech svých (ve své rodině), s Bohem chodil. I když viděl Bůh, že země porušená jest (nebo všeliké tělo [t. j. člověk] bylo porušilo cestu svou na zemi), řekl k Noe: „Konec všelikého těla přišel přede mne; naplněna jest země nepravostí a já se zkazím s zemí. Učiň sobě koráb z dříví otesaného tří set loktů délky, 50 loktů šířky a 30 loktů výšky s trojím ponebím.³⁾ Hle já přivedu vody potopy na zemi, abych zhubil všeliké tělo, a všecky věci, kteréž na zemi jsou, zkaženy budou. A učiním smlouvu s tebou a vejdeš do korábu s rodinou svou; a ze všech živočichů všelikého těla po dvěma uvedeš do korábu, aby mohli živi býti; protož naběřeš s sebou ze všech pokrmů, kteréž jeděny býti mohou, a sneseš k sobě: a budou za pokrm tak tobě jako i jim.“

Tedy učinil Noe všecko, co byl rozkázal jemu Bůh, a hlásal lidu spravedlnost, však na darmo. Oni jedli a pili, ženili se a vdávaly až do toho dne, když Noe všel do korábu, a nezvěděli, až přišla potopa a zachvátila všecky. (Mat. 24, 37—39.)

Tak bude i příští Syna člověka ke dni soudnímu! Protož bděť každý; poněvadž nevíš, v kterou hodinu Pán přijde, aby snad zachvácen v zkázu věčnou neuběhl!

¹⁾ Po lidsku se mluví tuto o Bohu. Tím se značí, že lidstvo nedostalo povolání svému a tudíž nehodno se stalo stvořenu býti, tak že kdyby Bůh byl člověkem, zželelo by se mu, že učinil je.

²⁾ Mravní zkáza lidstva dosáhla takový stupeň, že nebylo lze mravními prostředky, jakož: napomínáním, káráním, varováním, napravití je. Nemělo-li tedy celé pokolení lidské u věčnou zkázu uběhnouti, museloť, co přerušeno jest, zhynouti a z ostatků jeho nové povstati. Protož přišel konec všelikého těla před Hospodina. Bůh zajisté jednal tuto jako moudrý lékař, který řeže a pálí pokažené oudy, aby zdravé zachoval.

³⁾ Dle zřízení svého nebyl koráb tento určen tak k plavbě jako

§. 9. Potopa světa. Zachování Noe.

(I. Mojž, 7. 8.)

Leta šestistého věku Noe (1656 po stvoření světa) měsíce druhého sedmnáctého dne vešel Noe na rozkaz Boží a Sém, Chám a Jafet, synové jeho, žena jeho a tři ženy synů jeho do korábu, a s nimi všeliký živočich (hovada i ptactvo) podle pokolení svého dvě a dvě do korábu.¹⁾ A protrženy jsou všechny studnice propasti veliké a průduchové nebeští otevřeny jsou. I stala se potopa čtyřiceti dnů na zemi; a rozmnoženy jsou vody, a vyzdvihly koráb vzhůru od země: a přikryty jsou všechny hory převysoké pode vším nebem, na patnácte loktů z výší.) I zhynulo všecko tělo, které se hýbalo na zemi i všickni lidé pomřeli. Noe však zachován jest, a kteří s ním byli v korábu. Rozpomenuv se pak Bůh na Noe a všechny živočichy, kteréž byly s ním v korábu, přivedl vítr na zemi; i umenšeny jsou vody. A zavříny jsou studnice propasti i průduchové nebeští, a zastaveny jsou pršky s nebe.

I navrátily se vody z země jdouce a vracující se: a počaly se umenšovati po stu padesáti dnech. A odpočinul koráb měsíce sedmého, dvacátého sedmého dne na horách armenských (Ararat); ale vody odcházely a opadaly až do desátého měsíce, kdežto se ukázali vrchové hor. Posléze pak roku následujícího měsíce druhého, dne dvacátého

více k nešení tíže a nákladu, k čemuž se ovšem dobře hodil. Byl pak dosti prostranný, aby potřebná zvířata se do něho vešla. Měl totiž prostory 3,600.000 kostkových střeveců, z čehož 9 dílů pro pokrm a pak pro každý druh zvířat 54 kostkových střeveců vybývalo a tak se v něm nalezalo prostory na 7000 druhů zvířat.

¹⁾ Sehnání zvířat do korábu ulehčeno jesti tím, že, jak vůbec pozorovati lze, zvířata z vlastního pudu při nastávajících znamenitých proměnách a událostech přírodních k člověku se vinou, jako by tu věc tušily. Nad to i Bůh, kterýž ustanovil tímto způsobem zachovati je, věděl zajisté i do korábu Noemova je shromáždit.

²⁾ Ovšemž že se dala potopa tato na zvláštní rozkaz a vůli Boží, než toto se mohlo státi působením mnohých sil přírodních, ač nám způsob toho posud jest neznámý. Dle vypravování písma

sedmého vyschla země a Noe již dříve zpraven holubicí, kterouž vypustil a kterážto, přinesší ratolest olivovou s zeleným listím, zvěstovala, že přestaly vody na zemi, vyšel na rozkaz Boží s syny svými, s ženou i s ženami synů svých a s všelikými živočichy podle pokolení jejich z korábu.¹⁾

Tak se vyjevila v potopě spravedlnost Božská ve své moci, které ani plný svět hříšníků nemůže vzdorovati, učíc nás živě, že vůle člověčí se nikdy nemůž bez trestu protiviti vůli Boží. Jakož ale u Boha jest spravedlnost i tehdaž když tresce láska, a veškeré tresty Boží jsou spolu dobrodiní; podobně to lze i spatřiti při potopě světa, a to netoliko z ohledu na ty, kteří zachováni jsou, jimžto zajisté vysvobození z všeobecné zkázy bylo největším dobrodiním jakož i zkáza ostatních nejmocnější výsrahou; ale i z ohledu na vyhlazené lidstvo bylať potopa velké dobrodiní, ješto by pokolení tomuto pod nadvládou surové a nevázané moci a libovolnosti obrů, při nedostatku všelikého citu mravního a náboženského nezbyval žádný jiný osud než onen, kterému již od věků divochové v pralesích amerických podlehají, sami sebe hubíce a zdlouhavým způsobem vyhlazující se. Tuto zdlouhavou duševní a tělesnou smrt ukrátila prozřetelnost Boží pokolení tomuto přenešťastnému.

Poznam. *Stopy* všeobecné potopy této nalezají se jak na povrchu země tak i v pověstích starých národů. A v skutku veškerá země jest pokryta vrstvou, kteráž není nic než návoz všeobecného násilného náplavu a tudíž náplavou (*Diluvialerde*) sluje. V tomto náplavu nalézá se množství kostí, zubů a ostatků zvířat, kteráž před potopou žila, jakož i balvanů ohromných a násypů křemele, což zajisté jest důkazem, že tyto věci mocí nějakého silného proudu v oné krajině zanešeny jsou. Tak se nalezají po celém severním Německu mnohé balvany, nezřídka nesmírné velikosti, které patrně

svatého vyprýštila se voda ze vnitř země, kdež posud byla u velikém množství nashromážděná a odtud snad vulkanickou mocí na povrch země vypuzena jest; k tomu přišel ustavičný déšť po 40 dní a nocí, čímž moře vystoupilo z břehů svých a zaplavilo zemi.

¹⁾ Celá tedy potopa trvala skoro rok. Určité udání jejího počátku, postupu a konce, jest dostatečné svědectví věrohodnosti zpráv těchto.

druhdy patřily k horám Skandinavie. Podobně i zanesla potopa nesmírné kusy skal z Montblanku na hory Jura, zůstala kostry Mastadora na horách Kordillerských ve výši 8000 střevíců. Množství pak jeskyň dává dosti rozeznati dobu předpotopní a popotopní. Od severního moře až k jižní polokouli v Sibirii, v severní Americe, v Německu, v Peru, Mexiku a v novém Holandsku nalezají se zkamenilé rostliny a zvířata jižních krajín, celé lesy palmové a zvláště v Sibirii celá stáda slonů; ba i v tunguském ledu našly se zamrzlé mamuthy s masem, kůže a chlupy na důkaz, že potopa tato nenadále přišla a je zachvátila, a že před potopou po celé zemi panovalo jedno horké podnebí, které však u točen se proměnilo v nyní panující lednaté podnebí.

Co se týče pověstí jiných národů, u kterých se památka této znamenité události zachovala, nalezá se jich hojnost, které se hned méně hned více shodují s písmem svatým. *Indové* vypravují o zbožném Manu, jemuž se Bráma v podobě ryby zjevil a prý ho o nastávající potopě zpravil, načež tento vystaviv sobě koráb se syny svými: Scherma (Sém), Charma (Chám), Jyapeti (Jafet) zachován jest. Podobně vypravují Chaldejští o Xisuthrovi (desátém králi Babylonském), jemuž se prý Kronos zjevil, a loď stavěti rozkázal, na kteréž s přátely svými zachován jest; načež po třikráte ptáky vypustila, pak vyšel z korábu, obětoval. Podobné pověsti vypravují *Egypťané* o Osirisovi, *Chinesové* o Fohi a *Řekové* o Deukalianovi, který s manželkou svou Pyrrhou se v korábu zachoval, odkudž pak holuba vypustiv na vrchu (Parnassu) zůstal. Dle vypravování britických *Druidů* utopili prý se při potopě všickni lidé, toliko dva na loďce zachováni jsou. Podobně vypravují *Lapponové* o zachování dvou lidí, bratra a sestry. *Gronlandští* v Americe vypravují také o všeobecné potopě, v které se všickni lidé až na jednoho utopili, a na důkaz toho uvozují ostatky zvířat mořských, které se daleko na pevnině a v horách nalezají.

I u ostatních amerických národů nalezá se pověst tato v rozličných způsobách, což tím podivnější jest, ješto žádný národ tuzemský neumí zaznamenati je, toliko Mexikanští a Peruanští v obrazech památku tuto ustálili. U všelikých těchto pověstech vypravuje se o potopě a lidech, kteří zachováni byli a o korábu, na kterém jsou zachováni, o vrchu, kde zůstali státi, zde onde i o vypuštěných ptácích; což zajisté by místa míti nemohlo, kdyby ta věc se skutečně nebyla sběhla, která se v paměti národů zachovala, ač s mnohými bajkami později zpotvořena jest — čehož ale vypravování Mojžišovo, již záhy zaznamenáno, dle vnitřní povahy své zajisté jest prosté.

Poznam. 1. Že se v ethiopickém plemenu u černochů žádná paměť toho nezachovala, pochodí odtud, že již záhy z všelikého obcování s ostatními plemeny jsou byli vypadli, a zabřednutím v surovost všeliké vyšší vědomí potratili tak, že ani o Bohu ani o nesmrtnosti duše známost nemají, čímž zajisté i dřevní památky jejich v zapomenutí přišly.

Poznam. 2. Těm, kteří v potopě zahynuli, kázal Kristus Pán před svým z mrtvých vstáním, když do předpekli sestoupil. Ješto ale potopa byla milostí Noemovi a rodině jeho, jest tedy předobrazení křtu sv. (I. Petr. 3, 21.)

§ 10. Úmluva s Noe a další jeho osudy.

(I. Mojž. 8, 9.)

Vida Noe vůkol všeobecnou zkázou, sebe však zvláštní prozřetelností Božskou zachována, vzdělal oltář Hospodinu: a vzav ze všeho dobytka a z ptactva obětoval oběti zápalné na oltáři. ¹⁾ I zalíbila se oběť tato Hospodinu; i řekl k Noe: „Nikoli více nebudu zlořečiti zemi pro lidi; nebo smysl a myšlení srdce lidského ke zlému nakloněna jsou od mladosti jejich: protož více nebudu bít všeliké duše živé, jakož jsem učinil. Po všecky dny země (pokud trvati bude) setí a žně, studeno a vedro, léto a zima, noc a den nepřestanou (řádně střídati se).“ Pak opětovav Bůh Noe a synům jeho rajske požehnání řka: „Rosttež a množte se, a naplňte zemi a strach váš budiž na všechny živočichy země; a všecko co se hýbe a živo jest, bude vám za pokrm, kromě že masa s krví jísti nebudete a kdo by koli vylil krev lidskou, vylita bude krev jeho: nebo k obrazu Božímu učiněn jest člověk.“ ²⁾ Vy pak rosttež a množte, a vejděte na zemi a naplňte ji. Totot (bude) znamení úmluvy, kteréž

¹⁾ Se zachováním Noema počíná opět nový pořádek a nové rozvinutí rad Božích z ohledu na člověčenstvo a vykoupění jeho. První zajisté krok toho jest oběť Noemova. Tím, že Noe přinesl Hospodinu oběť, vyznal hříšnost svou a pronesl naději budoucího vykoupění; a Hospodin přijav oběť tuto, vešel v úmluvu s ním a potomstvem jeho.

²⁾ Ze zákonů těchto vytvořila pak později škola židovská sedmero tak řečených zákonů Noachitských, totiž: záповěď moudloslužebnosti, rouhání, vraždy, nečistoty, loupeže a krádeže, požívání uškrcených zvířat a povinnost poslušnosti vrchnosti.

dávám mezi mnou a vámi, i všelikou duši živou, kteráž jest s vámi v pokolení věčná: duhu svou postavím na oblacích a bude znamení úmluvy mezi mnou a mezi zemí.¹⁾

Tak jest Noe otec obnoveného pokolení, jakož byl Adam prvního. A jakož první pokolení porušené nedostavši cíli svému zakusilo pomstu Boží, podobně obdrželo nové pokolení toto v zárodku svém zaslíbení lásky a milosrdenství Božího; a tím běře nové zjevení Boží po potopě na se podobu smíření všeobecného s lidstvem a přírodou. —

Byli pak synové Noe, kteříž vyšli z korábu, Sém, Chám a Jafet; od těch rozplozeno jest všeliké pokolení lidské po vsí zemi. I začal Noe, muž oráč, vzdělávati zemi a štípl vinici, a když pil víno, opil se a obnažen jest v stánu

¹⁾ Úmluva tato má dvě stránky. Se strany Hospodinovy záleží v tom, že od této doby snáší Bůh hříšnost člověka, až pak přijde ten, který by shladil ji. Bůh totiž považuje všeobecnou porušenost jakož k přirozenosti lidské patřící a vůbec při ní se nalézající a řídí dle toho (dle věčných rad svých) správu tohoto světa a tudíž snáší dle milosrdenství a shovívavícnosti své hříšný svět a šetří jej a zdržuje poslední všeobecný soud, pokudž by milost jeho všecko nezařídila, což ku vykoupení hříšného pohlaví učiniti zprvu byla uložila. Proto také opětuje Bůh požehnání své, ono požehnání, které byl původně vyřknul nad všelikým tvorstvem a jehožto tvorstvo z sutin starého nově povstávající rovněž mělo jako ono původní za potřebí; a na důkaz všeobecného smíření vyřčeno jest požehnání toto i nad zvířaty. Podobně i přiřknuto jest člověku panství nad zvířaty, které byl hříchem ztratil. S strany člověka: dán jest mu zákon, aby neproléval krve lidské aniž (co by lehce k onomu dáti mohlo podnět) požíval masa s krví. Slušné bylo zajisté, aby člověk bližního šetřil, ješto i Bůh šetřil ho. Účel však zákona tohoto byl ten aby vlídnost se umístila v pokolení tomto nově povstávajícím a přítrž se stala všeliké neskrocené vášnivosti, surovosti a násilí, které zkázou hrozily obnovenému pokolení lidskému. Bylať to tedy mluva lásky a milosrdenství, která sloučila nebe s zemí a tudíž důmyslné znamení její onen oblouk duhový, který zemi s nebesy spojuje. — Jest to takřka živé písmo, které se všem budoucím pokolením objevuje, když mizí mraky živě připomínající předešlé soudy Hospodinovy, před jasným paprskem slunečním, ješto nám k mysli uvádí milost od této doby panující! — Ješto se tuto duha ponejprv objevila, souditi lze, že před potopou nebyla země svlažována deštěm a brž rosou.

svém. Což když viděl Chám, pověděl (s úsměchem) dvěma bratřím svým v ně.¹⁾ Ale Sém a Jafet vložili plášť na ramena svá a kráčejíce zpátkem, zakryli otce svého: a tváři jejich byly odvráceny. Procítiv pak Noe po vině, když zvěděl, co mu učinil syn jeho menší, řekl: „*Zlořečený Chanaán (syn Chamův), služebník služebníků bude bratřím svým. Požehnaný pak Hospodin Bůh Sémův, budiž Chanaán služebníkem jeho. Rozšiř Bůh Jafeta, a ať bydlí v stáních Sémových a buď Chanaán služebníkem jeho.*“²⁾ Živ pak byl Noe po potopě tři sta padesáte let a naplnění jsou všickni dnové jeho devět set padesáte let: i umřel.

Kletba tato Noemova se vyplnila na vlas, jak posud viděti lze; na důkaz, že svaté a pravdivé jest přikázání Boží: *Cti otce svého i matku svou, aby se ti dobře vedlo na zemi.* Zajisté není horšího trestu na děti, jako když jim rodičové musí zlořečiti; aniž jest většího trestu na rodiče, jako když jsou trestáni ve svých dětech, jakož Chám v Chanaánovi synu svém! — Nepravost však, kterou zpáchal Chám, nejmladší syn Noema, na otci, má se mu zplatiti na nejmladším synu jeho (Chanaánovi), neb na něm a na potomstvu jeho má spočívatí jeho otroctví tělesného a duchovního, z kteréhož však jim vyvážnouti lze a to skrze účastenství vykoupení, což však se nyní Chámovu nezvěstuje, poněvadž toho hoden není. Úplné vyplnění kletby a požehnání tohoto leží na bíledni.

§. 11. Pomatení jazyků a rozjití se národů.

(I. Mojž. 10. 11.)

Od vyšin Armenských obrátili se potomci Noemovi zprvu na východ a bydleli v rovině v zemi Senaár mezi Tigrem

¹⁾ Ač obnoveno jest pokolení lidské, tím však předešlá porušenost jeho není vyhlazena; ale jakož bralo od předešlého pokolení skrze Noe původ svůj, podobně i mělo účastenství porušenosti jeho, kteráž se v Chámovi tuto objevila.

²⁾ V prorockém nadšení podnícen nepravostí Chámovou a zvedeností bratří jeho vidí Noe toliko temné stránky osudů Chámových, skvělé pak bratří jeho. Z potomstva Sémova má vyjiti spasení, — ono jest lid Hospodinův (vyvolený); potomstvo pak Jafetovo má se rozšířiti a pak i ono má míti účastenství spasení, kteréž vyjde ze stánů Sémových. Chám pak má otročiti oběma.

a Eufratem. Majíce tušení brzkého rozejítí se: chtěli u přepychu proti vůli Boží středistě zříditi sobě, díce vespolek: „Pojďte, učinme sobě město a věž, jejížby vrch dosahoval k nebi: a oslavme jmeno své dříve než se rozdělíme po všech zemích. I měli cihly místo kamení, a klí místo vápna.¹⁾ Byla pak země jazyka jednoho a řeči jednostejných, tudíž lehce se jim dařilo podniknutí toto.²⁾ A však svazek tento zrušen jest. Hospodin zmátl jazyk jejich, aby žádný nerozuměl hlasu bližního svého, a tak je rozdělil z toho místa po všech zemích. I přestali stavěti město; a proto nazváno jest jméno jeho Babel,³⁾ že tam zmaten jest jazyk vší zemi a odtud rozptýlil je Hospodin po všech krajinách.

Tak je přinutil Hospodin vystoupiti z jednoty, kteráž nesloužila jim ku spasení nýbrž více k záhubě; ješto by se převrácenost jejich tím úžeji a pevněji sestředila a upevnila. Museli se tedy rozjíti jako rozliční národové, až by se sešli jednou na Golgotě — u kříže Vykupitele, a až by jednou o letnicích Pán opět sestoupil, by skrze Ducha svého rozdělené jazyky v jedno spojil. V rozejítí tomto táhli jsou Jafetitové k severu a rozšířili se dle proroctví Noemova daleko a široko přes západní Asii a po celé Evropě, jakož se i posud rozšiřují v koloniích po veškerém světě. Chámovo pak potomstvo, jehožto ohnivě přirozenosti vedro jižní bylo

1) Podniknutí toto bylo proti vůli Boží, který chtěl, aby lidstvo veškerou zemi naplňovalo; nad to i bylo výraz převrácenosti myslí, ješto nehledali oslaviti Hospodina, nýbrž jméno své, a vlastní mocí a moudrostí chtěli pomoci sobě, což zajisté jest mysl pohanská, která nechce znáti Boha osobného a chce býti sama sobě spasitelem, jejížto zárodek v podniknutí tomto spatřiti lze.

2) Původní tuto jednotu jazyků ztvrzují pátrání filologická, která dosti zřejmě ukazují, že jazykové, kteří se na pohled velmi rozdílní býti zdají, jak v slovích tak i v gramatických formách v mnohém se shodují, a tudíž předpokládají jednu původní řeč, která před rozdělením lidstva v rozličné národy byla obecnou řečí veškerého lidstva.

3) Obyčejně se má chrám Belův v Babyloně za pozdější dostavení oné překažené stavby. Dle podání starého však mají býti ohromné zříceniny na západní straně Eufratu v objemu 2000 sstřevíců ostatky oné věži, kterou Arabové nazývají věží Nimrodovou.

přiměřenější, obrátilo se k jihu a usadilo se na jižních poloostrovech Asie, v Indii, Arabii a po celé Africe. Pokolení pak Sémovo podrželo svá sídla a ubytovalo se v střední Asii, odkud pak se rozšířilo na východ a na západ.

Pozn. 1. Rozličné národy, kteří tím povstali, vypisuje Mojžiš v deskách genealogických; dílem proto, aby ukázal, že když pak národové sobě zůstavení počnou kráčet po cestách svých a tudíž se jich zvláštní zmínka činiti nebude: že přece nejsou zcela ztraceni, a z rad prozřetelnosti Boží ku vykoupení zcela vyhoštěni; dílem také proto, by patrné bylo zvláštní postavení vyvoleného národu Israelského u prostřed jiných národů, jakož i, aby bájky pohanské o bozích a hrdinech tím porazil.

Pozn. 2. Rozjití se národů těchto nemuselo se státi pojednou, nýbrž v rozličných dobách po sobě následujících, počnouc od času Falega. Tvoření pak rozličných plemen stalo se později, když již měli pevná sídla svá a národní život jejich se počal určitěji rozvinovati; což se dělo z příčin zpytatelům přírody posud neznámých, které snad v tehdejších okolnostech přírodních nyní více nestávajících původ měly, ač při tom také poněkud rozdílnost podnebí působila. Vůbec se dá říci, že v potomcích Jafetových se ustálilo plémě kavkazské; v oněch pak Chámových plémě černochoů či ethiopické; v souhlasu Sémitů s Jafetity či v různění jich od Chámitů vytvořilo se plémě mongolské, co střední mezi kavkazským a ethiopickým. Tyto tři hlavní a původní plemena patří starému světu, z nichžto kavkazské obsahuje západní polovici Asie, celou Evropu, vyjímaje točnové krajiny, pak i severní Afriku (Berberii). Mongolské obsadilo východní polovici Asie a rozšířilo se po veškerých točnových krajinách nového i starého světa. Ethiopické pak plémě obývá vnitřní a jižní Afriku. Odtud pak se za pradávných časů rozšířila jednotlivá odvětví jeho do rozličných vzdálených krajin. Nový svět má vyjímaje točnové krajiny zvláštní plemena, které se zdají býti smíšeniny jiných plemen, tudíž i později povstaly; jakož plémě americké jest takorčka prostředníkem mezi kavkazským a mongolským; malajské pak obývající Australii jest prostředek mezi kavkazským a ethiopickým plemenem.

Přehled národů těchto jest následní:

I. Jafet se sedmi syny.

1. *Gomer* 2. *Magog* 3. *Madai* 4. *Javan* 5. *Tubal* 6. *Mesech* 7. *Thiras*.
(Cimbri?) (Mongol.?) (Medové?) (Joničtí?) (Tobosk.?) (Mošenské?)

Askenas (Keltové a Iberští?)
Ritat (Rifeové na severu?)
Thogarma (snad Sarmaté?)

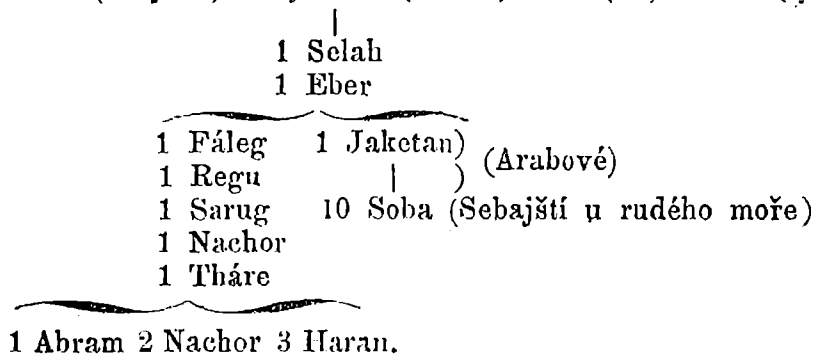
Elisa
Tharsis (praotec Helenů)
Kithim (Scythové?)
Dimonda (Danaové?)

II. Chám se čtyřmi syny.

1. *Kuš* (Ethiopie) 2. *Mizraim* (Egypt) 3. *Put* (otec Libick.) 4. *Kanaán* (otec Kanan.)
(. . . . 6. Nimrod).

III. Sém s pěti syny.

1. *Elám* (Elym.) 2. *Assur* (Assyršti) 3. *Arfachsad* (otec Heb.) 4. *Lud* (lid.) 5. *Arám* (Syrie).

Doba druhá.

Zjevení patriarchální.

(2083—4225 po stvoř. světa).

§. 12. Obsah a povaha této doby.

V předešlé době nemohla rada Boží dospěti k přežádoucímu cíli, k vykonání totiž vykoupení lidstva, a to vinou člověka. Bůh však neodstoupil od věčných rad svých, abrž počal po znovu, či raději pokračoval dále u rozvinutí jich ků přípravě spasení lidstva; ač nyní zcela rozdílným způsobem.

V předešlé době dostávalo se celému pokolení lidskému zvláštního vedení Božího ku přípravě na vykoupení, ješto tvořilo jedno pokolení a jeden národ, po dvakráte od jediného praotce pocházející. Nyní pak i lidstvo jest rozmnoženo a rozšířeno v mnohé národy, kteří ač odvráceni od pravého Boha, nemohli přece poznovu vyhlazeni býti, aniž pak byli schopni prostředkem dalšího zjevení Božího bezprostředně k spasení vedení a připravování býti; protož měli býti zachováni a tak odchováni, aby jednou schopni byli účastniti se vykoupení Božího, když by se v skutku vykonalo.

Takto zůstavil Bůh národy sobě samým bez všelikého dalšího zvláštního zjevení, „aby chodili po cestách svých“ (Skut. ap. 14, 16.), aby z vlastní zkušenosti viděli a poznali, jak daleko člověk sobě zůstaven, svými silami a svou moudrostí přijíti může, a pak trpce zkušení, poznali mdlob a nedostatečnost svou a po vyšší pomoci toužíce, byli hotovi přijíti Spasitele, až skutečně přijde. Jako marnotratný syn, odcizen srdci otcovskému propuštěn jest s dědictvím otcovským do světa, podobně jsou si národové zůstaveni, majíce za podíl zpomínky a naděje zjevení dřevnějších časů spolu i zákon, jenž napsán jest do srdcí jejich (přirozený). Jako však marnotratný syn promrhav dědictví otce, počal bídu a nouzi trpěti, a pak nemoha nasytiti se mlátem, navrátil se k otci a ochotně přijat jest: podobně i národové tito, potrativše dědictví prvního zjevení, a upadše v bídu a strast tělesnou i duchovní, měli se navrátiti k Bohu a v něm spasení dosíci.

Však ale, aby spasení toto lidstva v skutek bylo uvedeno, vyvolil Bůh sobě národ, který zvláštním způsobem si odchoval, vedl a spravoval, — na něhožto nyní další zjevení svá obmezil, dílem by v něm zachoval předešlá zjevení, zvláště pak víru v jednoho pravého Boha a naději v Mesiáše, dílem také, aby v něm spasení lidstva k času uloženému připravoval a rozvínoval, až by se naplnil čas a pokolení lidské dozrálo ku spasení. Právě na opak, jak to v pohanstvu viděti lze, vytvořila se u vyvoleném národu tomto zvláštní povaha totiž hluboké pokory, pevné víry a toužebného očekávání, jaká se v celém dějepisu jeho objevuje. Ovšem se i u něho projevovala všeobecná převrácenost srdce lidského a porušenost světa působila i naň nejednou, přece ale pod kázní Boží vznikl vždy národ tento zkázy pohanství.

Tak spatřiti lze v této době dvojí rozvinutí náboženství; totiž národů mimo zjevení Boží, kteříž v pohanství klesli, pak i rozvinutí národu vyvoleného, kterýž, jsa předmětem zvláštního vedení a chování Božího, rostl a dospíval k cíli svému; až pak, když se naplnil čas, vyšlo z něho spasení, v němž obé rozvinutí v jedno splynulo.

P o z n. Od té doby stýká dějepis zjevení Božího s dě-

jepisem národu vyvoleného a má tudíž do sebe ráz a povahu národu tohoto, ač v podstatě své má účel všeobecný, člověčenstvo přivoditi k pravému náboženství a tudíž i k spasení.

I. Pohanství.

§. 13. Původ pohanství.

Pohanství má původ svůj v převrácenosti člověka a odvrácení-se ducha jeho od Boha jakožto následku hříchu prvotního a z něho plynoucí porušení přirozenosti lidské. „*Protože poznávše Boha neoslavovali (ho) jako Boha, ani (mu) děkovali: ale marné učinění jsou v myšlení svých, a zatmíno jest nemoudré srdce jejich; nebo pravíce se býti moudrými učinění jsou blázny. A změnili slávu neporušitelného Boha v podobenství obrazu porušitelného člověka, i ptactva i čtvernohých hovad, i zeměplazů . . . (a tak) změnili pravdu Boží v lež, a klaněli se i sloužili stvoření raději nežli Stvořiteli. A jako nedbali mítí Boha v známosti: tak vydal je Bůh v převrácený smysl, aby činili co nesluší, jsouc naplněni vši nepravostí, zlostí atd. (k Řím. 1, 21—23. 25, 28.)*

V člověčenstvu totiž porušeném a v porušenosti této sobě zůstaveném vzala nižší tělesná část mocnou převahu nad vyšší částku duchovní, z čehož nutně povstalo zatemnění rozumu a všelikého vyššího poznání, jakož i zotročení vůle pod jho tělesnosti hříšné a tudíž náklonnost k zlému. Následkem toho se stalo, že člověk pustil pravého Boha z myslí své, a poněvadž jsa obraz Boží nemohl se vědomí Božího zcela zhostiti, hledal Boha v tom, v čem se kochal a k čemu mysl přikládal, ve tvorech a „*měl za to, že oheň, vítr neb okršlek hvězd, neb veliká voda neb slunce neb město jsou správcové světa a bohové.*“ (Maud. 13.) Tak změnil Tvůrce s tvorem a učinil z jediného Boha množství bohů; v čemž zbožnil přírodu, později pak i sebe, prokazuje lidem božskou čest. K tomu pak i přišla mravní porušenost vůle, která působila, že se člověk posléze samovolně od Boha a náboženství odvrátil, v této odvrácenosti setrval, až pak i nepravosti zbožňoval a nepravým způsobem domnělé bohy své ctíti počal. Tímto způsobem také přišly ostatky původního

zjevení Božího, které národové jakož dědictví otců sebou vzali, zponenáhla v zapomenutí, a neb co v paměti zůstalo, bylo přetvořeno v bájky a v pověsti a to sice dle národní rozmanitosti rozličným způsobem.

§. 14. Povaha a způsobové pohanství.

Povaha pohanství značí se v rozvinutí svém vůbec v následních třech tazích:

a) *V mnohobožství*, totiž roztríštění jedné božské bytosti v množství vyšších rozdílných bytností, což jest následek změnění jediného Tvůrce s množstvím tvorů jeho. Toto mnohobožství jest však co do obsahu a formy velmi rozdílné dle schopnosti a vzdělanosti jednotlivých národů jakož i zevnějších okolností, které mají vplyv na rozvinutí náboženství a vytvoření jeho.

b) *V množství a velké rozmanitosti bohoslužby či obřadů posvátných*; což nutně plyne z mnohobožství samého, v němžto se rozeznávají bohové netoliko dle počtu a osobností, ale i dle vlastností a působení, což pak vedlo k domněnce, že každý bůh zvláštním způsobem se musí ctíti.

c) *V ohavnosti a nemravnosti modloslužby*; ješto se bohové ctili takovými činy, které se vůbec v obecném životě měly za nemravné a ohavné; což ovšem se dá vysvětliti z mravní zkázy a úplné pokaženosti vůle, v kterou pohanští národové posléze uběhli.

Takovéto však pohanství se objevilo v rozličných způsobách či formách, z nichžto hlavní jsou:

a) *Zbožnění přírody* (Naturvergötterung) a sice na nejnižším stupni bohoslužba fetišová, která spočívá na temném tušení vyšší jakési mocnosti v přírodě, které i člověk jest podroben a od jejížto přízně či nepřízně štěstí či neštěstí, prospěch neb zkáza člověka závisí a tudíž ji hledá udobřiti a ochranu její sobě získati bohoslužbou, která od symbolů či obrazů (fetišů) se službou fetišovou nazývá. Nalezá se u divokých, osamělých menších národů. — V dalším postupu ctí se příroda u větších výjevích a silách, které projevuje, což větší známost přírody předpokládá. Na tomto stupni

se nalezají národové západní Asie (Sabaeové), kteří původně slunce a měsíc ctili jakožto tělesa nebeská, blahodějně na život lidský působící, které pak zosobnili. V posledním pak stupni objevuje se zbožnění přírody pomocí spekulací co *všebožství*, v kterémžto se veškerá příroda a tvorstvo v celku za boha považuje, z něhožto pak vše ostatní vyplývá. V bludu tomto nalzáme: chimeské, perské a indické národy.

b) *Osobňování přírody zbožněné* (Personifizirung), kdežto si člověk tvory a síly přírody jakožto osobné bytosti představuje a jim božskou čest vzdává. Blud tento se podporuje vytvořením model, v kterýchžto se jisté síly či účinky přírodní vyznačují v podobách osoby.

c) *Zbožňování člověka* (Menschenvergötterung). Jako totiž v přírodě jisté výjevy vznešenosti a velebnosti neb působením svým zvláštní pozornost člověka na se vzbudily a k zbožnění jich příčinu zavdaly; podobně i nalézali se lidé v dějepisu, kteří se za bohy prohlásili tím spíše, čím více s národem dle původu svého byli spřízněni a znamenitými a hrdinskými činy neb prospěšnými vynálezy se vyznačili; což znamenati jest skoro u všech pohanských národů. —

V posledním pak postupu, když v lidu neb v moudřejších z něho rozum a myslivost více vyvine, vytvoří se prostředkem spekulace náboženská soustava (ve východní Asii); kde pak fantasie převahá, přimísí se tato, zahalí náboženská ponětí v obrazy a přetvoří dějepisná podání a pověsti v bájky, což na mnoze pozorovati lze u Řeků a Egyptčanů.

Poz n. Formy tyto pohanstva nalézají se v skutečnosti smíšené tak, že těžko je od sebe dělití, ješto s stýčením národů také smíšení náboženství se dalo.

§. 15. Temné a jasné stránky pohanství.

V směru a rozvinutí pohanstva sluší dvojí stránku rozeznávati, *temnou a světlou*. Co se týče temné stránky, k této zajisté lze čítati: *Nedostatek jasné známosti jednoty Boží*, což jest základ pravého náboženství, a což se ovšem zbožněním přírody a člověka státi muselo; z toho pak lehce si vysvětliti *neznámost Boha jakožto duchovní bytnosti*, ješto

nebylo dostatečné známosti přirozenosti vlastního ducha lidského, a pohřížení ducha pohanů v přírodu působilo, že si jej jinak nepředstavovali než jako nějakou sílu přírodní. Za tou příčinou také *neměli ponětí o prozřetelnosti a svatosti Boží*, které jediné duchovní bytnosti neskonaleho rozumu a vůle přísluší. Na místo těchto věcí spatřiti lze v pohanství buď nutný osud neb slepou náhodu a pak státní jakousi mravovědu, kteroužto se sice hrubá nemravnost zamezila, pravá však ctnost nedocílila. Na též neznámosti Boha co duchovní největší bytnosti zakládá se také *nepravá pocta domnělých bohů a bohoslužba*, záležející v pouhých zevnitřních obřadech bez vnitřní zbožnosti ducha.

Z neznámosti ale prozřetelnosti Božské *vzala původ svůj úzkostlivá péče a nepokoj mysli z ohledu budoucnosti*, odkud pak povstaly věštby (Oraklů) a hádání.

Podobně i nepoznávající pohané Boha nepoznali také člověka a *důstojenství* jeho. Nevědouce o jeho původu, *nevěděli* také o *podobnosti* jeho k Bohu jakož obrazu Božího, odkudž se vůbec otroctví, snížení pohlaví ženského i v rodinném životě, jakož i užívání člověka k hrám gladiatorským a k zápasům s šelmami vysvětluje. Aniž měli jsou *bezpečné jistoty nesmrtelnosti duše* a pravého ponětí života po smrti; tudíž i nemohli určení člověka právě pojmuti.

Než i *jasné stránky* nalézti lze v pohanství, kteréž pak činily národy schopny ku přijetí náboženství Kristova a tudíž i spasení. Neb ač následkem hříchu prvotního obraz Boží v člověku jest porušen, není však vyhlazen a protož nemohlo člověčenstvo nikdy zcela vypadnouti z pravdy. Zvláště pak se nalézá u pohanů *vědomí Boží* hned méně hned více jasné, a s tímto vědomím nalézá se spojený *cit odvislosti člověka od Boha*, což v bohoslužbě jejich dosti spatřiti lze. Rovněž i není udušen u nich veškerý *mravní cit a známost přirozeného zákona*, jakž vysvítá z obětí za hříchy a z mnohých šlechetných činů pohanských jakož i z mnohých zákonů jejich. Nad to i spatřiti lze u jednotlivců lepší mysl a z téhož plynoucí vyšší vzdělání ducha. Mnozí zajiště muži lepší mysli snažili se ostatky zjeveného náboženství v čistotě zachovati a protož čistší bohoslužbu u prostřed

zasvěcenců podál obecného lidu konati; odkudž vzali počátek tak řečené mystérie, které po delší čas blahodějně na vzdělanější část lidu působily. K tomu přišla *filosofie*, která cvičíc rozum a obohacujíc jej lepším poznáním, musela posléze lid přivoditi ku poznání zpozdilosti a nerozumnosti pohanství a bohoslužby jeho a konečně vzbuditi v něm touhu po pravém náboženství. Konečně i to sluší znamenati, že i *vzdělanost pohanská*, jakou, co do formy, u mnohých národů ve vysokém stupni nalazáme, patří k jasným stránkám pohanstva, ješto i tato poskytovala látku k stavbě království Božího. Křesťanství zajisté používši, a posvěтивši ji, stalo se tím také vzdělanějším národům přístupné.

Pozn. Z toho patrno, že národové pohanští nebyli sobě tak zůstaveni, jakoby z hola nic pod správou Boží nestáli a na prosto vyhoštění byli z účastenství království Božího. Neb ač Bůh „*nechával národy choditi po cestách jejich, nenechal však sebe bez osvědčení, dobře čině, s nebe dávaje deště a úrodné časy*“ atd. (Skutk. ap. 14, 16. 17). Stáli tedy i pohané pod všeobecnou správou Boží tohoto světa; v kteréžto i Syn Boží (Slovo) *skrze svědomí jejich na ně působil — a ve tmách jim svítil, ač ho tmy neobsáhly*. (Jan. 1, 5.)

II. Vyvolený lid Boží.

§. 16. Úloha jeho.

I Sémovo pokolení, v jehožto stáních dle předpovědi praotce Noemova zaslíbené spasení lidu se mělo uskutečniti, počalo klesati v modloslužebnost (Jos. 24, 2. 14.), ač jak se zdá nejdéle se stavělo návalu pohanství na odpor. Neměla-li tedy téměř všecka víra v jediného a pravého Boha a všeliká naděje ve Vykupitele zaniknouti a pak všeliké spasení státi se nemožným, byloť třeba postavití pohanstvu na odpor jiný národ, v němž by se chovala pravá tato víra a naděje v Mesiáše, a vůbec se chystalo v něm spasení lidstvu. Muselť tedy vyjiti z pokolení Sémova muž, který by vytržen z všeobecného tohoto porušení a na novou půdu přesazen, tuto zvláštuím způsobem veden a chován byl. K němu tedy a k rodině a potomstvu jeho vstoupil Bůh v zvláštní poměr vůdce, učitele, ochrance a odchovatele; jeho

pěči a pěstění svěřil další zjevení svá, a je v něm sestředil. A v tom záleží povaha doby této zjevení Božího, že se pohybuje v úzkém oboru rodiny a že v něm se kladou základy a zárodky všelikého dalšího rozvinutí budoucího spasení. Dvě věci pak jsou to zvláště, okolo kterých se všeliké zjevení a vedení Boží v této době pohybuje: *rodina vyvolená a země zaslíbená*. Co se týče vyvolené rodiny: oddělil Bůh od kmene pokolení Sémova ratolest, kterou pak do jiné půdy přesadil. Tuto hleděná péčí moudrého štěpaře pustila kořeny své, čistěná a chovaná zrostla v peň rozkládající se v dvanáctero větví. Zrůst rodiny této a vedení její arciotců: Abrahama, Isáka, Jakoba a Josefa jest předmět svatodějství doby této patriarchální.

Z ohledu na zemi zaslíbenou máť i ona velkou důležitost v zjevení Božím doby této. Onať zajisté musela býti dle polohy a povahy své přiměřená k uskutečnění a rozšíření díla vykoupení. A poněvadž země stojí s obyvateli svými v živém a vzájemném spojení a na ně mnohostranně působí: byloť třeba, aby vyvolená rodina Boží již v zárodku svém měla kolébku svou, a trávila leta dětinství svého v té zemi, v kteréžto jednou měla bydleti jako národ vyvolený a vykonati úlohu svou, aby pak věděla: že tamto jest její vlast, a nesla se k ní povždy srdcem toužebným. Tam zajisté jest domov, tam se táhne srdce člověka, kde zrozen jest a kde trávil léta utěšeného mládí s radostmi a žalostmi, s toužením a doufáním jeho. — Toho všeho ale dosáhl Bůh v plné míře tím, že vyvolenou rodinu postavil v zemi Kanán. Že pak země tato nedala se jí hned v dědictví, nýbrž ponechána jest jí toliko k putování jakožto země zaslíbená, tím se má ovšem víra její zkusiti a ztvditi.

A. Země zaslíbená.

§. 17. Jména, hranice a pohoří země této.

Země, kterou Hospodin ustanovil za bydlíště vyvoleného národu svého, má rozličná jména. Sluje od starodávna *Kanán* od původních obyvatelů svých, *Kananejských*; nazývá se také *země zaslíbená*, ješto národu vyvolenému zprvu

byla zaslíbena, pak i dána; slove též země židovská a israelská od národu židovského neb israelského ji potom obývajícího, pak i *Palestina* od Filištinských, kteří jihozápadní část její obývali; posléze sluje také země svatou, jakožto dějiště posvátných činů a událostí: ješto jak dí papež Urban II., „není v ní místa, kteréžto by nebylo oslaveno a posvěceno tělem neb stínem Božského Vykupitele, či velebnou přítomností svaté máti jeho, neb milostným obcováním sv. apoštolů, a neb prolitou krví mučedníků“ (Oratio in conc. Clermonti.).

Největší rozsáhlost její od severu k jihu obnáší skoro 31 mil, od východu k západu má 20 mil v objemu. Hranice její, v rozličných dobách rozličné, jsou vůbec: na západ střední moře, na sever Syrie a Libanon, k východu syrské pustiny, a na jih poušť skalnaté Arabie.

Palestina jest vůbec země *hornatá*. Od severu k jihu táhne se dvojí pásma pohoří po obou březích Jordánu až k skalnaté Arabii. Obé však pásma vychází z Libanonu, tak řečeného, poněvadž vrcholy jeho místy z výši 10.000 střevíců věčným sněhem jsou pokryté a tudíž i bělavé. Vlastně ale obsahuje Libanon dvojí řadu rovnoběžných hor, z nichžto východní sluje u Řeků Antilibanon (Protilibanon), jehožto nejvyšší hora sluje Hermon (10.000'). Pohoří toto jest hojnými vodami svlažované, a tudíž velmi úrodné. Přeutěšená výhlídka otvírá se oku lidskému odtud. Na východ jest viděti přes Damašek široké a daleké pustiny Eufratu, na západ přes Tyrus a Sidon úrodné pobřeží fenické a daleké střední moře, na jih se rozkládá sv. země s Nazaretem, Betlémem a Jerusalemem s drahými zpomínky jejich! —

Veškerá země svatá rozvrhuje se na čtyry pásma rovnoběžná, jakož jsou: Jordánské, rovina mořská, pak výšiny západo- a jihovýchodo-jordánské.

§. 18. Povaha země zaslíbené.

Země tato vlastně sestává ze čtvero pásem od severu k jihu běžících; a sice z údolí Jordánského, pak z roviny mořské, a z výšiny západo- a východo-jordánské.

1. *Údolí jordánské* tvoří Jordán se svými jezery. Te-

mení pak Jordán ve třech prameních na patě hory Hermon, které v jezeru *Merom* se stýkají. Odtud pak se řine k jihu u velkém spádu a vtýká po rychlém toku 2½ míle do spanilého jezera *Genezaretského*. Jezero toto má 3 míle délky a míli i půl druhé šířky. Okolí jeho čítá se k nejspanilejším krajinám celé země, a žádná krajina Palestiny nemá do sebe tolik vnady přírodní jako onano. Jestliť kol kolem ověnčené spanilými a úrodnými horami a má velmi mírné podnebí, tak že tuto vše záhy zraje; jmenovitě rostou na březích jeho palmy, fíky, víno a olivy, což se vykládá z nízké polohy jeho, anto má ležeti 625' pod hladinou středního moře. Jezero pak samo má čistou jasnou vodu a jest v části severní velmi rybnaté. Vykročiv z jezera tohoto valí se Jordán as 80 stěaviců široký, s velkou rychlostí Jordánskou dolinou, e Gor nyní řečenou.

Údolí toto z počátku dvě míle široké rozkládá se pak víc a více, až dosáhne v šíři čtyry míle a jest obroubené po obou stranách vysokými, skalnatými horami; což a nízká poloha jeho (625' pod hladinou) působí nesmírné vedro, pak i každoročně morové nemoce. Po toku 13 mil vpadá Jordán do moře mrtvého, v němž pak se ztratí.

Moře toto, jinak i *slané* či *asfaltické* řečené, jest 10 mil dlouhé a 2—3 míle široké a leží v hluboké kotlině, obklíčené kolem skálami čedičovými skoro kolmo vystupujícími holými. Za touž příčinou a pak za příčinou nízké polohy jeho pod hladinou mořskou působí tuto papršlky slunečné nesnesitelné vedro, čímž se děje, že přitýkající voda neustále se v páry mění. Veškerá podoba moře toho jeví kletbu a smrt. Pro velkou solnatost vody jeho nežije v něm žádný živočich, jakož i páry solnaté, neustále z něho vystupující, nedopouští, by v okolí jeho něco žilo neb rostlo mimo rákosí a sódonská jablka na východním břehu. Země je v okolí jako vypálená, místy i popelem neb kůrou solnatou pokryta. Zde onde nalézající se kusy síry, sanitru a teplé prameny ukazují na vulkanický původ celé krajiny. Do Jordánu vtýkají na východní straně *Jarmuk* (Hieromax) a *Jabok*, do moře mrtvého ale *Arnon* a *Sáred*,

vůbec hlubokými úžlabinami. Na západní straně vpadají v něj jen nepatrní potokové.

2. *Rovina mořská* táhne se podle moře středního až k hoře *Karmel*, která tuto vystupujíc sahá vysokým kolmým mysem svým až k moři, tak že zůstává z břehu celého toliko úžina. Část roviny této na sever slove rovina *Akko*, jižní část dělí pahrbek u *Joppe* vyvstávající opět na dva díly, z nichžto severní sluje rovina *Saron*, jižní *Sefelá*. Do moře vtýkají tuto řeky *Kison* a *Belus*.

3. *Západo-jordánská výšina* tvoří jádro Palestiny a má rozmanitou půdu, na nížto se výšiny s rovinami a úžlabími střídají. Jest vlastně pokračování Libanu či pásma hor, od Libanu na jih se táhnoucích. U prostřed jest rozpůlena rovinou *Jezreel* (*Esdrelon*), kterážto se táhne zšíří 4—5 hodin, a zdělí 12 mil od paty hory *Karmel* až k jezeru *Jenezaretskému*, a byla druhdy úrodná, nyní ale jest pustá. Na severu od této roviny leží výšina *Galilejská*; jižní pak stránka obsahuje hory *Efraim* (*Samaří*) a hory *Juda* (*Judstvo*) s mnohými pustinami.

4. *Východo-jordánská výšina*, také *Gilead* či *Perea* (*zajordánská*) řečená, podepírá se na horu *Hermon* a táhne se podlé údolí *Jordánského* k mrtvému moři, jsouc mnohem vyšší než ona západní. Tuto se střídají velké a rozsáhlé lesy dubové s úrodnými pastvišaty. Severní vysočina sluje *Bašan*; na jih pak od potoka *Jarmuka* povznáší se pohoří *Gilead*, které se pak na jih v širokou rovinu *Moabskou* rozbíhá. Tuto povstává pohoří *Abarim*. *Arnon*, jenž v těchto horách temení, tvoří hranice země zaslíbené.

§. 19. Podnebí a dřevní úrodnost země této.

Podnebí Palestiny jest sice dle rozdílnosti polohy a místnosti rozdílné, v průměru však jednostejné a povětrnost jeho pravidelná. Zimavé počasí počíná s prškami v říjnu (dešť ranní). Z počátku jest ještě teplo, pak počnou studené noce a v polovici listopadu opadává listí, nebe jest oblaky zasmušeno a povětrí mhou naplněno. V prostřed prosince padá sníh, pak věje severní ostrý vítr,

a na horách panuje krutá zima, na rovinách a v údolí, když slunce vysvitne, jest teplo a sníh se rozhrívá. Později na počátku ledna bývají bouře a krupobití; na polích však květe kvítí. V polovici února prší opět a prška trvá až k dubnu (pozdní). Pak se naplní potokové a vody řek zrostou, luhy se zelenají a stromoví má listí a květ. V prostřed dubna počíná teplejší počasí. Nebe se vyjasní, povětrí je teplé ano i horké, tak že se pod širým nebem spí. Od června pak až k září panuje vedro nesnesitelné; potoky vysychají a země jest vypráhlá. Tu však svlažuje hojná rosa zemi — obraz to Božího požehnání. Při tomto vedru jest přece podnebí Palestiny zdravé. Půda pak země této byla dle svědectví písma sv. a jiných světských spisovatelů velmi úrodná. Písmo sv. nazývá ji *zemí mlékem a strdím oplývající*. Za časů Davidových živila 5 milionů obyvatelů, ještě pak více za časů Krista Pána. Pustota však a neúrodnost její nynější vykládá se ze jha tureckého, které po věky tíží na obyvatelích její; a pak z kletby, která stíhá ji od té doby, co Kristem pohrdla, nepoznavši denávstivení svého. (V. Mojž. 20, 22, 25.) Ač zdravá a úrodná, není přece země tato všelikých nehod prostá. K těmto patří:

a) *Východní vítr*, jenž spálí osení aneb poplení všecko v své zuřivosti.

b) *Kobylky*, které v nescíslném množství a u velikém hluku pod večír s větrem přitáhnou, z rána pak ohřáté táhnou v rovné čáře před sebou dále, aniž se čemu vyhnou, a vše ožerou a polámou, co napadnou.

c) *Mor*, který panuje obyčejně v první polovici roku.

d) *Malomocenství*, jest vyraženina kůže, která pak se zdlouha dále rozžírá, tak že člověku posléze údy upadávají, až pak zdlouhavou smrtí zahyne.

§. 20. Přiměřenost země zaslíbené k vytknutému účeli jejímu.

Palestina, kterou Bůh ustanovil za bydliště národu vyvoleného, byla u vnitř i ze vnitř zcela k tomu příhodná býti kolébkou a pětištěm království Božího. Vyvolený národ zajisté měl býti v ústrojí člověčenstva srdcem ostatních

národů, v kterémžto by se měl nový život vytvořiti a pak mezi ostatní národy pokolení lidského se rozliti a rozšířiti.

Odloučen a oddělen od ostatních národů, měltě dle rady Boží a působením Božím zárodky budoucího spasení v lůno své přijíti, je chovati a pěstiti, až by konečně do-
zrály, a pak spasení toto všem národům sdělili. Určení toto národu Israelského zahrnovalo v sobě z ohledu na bydliště jeho dvojí věc: aby totiž z prvu země jeho byla oddělena od zemí ostatních národů okolních; a zároveň pak tvořila středek všech jich. K tomu zajisté byla země zaslíbená pří-
hodná v každém ohledu jak v geografickém tak politickém, jakož i průmyslném. Ležíc totiž u prostřed tehdejších zná-
mého světa souvisela s Evropou i s Afrikou, jakož i s ostatní Asií, v jejížto nejzazším koutě leží, a přináležela takřka touže měrou všem třem dílům světa, a tudíž byla jest středem všelikých politických snah, jakož i středkem obchodu světa. S druhé pak strany jest i ohrazení její na způsob ostrova a oddělení od sousedních zemí patrné. Na jihu a na vý-
chodu jest nesmírnými pustinami, na západu středním mo-
řem oddělena, na severu pak tvoří Libanon od moře až k východní pustině zeď nepřestupitelnou. Ještě více padá do očí oddělenost tato její, když se popatří na západo-
jordánskou vysočinu, která jest takřka jádro Palestiny a kdežto se nejznamenitější děje zběhly. Jako pevná a vysoká tvrz vystupuje krajina tato z jižní pustiny, z mořské západní nížiny a z úžlabí Jordánského na východ. Vysoké hory tyto za-
jistě s kolmými skalnatými úbočími, jeskyněmi a úžlabími, jakož i tyto vysočiny s nesčíslnými pahrbky a dolinami bránily všelikému zhoubnému návalu vojsk nepřátelských, zároveň i nakažlivému vplyvu náboženské a mravní du-
chovní porušenosti sousedních národů. — Naproti tomu napomahaly hojně k samostatnému vycvičení a rozvinutí se obyvatelstva v občanském, mravním a náboženském ohledu. K tomuto pak vnitřnímu rozvinutí se vyvoleného národu poskytovala sv. země valných prostředků. Bez-
prostředním vedením Hospodinovým, prostředkem Božího požehnání a trestu, kázně a dobrodiní měltě národ tento odchován býti k tomu, k čemu byl určen. Však ale ni-

žádná země neposkytuje v tak malé prostoru tolik pramenů požehnání a kletby, jako onano. Nikdy nejsou si úroda a neúroda tak blízké, nikde se nemění tak květoucí luhy ve vypráhlé pustiny, jako právě tuto. — A jakož přirozenost, podnebí a půda země této vedle nejhojnější úrodnosti mnohé metly a nehody v sobě chová, jakovéž jsou: neúroda, parné větry, zemětřesení, mor, malomocenství atd., podobně i láká přirozenost této země, její položení a politické postavení okolní národy a velmoci neustále, by ji sobě podmanili a zkazili obyvatele její. A v skutku, ač dosti pevná a bezpečná jest poloha její — přece našli nepřátelská vojska a loupežnické roty, mořem a pustinami, horami a úžlabími cest dosti k srdci země této, když ruka Boží vyslala je, aby vykonaly tresty spravedlnosti Božské na národu tomto.

§. 21. Původní obyvatelé země zaslíbené.

První obyvatelé země této po rozejítí se národů byli jsou dle bezpečných svědectví písma sv. *Kananejští*, mocné to odvětví kmene chamitského, kteří se tuto od východu přistěhovali a celou krajinu východo- a západojordanou obsadili. Z jedenáctero pokolení jich bydleli jsou *Hethejští* na horách Efraim a Juda, *Jebusitští* v okolí Jerusalema, *Ameritští* bydleli za časů Abrahamových v okolí Hebronu a na jižním úbočí hor Juda, později však se rozšířili přes Jordan, vypudivše Amonitské a Moabské. *Girgesitští* bydleli v západojordaných krajinách, *Kananitští* v užším smyslu bydleli v nížině mořské a v údolí jordanském spolu s Feresitskými.

Mimo to bydleli mezi Kananejskými (a snad před nimi) tuto: *velikáni Refaim* (východojordanští) a *Enakym* (západojordanští); *Choritští*, obyvatelé jeskyň (na horách Seir), *Kenitští*, *Kenisetští* a *Kalmoniční* v jihovýchodních krajinách.

Později však přistěhovali se sem *Filistinští*, rovněž z chamitského kmene, kteřížto přišedše z Egypta od mořské strany vrazili do země této a vypudili Kananejské z jižních nížin mořských.

Na to pak následovalo přistěhování *terachitského* pokolení, majícího původ od Tháre, otce Abrahamova, z něhož národ vyvolený původ bere.

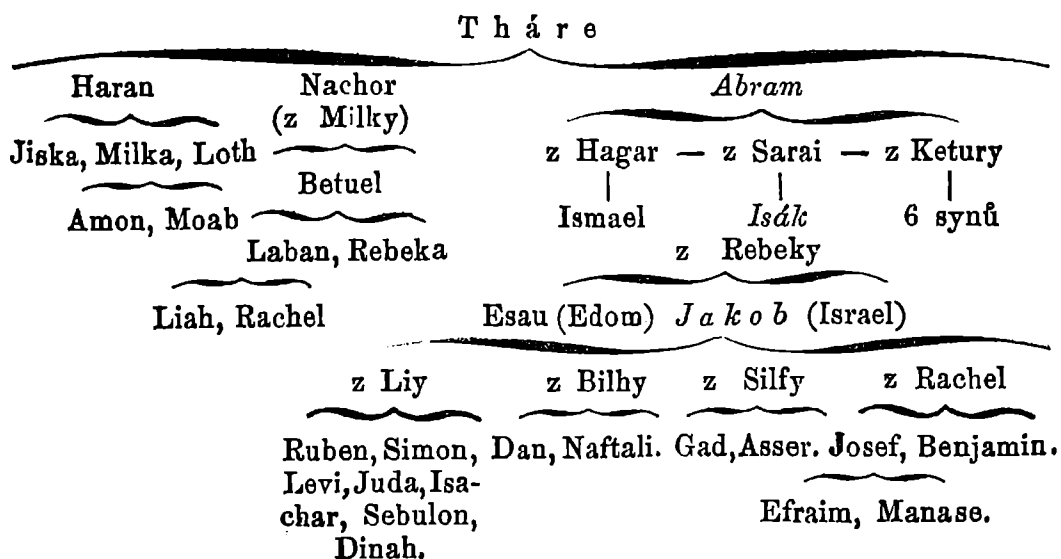
B. Vyvolený národ.

§. 22. Původ jeho.

(I. Mojž, 11.)

Dle prorockého vyrčení Noachova byloť pokolení Sémovo určeno, aby ze stánů jeho vyšlo spasení světa. Od Séma pak postupuje vyvolený kmen v desatero pokolení až k praotci vyvoleného národu. Za původní sídla jejich (aspoň mladších pokolení) udává písmo sv. zemi Chaldejských či Ur-Kasdim. Odtud se stěhovali s Tháre, otcem Abramovým, první kočující (pastuškující) tlupy, ke kterým také přináleží lid vyvolený — heberejský řečený; — který chtěje do Kanán táhnouti se usadil na cestě své v Mesopotamii. Tuto zemřel Tháre, a an Nachor, bratr Abrahamův, nazpět zůstal, táhl jest Abraham na zřejmý rozkaz Boží do země Kanán, provázen Lotem, synem Harana, bratra svého, již v Ur-Kasdim zemřelého.

Poz n. K snažšímu přehlednutí dějin doby patriarchální stůj tuto genealogické sestavení pokolení Thárova.

I. Abraham.

§. 23. Povolání Abrama.

(I. Mojž. 12. 1—9.)

V pokolení Sémově zachovola se nejdéle víra v pravého Boha. Když pak se i tuto počalo zmáhati pohanstvo a vniklo i do rodiny Thárovy; *nechtěl Abram následovati bohů otcův svých, ale ctíl toliko jednoho Boha nebeského* (Judit 5, 7, 9). Maje však býti dle ustanovení Božího otcem vyvoleného pokolení věřícího, aby modloslužebnost neporušila jej, stalo se mu v roce 75. stáří povolání Hospodinovo: „Vyjdi ze země své a z příbuzenství svého, i z domu otce svého a pojď do země, kterou ukáži tobě.“¹⁾ Zároveň i dáno jest mu zaslíbení: „Učiním tě (potomstvo tvé) v národ veliký, a požehnám tobě a zvelebím jméno tvé, a budeš požehnaný. Požehnám dobrořečícím tobě, a zlořečiti budu zlořečícím tobě, a v tobě požehnána budou všechna pokolení země.“²⁾

¹⁾ Jako počátečník nového pořádku a otec nového pokolení Božího, musel vytržen býti ze souvislosti své národní a rodinné; neboť obcování v domu otcovu, v kterém již počala se modloslužebnost zmáhati, mohlo býti jemu vždy nebezpečné; mimo to byl by v rodině otcově vždy jen člen pokolení a hlava rodiny pastuší vedlé ostatních, a vazby tyto rodinné překážely by mu v rozvinutí náboženském a zajisté by jej dříve neb později uvdili na půdu přirozeného, národního rozvinutí pohanského. Nad to i bylo povolání toto zkouška Abrahamovy víry, poslušenství, zapření sebe samého, pevné naděje a důvěrného očekávání; — toť mělo býti národní povahou lidu vyvoleného, a mělo se tudíž již v praotcově povaze obrazně objeviti.

²⁾ Zaslíbení toto obmezuje se z prvu jediné na Abrama a potomstvo jeho, však u vrcholu svém vztahuje se na veškeré lidstvo. Abramovi se zaslubuje četné potomstvo, jemu a národu jeho požehnání a zvláštní vedení a řízení ho, a pak v něm t. j. v potomstvu jeho a skrze něj požehnání (spasení) všem národům. A v tom pokročilo zaslíbení Vykupitele opět o jeden stupeň, že určen jest blíže národ, z kterého vyjítí má spasení. Ostatně platí vyhrůžka „zlořečiti budu zlořečením tobě“, ne tak zlořečícím Abramovi, totiž nepřátelům a pro-

Poslušen rozkazu Božího vyšel Abram, a vzal Sarai, manželku svou a Lota, syna bratra svého, a veškeren statek a všecku čeleď z Háran. A když přišel k Sichem do údolí Terebintského Mambré (v pohoří Efraim), ukázal se Hospodin jemu a dí mu: „Semeni (potomstvu) tvému dám zemi tuto.“ Abram pak vzdělal tu oltář Hospodinu. Na to pak přebýváje mezi Betél a Hai: vzdělal tam také oltář Hospodinu a vzýval jméno jeho.¹⁾

§. 24. Další osudy Abrama.

(I. Mojž. 12. 13. 14.)

Abramova radost nad spanilou zemí, do které byl vešel a která mu co dědictví Boží zaslíbena jest, brzy se pokalila. Neb právě v této zemi, která jest mu dána jakožto náhrada za opuštěný domov, stal se hlad a rozmohl se velmi. Sestoupil tedy Abram do Egypta sousedního, aby tam byl pohostinu.²⁾ Tímto způsobem samovolným ušel sice zkoušce od Boha naň dopuštěné, však upadl v jinou horší, jsa v nebezpečenství ztratiti Sarai, manželku svou. Boje se, aby Egyptští nezabili ho, vydával Sarai za svou sestru, domnívaje se tím omluvena býti, že v skutku byla nevlastní jeho sestra (Jiska)³⁾. I vzata

tivníkům osoby jeho, ale více nepřátelům a odporníkům spasilských záměrů Hospodinových, jichžto vyvolenou nádobou a nástrojem byl Abram a potomstvo jeho. Celý pak dějepis napotomní národu Israelského ukazuje dosti, jak pravdivý jest Bůh v zaslíbeních svých.

- ¹⁾ Vzývání jména Hospodinova nezahrnuje toliko poctu, kterou pravému Bohu vzdával, ale také oznamování ho pohanským obyvatelům a vzbuzování jich k poctě jeho.
- ²⁾ Egypt toho času jakož nyní, považoval se za obilnici okolních krajin východních, kamž se také Abram se stády svými utekl, veda život pastuší.
- ³⁾ Abram se totiž obával, že by, kdyby se za manžela Sarai vyznal, od Faraona byl zavražděn, aby se tento spíše mohl manželky jeho zmocniti a ji sobě přisvojiti, což za tehdejších časů, kdež násilí a samovolnost panovaly, lehce se státi mohlo. Proto, chtěje nebezpečí tomu ujíti, vydával Sarai za svou sestru. Toť bylo ovšem neprávě jednáno, však ale dá se poněkud omluviti tím, že Abraham chtěl horšímu zlému ujíti a tudíž menší

jest do domu Faraonova¹⁾; když pak ale Hospodin mrskal jej ranami prevelkými a dům jeho, dozvěděv se Faraon, že by byla manželka Abramova, propustil ji. Abram pak se navrátil velmi bohat v jmění zlata a stříbra do předešlého bydlíště svého a vzýval jméno Hospodinovo, jehož péče a lásky opětný nabytí důkaz.

Než přítel a milovník Boží nemůž býti nepřitelem bratrů. Toto dovozují následující dvě události. Když se rozmnožila stáda Abramova a Lotova tak, že nemohla země jich směstnati, aby bydlili pospolu²⁾ a z toho se stal svár mezi pastýři stád jejich, dí Abram k Lotovi: „Prosím, ať není sváru mezi mnou a tebou a mezi pastýři mými a pastýři tvými: nebo bratři (t. j. krevní příbuzní) jsme. Hle všecka země před tebou jest: odstup ode mne, prosím: jestliže na levou stranu půjdeš, já pravou držeti budu; jestliže ty pravou zvolíš, já na levou půjdu.“ I zvolil sobě Lot v soběsnosti své krajinu Jordanskou, svlažovanou Jordanem a spanilou jako ráj;³⁾ a bydlel v Sodomě, jehožto obyvatelé byli velmi zlí a hříšní před Hospodinem příliš. Abramovi pak bydlícímu v zemi Kanán opětováno jest zaslíbení: že země Kanán bude jeho dědictvím a potomstvo jeho se rozmnoží jako prach země. Načež onen přebýváje vedlé oudolí Mambré vzdělal tam oltář Hospodinu.

Tak již tuto jest ztvrzená pravda: „Blahoslavení tiší, nebo oni zemí vládnouti budou!“ (Mat. 6.)

Lot pak domnívaje se, že chytře zvolil, vzal brzy za své zisťné sobectví. Patero králů údolí Siddim, kde Lot přebýval, pozdvihlo se proti Khodorlahomorovi, mocnému králi z Elam (Elimais u perského zálivu), a svrhli jho dva-

zlé volil a to tím více, ješto mravní cit u vůbec panující porušenosti mravní toho věku nebyl tak pevný a jistý.

1) Farao jest obecné jméno panovníků Egyptských a znamená tolik co král.

2) Vedli totiž oba pastuší život, kterýž hlavně záleží v tom, že rodina kočující táhne se stády od místa k místu a taková místa hledá, kdež jest dosti pastvy, která když se spasou, opět jinam táhnou; k čemuž ovšem mnoho pastvy potřebí, zvláště když se stáda rozmnoží.

3) Bylo to oudolí Siddim — kde nyní se nachází mrtvé moře.

náctileté podřízenosti. Kterýžto spojen s třemi jinými králi vpadl loupežnický do země Kanán; a poraziv odpadlíky v údolí Siddim, pobral všecken statek jejich a zásoby pokrmu, též i Lota a statek jeho. Jeden pak, kterýž byl z poražených utekl, zvěstoval to Abramovi, kterýž bydlel v údolí Mambré. Což když uslyšel Abram, sčítl hotových k boji služebníků svých domácích tři sta a osmnácte a hnal se za nimi (spojen s Mamre a bratry jeho Eskol a Aner). A přepadnuv je v noci, porazil je a honil je až k Damasku, a přivedl zase všecku kořist a zajatý lidi Lota se statkem jeho.¹⁾ Slavné vítězství toto získalo mu všeobecnou vážnost. Když se navracoval, vyšel král sodomský vstříc jemu, též i Melchisedech, král Sálema, vynesl chléb a víno (přinesl oběť); nebo byl knězem Boha nejvyššího, požehnal mu ve jménu Boha nejvyššího, jehožto ochranou zvítězil nad nepřátely.²⁾ I dal mu Abram desátky ze všech věcí. Když pak král sodomský mu dá-

¹⁾ Netoliko účastenství smutného osudu Lotova abývá také to, že země tato zaslíbená jest v dědictví potomstva Abramově, přimělo jej, že táhl na loupežnické roty tyto; a pomoc Boží doprovázela podniknutí jeho.

²⁾ Melchisedech jest obraz budoucího Vykupitele dle jména i dle důstojenství svého. Melchisedech totiž vykládá se tolik, co král spravedlnosti; a král Sálema jest tolik, co král pokoje, jakový zajisté jest Kristus, jehožto království jest království pokoje a spravedlnosti. Dle důstojenství byl Melchisedech král spolu i kněz Nejvyššího, neboť chléb a víno, které vynesl, bylať zajisté oběť, kterou přinesl na poděkování Hospodinu nejvyššímu, jehožto pomocí vítězství toto přičítal, což obé u Vykupitele nalazáme, který s královskou důstojností svou spojoval i kněžský úřad, obětuje sebe v způsobách chleba a vína Otci nebes, kteroužto oběť pak krvavě na kříži vykonal. A pročez dobře nazývá David Krista *knězem na věky dle řádu Melchisedechova*. (Žalm. 109, 4.); což i sv. Pavel ztvrzuje, dokládaje: že i Melchisedech i v tom připodobněn jest Synu Božímu, že se o jeho otci, matce a rodu, narození a skonání jeho v písmách nic nevypisuje. (K Žid. 7.) Požehnání pak Melchisedechovo jest zajisté požehnání starce, který již dokonat běh svůj, dáno mladci, který stojí na počátku nové dráhy! —

val veškerou kořist za poskytnutou pomoc, přísahal u velkodušnosti skrze Hospodina Boha nejvyššího, kterýž vládne nebem i zemí, že nevezme ničeho, aby neřekl: „Já jsem obohatil Abrama“ — očekáváje požehnání jediné od Hospodina — však ale žádal, by slušné díly dály se spojencům jeho.

§. 25. Úmluva Boží s Abramem.

(I. Mojž. 15.)

Když tyto věci pominuly a Abram se opět obrátil k obyčejnému pastuškujícímu životu svému, upadl v málomyslnost, obávaje se pomsty Kodorlahomorovy, tím více, čím výše prvé vítězoslávou povznešen byl. Než Hospodin neopouští svých. I stala se řeč Hospodinova k Abramovi u vidění, řkouc: „Neboj se, Abrame, jáť jsem obrance tvůj, a odplata tvá velmi veliká.“ Pozdvižen útěchou touto osmělí se tázati Abram strany budoucnosti a zaslíbení, která v této málomyslnosti klíčila zarmoucenou duši jeho. I řekl: „Pane Bože, což mi dáš? Já sejdu bez dětí a Eliezer z Damašku rodilý bude místo syna vladařem domu mého; mně pak nedal jsi potomstva: a hle schovanec bude mým dědicem.“¹⁾ Hospodin však dí: „Nebudeš ten dědicem tvým: ale kterýž vyjde z života tvého (vlastní syn tvůj), toho budeš mítí dědice.“ I vyvedl jej ven a řekl jemu: „Vzhlédniž k nebi a sečti hvězdy, můžeš-li?“ A řekl jemu: „Tak bude potomstvo tvé.“ Uvěřil Abram Bohu a počteno jest mu to k spravedlnosti.²⁾ I řekl k němu:

¹⁾ Odloučen od příbuzenstva svého a u vysokém stáří posud bezdětek, čekaje již přes deset let na zaslíbeného potomka, domýšlí se Abram, jehožto důvěrná naděje v Boží zaslíbení, v málomyslnosti duši jeho obkličující počala klesati, že mu nic nezbyvá než ustanoviti Eliezera, hospodáře domu svého, za dědice a snad již také obmýšlel za svého přijíti jej.

²⁾ Víra tato Abramova byla ovšem dar nadpřirozené milosti Boží, kterou sobě Abram ničím nezasloužil, než ona byla také skutek svobodné vůle jeho; ješto Abram se zcela oddal zaslíbení Božímu; tím samým pak stala se mu záslužnou — přičtena mu jest ku spravedlnosti; tím více, poněvadž byla

„Já Hospodin, kterýž jsem vyvedl tebe z Ur Chaldejských, abych dal tobě zemi tuto, abys vládl jí.“ Ale on řekl: „Pane Bože, odkud věděti mohu, že jí vládnouti budu?“ — A tu vešel Hospodin v úmluvu¹⁾ s Abramem, který na rozkaz jeho připravil oběť úmluvy, rozpůliv obětná zvířata (mimo ptáky), a položiv je s obou stran²⁾, očekával Hospodina. I sstupovali ptáci na mrtvá těla, a odháněl je Abram. A když slunce zapadalo, sen připadl na Abrama, a velká hrůza a tma přišla naň. I povědino jest k němu: „Věz předzvěda, že pohostinu bude potomstvo tvé v zemi ne své (Egyptské), a podrobí je v službu a trápiti je budou za čtyry sta let. Ale však národ, jemuž sloužiti budou, já souditi budu: a potom vyjdou s velikým zbožím. Ty pak půjdeš k otcům svým v pokoji, pohřben jsa v starosti dobré. V pokolení pak čtvrtém navrátí se sem;

základ všeliké spravedlnosti jeho a vedla jej k ní. On pak sám se tím stal „*otcem věřících*“ t. j. pokolení, jehožto zvláštní povaha měla býti pevná víra a důvěra v Hospodina.

1) Bůh vešel v úmluvu s Abramem, aby přispěl jeho málomyslnosti a slabosti. Tím zajisté chce mu dáti jistotu vyplnění svého slibu, zároveň i žádoucí znamení, v kterém víra jeho bezpečně může spočívat. K tomu však postačovalo, aby Hospodin sám ztvdil úmluvu tuto, a protož nežádá od Abrama, aby se uvázal v povinnosti jemu nalehající. Teprv, až ztvrzena a upevněna byla víra Abramova, a když již bylo blízké narození potomka zaslíbeného, pak žádal Bůh, by Abraham také ztvdil úmluvu tuto a podrobil se slavně povinností, z úmluvy této proň plynoucím.

2) Oběť tato úmluvy přinešena jest od Abrama; poněvadž Hospodin, jakožto nejsvětější, před nímžto nic hříšného nemůže obstáti, nemůže s hříšným člověkem v úmluvu vejíti, leč by nebylo prvé vzdáleno, co jej od člověka odvrací, totiž hřích, což se dalo obětí. Spůsob pak oběti této, totiž rozpůlení obětních zvířat a procházení v úmluvu vcházejících mezi díly těmi, značí jednotu smýšlení z ohledu vyplnění závazků obou v úmluvu vcházejících. Rozpůlená totiž zvířata obětná zastupují obě stránky v úmluvu vstupující; jakož totiž obě polovice jedno zvíře tvoří, rovněž i mají oba tyto býti jedno v smýšlení svém, chodění pak mezi díly těmi má toto spojení obou v jednotě představovati.

nebo ještě nejsou doplněny nepravosti Amorhejských (t. j. obyvatelů Kanán) až do přítomného času (až by vyhlazeni býti zasloužili).“¹⁾ Když tedy zapadlo slunce, stala se mrákota tmavá, i ukázala se (sláva Hospodinova jako) pec kouřící se a pochodně ohnivá jdoucí mezi díly těmi.²⁾ Tak ztvrdil Bůh toho dne úmluvu s Abramem, opakuje mu zaslíbení, říká: „Semeni tvému dám zemi tuto, od řeky egyptské až do řeky velké Eufrat.“

P o z n. Z Hagar pak, dívky Abramovy, narozen jest jemu syn, který nazván jest Ismael; později pak jest na rozkaz Boží spolu s matkou Hagar z domu Abramova vyhnán, na poušti pak Bersabé, kde Hagar zbloudila, od smrti hladu a žízně prozřetelností Boží podivně zachován, zároveň i mu dáno jest zaslíbení: že v národ veliký učiní jej Hospodin. Načež pak chráněn a veden od Boha, bydlel na poušti Faran, a učiněn jest z něho střelec a stal se praotcem dvanáctero pokolení arabských (Beduinů); a tak se vyplnilo a posud se plní, co o něm již v životě matky jest předpovědíno: „Ten bude člověk litý: ruce jeho proti všem, a ruce všech proti němu: a naproti všem bratrů svých rozbijeti bude stány.“ Lépe se nedá nevázaná a divoká tékavost arabských Beduinů po tolika věků trvajících vyličiti, jako tuto. (I. Mojž. 16. 21.)

§. 26. Obnovení a ztvrzení úmluvy.

(I. Mojž. 17.)

Třinácte let uplynulo od posledního zjevení a zaslíbení Božího — doba to zkoušky zajisté drahá dosti,

¹⁾ Rozumí se tuto meškání Israelských v Egyptě a utiskování jejich, pak i vysvobození jich po 400 letech skrze Mojžiše. Předpovědíno jest mu to, aby neklesala jeho a potomků naděje v Božská zaslíbení, když se tyto věci dítí budou.

²⁾ Hospodin tuto zjevil slávu svou v obraze, v jakém pak se lidu z Egypta vycházejícímu objevil na poušti, totiž v podobě sloupu oblakového a ohnivého. Tento jest obraz přítomnosti a slávy Boží. Hospodin pak sám krácel mezi díly obětních zvířat; poněvadž úmluva tato se nyní děje toliko se strany Hospodinovy, ne pak se strany Abramovy, což se stalo později, když i tento u víře upevněn, v úmluvu Hospodinovu uvázán jest.

v kteréžto mohl Abram dosti osvědčiti a ztvrditi víru svou, kteráž mu počtena jest k spravedlnosti. Nyní pak se blížil čas, kdež se měla daná zaslíbení uskutečniti, a vyplnění jich, rozvinující se, kráčet vedlé zaslíbení. Zaslíbení jest věc Boží, vyplnění pak onoho plyne z obéstranné činnosti: Boží a člověčí. Posud však byla úmluva mezi Bohem a Abramem jen jednostranně ztvrzena, ježto Abramovi posud nebylo uloženo závazků, nyní pak musela se úmluva státi také se strany Abramovy, anto i on měl slavně na se vzíti závazky a povinnosti. A protož když počal býti Abram v devadesáti devíti létech, ukázal se mu Hospodin a řekl k němu: „Jáť Bůh všemohoucí, chodiž přede mnou a budiž dokonalým. A učiním smlouvu svou mezi sebou a tebou, a rozmnožím tebe velice velmi.“ I padl Abram ničí (t. j. skloněn až k zemi) na tvář. I řekl jemu Bůh: „Jáť jsem, a úmluva má s tebou, a budeš otcem národů mnohých. Aníž více slouti bude jméno tvé Abram (t. j. otec vznešený): ale nazván budeš Abraham (t. j. otec množství), nebo otcem mnohých národů ustanovil jsem učiniti tebe, a působím, že se budeš množiti přenáramně a položím tebe v národy, a králové z tebe vyjdou. A ustanovím úmluvu svou mezi sebou a tebou, a mezi potomstvem tvým po tobě po rodech jejich, úmluvu věčnou, abych byl Bohem tvým i semene tvého po tobě. A dám tobě i semení tvému zemi putování tvého, všecku zemi Chananejskou k vladařství věčnému a budu Bohem jejich; a Saraj, manželce své, nebudeš říkati Saraj, (t. j. spanilá), ale Sára (t. j. kněžna, mnohých národů matka);¹⁾ a požehnám jí, a z ní dám tobě syna, jemužto požehnání dám a bude v národy, a králové národů vzejdou z něho.“ A padl Abraham na tvář svou a (u podivení) zasmál se, řka v srdci svém: „Zda-li stoletému narodí se syn, ó by jen Ismael živ byl před tebou!“ I řekl Bůh k Abramovi: „Sára, manželka tvá,

¹⁾ Židé měnili toliko při důležitých příležitostech jména svá. A protož změnění toto jména Abrama a Sary není bez významu; jestiž zajisté znamení a rukojmě toho, co Hospodin nyní spůsobiti chce, plně zaslíbení svá.

porodí tobě syna, a nazůveš jméno jeho Isák, a ustanovím jemu úmluvu svou za úmluvu věčnou i potomstvu jeho po něm. Také o Ismaele uslyšel jsem tebe. Hle, požehnám jemu a rozplodím jej velice a učiním jej v národ veliký. Úmluvu pak svou ustanovím s Isákem, kteréhož porodí tobě Sára času tohoto léta druhého. A ty tedy ostříhati budeš úmluvy mé a potomstvo tvé po rodech svých. A tatoť jest úmluva má, kterouž budete zachovávat, mezi mnou a vámi a semenem tvým po tobě: Obřezán bude každý z vás pohlaví mužského, aby to bylo na znamení mezi mnou a vámi.“¹⁾ A když dokonána byla řeč tato — vstoupil Bůh od Abrahama; onen pak učinil, jakž byl přikázal jemu Bůh.

Tak dokonána jest úmluva mezi Bohem a Abrahamem a potomstvem jeho. S jedné strany Hospodin chce *býti Bohem Abrahamovým a potomstva jeho*; totiž chce zvláštním způsobem voditi a řídit je k uloženému cíli; jmenovitě chce: a) rozmnožiti četně potomstvo jeho a slavné učiniti je, b) dáti mu zemi Kanán k vladařství věčnému a pak c) v něm požehnati všechny národy; s druhé strany pak má Abraham a potomstvo jeho *co vyvolený národ Boží se považovati a chovati víru pravou v jednoho Boha v životě zbožném a dokonalém* a na znamení vyvolení svého a úmluvy této míti obřízku.

§. 27. Utvrzení Sáry ve víře a předpovědění zkázy měst Sodomských.

(I. Mojž. 18.)

I Sára, majíc býti matkou četného potomstva, jak zaslíbil Hospodin, musí býti z prvu ztvrzena ve víře: k čemuž snad nestačilo vypravování Abrahamovo toho, co mu řečeno jest v úmluvě od Hospodina. A protož ukázal se

¹⁾ Obřízka jest obřad, kterýmžto se stal člověk oudem národu vyvoleného — a tudíž účastným výhod a závazků jeho; tím jest i znamením a pečetí úmluvy, t. j. ona pojišťuje každému, kdo se jí podrobil, práva úmluvy, spolu i zavazuje ho k povinnostem z úmluvy této plynoucím. Konečně jest to také významný obřad, že z lidu vyvoleného se má vše odstraniti, co nepravého a hříšného jest.

Abrahamovi Hospodin v oudolí Mambre, sedícímu ve dveřích stánu svého v největším horku dne. A když pozdvihl oči, ukázali se mu tři muži, stojící blízko něho¹⁾: kteréž když uzřel, běžel jim vstříc ze dveří stánu a poklonu učinil až k zemi. A řekl: „Pane, našel-li jsem milost před očima tvýma, nepomíjej služebníka svého: ale přinesu trochu vody, a umejte nohy své, a odpočiňte pod stromem. A položím skývu chleba, a posilňte srdce svého, potom půjdete: nebo jste se proto uchýlili k služebníku svému.“²⁾ Kteríž řekli: „Učiň, jakž jsi mluvil.“ A když pojedli, řekli k němu: „Kde jest Sára, manželka tvá?“ On dí: „Hle v stánu (v zadní části) jest.“ Jemužto řekl (jeden z nich, t. j. Hospodin): „Navracuje se přijdu k tobě času tohoto za živobyті (t. j. o ten čas přes rok), budeš mít syna Sára, manželka tvá.“ Což uslyševši Sára (domnívajíc se, že o ní neví) zasmála se za dveřmi stánu. (Byli pak oba staří a sešlého věku.) Řekl pak Hospodin Abrahamovi: „Proč se smála Sára? Zdaliž jest Bohu co nesešného? K určitému dni navrátím se k tobě právě toho času a Sára bude mít syna.“ Bázní přestrašena jsouc, zapřela Sára, — a tím jeví víru svou v zaslíbení Páně, a stane se hodnou býti matkou věřících.

Když odtud vstali muži ti, obrátili se k Sodomě a Abraham šel spolu provázeje je. Na cestě pak dí Hospodin: „Zdali moci budu tajiti před Abrahamem, co dělati budu: poněvadž bude v národ veliký a přesilný, a mají býti v něm požehnání všickni národové země? Nebo vím, že přikáže synům svým, i domu svému po sobě, aby ostříhali cesty Hospodinovy, a činili soud a spravedlnost: aby přivedl Hospodin pro Abrahama všecko, což mluvil

¹⁾ Byl to, jak z dalšího vypravování, Hospodin sám s dvěma anjely.

²⁾ Ve východních krajinách, kdežto není veřejných hospod (zvláště toho času), jest pohostinství velká a spanilá ctnost, a služba cestujícím prokázána velké ceny, ješto cestování u vedru těchto krajin jest velmi obtížné. Abraham se tuto prokázal pohostinným dílem z lásky bratrské, dílem také, že vyšší hosty v příchozích oněch tušil.

(slíbil) k němu.“¹⁾ A pak dí: „Křik (nepravost) Sodomských a Gomorrských rozmnožen jest a hřích jejich obtížen jest příliš . . . jduž, abych vyhladil je.“ I obrátili se odtud (ostatní dva muži), a odešli do Sodomy: Abraham pak ještě stál před Hospodinem. Hnut citem útrpnosti, více pak pamětliv povolání svého, osmělí se v pokoře přimlouvati za ně, a přiblíživ se dí: „Zdaliž zahubíš spravedlivého s bezbožným? Bude-li padesáte spravedlivých v městě, zahynou-li spolu? a neodpustíš-li místu tomu pro padesáte spravedlivých?“ A když Hospodin přivolí, osmělí se, a ač uznává, že jest prach a popel, prosí opět, a opět, až posléze obdrží příslibení, že ani pro deset spravedlivých nebudou zhlazena města tato.²⁾ Načež odešel Hospodin a Abraham navrátil se k místu svému.

¹⁾ Abraham jest totiž dle úmluvy s Hospodinem, vladařem země, a protož nechce Hospodin nic bez vědomí jeho dopustiti na ni. Však ale Abraham jest vladařem země této toliko mocí úmluvy, a muž jím zůstati, pokud on a potomci jeho věrní úmluvě této, budou kráčet po cestách Hospodinových. A protož měl Abraham dům svůj a dítky své se vši opravdivostí učit, aby i oni zůstali věrní úmluvě této, jednak by jich zastihl týž soud Páně. Tak obsahuje zjevení toto soudu Božího na Sodomské výstrahu proň a pro jeho potomky. Abraham musil soud tento Boží schváliti a takorča sám vyřknouti a tím ve jménu svém a potomků svých skutkem vysloviti a svoliti, aby podobný soud Boží přišel na ně, kdyby zapomenuvše povinností svých, v kteréž se byli v úmluvě uvázali, se připodobnili oněm pohanům. — Za tou příčinou nechce Hospodin tajiti před Abrahamem nastávající zkázu měst Sodomských. Druhá pak příčina toho jest: „poněvadž v něm měli býti požehnání všickni národové země,“ tudíž nemohlo tajno zůstati ho, jakožto prostředníka požehnání národů, co se ustanovilo v radě Boží s národy těmito.

²⁾ Abraham jest ustanoven, býti dědicem a vladařem země, v které bezbožná města tato leží. Jakož tedy druhdy při vtrhnutí Khodorlahomorovu v zemi tuto se objevil jako její obrance a osvoboditel: podobně i nyní cítí se povolánu býti smírcem a prostředníkem jejím, když pomsta Hospodinova hrozila městům bezbožným. Nad to byl Abraham vyvolen za prostředníka spasení a požehnání všech národů, tímto povoláním nabyl práva i povinnosti, býti zástupcem jejich, když zkáza

§. 28. Zkáza Sodomy a zachování Lota.

(I. Mojž. 19.)

Zatím, co Abraham s Hospodinem jednal, přišli dva anjelé (průvodčí Hospodinovi) do Sodomy u večer, a Lot seděl v bráně města. Kterýžto když uzřel je, vstal a šel jim v cestu a přinutil je, aby se uchýlili k němu a pohostil je. Prvé pak než šli spat, muži města oblehli dům od pacholet až do starého všecken lid spolu; žádajíce, by vyvedl jim hosti své. Nadarmo prosí Lot, by jim nic zlého nečinili, a předstírá jim povinnost pohostinství¹⁾, — i učinili násilí náramné a již blízko bylo, že by vylomili dveře. Ale, vztáhli ruku ti muži, a uvedli k sobě Lota a zavřeli dveře, a ty, kteří v ně byli, ranili všechny slepotou tak, že nemohli dveří najíti. Když pak oznámili nastávající zkázu města Lotovi a tento pak zefům svým, kteří měli pojmouti dcery jeho, nechtěli vyjít tito z města . . . ano se jim zdálo, jako by žertem mluvil. Druhého pak dne ráno vyvedli jej anjelé a postavili v ně za městem řkouce: „Zachovej duši svou: neohlédej se zpět, ani stůj na vši krajině této vůkol: ale na hoře se zachovej, abys i ty spolu nezahyuel.“ A když slunce vzešlo nad zemí a Lot všel do Segor (které mu Hospodin dopřál za outočiště na prosbu jeho a zachoval je), tedy Hospodin dštil na Sodomu a Gomorrhru sírou a ohněm s nebe, a podvrátil města ta i všecku vůkol krajinu, všechny obyvatele její.²⁾ A ohledši

hrozila jim a uchovati je od záhuby k spasení, které se v něm státi mělo všem národům.

¹⁾ Ve východních krajinách zachovává se pohostinství až posud velmi přísně a pokládá se to za velkou ohavnost, dopustiti, aby se někomu ublížilo, když pohostinu přijat jest; což i má tuto Lot na zřeteli tím více, ješto tuší v hostech svých vyšší bytosti.

²⁾ Měst těchto podvrácených jest vlastně čtvero: Sodoma, Gomorrha, Adamah a Sebojm (V. Mojž. 29, 23.), a ležela v údolí Siddim, buď na tom místě, kde nyní jest mrtvé moře či poblíž jeho, kde nyní se nalézají solná údolí. Údolí totiž Siddim mělo mnoho studnic klejtovatých, t. j. dolů, z nichžto klí se prýštilo. Podobně i vystupovaly páry sirnaté z nich

se žena jeho za sebe, obrácena jest v sloup solný.¹⁾ Abraham pak vstav ráno, hleděl z místa, kdež byl stál prvé s Hospodinem, na Sodomu a Gomorrhru, a užírl pýř vstupující ze země, jako dým v peci. Lot pak, boje se zůstatí v Ségor, bydlel v jeskyni²⁾ s dvěma dcerama svýma, z nichžto pak posli Amon a Moab, otcové národů Amonitských a Moabských.

§. 29. Isáka narození a obětování.

(I. Mojž. 21. 22.)

Konečně pak, když Abraham, jsa ve stu létech, bydlel v Béršabé, navštívil Hospodin Sáru, jakož byl zaslíbil a naplnil, což mluvil. I porodila syna v starosti své, v čas, který byl předpověděl jí Bůh. I nazval Abraham jméno jeho Isák, a obřezal ho osmého dne, jakož byl přikázal jemu Bůh. I rostlo pachole. Kteréžto věci když se staly, zkoušel Bůh Abrahama³⁾, a řekl k němu: „Vezmi syna

(jakož se posud u moře mrtvého děje), což pak se zvláštním řízením Božím, blesky s nebe a sírou zapálilo, tím pak se moře posud kúrou země zakryté objevilo, když tato se potopila, při čemž také vúkolní krajina zpustošena jest; a stojí tuto jako ustavičný pomník kletby Boží.

¹⁾ Záповěď neohlížeti se nazpět měla základ svůj v tom, že meškající lehce od rychle vúkol se zmahající zkázy měst mohl býti zachvácen a tudíž i mohl lehce v zkázu uběhnouti. Mimo to bylotě nazpět se ohlížení výjev neposlušenství v slovo Boží a důkaz přílišné oddanosti Sodomským; tudíž se dá vyložiti přísný trest manželky Lotovy, která ohlížejíc se, zachvácená, solí zasypána jest, jakož posud celá krajina solí jest pokryta.

²⁾ Obával se bydleti v Ségor, poněvadž i tamto, jakož vůbec v okolí Sodomském, panovala pokaženost mravní, a tudíž se bál, aby se mu opět něco podobného nepříhodilo, a to tím více, čím svobodněji prvé s pokaženými těmito národy obcoval.

³⁾ Zprvu musel opustiti Abraham domov a příbuzenstvo své — nyní pak se má také vzdáti syna svého, na jehožto narození čekal 25 let a s jehožto životem jediné souviselo vyplnění druhých a důležitých zaslíbení Hospodinových. — Tohoto syna svého má vydati v smrt a při tom přece zachovati víru svou

svého jednorozeného, kteréhož miluješ, Isáka, a jdi do země vidění (Moria): a tam ho budeš obětovati v oběť zápalnou na jedné hoře, kterouž ukáži tobě.“¹⁾ Tedy Abraham v noci vstav, veda s sebou dva mládence (služebníky) a syna svého, odšel k místu, kteréz byl přikázal jemu Hospodin. Dne pak třetího přiblíživ se k cíly cesty své, dí

v zaslíbení mu danou a důvěru pevnou v Hospodina. To byl vrch zkoušky jeho víry a jeho poslušenství; ač ne bez příčiny mu uložené. Abraham zajisté miloval Isáka syna svého. On ho ale miloval, protože byl syn jeho, jeho dítě, miloval ho tedy láskou více přirozenou. Měla-li tedy víra jeho, která mu přičtěna jest k spravedlnosti, býti dokonalá, musí se vzdáti zcela lásky této přirozené k Isákovi, jakož již prvé se vzdal otčiny své a příbuzenství svého. A aby skutkem dokázal, že se opravdu této přirozené lásky vzdává pro Boha a k vůli Bohu, — musí se vzdáti jeho samého, syna svého a mnsí Hospodinu obětovati, by pak jej přijal z rukou Božích jakožto dar jeho milosti, a jakož takového jej považoval a miloval.

- ¹⁾ Oběti člověčí zvláště dítek (prvorozených) nalezájí se hned méně hned více u všech pohanských národů, jmenovitě ale u kananejských, kteří zhusta obětovali dítky své Molochovi. Co tito pohanští národové kol kolem nepravým bohům a falešným modlám činili, totéž měl Abraham jedinému a pravému Bohu učiniti, ba on měl jakožto hrdina u víře v každém ohledu tyto modloslužebníky v zapření sebe samého předčítí; a tudíž jediného miláčka svého — syna zaslíbení za oběť položití. Toto však přikázání neodporuje tomu, že týž Hospodin oběti člověčí jmenovitě dítek jakož ohavnost zapovídá (3. Mojž. 18, 21. 20, 1—5.) neb Bůh nechtěl, aby Isák byl opravdu a skutečně zabit; nýbrž toliko chtěl, aby Abraham milované dítě své mu bez vší výminky odevzdal; a protož, aby tuto svou odevzdanost a hotovost obětovati ho osvědčil bez všelikého klamu sebe a ohledu přirozeného, žádal Bůh, aby ho skutečně obětoval. Když pak Abraham již toto skutkem vykonati chtěl, nedopustil Hospodin toho, ješto mysl jeho, — totiž víra, oddanost a poslušnost Hospodinu, dosti byla zřejmá. Co se však místnosti této zkoušky dotýče, jest to, jak ze vzdálenosti a jména souditi lze, Hora Moria, tři dni cesty od Bersabé vzdálená, která již dle přirozenosti své — jest k oběti působná a příhodná — oltář to od přírody. Tuto byl vystaven později chrám Jerusalemský, střediště všech obětí.

k služebníkům svým: „Počkejtež tuto: já a pachole, až tamto pospíšíme, když poklonu učiníme, navrátíme se k vám.“ Vzal také dříví k zápalné oběti, a vložil je na Isáka, syna svého: sám pak nesl v rukou oheň a meč. A když sami dva šli spolu, řekl Isák (v dětinné sprostnosti) otci svému: „Otče můj!“ On pak odpověděl: „Co chceš, synu?“ Řekl: „Ej, oheň a dříví: kdež jest zápalná oběť?“ Abraham pak řekl: „Bůh opatří sobě zápalnou oběť, synu můj.“ Vědomí toto, že Bůh sám tuto vládne, ukojilo syna a pozdvihlo skličného otce. Šli tedy spolu. Na hoře pak vzdělal Abraham oltář a srovnal s vrchu dříví, svázal Isáka, syna svého, a položil ho na oltář; a již vztáhl ruku a uchopil meč, aby jej obětoval, a hle, anjel Hospodinův (Hospodin sám) s nebe volal, řka: „Abrahame, nevztahuj ruky své na pachole, aniž mu co čín: nyníť jsem poznal, že se bojíš Boha, a neodpustil jsi jednorozenému synu svému pro mne.“ Pozdvihl Abraham oči svých a uzřel za sebou skopce vězíciho mezi trnám za rohy, kteréhož vzav obětoval v oběť zápalnou místo syna svého.¹⁾ Na to pak opět toval mu Hospodin předešlá zaslíbení, řka: „Že jsi učinil tu věc a neodpustil jsi synu svému jednorozenému pro mne, požehnám tobě a rozmnožím potomstvo tvé jako hvězdy nebeské, a jako písek, kterýž jest na břehu mořském, a požehnání budou v potomstvu tvém všickni národové země, že jsi uposlechl hlasu mého.“ Tak přijal Abraham syna

1) Povšechnost obětí člověčích v pohanstvu jest dosti zřejmé svědectví vědomí nedostatečnosti všelikých obětí a potřeby jiné lepší dokonalejší oběti. V tom ale pobloudili pohané, že se domnívali, jakoby oběti člověčí byly tuto lepší oběť a prostředek (lepšího) nového svatého života. Tím že Hospodin přikázal Abrahamovi, aby obětoval Isáka, ztvdil pravdu tuto, že všeliké oběti hovad jsou nedostatečné, že ale nedopustil, aby Isák byl skutečně obětován, osvědčil, že oběti člověčí jsou ohavnost. Dopuštěním ale, aby Abraham místo syna obětoval skopce a přijetím této oběti jeho — ztvdil Bůh zástupné oběti zvířat a platnost jejich, až by se vykonala ona oběť, která jediné dostačovala k smíření a k obnovení života, jižto předobrazem byla oběť Isákova — oběť Ježíše Krista.

svého požehnaného nazpět z ruky Hospodinovy, jemužto byl jej obětoval, a navrátiv se k služebníkům svým, odešli do Bersabé spolu a bydlel tam.

Š. 30. Smrt Sáro. Isákova svadba a poslední dny Abrahamovy.

(I. Mojž. 23. 24.)

Později bydlel Abraham v Hebron, kdežto pak zemřela Sára, jsouc stará sto a sedmmecíťma let. I koupil Abraham od Efrona Hethejského jeskyni dvojitou (Machpela), ležící proti Mambré k držení hrobů a pochoval Sáru, manželku svou, v jeskyni této. ¹⁾

Byl pak Abraham již starý a dnů mnohých: a Hospodin ve všech věcech požehnal mu. Chtěje však dosaditi v hospodářství svém ztrátu Sáro, a zmírniti bolest Isákovu pro ztrátu matky, ustanovil po třech létech dáti mu manželku. Protož máje péči o to, aby se nesmísil s Kananajskými, a dozvěděv se krátce o četném potomstvu bratra svého Náchora v Mesopotamii, povolal staršího služebníka domu svého, kterýž ustanoven byl nade všemi věcmi, kteréž měl (Eliezera?) a zavázal ho přísahou: aby nebral manželky synu jeho z dcer Chananejských, ale aby šel do země příbuzenství jeho a odtud vzal manželku Isákovi; však ale aby neuvodil syny jeho tam. Což když učinil, odebral se služebník tento s mnohými dary na cestu a bera se přijel do Mesopotamie k městu Náchorovu Háran; a odpočívaje s velbloudy před městem u studnice vody večer toho času, kteréhož obyčej mají ženy vycházeti k vážení vody, zůstavuje u vroucí modlitbě pořízení zále-

¹⁾ Že Abraham sobě zakoupil v zemi Kanaán pohřbiště, jest důkazem víry jeho v zaslíbení: že totiž země tato jednou bude od potomků jeho obývána. Tam, kde jednou potomkové jeho budou přebývati a panovati, tam mají také odpočívati kosti jeho a jeho choti v pokoji, což má také býti potomstvu jeho po 400 let jeho přebývání v cizině neustálý pomník země otcův, která má jednou býti zemí jejich.

žitosti té řízení Božímu, řka: „Hospodine, Bože pána mého Abrahama, potkej se, prosím, se mnou dnes, a učiň milosrdenství s pánem mým Abrahamem. Hle já stojím blízko studnice vody, a dcery obyvatelů tohoto města vyjdou vážit vody. Protož děvečka, která (v služebnosti ochotné) dá mně i velbloudům píti, tať jest, kterou jsi připravil služebníkovi svému Isákovi (za manželku), a skrze to porozumím, že jsi učinil milosrdenství s pánem mým.“ Ještě slov nedokončil, a hle, Rebeka vycházela, dcera Batuele, dívka přepěkná, mající věderce na rameni svém, a dožádána od Eliezera, dá mu ochotně píti i všechněm velbloudům jeho. On pak díval se na ni mlče, věděti chtěje, zdařil-li Hospodin cestu jeho čili nic. Pak jí dal náušnice zlaté, a dozvěděl se, či dcera jest, díky vzdává v hluboké pokoře Hospodinu, kterýž neodjal milosrdenství a pravdy své od pána jeho a přímou cestou jej přivedl do domu bratra pána jeho. Toto zvěstuje spěšně děvečka doma, načež bratr její Lában uvedl jej pohostinu do domu. Než Eliezer nechce jísti, dokudž nevypravil řečí svých (poselství svého); vypraviv pak rozkaz pána svého a shledání se s Rebekou, táže se posléze: „zdali učiní milosrdenství a pravdu s pánem jeho či nic?“ I dí mu Lában a Batuel: „Od Hospodina vyšla řeč tato: nemůžeme proti libosti jeho nic jiného mluvit s tebou. Ať Rebeka před tebou jest, vezmi ji a jdi, a ať jest manželkou syna pána tvého, jakož mluvil (to řídil) Hospodin.“ Načež pak, díky učiniv Hospodinu obdaroval všecky (podlé tehdejšího obyčeje), a hodovali. A když druhého dne ráno i děvečka přivolila, propustili ji s chovačkou její, žádající ji šťastných věcí. Isák pak, jemužto nevěsta přijela v ústrety, když vyšel pod večír k přemýšlování na pole, uvedl ji do stánu Sáry, matky své, a vzal ji za manželku; a tak velice ji miloval, že bolesti, která ze smrti matky jeho se mu přihodila, sobě umenšil.

Abraham pojal sobě jinou manželku, jménem Keturu, kteráž porodila jemu šest synů (z nichžto posli arabští národové). I dal Abraham všecky věci, kterýmiž vládl, Isákovi; synům pak ženin dal dary a oddělil je k straně východní. Jsa pak stár 175 let, umřel sešlostí věku apo-

chován jest v jeskyni Machpela, kde i odpočívala Sára, manželka jeho.

§. 31. Abrahamova povaha a postavení jeho v dějstvu zjevení Božího.

Jako hvězda na nebi za temné a bouřlivé noci stkví se Abraham u prostřed lidstva, když modloslužebnost a mravní porušenost vůbec a vůkol se zmáhala. Hlavní ctnost a základ všeliké ušlechtilosti jeho byla jest víra, — pevná a živá víra v Hospodina pravého. Jsa povolán, býti otcem věřících, t. j. národu, v němž by víra v Boha pravého a v jeho zaslíbení se v čistotě chovala a spasení světu se připravovalo: bylť on jím zajisté v pravém smyslu slova. Víra v Hospodina zdobila jej již v domě otcovském, onať provázela jej do ciziny a putovala s ním a byla nerozdílnou družkou života jeho až ku hrobu. A jaká to pevná víra! Nic, žádné nesnáze, žádné oběti a žádná zdánlivá nemožnost nemůž oviklati ji; Abraham věří i když víra jeho se zdá býti pošetilství, věda, komu uvěřil. A tato víra jeho není mrtvá, onať jest základem a podnětem a podporou šlechetného života a spanilých cností jeho. Jakási tichá velebnost spojená se zmužilou odhodlaností a vytrvalostí, provázená jemnou dobrosrdečností a ušlechtilou rozšafností myslí — ve všem pak značená hlubokou zbožností zdobí spanilou duši jeho. Z této víry pevné Abrahamovy plynula zajisté i pevná důvěra v Hospodina, v jeho zaslíbení, pomoc, ochranu a záštitu, a důvěra tato vedla jej k dokonalému poslušenství. On zná Hospodina, jakožto všemocného Pána nebes i země a ví, že vše, což přikazuje, jest moudrost a láska; a protož poslouchá, a byť i jinak chtělo srdce jeho. Poněvadž ale, co duši proniká a srdce mocně cítí, člověk i zevnitř na jevo pronáší, jevil Abraham také zbožnou mysl svou tím, že vzdělával oltáře Hospodinu, přinášel oběti a vzýval jméno jeho; čímž zajisté netoliko v rodině své víru v pravého Boha upevňoval, ale také v sousedstvu a v okolí svém rozšiřoval.

A muž tento tak zbožné myslí jak šlechetný byl i k bratřím svým! živý to důkaz, že pobožnost jest ke všem věcem

užitečná. Abraham jest laskavý a svorný manžel choti své, on jest starostlivý otec dítek svých, a laskavý a dobročinný hospodář své čeledi, jakož tichý, mírumilovný, ustupný a svorný občan v sousedstvu, ke všem ale dobročinný, spravedlivý, rovný a upřímný beze lsti, ochotný a službovolný. — Připojí-li pak se ke krásným těmto tahům ušlechtilé povahy této jeho nelíčená pokora, něžná sprostnost a opravdivá vroucnost, což všem spanilým činům jeho jakousi vznešenost a velebnost dodává, mámeť tu slabý nástin krásné povahy, v kteréž zmizí ony skvrny, ježto mdloba lidská u něho působila. — U víře jsa živ, u víře se odebral k otcům, kdež „viděl den spasení, v němž požehnání byli všickni národové — a radoval se“; — na zemi pak zůstavil Abraham po sobě věčnou a požehnanou památku. Říše, které navštívil a kde jakožto cizinec nebyl povšímnut, zmizely jak říše Faraonů, takéž i říše Nimroda; národ ale, kteréhož byl otcem, „národ věřících,“ nevyhynul, abrž četný jako hvězdy nebeské žije až posud, a žíti bude až do skonání věků.

II. Isák.

§. 32. Synové Isákovi.

(I. Mojž. 25.)

Zdá se, že již Abraham trávil poslední leta svá v tichosti na jižním pomezí Palestiny; tamtéž i nalezáme Isáka. Na něho přešel zajisté, co drahé dědictví, velký duch víry otce — jižto byl nejednou očitým svědkem, spolu i ona znamenitá zaslíbení, která pak u něho v dalším pokroku se měla rozvinovati. Než, jako Abraham, jako otec, máť i on čekati a doufati a tím cvičiti víru svou v zaslíbení Páně. — Dvadceti let čekal Isák na potomka přežádoucího, až pak modle se, vyslyšán jest, a obdržel dva syny (Esau a Jakoba), o kterých již před narozením jest předpovědino Rebece: „Že z nich dva národové pojdou, a že větší (starší) sloužiti bude menšímu (mladšímu)“¹⁾. Kterížto

¹⁾ Vlastně by měl dle práva a stávajícího způsobu mladší po-

když dorostli, učiněn jest Esau lovec a oráč, Jakob pak muž prostý, bydlel v stáních (jakož pastýř). Tichý Isák miloval divého Esau, protože z lovu jeho pokrmu požíval, a kvapná Rebeka milovala pak mírného Jakoba. Nejsa s to, aby zkrotil okamžité žádosti své, přišed Esau s pole umdlelý, žádá od Jakoba krmí. Tento však použil lstivě příležitosti této, by nabyl práva prvorozenství, a dal si jej přísahou pojistiti¹⁾. Přisáhl jemu Esau, a prodal mu za krmí prvorozenství, a vzav chléb a krmí, jedl a pil a odešel, málo sobě váže (vsímaje), že tak lehkomylně se zbavil práva svého.²⁾

§. 33. Isákovu putování.

(I. Mojž. 26).

Když se pak opět začal zmáhati hlad na zemi, odešel Isák k Abimelechovi, králi palestinskému (filištinskému) do Gerar; odtud pak chtěl (následuje příkladu otcova) obrátiti se do Egypta. Než ukázal se mu Hospodin a řekl: „Nevstupuj do Egypta, ale odpočiň v zemi, kterouž povím

roben býti staršímu, jemuž právo prvorozenství příslušelo; než tak to uložila a řídila Božská prozřetelnost, že větší sloužití měl menšímu a to, jak dí sv. Pavel, ne ze skutků (pro zásluhy jeho), ale z milosti toho, kterýž povolává; aby podle vyvolení pevné bylo uložení. (K Řím. 9, 11. 12.) Ješto ale i pohané, ku kterýmž potomci Esauovi náležejí, k spasení v Kristu byli povoláni, není tuto řeč o věčném zavržení Esau.

- 1) Právo prvorozenství zahrnovalo v sobě mnohé výhody, že totižto prvorozený nastoupil dědictví otcovo, kdežto ostatní toliko dary (ouděly) poděleni byli; pak že měl vrchní moc soudní a kněžskou v rodině, jsa hlava, ředitel a kněz celé rodiny; k čemuž i tuto přišla také ona znamenitá zaslíbení, daná patriarchům.
- 2) Oba zhřešili. Esau svou neudolaností a lakotností, Jakob pak svou úskočnou a lstivou zíštností. Přece ale dělo se to z dopuštění Božího a sloužilo k uskutečnění rad jeho. Při svých vadách zůstal přece Jakob vyvolený a povoláný. Ovšemž bylo k tomu potřebí mnohé a trpké zkoušky, zároveň i mnoho milosti a slitování Božího, — aby očištěn byl vyvolenec tento Boží od skvrn těchto a jakožto působná nádoba a nástroj rad Božích byl k povolání svému posvěcen.

tobě, a buď v ní pohostinu. A budu s tebou, a požehnám tobě; nebo tobě a semeni tvému dám všechny krajiny tyto, a rozmnožím símě tvé jako hvězdy nebeské: a požehnání budou v potomstvu tvém všickni národové země; protože uposlechl Abraham hlasu mého a ostříhal poručení a přikázání mých.“ Zůstal tedy Isák v Gerarách. Trvajícím hladem donucen, šel pak Isák v zemi té, a shledal v tom roce stokrát tolik: a požehnal mu Hospodin a obohacen jest velmi. Proto závidíce jemu Palestiňští, všechny studnice, kteréž byli vykopali služebníci Abrahama toho času, zařítili, naplnivše je zemí, tak velmi, že sám Abimelech, (nejsa s to, uchrániti jej) radil mu, aby odešel; čehož poslušen, odešel Isák z města, a bydlel v oudolí Gerar. Ale i tuto měli pastýři jeho sváry s pastýři Gerarskými pro studnice, kteréž druhdy od Filištínských zařítěné, vykopali poznovu služebníci jeho. Než i Isák snášel nepraví v trpělivosti a ustoupiv jim, odešel do Bersabé, kdežto se mu ukázal Hospodin v tu noc říka: „Já jsem Bůh Abrahama, otce tvého, neboj se, neboť já s tebou jsem: požehnám tobě a rozmnožím potomstvo tvé pro služebníka svého Abrahama.“ Protož vzdělal tu oltář: a vzýváje jméno Hospodinovo rozbil stan. Jedva však se poněkud zotavil od protivnosti, která posud stíhala jej, pokalil nový zármutek domácí život jeho. Esau totiž, již prvé k pohanství náchylný, pojal manželky z Kananejských, což urazilo mysl Isákovu i Rebečinu.

§. 34. Isákovo požehnání.

(I. Mojž. 27. 28.)

Sestarál se pak Isák a pošly byly oči jeho. I povolal Esau, syna svého staršího a řekl jemu: „Vidiš, že jsem se sestarál a nevím dne smrti své. Vezmi zbraň svou, toul a lučiště a vyjdi ven, a když něco ulovíš, udělej mi z toho krmi jako viš, že já chci, a přines, ať pojím: a ať požehná tobě duše má, prvé než umru.“¹⁾ Což když uslyšela Re-

¹⁾ Požehnání rodičů vůbec má velkou důležitost, ještě rodičové jsou u vychování dítek zástupcové Boží a tudíž žehnající

beka a on odešel na pole, nastrojila Jakuba, miláčka svého, že tento předšed bratra svého v oděvu jeho s falešnou zvěřinou, vydávaje se za bratra svého. Jakob, ne bez podezření otcova, obdržel políbení a požehnání: „Dejž tobě Bůh z rosy nebeské a z tučnosti zemské hojnost obilí a vína. A ať tobě slouží lidé a klanějí se tobě pokolení: budiž pá-nem bratři svých, ať se skloňují před tebou synové matky tvé. Kdo by zlořečil tobě, ten buď zlořečený: a kdo by dobrořečil tobě, dobrořečeními naplněn buď.“¹⁾ Sotva Isák

slovo jejich takřka slovo Hospodina mocně působí, jak dí moudrý Sirach: „Potvrzení otcovo utvrzuje domy synů: zlořečení pak matčino z kořena vyvrací základy.“ (Sir. 3, 11.) Však v rodině patriarchů sluší ještě to znamenati, že s požehnáním otcovým se také přenáší zaslíbení Hospodina a tudíž i požehnaný se stává zvláštním předmětem vykupitelských rad Božích. Abraham jsa povolán, aby byl otcem vyvoleného národu, obdržel požehnání od samého Hospodina. Poněvadž v prvních pokoleních jeho nemělo požehnání toto přejítí na všecky údy rodiny, nýbrž jen na jednoho, až by se pokročilo k potomku, jehož by veškerá rodina a celé potomstvo mohlo býti účastníkem vyvolení Božího: museloť tedy požehnání toto (patriarchální) přenešeno býti zřejmě a určitě od otce na syna, kterýž pak vstoupil do řady vyvoleného národu a stal se účastníkem zaslíbení Božích a předmětem zvláštního řízení Božího. Takto přenesl Abraham požehnání své na Isáka a tento je měl přenést dle určení Božího na Jakoba. Než Isák chce jednati dle lidského smyslu a ne dle vůle Hospodinovy a chce žehnati Esau; pročez překazen jest úmysl jeho, jakožto radám Božím se přičící.

- ¹⁾ Tuto se objevuje znamenité zamotání, v němž se živě ukazuje: jak vyšší moc pořádá a řídí osnovu lidských osudů, a že žádný hřích aniž blud lidský nemůž zmásti a poplésti ji. Každý osnuje nitku svou dle svého uznání a libovlnosti a posléze přece se jeví v celé osnově shod a souměr přepodivný, jevící tahy vzoru již z prvu od velemoudrého mistra vyznačeného. Isák, Rebeka, Jakob i Esau, všickni uběhli v blud a v hřích — a však tím stkvěleji se objevuje tuto pevnost a jistota rad Božích; neb se děje přece, co Bůh uložil v radách svých a k tomu přispívají všickni ač nevědomky i bezděky; což ovšem nevymlouvá vinu jejich, tím méně můž jim býti přičteno k zásluze. — Isák se cítí puze na žehnání, a však on nešetří uložení Božího a sleduje více přirozenou náklonnost svou než vůli Boží; volí Esau, aniž dbá na surovou

řeč dokonat: a když Jakob vyšel ven, přišel Esau. Lest Jakobova přišla brzy na jevo. I zděsil se Isák náramně:

a posvětštilou jeho mysl, na jeho lehkovážný prodej práva prvorozenství, na jeho náboženskou netečnost při volení manželek, jakož i na zármutek, který tím působil rodičům; a proč to Bůh řídí tak, že žehná toho, který měl žehnán býti — a pak sám toto požehnání své ztvrzuje. *Esau* neměl ani lidského ani Božského práva na požehnání otcovo. Neb právo jeho prvorozenství bylo již prvé zrušeno tím, jenž řídí běh přírody, nad to na všecko prodal ho sám *Esau* lehkomylně, a proto, když zbaven jest ho, neděla se mu žádná křivda — jakož i sám *Esau* brzy upokojil se. *Rebeka* ovšem měla těžké postavení. Ona věděla dobře, že Bůh přiřknul požehnání mladšímu, což bylo posud její nadějí, radostí a útěchou; — a nyní měla býti v tom pojednou zklamána. Pročez váží a vynakládá vše, buď co buď, jen když to vede k cíli přezádoucímu; a v tom musí i bídná lest a podvod napomahati jí. Že pak toto váží tak směle a doufanlivě, kdež by dle lidského smyslu mohlo se vsaditi deset na jednu, že se to nepovede, jest ovšem důkazem její víry a důvěry v Hospodina, který nedá v zahanbení zaslíbení svá, a však není to čistá, pevná a doufanlivá víra, jakou měl Abraham, která více má zřetel na moc Boží než na opatrnost lidskou a tudíž „poroučí cesty své Hospodinu, majíc naději v něm, že on vše dobře učiní“ a že, co započal, dokoná. A tato převrácenost měla kořen svůj v tom, že *Rebeka* v uskutečnění snah svých neměla na zřeteli jediné čest a slávu Boží, ale také marnou slávu svou a neplnila jen vůli Boží, ale i také vůli svou. Podobně i *Jakob* nalezal se v nesnázích. Z prvu zápasí v něm povinnovaná uctivost k otci s nevčasnou poslušností matky, posléze se přidá k tomu víra v zaslíbení Boží, však pokalena mrzkým sobectvím a on poslouchá. Že pak si při výslechu otcově tak zmužile počíná, jest důkazem víry jeho a naděje v zaslíbení Boží; než i tato jest slabá a pokalená zjištností, anto se domnívá, že musí Bohu ku pomoci přispěti, což rovněž pochodí z toho, že se mu tu nejedná jediné o věc Boží, ale také o jeho zisk. — Všickni se prohřešili a všechny zastihla metla soudů Božích. Isáka a *Esau* v zapětí, ješto překažen jest převrácený úmysl jejich; *Rebeka* však musí to přičítati právě podaření záměrů svých, že se musila vzdáti miláčka svého a poslati jej do ciziny, — aby jej více nespatriła. A *Jakobovi* se pak měřilo touž měrou od ujce *Lábana*, jakovou měřil *Esauovi* a mnoho bídy a strasti, soužení a nesnází vyplynulo mu ze lsti a úskoku jeho; — výstrahy dosti, bychom nestavěli věc Boží na štidla lidské opatrnosti a chytrosti! —

však zpamatovav se vidí tuto prst Boží, a protož nezlořečí Jakobovi, ale dí: „Požehnal jsem mu, a budeš požehnaným.“ Nyní teprv poznává Esau důležitost prvorozenství, které tak lehkomylně prodal, a prosí také o požehnání. Hnut jsa velikým lkáním jeho, žehná mu Isák v prorockém nadšení: „V tučnosti země a v rose nebeské shůry bude požehnání tvé. Živ budeš od meče, a bratru svému sloužiti budeš: ale přijde čas, když svržeš a sejmeš jho jeho s šije své.“ Protož nenáviděl Esau Jakoba, a hrozil zabít ho. Oznámeno jest to Rebece, kterážto vědouc, že prchlivosti Esau jen v prvních okamžení jest se co báti: přinutila Jakoba, aby utekl k Lábanovi, bratru jejím do Háran, až by se upokojila prchlivost jeho, předstírajíc Isákovi, jako by měl jíti sobě Jakob pro manželku. K čemuž svoliv tento a napomenuv jej, aby nepojímal manželky z pokolení Chananejského, ale pojal manželku ze dcer Lábana, ujce svého, dal mu požehnání Abrahamovo, řka: „Bůh všemohoucí požehnej tobě, a dej ti zrůst, a rozmnož tě, abys byl v zástupy lidí. A dej tobě požehnání Abrahamova, i potomstvu tvému po tobě: abys vládl zemi putování svého, kterouž zaslíbil dědu tvému.“ Vida toto Esau, chtěje udobřiti otce, pojal ještě dceru Ismaele, syna Abrahamova, za manželku.

Poznam. Od té doby odstoupil Isák, ač ještě žil 43 let, z dějiště zjevení Božího, anoť písmo svaté výhradně počíná vy-pisovati život a osudy Jakobovy; toliko o tom se činí zmínka, že když se naplnilo dnů jeho sto osmdesáte let, jsa věkem sešlý umřel a přiložen jest k lůžku svému, stár jsa, a plný dnů: i pochovali ho Esau a Jakob, synové jeho, které smířené ještě spatřil u smrtelného lůžka svého. Rebeka však, která s takovou jistotou slibovala Jakobovi, že, až by se upokojila prchlivost bratra, pošle pro něho a přivede ho z Háran, umřela bezpochyby brzy po útěku jeho.

§. 35. Povaha Isákova a poměr jeho k zjevení Božímu.

V povaze Isákově zajisté spatřiti lze syna Abrahamova, který se snaží připodobniti se k otci svému. Ač nepodařilo se mu dostihnouti velkého ducha otcova, přece ale jest mu v mnohých věcech podoben. Hlavní pak rozdíl mezi

oběma leží v tom, že Abraham spojuje s dobrosrdečností svou jakousi pevnost a zmužilost ducha, u Isáka však spatřiti jest toliko dobromyslnost a jemnost mysli; ona pak úsilná činnost, jaková značí víru Abrahamovu, pohřešuje se u něho. Než víra jeho se jeví z jiné stránky, a značí se v trpění a snášení v tichosti a mírnosti, toť jeho velikost a jeho mravní síla. K tomuto směru života jest již uspůsoben slabou přirozeností svou, k tomu i zajisté nemálo přispívala ona událost na hoře Moria. Tuto přirozenou povahu jeho očistiti a posvětit, a pak v služebnost rad a záměrů Božích přivoditi, byltě cíl prozřetelnosti Božské u všelikém vedení a řízení osudů jeho. — Duch však nábožnosti a pevné víry Abrahamovy spočíval zcela na něm. Pět a čtyřicetileté obcování s velkým otcem věřících nemohlo zajisté u něho zůstati bez účinku. Právě v těch nejdůležitějších zkouškách velké povahy otcovy, při největších důkazích víry, důvěry a poslušnosti jeho k Bohu měl jest buď účastenství a neb alespoň jednalo se o něho. Jak velice to nemusilo dojímati duši jeho! — Když pak si napotom s jakousi tajemnou hrůzou zpomínal, jak co pachole na oltáři ležel očekávaje smrt z ruky otcovy a jak se pojednou viděl rukou Hospodinovou osvobozena, jak velice se nemusil cítiti zavázána k důvěře a k poslušnosti Hospodinu, jakou u všelikých poměrech života na něm spatřiti lze. K tomu přijde také, že k bratřím jest pokojný, mírumilovný, tudíž i ustupný a vlídný tak, že raději bezpráví snáší. Co však jeho život v dějepisu zjevení Božího nade všecko značí, jest, že v něm vyvolený národ o jedno koleno postoupil, on pak v obětování svém stal se obrazem budoucího Vykupitele, v němž se jemu tak podobá, že nelze jednoho spatřiti a na druhého se neupamatovali. Isák jest jediný milovaný syn otce svého, Ježíš Kristus jednorozený, přemilý Syn Otce nebeského. Isák nevinný má býti obětován; Ježíš, nevinnost samá, byl jest v skutku obětován; Isák nesa dříví na ramenou svých ubírá se na horu Moria, Ježíš nesa kříž kráčel na horu Kalvarii; Isák se dal svázati a v tichosti položit na hranici, Kristus dal se volně na kříž přibít a jako beránek zabit jest. Isák sestoupil s hory obdařen hoj-

ným požehnáním, Kristus pak vyšel z hrobu slavný a nesmrtedlný, co vítěz smrti a ďábla.

III. Jakob.

§. 36. Útěk Jakobův do Mesopotamie.

(I. Mojž. 28.)

I vyšel Jakob z Bersabé, šel do Hاران. Odloučen od domu otcovského, na němžto spočívalo zaslíbení Hospodinovo; odtržen z náručí milované máti, opuštěn od lidí ne však od Hospodina, bral se k pustinám Sýrským, nevěda co budoucnost přinese mu. Přišel pak po západu slunce blíž Lus vzal z kamenů, kteréž tu ležely, a podloživ pod hlavu svou spal na témž místě. ¹⁾ I viděl ve snách řebřík stojící na zemi, a vrch jeho dotýkající se nebe: anjely také Boží vstupující a sestupující po něm, a Hospodina, an spolehal na řebřík, řkoucího jemu: ²⁾ „Já jsem Hospodin, Bůh Abrahama, otce tvého, a Bůh Isáka. Zemi na kteréž spíš, tobě dám i potomstvu tvému.

¹⁾ Podivná minulost a neproniknutedlná budoucnost tanula mu na mysli. Myšlenky zajisté, se vespolek obviňující ale také zastávající, musely v této neobvyklé samotě a opuštěnosti a pak v nastávající temnosti noční i jinak vyzývající člověka, by se pohržíl do hlubin duše, mocně dojímati duši jeho a působiti na ni. Celá přítomnost leží na něm a tíží jej jako kletba, kterou si sám přitáhl, a budoucnost veškerá stojí před zraky jeho zahalená v roucho neproniknutedlné a nižádným paprškem zaslíbení Božího osvětlená. Obdržel sice požehnání otcovo, avšak lstí a úskokem, aniž jest mu od Boha ztvrzeno. Vědomí viny, hryzení svědomí, nejistota a péče o budoucnost množí cit opuštěnosti jeho; — potřebí mu nebeské útěchy a posily, aby nezoufal. I tuto byl Hospodin blízek k svým.

²⁾ Význam tohoto sna jest patrný. Značí totiž to v obraze, co zaslíbení Hospodinova mu slovy zvěstují. Řebřík, jenž nebesa s zemí spojuje, vyznačuje zaslíbení Boží, která zajisté spojují nebesa s zemí, aby totiž společnou činností (Božskou i lidskou) uskutečnily se rady Boží k vykoupení lidstva. Anjelé Boží vstupující a sestupující po něm jsou obraz Boží pomoci a činnost nebes k uskutečnění zaslíbení tohoto. Že pak Hospodin se podpírá na řebřík tento, vyznamenává, že na něm všechna budoucnost Jakobova a zaslíbení Hospodinova spočívají a že od něho všeliká pomoc vychází.

A bude potomstvo tvé jako prach země: rozšířen budeš na západ i na východ, i na půlnoc i na poledne: a požehnána budou v tobě a v potomstvu tvém všechna pokolení země. A budu strážce tvůj, kamkoli půjdeš, a přivedu tě zase do země této: aniž opustím, leč naplním všechny věci, které jsem pravil.“¹⁾ Když procítl Jakob ze sna, řekl: V pravdě Hospodin jest na místě tomto, a já jsem nevěděl. A lekaje se řekl: Jak hrozné jest místo toto! Nenít tu jiného, jediné dům Boží a brána nebeská! Vstav tedy ráno, vzal kámen, kterýž byl podložil pod hlavu svou, a vyzdvihl jej na znamení (památné), poliv ho olejem svrchu.²⁾ I nazval jméno místa Bethel (dům Boží).

§. 37. Jakobovo přebývání v Mesopotamii.

(I. Mojž. 29. 30. 31).

Odšed tedy Jakob přišel do země východní. U studnice blíž Háran setkal se s Ráchel, dcerou Lábanovou, ana právě přicházela s ovceci otce svého, chtěc napájet je. Kterouž když uzřel Jakob, a zvěděl, že jest sestra jeho uječná, a ovce Lábanu ujce jeho, odvalil kámen, kterýmž se studnice zavírala a napojiv stádo³⁾ pohnutým srdcem oznámil jí, že jest bratr otce jejího a syn Rebeky. I Lában uvítal a přijal jej srdečně a po měsíci přesvědčiv se o výbornosti jeho, snažil se uvázati jej v službu svou podávaje mu mzdu. I podvolil se Jakob sloužiti za Ráchel sedm let.⁴⁾ Než zištný a lstný Lában, aby si jej ještě na delší čas za-

¹⁾ Tohoto zaslíbení měl Jakob potřebí, aby u prostřed modloslužebnosti, v Mesopotamii po delší čas meškaje, stál pevný ve víře v Hospodina, Boha pravého.

²⁾ Tím netoliko chtěl kámen tento pro budoucnost značný učiniti, ale i, což více jest, zasvětití jej Bohu a Božímu účelu.

³⁾ S napájením i pasením stád zanašely se samy dcery hospodářovy (Emirovy). Ostatně nad cisternami bývá položen obyčejně velký, tlustý plochý kámen, jenž má u prostřed díru, která se z husta přikrývá ohromným kamenem, k jehožto odvalení dvou i tří mužů potřebí.

⁴⁾ Ve východních krajinách toho času panoval zvyk, nevěstu si od otce neb bratra staršího zakoupiti, k čemuž se také ovšem přidružila zištnost Lábanova.

vázal, dal jemu místo Ráchel Liu, starší dceru svou, omlouvaje se tím: že není to obyčej místa, aby se mladší prvé (než starší) vdávaly.¹⁾ Jakob tedy nechtě ustoupiti od Ráchel, sloužil za ni opět sedm let a pojal ji za manželku. I narodili se jemu synové: Ruben, Simeon, Lévi, Juda, Dan, Nafthali, Gad, Asser, Isaschar a Zabulon, pak i dcera Dinah, posléze pak se narodil z Ráchel Josef. Když pak se tento narodil, chtěl Jakob navrátiti se do vlasti své. Však ale Lában, poznáv se zkušenosti, že mu Hospodin požehnal pro něho, vynakládal vše, by ho u sebe déle zadržel. Jakob tedy, chtěje opatřiti dům svůj, žádá za mzdu dalšího pasení a ostřihání dobytka, cožkoli hnědého a pestrýlavého a proměnného (t. j. strakatého) v stádě ovcí a koz se bude roditi. Když pak Lában za vděk přijal, co žádal,²⁾ uměl to Jakob tak zaříditi, že se ovce rodily pestrýlavé a proměnné a rozličnou barvou skropené.³⁾ Vida toto zisťný a lakotný Lában, měnil desetkráté mzdu jeho, však nadarmo; zvítězila zajisté lest Jakobova a požehnání Boží, který Jakoba nezaslouženou milostí chtěl ku pokání přitáhnouti. Lábanovu však zisťnost potrestati; nebo jestliže kdy řekl: Peřesté budou mzda tvá, všecky ovce rodily peřestý plod; když pak na proti řekl: Bílé vezmež za mzdu, všecka stáda bílé porodila. I zbohacen jest Jakob nad míru.

1) Podvod Lábanův se mohl lehce podařiti, ješto nevěsty se zastřeným obličejem (závojem) přiváděly k ženichům. V tom však spatřiti lze metlu Boží, která Jakoba zastihla, a jej připamatovala na podobnou lest jeho. Jakož podvod Jakobův žehnajícímu otcí místo milovaného syna podvrhl povrženého a zapomenutého, podobně i lest Lábanova podstrčila mu místo milované Ráchel povrženou Liu a jako tamto Isák v milovaném synu pravého syna žehnal, podobně i pojal Jakob v povržené manželce pravou od Boha mu přiřknutou choť.

2) Jsa lakotný, domníval se, že dobře pochodí, ješto pestrýlavý a barvuměnný dobytek se na východě zřídka rodí.

3) Skutek tento schytralý Jakobův dá se tím alespoň omluviti, že od lakotného a zisťného Lábanu se nemohl slušné a spravedlivé mzdy a náhrady nadíti, a tudíž si sám náhradu činil, což za toho času, kde nestávalo pevných práv, ušlo, nyní pak se dokonce zapovídá.

§. 38. Návrat Jakobův do Kanán. Zápas jeho s Hospodínem.

(I. Mojž. 31. 33.)

Zášť a nenávisť Lábana a synův jeho, zvláště pak rozkaz Hospodinův: aby se navrátil do zemi otců svých a k rodině své, že bude s ním, přiměly posléze Jakoba, že, svolav Liu a Ráchel s pole, kdež pásly stáda, — vyjevil jim úmysl svůj spolu i rozkaz Boží, aby se navrátil do země narození svého. K čemuž když i tyto přivolily, rozhorleny jsouce nad nelaskavým nakládáním otce s nimi, Jakob uvyklý křivými kráčetmi cestami, ustanovil tajně utéci. Toho času, když Lábán k stříhání ovcí byl odešel ¹⁾, vsadiv děti i manželky na velbloudy, odešel. A vzal všecken statek svůj i stáda a čehokoli v Mesopotamii nabyt, jda k Isákovi otci svému do Kanán, a přeplavil se přes Eufrat šel proti hoře Galaad. Což když zvěstováno jest Lábanovi dne třetího; kterýž vzav bratry své honil ho za dnů sedm, a postihl ho na hoře Galaad. Než napomenut jsa od Boha ve snách, aby nic ostře nemluvil proti Jakobovi, nečinil mu násilí; toliko mu dělal předhůzky, proč tak učinil předstíraje, že mu ani nedopustil, aby jej slavně provodil a políbil synů svých dcer. Když pak Jakub, osupiv se, s domlouváním mu vypravil: jak po dvacet let mu svědomitě sloužil, dnem i nocí vedrem se trápil a zimou, a jak odcházelsen od očí jeho; když i mu připomenul napomenutí Hospodinovo, smířili se a smíření toto ztvrzeno jest přísahou, obětí a hody a hromada kamení má býti na svědectví smíření tohoto, spolu i hranice kočování obou a jejich potomstva.

Boží ochranou vyvázl Jakob šťastně z nebezpečství, jaké mu od Lábana za ním se honícího hrozilo. Než nová nebezpečí nastávají mu z nastávajícího setkání se s Esau. Za rukojmě Boží ochrany i v této případnosti potkali se s ním anjelé Boží, které když užírl, řekl: Vojska

¹⁾ Stříž ovcí poskytovala mu k vyvedení tohoto úmyslu vítanou příležitost, ješto ovce obou byly odděleny a se při tom dály veselí a radovánky, čímž pak odvrácen byl zřetel Lábanův od Jakoba.

Boží jsou toto. I nazval jméno místa toho Mahanain, t. j. vojska.¹⁾ Poslal pak i posly před sebou k Esau, bratru svému do země Seir do krajiny Edom, by zpravili jej o návratu jeho a získali mu jeho přízeň. Když pak tito se navrátili s zprávou, že Esau se čtyrmy sty mužů pospíchá proti němu, bál se Jakob velmi. Jsa na vše odhodlán, rozdělil lid a stáda svá na dva pluky, tak že kdyby Esau jeden pobil, druhý (outěkem) by byl zachován. Nyní teprv vzdává čest jedině Bohu a modle se vyznává v pokoře: „Menší jsem všech slitování tvých a pravdy tvé, kterouž jsi učinil s služebníkem svým. S holí svou přešel jsem Jordán tento a nyní se dvěma pluky zas se vracuji. Vytrhni mne z ruky bratra mého Esau. Ty jsi mluvil, že mi dobře učiníš a rozmnožíš potomstvo mé jako písek mořský.“ Pak oddělil dary Esau, bratru svému, kterému v jistých odděleních (mezi kterými prostranství bylo) odeslal, aby ukrotil ho. Z rána časně na to přepraviv rodinu svou a stáda svá přes brod Jaboka, zůstal sám na druhém břehu; a hle muž zápasil s ním až do rána, kterýž když viděl, že by ho přemoci nemohl, dotekl se žíly stehna jeho, a hned uvadla. Tím pak učiněn neschopen k dalšímu zápasu a vida, s kým mu jest činiti, běře Jakob outočiště své k zbrani, kterou jedině Bůh přemožen bývá, totiž k prosbě, řka: „Nepustím tebe, leč mi požehnání dáš.“ Tím však vznikl. S zlomenou sice silou ale obnoven duchem vyšel Jakob z boje tohoto s novým jménem (Israël t. j. bojovník Boží) a s požehnáním uděleným mu na tom místě. I nazval Jakob jméno místa toho Fanuel, řka: viděl jsem Boha tváří v tvář a spasena jest učiněna duše má. I vzešlo mu hned slunce; sám pak kulhal na nohu.²⁾

¹⁾ Setkání toto s anjely má podobný význam jako vidění řebríku nebeského, ješto mu před dvaceti lety útěchy a posily poskytlo. Tamto doprovázelo jej vidění anjelův ze svaté země se ubírajícího, tuto jej vítá, an po dlouhé nepřítomnosti se domů vrací.

²⁾ Muž ten, který s Jakobem zápasil, jest anjel Hospodinův (Bůh sám). O tomto zápasu dí prorok Ozeáš: „Zmohl se (Jakob) nad anjela a posilnil se: plakal a prosil ho: v Be-

Zvítěziv v boji s anjelem Hospodinovým nad úhlavním nepřitelem modlitbou, zvítězil také pokorou a skrovností nad Esau, jenž se čtyrmi sty mužů proti němu přitáhl. Pře-

thel našel jej, — a tam mluvil s námi, a byl to Hospodin Bůh.“ 12, 4. 5. Jakobův posavadní život byl pln lsti a podvodu, úskoků a zchytralosti, zrádnosti a sobectví; a ješto takových nepravých prostředků užíval k Božským účelům, tím Boha samého zlehčoval a svaté rady jeho, kterýžto ho dle úmluvy své šetřil, chránil, žehnal; a činil ho nástrojem rad svých. Ovšemť postaven v nebezpečnství, kde žádná lest a síla vlastní nepostačuje, — uznává posléze nedostatečnost svou a vzdává jedině Hospodinu čest v pokorné modlitbě u brodu Jaboka, a prosí úpěnlivě o pomoc; a však prvé nežli se této má dostati mu, musí přemoci jiného protivníka, Hospodina samého, a pomstu jeho. A proto se mu postavil Bůh (co protivník) v cestu. Jakob zápasí s ním těmiž zbraněmi, jakými posud proti němu brojil, totiž vlastní silou; teprv až tato zlomena jest, utíká se k zbrani, kterou jedině Bůh bývá přemožen, k modlitbě totiž a k pláči. Tím překonav pomstu Boží, obdržel požehnání a vyšel z boje tohoto netoliko s novým jménem, ale i s novou myslí; a ješto takto přestál zápas s Hospodinem, může směle v boj s Esau vstoupiti. Význam pak údálosti této jest: že v pokroku a výsledku zápasu tohoto měl býti Jakobovi živý obraz posavadního života jeho k mysli přivozen. Jako tuto z počátku celou mocí přirozené síly své tělesné proti muži bojoval, aniž věda, že bojuje proti Bohu samému, podobně i bojoval po všecken posavadní život svůj se lstí a podvodem a zchytralostí vlastně proti Bohu, anto se domníval, že bojuje proti nepřátelským lidem. Dlouho, až k ránu zůstal výsledek boje tohoto nerozhodnutý. Když tedy muž viděl, že ho přemoci nemohl, dotekl se žíly stehna jeho, a hned uvadla. Podobně i Bůh zápasil v životě Jakobově dlouho s ním, aniž překonal jej, poněvadž lest a schytralost, kteroužto Bohu vzdoroval, ještě nebyla přemožena a zlomena. Když pak nový den počal nastávat, zřejmo jest mu přece, že Bůh jest silný a že vytrvalost Hospodina jest větší než síla jeho. Jakož stehno jeho, sídlo to síly přirozené, zkráceno jest, on pak se utíká k prosbě a modlitbě, rovněž i tohoto dne posledního, posavadního života jeho, zlomena jest všecka důvěra jeho ve vlastní sílu, která posud vždy napomahala mu a zahanbena jest všecka lest a chytrost jeho, on vidí a vyznává se býti přemožena a odvolává se na milost a zaslíbení Boží. A jako pak nové jméno a požehnání obdržel, učiněn jest potom nový, myslí a v pravdě bojovník Boží — Israel.

možen ponižeností a dobrosrdečností Jakobovou, běží Esau vstříc bratru svému, objal ho : a stiskaje šiji jeho a líbaje plakal. Donucen, sotva přijal dary a chtěl jej provoditi až k cíly cesty jeho, čemuž ale Jakob nepřipustil. Tak se rozešli bratří tito v přátelství a lásce, a smíření žili v svornosti až do smrti. Jakob pak přišel do Sokoth, kde se delší čas pozdržel, pak se usadil v krajině Sichem, kdežto díl pole koupil, na kterémž byl rozbil stány. A vyzdvih tu oltář, vzýval na něm nejsilnějšího Boha Israelského.

IV. Josef.

§. 39. Mládí Josefovo v domě otcovském.

(I. Mojž. 37.)

Bydlil pak Jakob v zemi chananejské, v nížto otec jeho byl pohostinu. I miloval Josefa nade všecky syny své a udělal mu sukni rozličných barev. ¹⁾ Vidouce pak bratří toto, nenáviděli ho, aniž mohli k němu co pokojně mluvit, tím více, poněvadž jsa ještě pacholikem pase stádo s bratřími svými, obžaloval je u otce z hříchu ohavného. Zášť pak tato jejich dosáhla vrch, když jim v dětinné srdečnosti, nemysle nic zlého ne však prost vši marnosti, vypravoval sny své, „jakoby se snopové bratří klaněli snopu jeho vůkol stojíce,“ a pak „jakoby slunce, měsíc a hvězd jedenáct, klanělo se mu;“ což když dosti jasně budoucí povýšení jeho značilo, závisti a nenávisti zápalu přidalo, tak že i Jakob sám mu domlouval; přece však mlče věc tu rozjímal. ²⁾ Příležitost, zášť svou vylíti, poskytla se brzy bratřím Josefovým. Neb když pasouce stáda otce zdržovali se v Sichem, poslal jej otec k nim, aby viděl, co se děje při bratřích i dobytku, tento je ale v Sichem nenašel, ale odeslán jest do

) Byla to zvláště jeho srdečnost a vroucnost myslí, jakož i milostnost v spůsobích a mravích, pro které miloval jej; a pak i to, že byl syn milované Ráchel a v pozdním již věku mu zrozen. Snad již také obmejšlel právo prvorozenství přiřknouti jemu, což dlouhá, pestrobarevná sukně, jakou mu dal, dosti značí.

²⁾ Že sny tyto se mu zdály, dělo se zajisté ne bez zvláštního dopuštění Božího, jakož i že Josef na ně byl pozoren a vypravoval je bratřím. Toť ztvrzuje dosti vyplnění jich.

Dothain. Když ho ale uzřeli bratři z daleka, myslili ho zabít a pak vrci do cisterny a říci otcí, že zvěř divoká sežrala jej, domnívajíce se, že tímto překazí vyplnění snů. Ruben však, jenž usiloval vysvoboditi ho z rukou jejich a navrátiti otcí, přemluvil je, že svléknuvše ho z sukně dlouhé až do pat a rozličných barev, spustily ho do cisterny staré, která neměla vody.¹⁾

Když pak jedli, uzřeli ismaelitské pocestné kupce táhnoucí do Egypta. I prodali ho na radu Judovu za dvacet stříbrných, kteříž vedli ho do Egypta. Jako otrok v sedmnácti letech ubírá se Josef do ciziny a mimojdoucímu okolo otčiny nezbývá jen pohled na výšiny Hebronské, kde otec netuše nic zlého, očekává miláčka svého.²⁾ Když pak Ruben, který nebyl při prodeji přítomen, navrátiv se, nenalezl pacholete v cisterně, roztrhl (na znamení smutku) šaty své. Ostatní pak bratři smočili Josefovou sukni v krvi kozelce a poslali ji Jakobovi, který nedada se ani potěšiti, oplakával domnělou smrt miláčka svého.

¹⁾ Byly jsou to jámy kopané do země a na dně široké, k ústí však úzké, v kterých vodu nadržovali, a které když vyschly a byly prázdné, sloužily za žaláře.

²⁾ Smutný osud tento potkal nevinného Josefa z dopuštění Božího a to ne bez příčiny. Josef zajisté byl toho času dle povahy své nejspanilejší kvítko rodiny Jakobovy, jehožto vznešené povolání již záhy v značných obrazích počalo prosvítovati. A tu mu hrozilo mnohé nebezpečí právě v rozkvétání tomto k vznešenému povolání svému. Jak lehce mohla spravedlivá láska otcova nad jiné škodně působiti naň a na budoucí povahu jeho. Jak snadno mohla tato jeho přítulnost a přívětivost dětinská se převrátiti v pochlebnost, a otevřenost a přímmost ducha jeho se spáříti s marnivostí a s vypínáním sebe. Hřích a sobectví poruší jako rez zžirající i to, což nejušlechtilější jest, a že i Josefovi toto nebezpečí v skutku hrozilo, a v čisté duši jeho dětinské se rezové skvrny počaly nasazovati, značí důtka otcova a způsob vypravování snů, snad ne vší marnivosti prostý. Protož bylo třeba, aby Josef vytržen z poměrů těchto, byl vychován ve škole, v kteréž jedině, co v pravdě velké a vznešené jest, se můž vydařiti a zmáhající se koukol udusiti — ve škole totiž utrpení a protivenství. Mimo to klestila i tím prozřetelnost Božská cestu dalším radám svým, chtěc převésti vyvolenou rodinu do Egypta.

§. 40. Josefovo snížení.

(I. Mojž. 39. 40.)

Když Jakob ještě trval v pláči, prodali Madianští Josefa v Egyptě Putifarovi, dvořenínu Faraonovu, správci vojska. I byl Hospodin s ním a vše, co činil, se mu dobře dařilo. Protož našel milost před pánem svým, od něhož jsa představen všemu, spravoval celý dům. A požehnal Hospodin domu Egyptského pro Josefa a rozmnožil všecken statek jeho. Než Putifarova manželka vrhla očima svýma na slícného Josefa, usilujíc k nešlechetnému skutku svěsti jej; když pak ale nechtěl zpronevěřiti se a nevděčným býti pánu svému, a hřešiti proti Bohu: byla mu den ode dne více obtížná. On pak zmužile odpíral jí až pak, když násilím chtěla k hříchu provoditi ho, nechav v ruce její plášť, utekl a vyšel ven. I rozpálila se mstou, a svolavši lidu svého vinila Josefa, jakoby on násilí chtěl učiniti jí, a k důvodu té víry zadrževši plášť ukázala jej manželci, když se navracoval domů. Ty věci uslyšev pán a příliš věře slovům manželky, rozhněval se a dal Josefa do žaláře, kde vězňové královští ostříhání bývali. Než i tuto byl Hospodin s Josefem a připravoval jej k vznešenému povolání, které mu předobrazíno jest ve snách. I získal si důvěru vladaře žaláře, který jej ustanovil nad všemi vězny. Když pak dva úředníci královi, vrchní nad číšníky a nad pekaři, se provinili, vsazení jsou do žaláře, v němž byl Josef vězněm, a dáni jsou jemu k obsluhování. Po nějakém čase měli oba sen v jedné noci tak nápadný a sobě podobný, že nemohli tajiti zármutek svůj, ješto nebylo, kdo by jim jej vyložil. Dozvědév se toto útrpný Josef, tuše v sobě prorocký dar vykládání snů, které však jedině za věc Boží (vševědoucnosti) pokládá, vyložil oběma sen v ten smysl: že po třech dnech úředník číšníků bude na předešlý úřad dosazen, správce pak nad pekaři že bude na kříži oběšen, jakž to tři rozně, které vytlačené číšník králi podával a tři koše pečiva, z kterých ptáci zobali, ve snech jejich značily; což se i v skutku vyplnilo.¹⁾

¹⁾ Snové sami v sobě nemají žádného významu, než ale itěchto může Bůh použití k uskutečnění záměrů svých a tehdaž mají ovšem význam, totiž onen, který v osnově osudův lidských

§. 41. Povýšení Josefovo.

(I. Mojž. 41.)

Vyloživ Josef sen číšníkoví, prosil jej: aby naň pamatoval, když se mu dobře povede, a vňukl Faraonovi, aby ho vyvedl z toho žaláře, ješto kradmo vzat jest ze země hebrejské a nevinen jest uvězněn. Avšak tento zapomenul na vykladače svého; ne však Hospodin. Po dvou letech měl Farao sen. Na břehu řeky stoje, vidí z Nilu vystupovati sedm krav pěkných a tlustých a se pásti, kteréž však sežrány byly od jiných sedmi šeredných a hubených. A opět po krátkém procitnutí vidí sedm klasů vyrostlých na stéblu jednom, plných a krásných, a pak jiných také tolik klasů, tenkých a rzi zkažených, zžírajících všecku krásu prvních.¹⁾ A když bylo ráno, procitnuv, strachem se zhrozil — a hledal výkladu u všech mudrců, však nadarmo, aniž byl, kdo by je vyložil.²⁾ Tu teprv rozpomenul se úředník nad či-

k vyplnění rad Božích přispívá a který jedině Bohu známý jest; tudíž může pocházeti jejich vyložení jedině od Boha, jenž také dopouští, že člověk na ten neb onen sen jest zvláště pozoren a výkladu jeho hledá. Co se pak snů královských těchto věznů týče, měly zajisté napomahati k tomu, aby Josef vysvobozen byl ze žaláře a pročež musil Josef jejich vykladačem býti. Základ jejich, na kterém spočívaly, dá se lehce dovoditi. Že po třech dnech Farao bude slaviti památný den narození svého, věděli jsou dobře a z minulé zkušenosti mohli lehce souditi, že tento den muž pro jejich osud hýti rozhodným. Když pak těmito myšlenkami v naději a strachu zesnuli, nebyli snové jejich nic, leč další pokračování toho, co za dne na mysli přemítali, k čemuž z řízení Božího obrazotvornost z života egyptského vůbec a zvláště z úřadu jejich připojila, co právě pozornost jejich povzbudilo a významné bylo. Že pak tak snažně výkladu snů těchto hledali, zakládá se vůbec v obyčejích starých národů, zvláště pak Egyptčanů, u kterých hádání a vykládání snů nad jiné národy panovalo; mimo to je k tomu přiměly jednotvárnost a podobnost snů obou, jakož i doba, kdy se jim zdály — a to ne bez řízení Božího.

¹⁾ Sny tyto spočívají na poměrech země egyptské. Úroda a zdar požitků přírodních závisí od zaplavení údolí Nilova. Malé a přílišné zaplavení jeho působí neúrodu a hlad, tudíž i vystupující krávy z Nilu jsou znamením úrodných či neúrodných let. Druhý pak sen spočívá na témž základu.

²⁾ Řád kněží egyptských zahrnoval dvojí úřad: konání boho-

šníky na Josefa, který k rozkazu královskému jest vyveden z žaláře před krále. V dětinské pokoře, vzdávaje čest ne sobě ale Hospodinu, vyložil oba sny v jeden smysl: že po sedmi letech hojné ourody následovati bude sedm let hladu a neourody tak, že v zapomenutí přijde všecka první hojnost, k tomu i připojil radu: by král opatřil muže moudrého a opatrného, jenž by za času ourody učinil zásoby po kraji na leta neourody.¹⁾ Zlíbila se rada tato Faraonovi, kterýž poznáváje, že Josef jest pln ducha Božího a že nemůže moudřejšího najíti nad něho, povýšil jej za místodržícího říše.²⁾ I změnil jméno jeho a nazval ho jazykem egyptským spasitelem světa, a pojal ho v řád kněžský, dada mu za manželku Aseneth, dceru Putifára, kněze heliopolitanského.

Co Josef byl předpověděl, stalo se brzy. I přišla ouroda sedmi let: a složena jest hojnost obilí v jednom každém městě.³⁾ Po té počalo přicházeti sedm let nedostatku a ve

službu, pak i pěstění toho, co se tehdáž za mudretví pokládalo; k čemuž se také hádání a vykládání snů čítalo. Že pak mudrci tito nebyli s to, tak blízký výklad snů králi pověditi, příčina toho byla, že sny tyto tak obzvláštní a k víře nepodobné věci značily, že se žádný netroufal, vykládati je — neb bázeň, že by snad brzy klam jejich se objevil a oni v pomstu Faraonovu uběhli, odstrašila je, že raději svou nedostatečnost vyznali.

- 1) Ne lidskou moudrostí, abrž brzkým přispěním a obdařením jest uschopněn Josef k vykládání snů těchto, čehož důkazem jest ona pevnost a jistota, spolu i přesvědčenost a důvěrnost, jakou působil na krále a okolí jeho, tak že tento v něm vidí muže plného Ducha Božího a věří mu. Cíl pak bližší tohoto výkladu jest osvobození Josefa ze žaláře a povýšení jeho, další pak účel toho zachování netoliko Egyptských, ale i Jakoba a rodiny jeho od hladu smrti a převedení jich do Egypta.
- 2) Aby mohl Josef býti místodržitelem v Egyptě, musel býti zprvu tuzemcem, což se dalo tím, že dáno jest mu Egyptské jméno, čím i tak učiněn jest spůsobným k pojetí Aseneth, dcery vysokého kněze, a vejíti do řádu kněží egyptských, ač se tím víry své v Hospodina pravého Boha nevzdal.
- 3) Důkazy činnosti Josefovy v zakládání obilnic a způsobu toho nalezají se v mnohých živých vyobrazeních na pomnících. Jakož i se v Egyptě jeden průplav nazývá posud průplavem Josefovým.

všem světě rozmohl se hlad; ve vší pak zemi egyptské byl chléb: když pak i Egyptské počal hlad svíratí, otevřel Josef zásoby a prodával Epyptským, jakož i obyvatelům okolních krajin.

Pozn. Že pak Josef po devět let svého povýšení se k otci svému truchlícímu nepřihlásil, příčinu toho hledati lze v tom, že snad chtěl Bohu rozvinutí toho v pravý čas zůstaviti a snad také proto, že ještě jeho mysl k bratřím neměla potřebného pokoje a chladnosti — jakož i tito posud snad nebyli zhojeni od zášti a revnivosti své.

§. 42. Josef a bratři jeho.

(I. Mojž. 42. 45.)

Byl pak hlad i v zemi Kanán. Uslyšev Jakob, že by se potraviny prodávaly v Egyptě, poslal syny své, mimo Benjamína (který držán jest doma od otce, aby snad na cestě něco zlého netrpěl) do Egypta, aby nakoupili obilí. I poznal je Josef a když poklonu mu učinili bratři jeho, rozpomenuv se na sny (které se nyní počali plniti), nedal se jim poznati, a mluvil k nim jako k cizým tvrději a nazýval je vyzvědači. A když k ospravedlnění svému se odvolávali na otce a rodinné poměry, žádal, aby bratra svého nejmladšího předvedli k němu na důkaz pravdivosti výroku svého; jeden pak měl jíti pro něho a ostatní ale býti za rukojemství u vězení. Dal je tedy do žaláře za tři dni. Dne pak třetího změniv úmysl svůj¹⁾ ustanovil, by jeden —

¹⁾ Tvrdě toto jednání Josefovo s bratry svými nemá základu v pomstě neb v hořkosti, kterou by choval v srdci proti nim; ale v tom, by vyskoumal jak posud se mají k otci a k němu, pak by je ku poznání viny a k napravení přivodil. Před dvaceti lety ukázali jsou dosti zatvrzelost a surovost mysli své v nelásce k starému otci a v ukrutnosti k milovanému synu jeho a bratru svému. Na místo Josefa vystoupil nyní Benjamín. Zkouška tedy, kteréž se měli podrobiti, musela záležeti v tom, zdaliž i nyní jako prvé budou v stavu pro vlastní prospěch poznovu žalost a zármutek na otce uvaliti a Benjamína vydati v šanc jako dříve Josefa. Že pak i zkouškou touto zarmoutil starého otce svého, přicházelo mu asi dosti těžko, a však dobré celé rodiny, které od této zkoušky záviselo, muselo mu zajisté více na srdci ležeti než několik

Ruben — svázán byl v žaláři, a ostatní šli pro mladšího bratra. Tu teprv obměkčeno jest tvrdé srdce jejich ajdouce do sebe vyznávali vespolek (netušíce, že by rozuměl Josef, ještě skrze tlumače mluvil k nim): „Hodně toto trpíme, nebo jsme provinili proti bratru svému, vidouce soužení duše jeho, když prosil nás, a nevyslyšeli jsme ho: proto přišlo na nás toto soužení.“ Toto došlo mocně Josefa, že nemoha se zdržeti, odvrátil se maličko a plakal. Než brzy se sebrav, dal Simeona před nimi svázati, ostatní pak poslal naplněnými pytli obilím domů, vloživ peníze jednoho každého do pytlíku jejich, a dav jim potravy na cestu. Nesouce obilí na oslích svých brali se odtud s těžkým srdcem. Na cestě našli s úžasnutím peníze v pytli, bojíce se, by v podezření krádeže nepřišli. Když pak přišli k otci svému, vypravovali mu všechno, co se jim přihodilo. Zpráva tato zarmoutila jej velice a on dí zřejmě jim, že nepropustí Benjamína s nimi, aby se mu něco odporného nepřihodilo v Egyptě, a nebyly uvedeny šediny jeho s bolestí do hrobu.

Když pak vytrávily pokrmý, kteréž z Egypta přinesli, donutila nouze Jakoba po druhé vysílati syny do Egypta. Než Juda dí ve jménu bratří otci: že nepůjde, leč pošle-li Benjamína s nimi; a teprv, když se zaň zaručil, že přivede ho nazpět, propustil jej s nimi. S dary z nejlepších užitků země a s penězi dvojími provázeni požehnáním otcovým sestoupili opět do Egypta. Na rozkaz Josefův uvedl je správce do domu svého, přijal je vlídně a vyvedl k nim Simeona, a pak uvedl je do domu Josefova, kterýžto přijav od nich dary a milostivě pozdraviv je, táže se na zdraví otce. Pohled na Benjamína pohnul srdce jeho až k slzám: i všed do pokoje plakal. Opět vyšed stoloval s nimi, však šetře obyčeje Egyptských u zvláštního stolu — a Benjamín počten jest pětkrát větším dílem.¹⁾ I divili se náramně, když

týhodnu zármutku a starosti, které pak se otci u hojné mře vynahradily.

¹⁾ Benjamín vstoupil v rodině Jakubově na místo Josefa a nyní se mělo ukázati, zdaliž na něho budou rovně tak nelaskavi a závistivi, jako byli druhdy na Josefa. Pětkrát větší část pokrmů jest rovněž tak vyznamenání jako pestrobarevná sukně, kterou byl Josef druhdy od otce vyznamenán. Toto vy-

viděli, že podle stáří posazení jsou a zapomenuvše na strast svou oddali se z cela veselí. Ještě však jim nastávala poslední a nejtěžší zkouška. Josef rozkázal úředníku domu svého, aby naplnil pytle jejich obilím a položil každého peníze na vrch, koflík pak stříbrný jeho na vrch pytle nejmladšího; pak z rána propustil je. Jedva že ale z města vyšli, hnál se za nimi (dle rozkazu Josefa) úředník domu, a dostihnuv je, viní je z šeredného nevděku a krádeže koflíka pána svého. U vědomí nevinnosti své dí tito: „U kteréhož koli nalezen bude koflík, ať umře, a ostatní budou služebníci Josefovi.“ Když pak nalezen jest koflík v pytli Benjamínovu, trhali v zármutku roucha svá. Přišedše pak k Josefovi, padli všickni spolkem před ním na tvář a uznávajíce, že Bůh našel nepravosti jejich, chtějí býti všickni služebníky jeho. Když však Josef chtěl jediné Benjamína zadržeti, ostatní pak svobodně k otci propustiti, povstal Juda a mluví z srdce láskou a žalostí, kajícností a bolestí naplněného mocně a pronikavě k Josefu, a vypravuje mu celý ten příběh: jak otec vroucně Benjamína miluje, jak těžce jej propustil a jak on se zaručil zaň, že přivede ho nazpět, a jak, kdyby ho nyní neuzřel s nimi, uvedl by šediny jeho do hrobu; a pak dokládá: „Zůstanu tedy služebník tvůj místo pacholete; neboť nemohu se navrátiti k otci svému bez pacholete, abych bídy, kteráž zachvátí otce mého, svědkem nebyl.“¹⁾ Déle nemohl se zdržeti Josef. Odstraniv pří-

znamenaní působilo ovšemž zášť a nenávist Josefovi; nyní se pak má ukázati, zdali vyznamenání Benjamína posud co podobného mŕž naň přivoditi.

- ¹⁾ Chování toto bratří, když nalezen jest koflík v pytli Benjamínovu, svědčí dosti zřejmě o úplném napravení mysli jejich. V skutku kdyby posud nějaká nebratrská soběsnost přebývala v nich, bylot tuto příčin dosti, které by ji mohly vzbuditi a jejich lásku, přítulnost, péči a věrnost k Benjamínovi oviklati. V domě otcovském zajisté požíval přízně otcovy nade všechny, podobně i vyznamenán jest od Josefa a pak když již se domnívají, že vše přestály, uvrhl je osudný tento mladík v nebezpečenství, jehož konec se nedá ani předzvědět, zhanobiv domnělou krádeží sebe, je a celý dům otcovský; zajisté příčin dosti, aby zůstavili jej osudu zlému a zachovali

stojící cizí, dí s pláčem k bratrům svým: „Já jsem Josef; ještě-li otec můj živ jest?“ Nemohli odpověditi bratří, přílišným strachem jsouce přestrašeni. Josef však těší je laskavě: „Já jsem Josef, bratr váš, kterého jste prodali do Egypta. Nelekejte se, ani sobě ztěžujte toho; nebo pro zachování vaše poslal mne Bůh před vámi do Egypta, nebo ještě pět let pozůstává, v nichžto se ani orati nebude moci ani žíti. Ne vaší radou ale vůlí Boží sem poslán jsem.“ Pak objímaje bratra svého Benjamína padl na šiji jeho, plakal a podobně polibiv bratří ostatních, přikázal jim: aby pospíšili a zvěstovali otcí povýšení jeho a přivedli ho k němu, aby přebýval u něho s rodinou svou v zemi Gessen (Gošem), anto ještě pět let hlad měl býti. I Farao uslyšev s radostí, že přišli bratří Josefovi, schválil úmysl Josefův, a poslal pro Jakoba a čeleď jeho vozy. I propustil Josef bratry své hojně obdařené, jakož i s dary pro otce.

§. 43. Přestěhování se Israele do Egypta.

(I. Mojž. 46. 47.)

Vstoupivše z Egypta, přišli synové Jakubovi do země Kananejské k otcí svému a zvěstovali jemu: „Josef, syn tvůj živ jest, a on panuje ve vsi zemi Egyptské.“ Což usly-

sebe bez skvrny, k čemuž byli tím více lákáni, ješto úředník domu je svobodně propouštěl. Než oni nechtějí býti svobodnými, an bratr a miláček otcův má býti v otroctví; nýbrž vědomí obecné viny, a láska k otcí i bratru puď je, aby nečinili rozdíl mezi vinným a nevinným; abrž chtějí všickni býti služebníky Josefovými. Ještě nezbývá nic, než aby toto vědomí viny obecné, které tíží srdce jejich, v kajinosti také vyslovili a sice před obávaným vladařem samým; — možná, že když tuto uslyší nezměnitelný výrok z úst samého Josefa, že snad se podají a upustí od Benjamína? — Zajisté kdyby to nebyl úmysl jejich nejvroucnější, raději všecko trpěti, než Benjamína opustiti a nový žel a zármutek na otce uvaliti, šli by odtud, majíce za to, že učinili k vysvobození Benjamína seč byli. Vždyť měli také manželky a dítky doma? kdo měl tyto živiti, zůstali-li by v otroctví? a co mělo z domu Jakobova býti? Než synové Jakubovi mají obrácenou veškerou mysl svou k jednomu a témuž cíli, totiž neopustiti Benjamína a nezarmucovati otce — o vše ostatní nemají dbání. —

šev Jakob, jako z těžkého sna procítiv, však nevěřil jim. Když pak mu vypravovali všecek pořádek věcí a on užířel vozy, i všechny věci, které poslal Josef: ožil duch jeho, a řekl: „Dostít mi jest, jestliže ještě Josef syn můj živ jest: půjdu a užířím ho prvé, než umru.“ I jda se vším, což měl, přišel k studnici přísahy na hranice země putování svého. Zabiv tamto oběti Bohu otce svého Isáka, slyší u vidění nočním hlas Hospodinův: „Já jsem silný Bůh otce tvého: neboj se, sstup do Egypta, nebo v lid velký učiním tebe tam. Já sstoupím s tebou tam, a já odtud přivedu tebe (potomstvo tvé) zase navracujícího se: Josef také (jsa s tebou až do smrti) vloží ruce své na oči tvé.“¹⁾ Potěšen a posilněn táhl Jakob na voze dále a přišed do Egypta se vším rodem svým (70 duší nepočítaje čeledě a ženy synů). Poslal pak Judu před sebou k Josefovi, aby oznámil jemu příchod jeho do Gessen. I vyjel Josef vstříc otci svému na též místo, a uzřev ho, padl na šiji jeho a plakal radostí. Tento pak dí jemu: „I již rád umru, že jsem užířel tvář tvou, a živého tebe zůstavuji.“

Na to pak ohlásil Josef příchod otce a bratří do Gessen a představil také posledních pět bratří před králem, kteříž (dle rozkazu Josefova) vypravují králi zaměstknání své (pastuškování) a prosí o bydliště v zemi Gessen,²⁾ což i

Oni šťastně přestáli tuhou zkoušku — jejich pokání a napravení jest dosti zřejmé! —

1) Ač Jakob ze všeho, co se posud dalo, mohl souditi, že tuto jest prst Boží, který jej do Egypta volá, přec však neopouštěl bez starostí a rozpaků zemi, která posud byla cílem jeho putování, nadějí a zaslíbení, a to tím více, an věděl, že více nev kročí do ní. Jako tedy, když poprvé utíkaje s těžkým srdcem do Mesopotamie, útěchy potřeboval, a ji obdržel; podobnou útěchu poskytuje mu tuto na hranicích Egyptských Hospodin, k němuž se Jakob s oběťmi díkůčinění a proseb utíká.

2) Že Josef přikázal bratřím, aby se králi jakožto pastýřové představili, dělo se tím, že v pastuším stavu jejich ležela mez, kteráž bránila všelikému smíšení s Egyptskými, a rušení národního a náboženského života jejich, ješto Egyptští pastuší život nenáviděli a jím pohrdali, majíce jej za vrch surovosti a nevzdělanosti. Že pak žádají toliko o bydliště, ne však

král povolil a ustanovil je za úředníky nad stády svými. Potom uvedl Josef otce svého před krále: kterýž, dobrořečiv mu, a tázán jsa od něho na stáří: odpověděl: „Dnů putování mého jest sto třidceti let malých a zlých a nedošli až ke dnům otců mých, v nichž putovali.“ A požeňnav krále, vyšel ven.¹⁾

Pozn. Že Israel se přestěhoval s veškerou čeledí svou do Egypta, stalo se zvláštním ustanovením a řízením Božím, ne bez příčiny. Již když Hospodin vešel v úmluvu s Abrahamem, předpovědino mu, že potomstvo jeho pobostinu bude v zemi cizí a v podrobenství upadne a trápeno bude za čtyry sta let. A toho také bylo třeba, v nastávající znamenité době, kdežto se vyvolená rodina měla v národ rozvinouti, aby přebývající u prostřed četných národů Kananejských a množíce se rychle, buď se s nimi v zhoubné války nezapletli a nezanikli, neb se nerozptýlili v sousední země a i v množství pastuších rodin a tím ztratili národní jednotu svou; aneb, aby se nesmísili s Kananejskými a nesplynuli s nimi v jedno. Všemmu tomu však ušli v Egyptě; ješto země Gessen poskytovala jim dosti prostory k volnému rozvinutí se u velký národ; nenávist pak Egyptských pastušího života a vůbec vši cizoty bránila všelikému smíšení ná-

přijatu býti za občany, tím dosti jeví vědomí své, že Egypt nemůž býti ustavičnou vlastí a zemí jejich budoucnosti, zároveň i chtějí pojistiti si východ z Egypta. Protož jest pozdější utiskování a zdržování potomků jejich bezprávné. Gessen však byla země hraniční, nejzáž na východu, zahrnující pásma od Heliopolis od jihovýchodu běžící k severozápadu, a ohraničený k východu pouští arabskou, k západu s východními rameny řeky Nil, ostatně nebyla mnoho vzdálena od rudého moře a Palestiny. Co do úrodnosti, byla rovněž hojná v pastvinách, jakož i úrodnou půdu mající, Nílem svlažovanou. Až posud čítá se krajina tato (es-Scharkiych) mezi ty nejúrodnější z Egyptských. Z toho patrné: že krajina tato byla nejprůhodnější bydlíštěm Israelských, ješto je od Egyptských takřka odloučila, vspolek sestředila a poskytovala rovněž tak potřebné pastvy stádům jejich, jakož je k orbě a rolnictví vyzývala.

¹⁾ Jakob žehnal krále netoliko jakožto kmet vážný, ale také u vědomí Božského povolání svého, dle kteréhož má býti požehnáním národů, čímž také zplácí dobrodiní, které Faraó prokázal domu jeho.

rodnímu i náboženskému. Nad to se mohli Israelští tuto mnohému přiučiti od Egyptských, což na potom jim dobře prospívalo v zemi zaslíbené, jakož jsou: orba, vědy, umění a průmysl, v Egyptě toho času zkvétající, a pak i státní zřízení a správa země, což v Egyptě pevně bylo uspořádáno a trefně ustrojeno. Posléze i měl Israelský národ, upíc pod jhem mocným Egyptských, toužiti po osvoboditeli, a Bůh vytrhna je, svou moc, spravedlnost a milost u vysvobození lidu svého a v soudech nepřátel jeho vyjevití. Israel tím nabyl povahu národa vysvobozeného, a Hospodin se ukázal tuto býti tím, čím lidu Israelskému chtěl býti vždy a pak jednou u větší míře — totiž vysvoboditelem jeho.

§. 44. Poslední dny Jakobovy a Josefovy.

(I. Mojž. 46. 47.)

Po sedmnácte let bydlil ještě Jakob v Egyptě, v zemi Gessen a vládl jí, a dosáhl stáří sto čtyřiceti sedmi let. Krátce pak před svou smrtí povolal Josefa a zavázal ho přísahou, aby ho nepochovával v Egyptě, ale v hrobě předků jeho. Brzy na to, když se Jakob roznemohl, přivedl Josef syny své Manasses a Efraima před něho, kteréžto onen na základě Božských zaslíbení jemu učiněných za své přijal a jim požehnal.¹⁾ I představil Efraima (mladšího) Manassesovi (staršímu), položiv pravici svou na hlavu Efraima; což vida Josef, chopiv ruku otcovu, snažil se ji vyzdvihnouti s hlavy Efraimovy a přenést na hlavu Manassesovu. Otec však odepřev, dí: že bratr jeho mladší větší bude nad něho. Posléze pak pevné jsa naděje, že je Bůh zase převede do země otců, dal mu také jako zvláštní důkaz lásky své díl země, který na Ammorhejských vydobyl. Konečně na smrtné posteli shromáždil dvanáctero synů svých okolo sebe, a zvěstuje jim v prorockém nadšení budoucí osudy, jaké v zemi zaslíbené očekávají je. Ruben, Simon a Levi zbaveni jsou práva prvorozenství, a ješto přijetím

¹⁾ Josef učiněn jsa od Faraona tuzemcem Egyptským, vystoupil ze zevnějšího spojení s rodinou Jakobovou; poněvadž ale právě tímto vystoupením z domu otcovského stal se vysvoboditelem jeho, má mu opětne vstoupení do čeledi Israelovy práva a statky její v hojnosti navrátili; a protož přijal Jakob syny jeho za své; z čehož pak žehnání jich vzkládáním rukou samo plyne.

obou synů Josefových dvojnásobné dědictví na ně přešlo, dána jest nadvláda a požehnání Judovi. „Judo“, prorokuje mu starý otec, „tebe chváliti budou bratři tvoji: ruka tvá bude na šíjích nepřátel tvých, klaněti se budou tobě synové otce tvého. *Nebude odjata berla od Judy, a kníže z beder jeho, dokavadž nepřijde, který má poslán býti a on bude očekávání národů.*“ Ještě pak jednou přikázav jim, aby ho pochovali s otci v jeskyni dvojité, zesnul v sto čtyřicátém roce věku svého. I rozkázal pak Josef tělo dle způsobu Egyptských od lékařů pomazati a pak, když se vyplnil čas pláče, s povolením Faraonovým dle vůle otcovy do Kanán přenéstí a u slavném průvodu Egyptských až k hranicům zaslíbené země v jeskyni dvojité pochovati ho.¹⁾

Po smrti Jakobově procitlo opět svědomí bratří Josefových, a bojíce se, aby snad nezastíhl je přece zasloužený trest, který jim Josef pro otce šedivého posud prominul, prosí jej ve jménu zemřelého otce: aby zapomenul na pohřbení i na zlost, kterouž učinili proti němu. Kterýžto dojat až k pláči, těšil je: „Nebojte se. Zdaliž můžeme vůli Boží odepřítí? Vy jste myslili o mne zlé: ale Bůh obrátil to v dobré, aby povýšil mne, jakž nyní vidíte a zachoval mnohé lidi. Nebojte se, já budu krmiti vás a dítky vaše.“ I dočkal se ještě počátku vyplnění otcovského požehnání, vida vnučky a pravnučky své. Když pak se konec jeho přiblížil, přísahou zavázal potomstvo své, aby vynesli kosti jeho s sebou do země zaslíbení, až Hospodin je uvede tam. Vyplniv

¹⁾ Toto jest již třetí zaslíbení Messiáše. Až na Abrahama zaslíben jest Vykupitel vůbec jako potomek ženy; dále ustanoveno jest, že vyjde z potomstva Abrahamova; nyní pak určeno jest i pokolení, z něhožto má pocházeti, totiž pokolení Judovo. Smysl pak proroctví tohoto jest: Juda má zůstatí jakožto panující pokolení, až by z něho vyšel Spasitel světa, kterémuž pak všickni národové se připojí, a skrze kteréhož panování Judovo ve věčné panování nebeské proměněno a oslaveno bude. Co tu předpovědíno, naplnilo se skutečně; nebo právě před narozením vykupitele ztratili Židé berlu vlády a samostanost svou skrze Římany, ale Kristus, lev z pokolení Juda (Zjev. 5, 5.), povznesl berlu Judovu pozemskou k slávě věčného panování.

sto deset let umřel a pomazán jsa vonnými věcmi vložen jest do truhly v Egyptě.

§. 45. Povaha Jakobova a Josefova a postavení jejich ve zjevení Božím.

V povaze Jakobově sluší dvojí dobu rozeznávati, dobu totiž první života jeho až do zápasu jeho s Hospodinem, pak i dobu po té následující. Zápas tento zajisté tvoří v životě Jakobově znamenitý obrat. Nechvalná zajisté byla povaha Jakobova v prvním věku mládí. On pokulhával na obě nohy. V něm zápasila poloviční víra v Hospodina s samočinností a dostatečností. Lest a podvod, křivé cesty, hustá soběsnost a mrzká zistnost, toť jsou tahy, které značí první doby života jeho. Než Hospodin vyvolil jej za arcioťce, na kteréhož měla býti přenešena zaslíbení a v němž vykoupení mělo dále pokročiti; a pročež stal se Jakob předmětem zvláštního vychování Božího. — Trpkou zajisté musel projíti školu v domě Lábanově, kdežto vlastní zkušeností přivoděn jest k vědomí ohavnosti a zhoubnosti sobectví svého prostředkem sobectví Lábanova a konečně pak v zápasu s Hospodinem překonána jest ona nebožská stránka a lepší stránka zvítězila. Od této doby jest pokora a odevzdání se do vůle Boží, důvěra v Boha a v jeho řízení, pevná víra v Hospodina a úplná oddanost jemuznak jeho života. Ze starého hříšného Jakoba stal se nový Israel. Odtud lze pochopiti, proč jej Bůh při vši jeho převrácenosti snášel, ba i při jeho lstivosti a úskočnosti žehnal — toto vše směřovalo k témuž cíli, láskou totiž ku pokání přitáhnouti jej. Ovšemť stálo to mnoho práce a nesnází, mnoho zkoušek a kárání, mnoho trpělivosti a slitování, prvé než Jakob, sám sobě dosti silný a moudrý, přemožen jezt; avšak tím skvělejší bylo ovoce tak dlouhého a těžkého vychování.

S Josefem se končí řada patriarchů, a tím také první doba úmluvy. Co předešli patriarchové znamenitého a velkého v povaze své zvlášť chovali, to zahrnuje Josefova osobnost všecko v jednom. V povaze jeho zajisté se jeví

pevná víra Abrahamova spojená s nepohnutelnou důvěrou v Hospodina, tichost a jemnost mysli Isákovy, pevnost a trpělivost Jakobova v zápasu s protivenstvími života. A tahy vznešené povahy této jeví se na něm již v mládí útlém, rozvinují se v něm v nepříznivých okolnostech života, a sílí a upevňují se vždy více, až pak stojí tuto jako vzor mravní dokonalosti v každém ohledu. Tak vidíme jej v každém poměru a v každé okolnosti života jakož zdařilého syna, upřímného a laskavého bratra, věrného služebníka, svědomitého a obezřetného vladaře Egypta. U všech okolnostech života, v štěstí i neštěstí, v domě otcově i v cizině, v žaláři i na trůnu jest rovněž velký a znamenitý. Muž tento tak spanilé a ušlechtilé povahy zasloužil zajisté býti v životě a v osudech svých předobrazením Vykupitele. A v skutku, v jakém poměru stál Josef k bratřím svým a k Egyptu, v podobném poměru stál i Vykupitel k lidu svému vyvolenému a k ostatním pohanským národům. Jako se v Josefovi jeví ten nejušlechtlejší kvítek veškeré doby patriarchální, podobně jest i Kristus nejvyšší výkvět veškerého rozvinutí starozákonního. — Josef byl milovaný syn otce svého: Vykupitel jest milý Syn Otce nebeského. Josef, ač laskav k bratřím, byl od nich nenávidin, pronásledován a prodán: Ježíš, ač dobře činil všem a jediné spasení jejich vyhledával, byl od lidu nenáviděn, prodán od Jidáše a posléze ukřížován. Josef povýšen jest z vězení k slávě a k trůnu, jsa vladařem nad Egyptem: Ježíš povýšen jest s kříže k slávě nebes, kdežto sedí na pravici Boží. Josef se stal vysvoboditelem Egypta i bratří od smrti hladu; Ježíš pak učiněn jest Vykupitelem netoliko národa vyvoleného, ale i veškerého světa od zahynutí věčného.

Doba třetí.

Zjevení Mojžíšovo.

(Obsahuje 120 let).

§. 46. Přehled a význam doby této.

Ne bez zvláštního řízení a úmyslu Božího převedena jest do Egypta rodina vyvolená. Egypt má nyní býti školou její. Tuto má zrosti v národ, vycvičiti se a býti odchován k budoucímu zjevení Božímu, by pak samostatný stál u prostřed jiných národů, až by vyšel z něho Vykupitel. K tomuž ovšem byla země tato příhodná. Než v Egyptě nebylo pořáde zůstatí lidu Israelskému. Když tedy se rodina Jakobova rozmnožila v národ četný, a tak první zaslíbení se vyplnilo, pilí prozřetelnost Božská uvoditi v skutečnost i druhé zaslíbení. Bůh totiž dopustil na potomstvo Jakobovo utiskování těžké, toto ho chrání od modloslužebnosti egyptské a utvrzuje u víře v Hospodina, donucuje ho takřka přiučiti se orbě a umění — (tím se i klestí cesta od života pastušího k vzdělanějšímu orebnímu a průmyslnému), a budí v něm cit národní, zároveň i touhu po osvoboditeli, kterýž, když skutečná zkáza lidu tomuto hrozila, poslán jest jim v osobě Mojžíšově. Tento, podivným způsobem od Hospodina zachován, odchován a pak seslán, vyvedl u veliké moci lid vyvolený z utiskování Faraona, dal mu co samostatnému národu na poušti zřízení theokratické (boží vládu); a pak poněvadž pokažené toto pokolení není hodno a schopno, vstoupiti do země zaslíbené, mešká s ním po čtyřicet let na poušti, posléze vede jej až na hranice země zaslíbené. Tuto opakuje lidu ještě jednou zákon Páně a jako úskostlivý otec pečliv o svou rodinu a o zdar její klade mu na srdce, co jediné ku spasení slouží mu, a rozloučiv se s ním, umírá.

Tak pokročilo potomstvo patriarchů v rozvinutí svém opět o jeden stupeň; z rodiny totiž vyvolené stal se národ samostatný, a v tom i také pokročilo zjevení Boží: že druhdy působíc na rodinu a rodinný život její, nyní rozvinuje a rozšiřuje činnost svou na celý národ, připravujíc v něm skrze něj spasení veškerému světu.

§. 47. Egypt.

Na jihu od země zaslíbené po obou březích Nilu táhne se údolí as 112 zeměpisných mil dlouhé a po obou stranách pohořím ohražené; z nichžto západní rámě je dělí od poušti libické (Sahara), východní pak sahá v mnohých odvětvích až k rudému moři. Údolí toto jest Egypt starého světa, jehožto *hranice* jsou na sever střední moře, na jih Ethiopie, na východ skalnatá Arabie a rudé moře a na západ Libie. Celá pak země dělila se na hořejší, střední a dolenní Egypt. Velká *úrodnost* země této závisí od zaplavení ji Nilem, kterážto řeka v rozvodnění svém celé údolí zatopí, kteréžto zaplavení trvá od srpna až do října, zůstávujíc po sobě mrvu, do které se seje.

Obyvatelé této země, chamitského původu, byli rozděleni na rozličné dědičné stavy (*kasty*), z nichžto kasta kněží byla nejvznešenější, kteřížto netoliko bohoslužbu obstarávali, ale i také umění a vědy pěstily, k čemuž také zaklínání a hádání se čítalo.

Náboženství Egyptčanů záleželo v zbožnění přírody; však ale v rozličných krajinách způsobem rozdílným. Božská pocta se vzdávala slunci a měsíci, Nilu a zemi pod jménem Osiris a Isis v živých podobách býka (černého, Apisa) a krávy, které se za bohy ctily. Ale i ostatním zvířatům vzdávala se božská počest, jakož: psům, kočkám, krokodilům, lvům, medvědům, ovčím atd., jichžto modly stály v chrámech.

Svrchovanou vládu nad celou zemí vedli králové (Faraonové), jichžto se mnohé dynastie čítají. Za panování králů z 16té dynastie, vtrhli jsou válečně do Egypta Hyksos, bezpochyby národ pastuší, od severa; porazili Timasna, krále, který se jim postavil na odpor, a usadili se

v dolejší Egyptě, co zatím potomkové Timaonovi se obmezili na hořejší Egypt. Po 300 let stály tyto dvě nepřátelské říše vedle sebe. Apofis, čtvrtý král nové této pastuší dynastie, kraloval slavně v Memfis, za jeho panování přišel Josef do Egypta a pak Jakob s celou rodinou. Posléze pak, když již 6 králů z Hyksos bylo panovalo, chopili se knížata egyptská zbrani v Thebais a Amenofis Thutmosis počal po vypuzení cizinců 18tou dynastií, nejslavnější to dobu Egyptské říše.

§. 48. Utiskování Israelských. Zachování a vychování Mojžíše. (II. Mojž. 1. 2.)

Synové Israelští (potomci Jakobovi) rozmnožili se za 430 let přebývání svého v Egyptě velmi: a zmocnivše se náramně, naplnili zemi¹⁾, Mezi tím povstal král nový nad Egyptem, kterýž neznal Josefa, a obávaje se, aby snad, kdyby nastala proti němu válka, Israelští (silnější nad ně) nepřipojili se k nepřátelům Egyptských a vybojovali je: utlačoval je robotami a těžkými břemeny, které jim nenávisť a posměch Egyptských ztrpčili²⁾. A čím více utisko-

¹⁾ Rozmnožení toto potomků Jakobových tak rychlé a tak neobyčejně velké jest zajisté zvláštní skutek prozířetelnosti Božské, plníce tuto zaslíbené požehnání, dané Abrahamovi, Isákovi i Jakobovi. Při tom ale také sluší znamenati, že sedmdesáte duší, které do Egypta přišli, byli sami bezprostřední potomci Jakubovi, že snad ale také velmi mnoho čeledi s nimi přišlo, kteří jakožto obřezaní k národu vyvolenému se čítali, tudíž i zponenáhla s Jakobovými potomky v jedno splynuli.

²⁾ Josef přišel do Egypta za času panování Hyksos a tudíž zrostli Hebrejští v Gessen pod ochranou této cizí vlády pastuší, která ovšem Israelským byla příznivá, dílem pro přibuznost s nimi, dílem i pamětliva jsouc nesmírného dobrodini od Josefa jí a celé zemi prokázaného. Když pak po vypuzení Hyksos nová dynastie vstoupila na trůn, byliť jsou Hebrejští rovněž pastušího původu a cizinci jako Hyksos v podezření a v nenávisti. Tať hlavní příčina utiskování jejich. Z ohledu rad Božích dopustil Hospodin toto, by Israelští k orbě, řemeslu a umění takřka donuceni byli a pak by se nesmísili s Egyptskými a s modloslužebností jejich. Mimo

vali je, tím více se rozmnožovali a rostli. Konečně dal král rozkaz všemu lidu: aby, cokoli mužského pohlaví se narodí, do řek uvrženo bylo. Však právě odtud chystal Bůh osvobození lidu svému. Jedna matka z Heberejských porodila syna: a vidouc, že jest krásný, kryla ho za tři měsíce. Když pak ho déle tajiti nemohla, vložila ho do ošatky ze sítí a vyložila ho v rákosí u břehu řeky, a zatím sestra jeho (Maria či Miriam) z daleka šetřila, co se s ním bude dít. Tuto našla ho dcera Faraonova, a slitovavši se nad ním, dala jej odchovati matce Heberejské. Tak přišlo pachole přičiněním sestry Miriam vlastní matce k odchování. I chovala je a když dorostlo, dala je dceři Faraonově. Kteréhož ona vzala za syna a nazvala jméno jeho Mojžíš (t. j. z vody vytaženého). I vyučen jest Mojžíš vši moudrosti Egyptské, byl mocný v slovích i v skutcích svých. (Skutk. ap. 7, 22).¹⁾ Dospělý jsa, věrou zapřel se býti synem dcery Faraonovy (znal se k lidu svému), vyvoliv raději protivenství s lidem Božím trpěti, nežli časného hříchu utěšení míti, za větší zboží nad po-

to chtěl je Bůh přiměti, aby po vysvobození toužíce mohli vyjít z Egypta a vydobyti sobě zemi zaslíbenou. Důkazy utiskování tohoto Israelských stojí posud, totiž ostatky oněch ohromných staveb, z nichžto větší část do času panování osmnácté dynastie padá.

- 1) Takto připravovala Božská prozřetelnost Mojžíše k světodějnému povolání jeho a takový zajisté musel býti muž, jenž měl se státi vysvoboditelem lidu z utiskování Egyptského. Onť musil spojovati vroucí lásku k lidu svému, a soucit s těžkým osudem jeho s všelikou učeností Egyptskou a seznalostí panujících způsobů u dvoru králova. Jedno bez druhého by neprospeklo. Obě docílila prozřetelnost Božská u Mojžíše. První dosáhla tím, že v domě mateřském trávil dětinský věk, a byl očitým svědkem strastí lidu svého, což ovšem se vtisklo hluboko v outlou duši jeho, aniž nevymizelo, když pak královsky držán byl, ješto nátiskové mladické doby jsou nejmocnější, a bezpochyby mu také později od máti sdělen byl osud jeho. Učenost pak Egyptskou nabyt u dvora ve školách mudrekých, kteráž zajisté vše zahrnovala, co tehdaž Egypt k vycvičení ducha poskytoval. Však ale veškerá učenost tato, byť i sebe větší, byla toliko vzdálenější příprava k velkému povolání jeho.

klad Egyptských máje pohanění Kristovo (t. j. utrpení jeho utrpení podobné) nebo prohlédal k odplatě. (K Žid. 11, 24—26). Když pak v 40. roce stáří svého vyšed k bratřím svým, viděl trápení jejich a spatřil muže egyptského, an tepe jednoho z heberejských bratří jeho, pustiv nevčasné horlivosti a mstě uzdu, zabil a skryl ho v písku. Když pak opět druhého dne vyšed, káral Heberejského, který se s druhým vadil, viděl, že známa jest vražda jeho, a když i Farao, uslyšev toto, hledal ho zabít, utekl od dvora a zdržoval se v zemi Madianské, kdežto pro ochotnost a vlídnost svou přijat jest od Jetro, kněze (knížete) Madianského a pojal Seforu, dceru jeho, za manželku. Tuto zdržoval se po čtyřicet let, pase stádo ovce¹⁾.

§. 49. Povolání Mojžíše.

(II. Mojž. 3.)

Pase Mojžíš ovce testě svého, Jethra, kněze Madianského, zahnal stádo do vnitř pouště a přišel až k hoře Boží

¹⁾ Mojžíš chtěl sám o sobě bez povolání a pomoci Hospodinovy býti mstitelem a snad i vysvoboditelem utiskovaného lidu svého; a protož nepodařil se mu úmysl jeho a pokořen jest. Než i toto meškání na pustých samotách severní Arabie jest škola další přípravy Mojžíše. Čtyřicet let strávil tuto od vkročení do věku zmužilého až k věku povážlivého stáří. A v pravdě, k skutku, k jakém Mojžíš byl povolán, bylo více třeba obezřetného, povážlivého a setrvalého ducha, než bujaré síly a nevčasné horlivosti. Což více jest, meškáním na poušti této vytržen jest Mojžíš z hluku pohyblivého života Egyptského, a dána jest mu příležitost, by do sebe šel a na utvrzení sebe u víře v Hospodina otcův a zdokonalení své povahy mohl pracovati; jakož i zmínka na trpký osud lidu svého musila tuto ve vzdálenosti a o samotě žijícího tím mocněji dojímati. Posléze i přišel tím v spojení s pokolením Arabův, ježto se opíralo z části o válečné Amalekytské, z části i obchodu jejich hledělo a což také znamenati sluší, že pastuškuje Mojžíš v pustinách arabských se stády testě svého, nabytí známosti místnosti, která pak vysvobozenému lidu měla sloužiti za bydlíště putování jeho po poušti. Tak nechala prozřetelnost Boží ducha velkého muže tohoto jako role ouhorem dlouho ležeti, by připravila jej ke žni tím hojnější. Však ale jakkolivěk příprava tato hojná

Horeb. I ukázal se mu Hospodin v plameni ohně z prostředku kře: a viděl, že by keř hořel, a neshořel.¹⁾ Což vida Mojžíš jde, aby viděl, proč neshoří keř tento, tu však slyší z prostřed keře hlas Hospodinův: „Mojžíši, nepřibližuj se sem: szuj obuv s nohou svých, nebo místo, na kterém stojíš, země svatá jest.“

„Já jsem Bůh otce tvého, Bůh Abrahamův, Bůh Isákův, Bůh Jakobův.“ I zakryl Mojžíš tvář svou a slyší dále: „Viděl jsem trápení lidu mého v Egyptě a křik (nářek) jeho slyšel jsem a znaje bolest jeho, sstoupil (ustanovil) jsem, abych vysvobodil je z rukou Egyptských a vyvedl ze země té do země dobré a prostranné, do země, kteráž teče mlékem a medem. Pojď a pošli tebe k Faraonovi, abys vyvedl lid můj, syny Israelské z Egypta. I řekl Mojžíš k Bohu: „Kdo jsem já, abych šel k Faraonovi a vyvedl syny Israelské z Egypta?“ Kterýž řekl jemu: „Já budu s tebou: a toto budeš mít za znamení, že jsem poslal tebe: Když vyvedeš lid můj z Egypta, obětovati budeš Bohu na hoře této.“ Řekl Mojžíš k Bohu: „Aj, já půjdu k synům Israelským, a dím jim: Bůh otců vašich poslal mne k vám. Řeknou-li mi: Které jest jméno jeho? Což dím jim?“ Řekl Bůh k Mojžíšovi: „*Já jsem, který jsem.*“ Tak díš synům israelským: „*Kterýž jest, poslal mne k vám.*“ Hospodin Bůh Abraha-

byla, Mojžíš zajisté nemohl vlastní silou povznést se k výšně povolání svého. Dle lidského běhu vázala jej rodina a uvyklost na tichý život samoty denně více a v lid opánoval víc a více otrocký duch, neschopný všelikého velkého podniknutí, což velké těžkosti by každému vůdci jeho v cestu kladlo. Než seč Mojžíš sám nebyl, to učinila prozřetelnost Boží, kterážto Mojžíše odchovaného a připraveného povolala v příhodný čas.

¹⁾ Keř tento jest obraz národu Israelského v otroctví sniženého a povrženého. Oheň jest obraz svatosti Boží, hříchy očisťující. Národ Israelský totiž nachází se právě v očisťujícím ohni soužení a protivenství, která sice od Egyptských pocházejí, než ale od Boha na ně jsou seslána, aby očistil je; neb utiskování a trápení Faraonovo jest v ruce Boží toliko prostředek, mající sloužiti Israelským ku spasení. Co na Israeli jest nepravého a nedokonalého, to má býti stráveno ohněm

mův, Bůh Isákův, Bůh Jakobův poslal mne k vám : „to jest jméno mé na věky, a to připomínání mé do národu a národu.“¹⁾ Pak i přikázal mu, aby shromáždil starší Israelské a oznámil jim : kterak Bůh Hospodin otců jejich se mu ukázal a ustanovil vyvésti je z trápení Egyptského ; na to pak, aby vešel se staršími israelskými k králi egyptskému a žádali o propuštění na tři dni na poušť, by obětovali Hospodinu Bohu svému ; zároveň také ubezpečil je pomocí svou proti zatvrzelému králi. Za znamení seslání Božího dána jest mu moc divy činiti, totiž : hůl v hada proměnit, ruku za nádra vloženou malomocnou učiniti a vodu z řeky v krev obrátiti.²⁾ Když pak se Mojžíš zdráhal přijíti seslání toto, předstíraje, že není výmluvný již prvé a nyní ještě méně, slibil mu Hospodin : že on, který učinil ústa člověka, bude v ústech jeho a naučí jej, co by mluvil ; a když i toto nepostačovalo mu, a prosil, by Hospodin poslal jiného schopnějšího, přidružil mu Bůh Árona, bratra

protivenství ; národ pak sám, nezrušitelné to símě zaslíbení, nemůže býti vyhlazen. Proto hořel keř, ale neshořel.

1) Jméno toto, které Hospodin tuto Mojžíšovi oznámil, slove hebrejsky „Jehovah“, vlastně „Jahveh“, a značí Boha jakožto bytost skutečně jsoucí, samu od sebe, osobní a živou, naproti bohům Egyptských, jimžto ani bytost ani osobnost nepřislušela. Chce tu říci Hospodin : Já jsem Bůh pravý, který skutečně byl, jest a bude živý, sám od sebe osobní bytnost.

2) Trojnásobní moc tato, divy konati, Mojžíšovi propůjčená, má také význam svůj : 1. *Vržená hůl na zem obrácena jest v hada a tento uchopen za ocas, obrací se opět v hůl.* Hůl jest podpora ruky a tuto význačuje : že pomocí Boží rámě Mojžíšovo se stane mocí strašnou, jaková Egyptským přinese smrt a zkázu, kterou však Mojžíš na ně můž seslati či nazpět vzíti. 2. *Ruka Mojžíšova, vložena za nádra, zmalomocněla — opět vložena za nádra, očištěna jest.* Nádra značí tuto povolání Mojžíšovo v tom významu : že, když ponejprv povolání své chtěl konati bez vůle Boží, jako malomocný vyvržen byl z lidu svého ; když pak po druhé nastoupí na rozkaz Boží povolání své, že mocí Boží vejde opět v obcování toto a vykoná, k čemu Hospodin ustanovil ho. 3. *Mojžíš měl nabrati vody z Nilu a vylíti na zem, a tato se měla v krev obrátiti.* Voda Nilu, když zaplaví zemi, jest pramen požehnání Egyptských ; však ale mocí Hospodinovou stane se skrze ruku Mojžíšovu Egyptským kletbou a zkázou.

jeho výmluvného, kterého měl potkati, řka: „Mluv k němu a vlož slova má v ústa jeho a já budu v ústech tvých, i v ústech jeho, a ukáži vám, co by jste činiti měli.“ I odešel Mojžíš.

§. 50. Mojžíš a Áron před Faraonem.

(II. Mojž. 4. 5).

Navrátiv se Mojžíš k Jethrovi, testí svému, pobídnut od Hospodina, vzal ženu svou i syny své a navrátil se s přivolením testě do Egypta. Na cestě potkal Árona na hoře Boží, který vnuknutím Božím vyšel mu vstříc; jemužto Mojžíš vypravoval rozkaz Boží. I přišli spolu, a shromáždili všechny starší synů Israelských. Mluvil Áron všechna slova, kteráž byl mluvil Hospodin k Mojžíšovi: onen pak činil znamení před lidem. I uvěřil lid, a vidouce, že Bůh vzhlédl na trápení jejich: klaněli se jemu. Potom vešli Mojžíš a Áron k Faraonovi, a žádají ve jménu Hospodina propuštění lidu na tři dni na poušť, aby obětovali Hospodinu.¹⁾ Než Farao nechce znáti Hospodina a odpírá na prosto propustiti Israele. A když opakují prosbu svou, netoliko nepřivolil, ale přitěžil břemenům lidu, aby obtíženi robotami nepovolovali slovům lživým; což působilo reptání lidu proti Mojžíšovi a Áronovi. Když pak si to Mojžíš ztěžoval Hospodinovi, těšil jej, řka: „Nyní uzříš, co učiním Faraonovi: nebo skrze ruku silnou propustí je a v ruce mocné vyžene je ze země své. Já Hospodin, který jsem se ukázal Abrahamovi, Isákovi a Jakobovi za Boha všemohoucího: a jména mého Adonai neoznámil jsem jim²⁾: učinil jsem s nimi

¹⁾ Bůh sice ustanovil, aby Farao zcela propustil lid, však ale z počátku žádá skrze Mojžíše, by toliko na tři dni propustil jej, aby Farao tím ochotněji se podrobil vůli Boží; zůstává žádost konečného propuštění lidu dalšímu vývinu.

²⁾ *Adonai* se zde klade místo svrchu řečeného Jehova, kteréžto jméno zprvu zjeveno jest Mojžíšovi. Smysl místa toho jest: Posud znali mne praotcové toliko jakožto *Boha všemohoucího*, ale jako *Pána nezměnitelného a v zaslíbeních svých věrného*, jako Hospodina nepoznali mne, ješto vyplnění slibů mých se nedočkali; to ale poznáš nyní ty.

smlouvu, že jim dám zemi chananejskou; i slyšel jsem lkání Israelských a rozpomenul jsem se na úmluvu svou. Protož pověz synům Israelským: Já Hospodin, kterýž vyvedu vás ramenem mocným z utiskování Egyptského a přijmu vás sobě za lid a budu váš Bůh a zvíte, že jsem Hospodin Bůh váš, který jsem vás vyvedl z žaláře Egyptských a uvedl do země zaslíbené.“ Což když vypravoval Mojžíš lidu, tento sklíčen a přemožen robotou přetěžkou, ani na to nedbal. I Farao v zatvrzelosti své nedal se pohnouti ani znameními, které konali Mojžíš a Áron před ním. Když proměnili hůl v hada, povolal Farao kejklířů, kteří (podvodem) skrze čáry něco nápodobného činili, ale hůl Aronova sežrala hole jejich.¹⁾ Předce ale Farao setrval v zatvrzelosti své a protož musil, jak předpověděl Hospodin, býti donucen trestající rukou Boží k poslušenství. Devatero ranami tepal jej Hospodin skrze Mojžíše a sice: obrácením vody v krev, žabami, které vše naplnily, štěnicemi bodlavými, muchami přetěžkými, morem dobytka, vředy pryskýřů napuchlých na lidech i na hovědech, krupobitím s ohněm smíšeným, kobylkami a přehroznou tmou.²⁾ Však ale, ač již při třetí ráně sami kejklíři egyptští vyznati museli: „Prst Boží jest toto;“ zatvrdil Hospodin srdce Faraonovo,³⁾ že tento nechtěl propustiti Israelských. Brzy přivolil obětovati jim, ale v Egyptě, což Mojžíš nechtěl učiniti, poněvadž Egyptští ctili hovězí dobytek za bohy a kamením uházeli by je; hned zase se

1) Kejklíři egyptští nečinili tu žádných zázraků, toliko podvodem a obratností svou provozovali tuto kejkle své; důkaz toho jest, že hůl Aronova sežrala hole (hady) jejich.

2) Rány tyto, jimiž trestal Bůh Faraonovu zatvrzelost, mají sice základ svůj v přírodních poměrech Egypta, ješto posud podobné nehody zemi tuto navštěvují, však ale v tom spatřiti lze zvláštní prst Boží a div, že rány tyto zasahly Egypt v takové síle a rozšířenosti a na rozkaz Mojžíšův, hustě po sobě následující, se dějí a přestávají. Z toho mohli Egyptští lehce souditi, že Hospodin není toliko Bůh Israelských, nýbrž také Bůh všech bohů, v jehožto moci stojí všechny síly přírodní i ty, které Egyptští zbožnili.

3) Bůh zatvrdil srdce Faraonovo tím, že jakož zprvu on se sám zatvrdil, vzdoruje rozkazu Božímu, zůstaven jest zatvrzelosti své, v kteréž pak setrval.

ukázal volným propustiti je, když však rána pominula, zůstal zatvrzelý; posléze pak dí s nevolí k Mojžíšovi: „Odejdi ode mne a varuj se, abys více neviděl tváři mé: kteréhokoli dne ukážeš se mně, umřeš.“ Načež dí Mojžíš: „Tak se stane, jak jsi mluvil, neužím více tváři tvé.“ Než ale odešel, dí Faraonovi: „Toto praví Hospodin: O půl noci vyjdu do Egypta a pomře všechno prvorozené v zemi egyptské, od prvorozeného Faraonova, jenž sedí na trůnu jeho až do prvorozeného dívky, kteráž jest při žernovu (kamenu mlýnském), i všechno prvorozené hověd. A bude křik veliký po vší zemi egyptské; u synů pak Israelských nezasluční ani pes, a pak sstoupí služebníci tvoji ke mně, a budou se mi klaněti, řkouc: Vyjdi ty i všechnen lid, kterýž jest poddán tobě: a potom vyjdeme.“ I vyšel od Faraona, hněvaje se velmi.

§. 51. Vyjití z Egypta.

(II. Mojž. 11. 12.)

Prvé nežli vyšli Israelští z Egypta, ustanovena jest věčná památka toho, slavnost totiž velikonoční.¹⁾ Desátého měsíce prvního (Nisan, jarního času) měl každý hospodář vyhlídnouti beránka neb kozelce ročního a obětovati ho 14^{ho} k večerou; krví však jeho se měly potřítí veřeje a podvoje domů, aby anjel smrti pominul je.²⁾ Pak ho měli požívatí noci té pečeného a přesné chleby se saláty polními, majíce přepásaná bedra, obuvy na nohou, a držíce hole v rukou pospěšně, jakož na cestu přichystáni. Na to se mělo po sedm dní toliko přesných chlebů požívatí; a den tento první měl jim býti na památku a slaviti jej měli Hospodinu

¹⁾ Vysvobození Israelských z utiskování Egyptského byl děj znamenitý netoliko v dějepisu národu Israelského, ale vůbec v celé přípravě Boží ku vykoupení lidstva, jakožto znovuzrození národu tohoto k samostatnosti, a jakož předobrazení budoucího vykoupení pokolení lidského z otroctví hříchu a smrti. A protož měla zůstatí památka toho živá v mysli Israelských až do té doby, když se vykonalo, co se jí vyobrazovalo.

²⁾ Beránek tento velikonoční byl zajisté obět a sloužil jako jiné oběti k smíření na odpuštění hříchů. Potření pak veřejí a pod-

jakož i den sedmý počtou věčnou. I učinili synové Israelští, jakož jim přikázal Hospodin. Stalo se pak o půlnoci, pobil Hospodin všecko prvorozené v zemi egyptské. I vstal Farao v noci i všickni služebníci jeho, i všickni Egyptští: a vzešel křik veliký v Egyptě: nebo nebylo domu, v němž by neležel mrtvý. A povolav Farao Mojžíše a Arona v noci, řekl: „Vstaňte, a vyjděte od lidu mého, vy i synové israelští: jděte a oběťujte Hospodinu, jakož pravíte. Ovce vaše i skoty vezměte, jakož jste žádali, a odcházejíce požehnejte mi.“ I nutkali Egyptští lid, aby z země vyšel rychle, řkouce: všickni zemřeme. I učinili synové Israelští, jakož byl rozkázal Mojžíš: a vyžádali od Egyptských nádobí stříbrných a zlatých, a šatů velmi mnoho, které tito jim půjčili; a obloupiili Egyptské.¹⁾ Vyšlo pak šestkrát sto tisíc pěších mužů, kromě dětí. Ale všelijaký obecný lid bezcílný vstoupil s nimi se stády četnými. I nevedl Bůh je po cestě zemi Filištínské (cestou karavanskou, přes Gázu), kteráž blízká jest: rozjímaje, aby snad nepykal, kdyby viděl proti sobě války povstávati, a nevrátil se do Egypta²⁾; ale ob-

vojí domů nebylo znamení, aby značný se stal příbytek Israelských, ale tím se neznačil příbytek Israelských jakožto oltář Boží a obyvatelé jeho stali se účastní oběti smíření tudíž i hodni, aby byli zachováni. Vůbec značila večere tato velikonoční jako každá večere obětní obcování s Bohem; že pak se požívalo chleba nekvašeného (přesnic), dělo se tím, poněvadž kvas jest obraz mravní nečistoty a porušenosti, kteráž měla býti vyhoštěna z lidu vyvoleného; hořké saláty měli jim připomínati hořkosti utiskování, z kterých je vysvobodil Hospodin. Ostatně byla oběť tato beránka předobrazení oběti Ježíše Krista. Kristus zajisté jest beránek náš velikonoční (I. Kor. 5, 7.), který obětován jest za nás, v jehožto krvi zbílení (Zjev. 7. 3, 14.) ujdeme otroctví hříchu a smrti věčné. (sv. Augustin).

¹⁾ Ješto Egyptští neprávě utiskovali Israelské, mohli tito za náhradu a mzdu slušnou od nich vyžádati si věci těchto a podržeti jich sobě; tím více, poněvadž neměli naděje, jinak práva a spravedlnosti dojíti. Což když se dělo ustanovením Hospodina samého, svrchovaného Pána všech věcí, se pokládati musí za čin slušný. Z toho však neplyne, že nyní, kde práva a spravedlnosti stává, si každý tajně můž náhradu činiti, jak mu libo, neb jak to sám za spravedlivé uznává.

²⁾ Lid tento nemohl přímou cestou veden býti do země zaslí-

vedl jej po cestě pouště, kteráž jest podle moře červeného:¹⁾ a v odění vstoupili synové israelští z země egyptské. Vzal také Mojžíš kosti Josefovy s sebou; jakož si to byl před smrtí vyžádal. Hospodin pak předcházet je k ukázání cesty, přes den v sloupu oblakovém, a přes noc v sloupu ohnivém, aby byl vůdce cesty obojího času.

§. 52. Cesta k Sinai.

(II. Mojž. 14. 15.)

Vedeni Hospodinem, ubírali se Israelští přes Sokoth a Etham až k moři rudému na proti Fihabiroth, kdež polo-

bené. Neb jsa otroctví uvyklý nebyl tak zmužilý, aby mohl vstoupiti v boj krutý s obyvateli jejími a vydobyti sobě jí; nad to musel dříve jakožto národ míti zřízení své; slovem musil odchován býti, by pak schopen byl zemi zaslíbenou vydobyti a v ní se pevně usaditi.

- ¹⁾ Poušť tato, kterou Israelité táhli, jest poušť arabská. Tato jest vlastně část nesmírné oné pustiny, která se táhne od severozápadního břehu Afriky pod jménem Sahara k východu po celé severní Africe až hluboko do západní Asie, v nížto Egypt tvoří takřka nějakou oasu. I počíná na východní straně Nilu, a sahá až ku břehům Eufratu. Pohoří Edomitské (Seir) táhnoucí se od středního moře až k moři mrtvému dělí ji na dvě části, z nichžto východní slove pustou Arabií, západní pak skalnatou se nazývá. Hranice této jsou: na severu moře střední až ku Gaze, dále pak až k jižnímu konci mrtvého moře Palestina (pohoří Amoritské). Odtud pak se rozkládá mezi oběma zálivy rudého moře, hieropolitánském k západu a elamitském k východu, a tvoří půlostrov Sinai; v jehožto jižním konci povstává pohoří Sinaiské v podobě skoro kruhové záležící z ohromných špičatých a ostrých skalín žulových a brunatových, majíc však jemné podnebí, čistý chladný vzduch, hojné prameny a úrodná údolí, kdežto bujně tráva roste. Na severu přiřazuje se k němu v podobě půl měsíce 60 mil zdélky pohoří et-Tith (zbloudění) s pustinou téhož jména. Tuto bydleli druhdy Amalekitští. Na východ pustiny této jest údolí Arabah, 20 mil dlouhé a 1 míli široké; jehožto východní hranici tvoří pohoří edomitské či Seir. Pohoří toto sahá od mrtvého moře až k chobotu Eleamitskému, jest na západní straně příkré, na východní ale povznáší se jen málo nad rovinou pusté Arabie a má úrodné údolí, luka a roli střídající se s holými skalínami. Tuto bydleli potomci Esau

žili vojska svá nad mořem.¹⁾ A zvěstováno jest králi egyptskému, že utekl lid. I změněno jest srdce jeho a služebníků jeho a lituje, že propustil lid, který sloužil mu, sebral vojska svá a honil ve vozích válečných syny Israelské a dohonil je v staních nad mořem a položil se ve Fihahiroth. Vidouce pak Israelští Egyptské za sebou, sebe však se všech stran souženy²⁾, volali k Hospodinu, reptajíce na Mojžíše: že vyvedl je, ješto prý mnohem lépe by bylo sloužiti Egyptským, než zemříti na poušti. Mojžíš však těší je pomocí Hospodinovou, který sám bude bojovati za ně. A tak se v skutku stalo. Sloup oblakový, který předcházel vojska, zašel za ně a stál mezi vojsky Egyptských a vojsky Israelských, rozšiřujíc s strany nepřátelské hustou temnost, tak že k sobě vespolek celý čas noční přistoupiti nemohli; s strany Israelských osvěcujíc noc. Mojžíš pak vztáhl ruku svou na moře. I odjal je Hospodin vějícím prudkým a horkým větrem přes celou noc, a obrátil moře v sucho: a rozdělena jest voda jako zeď po pravé straně jejich i po levé. A honíce je Egyptští, vešli za nimi do prostřed moře. K bdění však jitřnímu pobil Hospodin skrze sloup ohně a oblaku vojska Egyptských; a když pomateni utíkali, vztáhl Mojžíš na rozkaz Boží ruku proti moři, a navrátilo se hned na usvitě k prvnímu místu a přikrylo vozy i jezdce, všeho vojska Faraonova.³⁾ Vidouce pak Israelští

Edomitští. K tomuto pohoří přidružena jest pustá Arabie, na jejížto severozápadní straně se nalezali bydliště Moabských, Ammonitských a Amoritských.

1) Co se cesty té k moři týče, k vřře podobno jest, že Israelští se shromáždili v Heliopolis, odtud pak táhli cestou karavanovou, kteráž vede k severnímu konci zálivu hieropolitánského, kterou však opustili na rozkaz Boží (jenž Faraona chtěl potrestati), a táhli údolím poblouzení (Wady et Tith), které se táhne mezi vysokými horami, a končí se u chobotu červeno-mořského, tuto tři míle širokého.

2) V pravo vypínala se hora Maka, kterážto, hledí-li se na ni od Suez, mezi sebou a mořem sotva úzký pruh země nechává, před nimi bylo moře, za nimi a v levo stálo vojsko Faraonovo.

3) Celé toto vypravování ukazuje, že přechod tento Israelských se stal zvláštním a zázračným působením Božím. Červené moře má ovšem u Suez (dřevnější Belsefon) dva brody,

Egyptské ležeti mrtvé na břehu mořském, a ruku velikou (div), kterouž byl prokázal Hospodin na nich: báli se Hospodina a věřili Hospodinu i Mojžíšovi, služebníkmu jeho. Mojžíš a synové Israelští zpívali s Miriam a s ženy chvalozpěv Hospodinu.¹⁾

Hnul pak Mojžíš lidem Israelským od moře rudého a táhli podlé východního břehu zálivu hieropolitánského k Sinai. V Mara učinil Mojžíš hořké vody sladké přispěním Božím a vložením dřeva do nich. Na poušti pak Sin patnáctého dne po vyjití z Egypta zastesklo se zotročilému a tělesnému lidu tomuto po hrncích masa a hojnosti chleba v Egyptě, a

jeden severní a druhý jižní. V čas odtoku užívá se podnes obojího od Arabů k přechodu. Však ale též znamenati sluší, že toho času bylo moře, jakož vůbec známo, k severu mnohem rozsáhlejší, než jest nyní. Tuť tedy i délka a hloubka těch brodů musela býti větší, aniž vysychá při odtoku moře tak, aby země byla suchá a voda byla rozdělena jako zeď po obou stranách, ježto posud sáhá velbloudům až pod břicho. Rovněž i známo bylo vojsku Egyptských, že odtok po šesti hodinách přestává a přítok nastane, kdyby toto bylo jen pouhý odtok, nikdy by se Egyptští za Israelskými nespustili. Že tedy právě v tu dobu, když Israelští přecházeli moře, tak odstoupilo, že se mohlo po suché zemi jíti, tak že za dobu noční 600.000 mužů s dětmi, ženami a s četnými stády mohlo přejíti, a že Egyptští právě tou dobou, když chtěli přejíti, bouří zachvácení, ve vlnách vystupujícího a srážejícího-se moře zhynuli: jest skutek divotvorné ruky Páně, která tuto ovšem mohla použiti sil přírody, ač i kde tyto nestačovaly, bezprostředně působila (zázračně) tonž mocí, kterouž svět stvořila.

¹⁾ Zpívejme Hospodinu: nebo slavně zveleben jest, koně i jezdce uvrhl do moře.

Síla má, i chvála má Hospodin, a učiněn jest mi k spasení: tentž jest Bůh můj, a oslavovati budu ho; Bůh otce mého a vyvyšovati budu ho.

Hospodin jako muž bojovník, všemohoucí jméno jeho. Vozy Faraonovy i vojsko jeho uvrhl do moře: výborná knížata jeho ztopena jsou v moři rudém. Propasti přikryly je, sstoupili do hlubiny jako kámen.

Pravice tvá, Hospodine, zvelebena jest v síle; pravice tvá, Hospodine, pobila nepřítel. A v množství slávy své ssadil jsi protivníky své: pustil jsi hněv svůj, kterýžto sežral je

reptali proti Hospodinu, kterýž pak podivně živil je křepelkami a mannou,¹⁾ kterýchžto sobě na každý den nashromáždili, v den pak šestý na dva dni pro svěcení soboty; v kterýž den lid odpočinul. Vyšedše z pouště Sin, přišli do Rafidim, kdežto Mojžíš na rozkaz Boží udeřením holí do skály napojil lid reptající vodou. Tuto také přepadli je Amalektišti. Co zatím Josue s vybraným vojskem proti nim bojoval, vstoupil Mojžíš na vrch hory a modlil se, jehožto ruce Aron a Hur podporovali. Tu bylo patrné, že modlící se ruce více mohou než bojující vojsko, anto když

jako oheň strniště. A duchem prchlivosti tvé shromážděny jsou vody: stála tekutá voda, shromážděny jsou propasti u prostřed moře.

Řekl nepřítel: Honiti budu a dohoním se (jich), dělití budu kořisti, naplní se duše má: vytrhnu z pošvy meč svůj, pobijet je ruka má. Vál vítr tvůj, a přikrylo je moře: potopeni jsou jako olovo v vodách prudkých.

Kdo podobný tobě mezi silnými, Hospodine? kdo podobný tobě tak velebný v svatosti, hrozný a chvalitebný, činící divné věci? Vztáhl jsi ruku svou, i pozřela je země. Vůdce jsi byl v milosrdenství svém lidu, kterýž jsi vykoupil: a nesl jsi jej v síle své ku příbytku svatému tvému ... Zpívejmež Hospodinu atd.

¹⁾ V skalnaté Arabii, kterouž jsou táhli Israelští, nalezájí se posud četná tažení křepelk, které tak nízko lítají, že rukama lapati je lze. Div pak Boží tuto leží v tom, že právě v tuto dobu přilétaly, a to v takovém nesčíslném množství, že po dlouhý čas na dva miliony lidí jimi se uživiti mohlo. Podobně se to má s mannou. Posud se tam nalezá, zvláště za doby letní deštivých roků, manna, kteráž následkem bodání hmyzu v keř tamariskový, tamto se zhusta nalezající, na zem kape, stvrdne a se od Arabů sbírá — kterážto sbírka ale za těch nejpožehnanějších let toliko 500 – 600 liber v celém roce obnáší. Nad to jest tato nynější manna v mnohém ohledu jiná než ona svrchu řečená; ze jména nedostává se jí živící síly, kterážto onano Israelských míti musila, jsouc každodenním pokrmem jejich; protož se také nemohla uschovati, ješto manna nynější bez vší škody se dá po léta chovati. Poněvadž ale tamarisková manna nikde jinde se nenalezá, leč na půl-ostroví Sinaiském, lze tuto souditi, že všemocnost Boží, kterážto tehdaž mannu ke každodennímu pokrmu dvou milionů lidí ustanovila, tehdejší mannu v takové hojnosti a v takovém způsobu Israelským poskytovala, jak to určení její žádalo.

pozdvihoval rukou Mojžíš, přemáhal Israel: pakli maličko upouštěl, přemáhal Amalek. I zahnal Josue Amaleka a lid jeho mečem, na kterouž památku vzdělal Mojžíš oltář.

A když uslyšel Jethro všecky věci, kteréž byl učinil Bůh Mojžíšovi a Israelovi lidu svému, vzal Seforu, manželku Mojžíšovu, kterouž odeslal a dva syny její a přišel napoušť k Mojžíšovi k hoře Boží (Horeb). Uvítán jsa od Mojžíše a slyše od něho, jak vysvobodil je Pán, radoval se a poznal, že jest veliký Hospodin nade všecky bohy a obětoval oběti jemu. Vida pak, že má Mojžíš nemalé nesnáze s soudy lidu, aniž postačuje: radil mu, aby opatřil ze všeho lidu muže mocné a bohabojné, v nichž by byla pravda a kteříž by nenáviděli lakomství, a ustanovil z nich tisícníky i setníky i padesátníky a desátníky, kteří by soudili lid každého času; což by koli pak těžšího bylo, ať vznášejí naň. Což uslyšev Mojžíš, učinil všecko. I propustil příbuzného svého, kterýž vracuje se odešel do země své.

§. 53. Úmluva Boží s lidem a desatero Božích přikázání.

(II. Mojž. 14. 20.)

Měsíce třetího po vyjití Israele ze země egyptské, přišli na poušť Sinai¹⁾ a tam rozbil Israel stány naproti hoře.

¹⁾ Pohoří Sinaiské záleží z skupení tří ohromných hor od severozápadu k jihovýchodu rovnoběžně se táhnoucích, z nichžto prostřední jest Horeb, východní pak sluje Dschebel el Deir, západní však Dschebel el Homr, z kteréžto na jihu vystupuje nejvyšší hora pohoří tohoto, vrch totiž sv. Kateřiny (8000'). Na severu okolo tohoto skupení rozkládá se velká a široká rovina er Rahah, která se k severozápadu pod jménem Vadi esch Scheikh dále táhne. V tuto rovinu také vybíhají obě klouzy, které hory tyto od sebe dělí; a sice západní sluje Vadi el Ledscha, uzavřena jsouc na jihu horou sv. Kateřiny. Druhá západní klouza sluje Uadi Schueib, v nížto leží znamenitý klášter hostinský sv. Kateřiny. Okolo hory Horeb rozkládá se velká a široká rovina Sebaje řečená, ověňující na způsob amfiteatru. Jediný příhodný přístup k této jižní rovině tvoří Vadi es Sebajje, který s rovinou er Rahah souvisí a vinouc se o jižní stranu hory Dschebel el Deir ústí pak v jižní rovině. Hora pak Horeb vystupuje k severu z výšl

Mojžíš, pak vstoupil k Bohu. I dí mu Hospodin : „*Toto zvěstuješ synům Israelským: Sami jste viděli, co jsem učinil Egyptským a kterak jsem nesl vás jako na křídlech orlích, a pojal k sobě. „Jestliže tedy poslouchati budete hlasu mého, a budete-li ostříhati úmluvy mé, budete mi za vlastní nábytek ze všech lidí: nebo má jest všechna země. A vy budete mi za království kněžské, a národ svatý.“*¹⁾ Což když vznesl Mojžíš k lidu a tento přislíbil činiti všechno, což mluvil Hospodin, přikázal Hospodin dále, aby se hotovil lid ke dni třetímu, v kterýžto den sstoupí Hospodin na horu Sinai, a zakázal, aby pod trestem smrti nevstupovali na horu ani na kraj její, až počne troubiti trouba. Což když učinili a přišel

1500 střevců z daleké roviny er Rahah skoro kolmo jako stěna nesmírně příkrá. Odtud pak vstupuje dlouhý hřbet její výše a výše na jih, až pak na jižním konci dosahuje největší výšky (7000') a sluje hora Mojžíšova (Dšebel Musa); pak se skloní velmi příkře až na 2000', máje okolek z nízkých křemelových pahrbků, za kterými leží velká rovina Sebaje. Dle místnosti této lze událost zákonodárství sobě následovně představit. Ležení lidu nalezalo se v rovině er Rahah a v údolí es Seikh. Odtud pak vyvedl Mojžíš lid údolím Sebaje na velkou rovinu téhož jména. Vrch Mojžíšův byl to, na který sstoupil Hospodin v ohni; ale stál na rovině, která se v dole okolo něho amfiteatrálický vine, nad kterouž se hora tato jako velebný oltář Boží pne. Když pak hrůza obešla lid, utíkali na zpět na rovinu er Rahah, jsouce odděleni dlouhým hřebenem vrchu Horeb od místnosti zákonodárství, kterouž odtud nomohli viděti.

- ¹⁾ Základ úmluvy této s lidem Israelským jest bohovláda čili theokracie, v kteréžto vstoupil Hospodin k lidu vyvolenému v poměr krále (jako dříve k rodině vyvolené v poměr hospodáře,) a pak kraloval týmž způsobem a bezprostředně jako pozemský král panuje nad národem svým. Tudíž i byla všechna ustanovení i nařízení ustanovení a nařízení Boží, soudy byly soudy Boží a rovněž tak i tresty a odměny. Zpronevěření Bohu (modloslužebnost) byla svatozráda a trestala se smrtí. Národ pak Israelský měl býti za uárod svatý t. j. oddělen od obráceného lidstva a zvlášť určen k božským účelům; též i za národ kněžský t. j. ze všeho lidstva vyvolen, aby byl pěstitelem, chovatelem a prostředkovatelem zjevení Božích všem národům.

třetí den a jitro se osvětlilo, hle počala slyšána býti hřímání, a osvěcovati se blýskání, a oblak velmi hustý přikrýváti horu, a zvuk trouby více a více zněl. I vyvedl je Mojžíš vstříc bohu z místa ležení a stáli dole pod samou horou.

Všecka pak hora Sinai kouřila se: proto že sstoupil Hospodin na ni v ohni, a vystupoval dým z ní, jako z peci: i byla všecka hora hrozná. A zvuk trouby rozmáhal se více a dále se protahoval. I sstoupil Hospodin na horu Sinai na samý vrch hory a mluvil k lidu: „Já jsem Hospodin Bůh tvůj, kterýž jsem vyvedl tebe z země egyptské, z domu služebnosti“, a pak dal jim desatero přikázání:

1. Nebudeš míti bohů cizích předemnou. Neučiníš sobě rytiny ani žádného podobenství, a nebudeš se jim klaněti, ani jich ctíti: já jsem Hospodin, Bůh tvůj silný, horlivý, navštěvující nepravosti otců na synech, do třetího i do čtvrtého pokolení těch, kteří nenávidí mne: a činící milosrdenství nad tisíci těmi, kteříž milují mne a ostříhají přikázání mých.

2. Nevezmeš jména Hospodina, Boha svého, nadarmo; neboť nebude míti za nevinného Hospodin toho, kdo by vzal jméno Hospodina Boha svého nadarmo.

3. Pomni, abys den sobotní světil. Šest dní budeš pracovati a dělati všecka díla svá. Sedmého pak dne sobota Hospodina Boha tvého jest. Nebudeš dělati žádného díla v něm, ty i syn tvůj, i dcera tvá, služebník tvůj, i děvka tvá, hovado tvé, i přichozí, kterýž jest v branách tvých. Nebo v šesti dnech učinil Hospodin nebe i zemi, i moře, i všecko co v nich jest, a odpočinul v den sedmý: protož požehnal Hospodin dne sobotního a posvětil ho.

4. Cti otce svého i matku svou, abys dlouho živ byl na zemi, kterouž tobě dá Hospodin Bůh tvůj.

5. Nezabiješ.

6. Nesesmilníš.

7. Nepokradeš.

8. Nepromluvíš proti bližnímu svému křivého svědectví.

9. a 10. Nepožádáš domu bližního svého: aniž požádáš manželky jeho, ani služebníka, ani děvky, ani vola ani osla, aniž ničehož, což jeho jest.¹⁾

¹⁾ Desatero přikázání těchto jest krátký obsah veškerého zákona Božího a jest vlastně výklad zákona přirozeného. Bůh totiž od počátku napsal v srdci každého zákon svůj, kterýž jest blas svědomí. Však ale skrze hřích jest zákon tento

Veškeren pak lid viděl hlasy a světla, a zvuk trouby i horu kouřící se: a přestrašení i hrůzou poražení jsouce, stáli zdaleka, řkouce Mojžíšovi: „Mluv ty s námi, a slyšeti budeme, necht nemluví nám Hospodin, abychom snad nezemřeli.“ I řekl Mojžíš k lidu: „Nebojte se: nebo zkusil vás, přišel Bůh a aby strach jeho byl mezi vámi, a abyste nezhršeli.“ I stál lid z daleka. Mojžíš pak přistoupil k mráкотě, v kteréž byl Bůh. I dána jsou mu soudná práva, od Boha lidu Israelského ustanovená, jakož i jiné rozkazy, týkající se boboslužby, spolu i připojena jsou zaslíbení o šťastném uvedení Israelských do země zaslíbené a vydobytí jí a výstraha před smíšením s bezbožnými obyvateli jejími.

Přišel tedy Mojžíš a vypravoval lidu všechna slova Hospodina, i soudy; i odpověděl všechnen lid jedním hlasem: „Všecka slova Hospodinova, kteráž mluvil, učiníme.“ Napsal pak Mojžíš všechny řeči Hospodinovy: a ráno vstav vzdělal oltář pod horou a dvanácte nápisů (sloupů a nápisy) podle dvanáctera pokolení Israelského a obětoval oběti Hospodinu.¹⁾ Vzal tedy Mojžíš polovici krve a vлил do koflíků: díl pak ostatní vylil na oltář²⁾. A vzav knihu úmluvy, četl,

v člověku zatemněn a působením zlých příkladů, obyčejů a mravů seslábnul víc a více a stal se denně více nejistým, tak že nestačoval více. Protož Hospodin zjevil tuto zřejmě vůli svou a napsal ji na dvou kamenných deskách k neustálému svědectví proti Israeli. První deska obsahuje zákon lásky Boží dle rozličných výjevů její; druhá pak zákon lásky k bližnímu z oně plynoucí. Cíl zajisté zákona tohoto jest, aby národ Israelský se vystříhal hrubých přestupků a zaujal pravý poměr k Hospodinu a k bratřím vespolek, zároveň i přivoděn byl ku poznání hříšnosti své a její ohavnosti; posléze i by v něm se povzbudila toužebnost po vykoupení z jarma tohoto a v tom ohledu „byl zákon jeho pěstounem v Kristu“ (k Gal. 3, 24.).

¹⁾ Oběť tato se dokonala, poněvadž dříve lid se musil očistiti, ješto svatý Bůh nemůž s hříšným lidem v úmluvu vejíti. Dvanáctero pak nápisů značí, že veškerých dvanáctero pokolení Hospodinu obětuje.

²⁾ Jedna polovice krve vylila se na oltář, kde vlastně jest sídlo Hospodina, jenž v úmluvu vchází s lidem; druhou pak polovicí pokropil se lid, jakožto druhá stránka v úmluvu vstu-

an lid poslouchal. Kteríž řekli: „Všecko, což mluvil Hospodin, učiníme, a budeme poslušni.“ On pak nabrav krve, pokropil lidu, a řekl: „Tato jest krev úmluvy, kterouž učinil Hospodin s vámi o všech řečech těchto.“ I vstoupili na horu Mojžíš a Aron, Nadab a Abi a sedmdesáte z starších Israelských, a viděli Boha Israelského . . . a jedli a pili¹⁾.

§. 54. Nevěrnost lidu.

(II. Mojž. 24. 32. 33.)

Řekl pak Hospodin Mojžíšovi: „Vstup ke mně na horu a buď tam: a dám tobě tabule kamenné, a zákon i příkázání, kteráž jsem napsal, abys učil je.“ A když vstoupil Mojžíš na horu, přikryl oblak horu: a přebývala sláva Hospodinova nad Sinai, kryjící ji oblakem za šest dní: sedmého pak dne povolal ho z prostřed mrakoty. Byla pak tvářnost slávy Hospodinovy jako oheň hořící na vrchu hory před obličejem synů Israelských. I všed Mojžíš do prostřed mlhy vstoupil na horu: a tam byl čtyřicetidni a čtyřiceti nocí.²⁾ I dal Hospodin Mojžíšovi, dokonav své rozkazy na hoře Sinai, dvě desky svědectví kamenné, psané prstem Božím.

Vida pak lid, že by prodléval Mojžíš sstoupiti s hory, sebrav se proti Aronovi, řekl: „Vstaň, udělej nám bohy, kteříž by šli před námi: nebo Mojžíšovi, tomu muži, kterýž nás vyvedl z země egyptské, nevíme co se přihodilo.“ Domnívaje se Aron, že odstoupí od žádosti své, žádá, aby mu přinesli naušnice zlaté s uší žen a synů i dcer jejich;

pující. Význam však toho jest ten, že jako obě polovice jeden celek tvoří, i skrze úmluvu Bůh s lidem v jednotu vchází — on Bůh jejich a oni lid jeho.

¹⁾ Sedmdesáte těchto starších byli zástupci lidu. Hodování toto a pití byly jsou hody obětné z oběti úmluvy. Těmito hody se značí živé obcování Boha s obětujícími, kteří totiž obětí s Bohem smíření a rozbřešení jsou. Tím se stal obětující takřka přítelem Božím, jeho domácím a soustolujícím.

²⁾ V tuto dobu meškání Mojžíšova na hoře dal Bůh Mojžíšovi rozkazy o zřízení bohoslužby národu Israelského; jakož: posvátných míst, osob, časů atd.

což když tito učinili, sformoval je dílem litým, a učinil z nich tele slité. I řekli: „Tito jsou bohové tvoji, Israeli, kteříž tebe vyvedli z země egyptské.“ Což když užírl Aron, vzdělal oltář před ním a hlasem hlásného volal řka: „Zítř slavnost Hospodinova jest!“ A vstavše ráno obětovali a měli hody obětné.¹⁾ Mluvil pak Hospodin Mojžíšovi: „Jdi, sestup, zhřešil lid tvůj . . sešli brzy s cesty, kterouž jsi ukázal jim: a udělali sobě tele lité a klaněli se mu“; a pak chce je zahladiti a učiniti Mojžíše samého (v potomstvu) v národ veliký. Než Mojžíš prosí za lid a připomíná Pánu, jakou mocí jej vyvedl z Egypta, pak i zaslíbení učiněná Abrahamovi, Isákovi i Jakubovi, řka: „Proč Hospodine hněváš se na lid svůj, který jsi vyvedl z země Egyptské v síle velké a v ruce mocné? Prosím, aby neřekli Egyptští, chytře vyvedl je, aby pobil je na horách, a vyhladil z země: přestaň hněv tvůj a buď milostiv nad nepravostí lidu tvého. Rozpomeň se na Abrahama, Isáka a Israele, služebníky své, jimž jsi přísahal skrze sebe samého, řka: „Rozmnožím símě vaše, jako hvězdy nebeské: a všecku zemi tuto, o kteréž jsem mluvil, dám semeni vašemu a budete jí vládnouti vždycky.“²⁾ I ukrocen jest Hospodin. — Mojžíš pak navrátil se s hory, nesa dvě desky svědectví v ruce své. A

¹⁾ S Israelskými vyšlo z Egypta mnoho obecného lidu, který uvyklý modloslužebnosti Egyptských, svedl je k modloslužebnosti. Aron chtěje horšímu zlému ujíti, svolil žádosti jejich, tak že Hospodina jim vyobrazil v podobě tele, ještě vůl, jehožto ctili za Boha Egyptští, byl obrazem síly a moci. Tím je chtěl toliko ve víře v jednoho Boha pravého, Hospodina, udržeti, a uchovati od modloslužebnosti Egyptských, v kterou by lehce uběhli. Přece však zhřešil tím, že učinil podobnoství Hospodina proti zřejmému rozkazu jeho, což tehdaž ovšem bylo hříšné a nebezpečné; poněvadž víra v jednoho Boha nebyla ještě pevně zakořeněna v národu a tudíž mohl tento lehce v modloslužebnost uběhnouti.

²⁾ Mojžíš jest si dobře svědom povolání svého; totiž býti prostředníkem mezi Bohem a mezi lidem; a pročez máje více spásu a zachování lidu svého na zřeteli než vlastní slávu a potomstva svého, prosí za lid a neustává, až Pán vyslyšel jej. A právě to chtěl Hospodin, zkoušeje ho.

když se přiblížil k stánům, uzřel tele i tance: i rozhněvav se velmi hodil z rukou deskami a rozrazil je pod horou; a uchopiv tele (zlaté) spálil a zetřel (je) až na prach, kterýž vsypal do vody a dal z něho píti synům Israelským.¹⁾ Pak domluviv Aronovi stoje v bráně ležení, řekl: „Jestli kdo Hospodinův, připoj se ke mně.“ I shromáždili se k němu všickni synové Levi a táhnouce prostředkem ležení od brány k bráně, pobili na tři tisíce odbůjníků²⁾. Za ostatní pak Mojžíš, navrátiv se k Hospodinu, prosil řka: „Prosím, zhřešit jest lid tento hříchem převelikým ... anebo jim odpust tuto vinu, a nebo neučiníš-li toho, vymaž mne z knihy své, kterouž jsi napsal (t. j. živých).“ Jemuž odpověděl Hospodin: „Kdo zhřeší proti mně, toho vymaži z knihy své; ty pak jdi a uveď lid tento, kamž jsem mluvil tobě: angel tvůj půjde před tebou. Já pak v den pomsty navštívím i tento hřích jejich.“ Když pak hrozil Hospodin, že nevstoupí s nimi do země zaslíbené, kvílil lid a činil pokání a Mojžíš smířil jej s Hospodinem, tak že mu řekl Hospodin: „Tvář má půjde před tebou a odpočinutí dám tobě.“ A když žádal Mojžíš na znamení milosti nalezené před nim, aby Hospodin sám vedl je do země zaslíbené, i toto přislíbeno jest mu. Potom pak přikázal Hospodin Mojžíšovi, aby vytesal sobě dvě desky kamenné podobné prvním, by na ně napsal slova prvnějších. I učinil Mojžíš takto, a v noci povstav, vstoupil na horu. A byl tam s Hospodinem čtyřiceti dní a čtyřiceti nocí: chleba

1) Jakož lid zrušil úmluvu s Hospodinem, jižto základ spočíval na zachování desatera přikázání Božího, rovněž i Mojžíš vrhnuv deskami o zem rozrazil je. Tele pak zlaté (vlastně dřevěné a zlatým plechem obložené) zničil a vsypal prach jeho do potoka Horeb a dal z něho píti Israelským, aby v ošklivost uvedl modloslužebnost jim, ani tuto patrně mohli viděti a znamenati malichernost a mdlobu model.

2) Tím pobiti jsou toliko ti, kteří, tvrdošíjně v modloslužebnosti setrvavše, nepřidali se co ctitelé Hospodina Boha pravého k Mojžíšovi, a protož jakožto velezrádcové a odbůjníci proti Hospodinu, králi Israelskému, na hrdle trestání jsou k výstražce ostatním.

nejedl a vody nepil a napsal na deskách slov úmluvy (příkázání) deset. A když sestupoval Mojžíš s hory Sinai a držel dvě desky svědectví a nevěděl, že by stkvělá byla tvář jeho ze společného rozmlouvání s Hospodinem. I přikázal Israelským všecko, což byl slyšel od Hospodina na hoře Sinai.

§. 55. Zřízení bohoslužby lidu vyvoleného. Posvátná místa.

Jakož prvé Hospodin zákony ustanovil vnitřní náboženský a občanský život lidu svého; podobně i zřídil skrze Mojžíše bohoslužbu jeho, kteráž jest zevnější výraz vnitřního zbožného života, jakož i mocný podnět jeho. Však ale, jakož zákon náboženský a občanský všecek má jeden a týž cíl: uchovati lid vyvolený u víře v jednoho Boha pravého, Hospodina, a víru tuto vštípati v život jeho, zároveň i připravovati jej k budoucímu spasení; podobně i mají veliká bohoslužebná přikázání jeden a týž směr; a v tomto ohledu jest onen zákon stín budoucích věcí; tělo ale jest Kristovo. (K Kol. 2, 17. k Žid. 10, 1.) Z ohledu zákona ceremoniálního sluší tuto znamenati:

Posvátná místa a nářadí bohoslužebná. Tato se zřídila z dobrovolných obětí lidu, kteréž s takovou ochotnou a nábožnou myslí lid obětoval, že více se sešlo, než bylo potřebí a obětování toto musilo zastaveno býti. Z dobrovolných těchto příspěvků zhotoven jest:

Stánek od Besaleela a Ahaliaba, které Bůh k tomu povolal a naplnil duchem svým, moudrostí a rozumností i uměním. Učiněn pak jest dle vzoru, jakož byl ukázal Hospodin Mojžíšovi. Byl to stán k přenášení, 30 loket délky, 10 loket šířky a tolikéž i výšky. Stěny jeho byly z prken akácových (Sethim) pozlacených a svrchu pokryt jest mnohými koberci. Vchod do něho od východní strany byl zastřen skvostnou oponou. Přední část 20 loket dlouhá, *svatyně* řečená, oddělena jest taktéž skvostnou oponou od zadní, jenž byla kostka desíti loket a sloula *nejsvětější*. Celý pak stán byl u vnitř stkvostnými koberci po stěnách ozdo-

ben a mimo to ze vnitř proti větru a dešti trojnásobnými jinými příkrývkami chráněn. Kolem stánu byla předsín pod širým nebem, 100 loket dlouhá a 50 široká.¹⁾ V nej-světějším postavena jest archa,²⁾ truhla to pozlacená vnitř i zevnitř, do nížto vloženy jsou desky přikázání, hrnec s mannou a později hůl Aronova. Přikryta pak jest slitovnicí, víkem totiž na archu zvýšeným na způsob trůnu, z ryziho zlata, na nížto stály s obou stran dva cherubíni, zlatí a kováni, kteřížto majíce obrácené tváře k slitovnici, zastírali křídlyma svými ji.

V svatyni pak postaven jest: stůl obložený zlatem, na který se kladlo 12 chlebů předložení; též i svícen kovaný ze zlata, z jehožto sloupu šestero prutů v způsobu lilií vycházelo, byl tudíž sedmiramenný; pak i oltář pro kadění, kterýž postaven jest u prostřed.³⁾

V předsíni konečně postaven jest: oltář k zápalné oběti⁴⁾, obložený s měděnými plechy a s rohy v uhlich; pak i umývadlo měděné s podstavkem. Veškeré nářadí toto bylo vyhotoveno z dříví Setim (akácového) a tak zřízeno, že jednotlivé části se mohly na sochořích skrze kruhy prostrčených odnésti.

Prvního dne měsíce prvního léta druhého (po vyjití

¹⁾ Stánek tento vyobrazuje království Boží v Israeli, v němžto Hospodin přebývá u prostřed lidu svého; a jest tudíž i obraz církve Kristovy.

²⁾ Archa vůbec značí činnost Hospodina v nejsvětějším přebývajícím; která jest z ohledu na lid Israelský: smíření a hříchů odpouštění, což dobře vyobrazeno jest slitovnicí příkrývající archu úmluvy, v nížto desky zákona vloženy byly. Zároveň i jest neustálé svědectví úmluvy a péče Hospodinovy o lid vyvolený.

³⁾ Dvanáctero chlebů předložení značí ovoce a požitky duchovní práce dvanáctero pokolení Israelských na poli království Božího, ovoce totiž posvěcení a dobrých skutků. Svícen pak značí národ vyvolený, jakožto národ světla v víře a v spravedlnosti, jakovýmž má jiným svítiti; oltář však k zápalné oběti značí jej co národ modlitby.

⁴⁾ Oltář zápalných obětí v předsíni kázal lidu hříšnost jeho — umývadlo pak i potřebu očistění ducha.

z Egypta) dohotoven jest stánek se vším nářadím a vyzdvižen jest. A když se všechny věci dokonaly, přikryl oblak stánek svědectví, a sláva Hospodinova naplnila jej. Jestliže kdy oblak stánek opouštěl, brali se synové Israelští po houfích svých (táhli dále): jestliže visel svrchu, zůstávali na témž místě.

§. 56. Posvátné osoby.

K službě ve svatyni vyvolil sobě Hospodin celé pokolení Levi na místě prvorozených ze všech pokolení, a protož se muselo všeliké prvorozenstvo v svatyni Pánu představit i vykoupiti. *Povolání* pak veškerého pokolení tohoto bylo: chovati zákon a zjevení Hospodina, a činiti je známé lidu a dle nich souditi. Z celého pak pokolení Levi toliko rodina Aronova jest na kněžství posvěcena, majíc výhradně právo konati kněžský úřad. Všickni ostatní i Mojžíšovi potomci byli Levité, t. j. služebníci a dělníci při svatyni. Veškerého pak rodu kněžského představeným učiněn jest vysoký kněz, jehožto hodnost byla dědičná.

Úloha kněží záležela v tom: že byli prostředníci mezi Bohem a lidem, smiřující lid s Bohem a činíce v obrazu a stínu, co Kristus v plnosti času měl v pravdě a v skutku vykonati. Hlavní tedy zaměstnání kněží bylo: obětování, jakožto význam smíření, kadění, jakož význam přimluvy; a pak žehnání lidu, jakožto ovoce obou¹⁾.

Roucho kněžské záleželo ze sukně lněné, od krku až na paty sahající, z barvy bílé na význam čistoty srdce a svatosti mysli. Přes toto roucho měl vysoký kněz vrchní roucho z postavce modrého, mající dole vyšíta jablka granátová, smíšené s zvonečky znějícími; pak na této sukni nosil ještě náramník ze zlata a drahých látek, dílem krumpěským udělaný, a na tomto měl přeskami a kroužky

¹⁾ Spůsob žehnání lidu záleží dle ustanovení Hospodinova v následní řeči: „Požehnejž tobě Hospodin, ostříhejž tebe. Ukážíž Hospodin tvář svou tobě, a smiluj se nad tebou. Obrátíž Hospodin tvář svou, a dej tobě pokoj.“

upevněný náprsník, na nějž vloženo jest dvanáctero dra-
hých kamenů čtyrmi řadami, v nichžto jména dvanáctero po-
kolení byla vryta. V tomto pak náprsníku nalezaly se losy
(Urim a Thummim t. j. světlo a pravda); skrze kteréžto
vysoký kněz ve všech důležitých otázkách v theokratickém
ohledu o rozhodnutí Hospodina se tázal způsobem nyní ne-
povědomým. Na čepici pak měl plech ze zlata ryzího, na
kterémž vyryt jest nápis: „*Svaté Hospodinu.*“¹⁾

Celé pokolení Levi nemělo dílu v svaté zemi, ješto
Hospodin sám byl dědictvím jejich u prostřed Israelských.
Poněvadž ale Hospodin byl sám Pán a majitel země zaslí-
bené, museli Israelští dávatí prvotiny a desátky synům Levi
za službu, kterouž sloužili Hospodinu, k čemuž také při-
pojeny jsou částě z obětí. Za obydlí ustanoveno jest celému
pokolení 48 měst po veškeré zemi rozptýlených, z nichžto
šest odděleno jest k outočišti²⁾.

Posvěcení Levitů záleželo v tom: že byli z prvu oči-
stění (vodou k očištění), a přinesše oběť za hřích, zavedeni
byli v službu svou. Totiž byli jsou postaveni před stánek a
starší Israelských skládali na ně ruce, — na znamení, že
zastupují prvorozené, kteří vlastně měli býti obětováni Bohu.

¹⁾ I roucho vysokého kněze není bez významu. Granátová jablka
na okraji podolku sukně jsou význam slova Božího, zvonečky
promíšené značí hlásání jeho; náprsník s dvanáctero kameny
a nápisy dvanáctera pokolení značí, že on jakožto prostředník
starého zákona má lid svůj neustále míti na srdci. Diadem
či plech zlatý na hlavě značí dle nápisu povolání jeho.

²⁾ Městy těmito k outočišti chtěl Hospodin pevně zakořeněný
obyčej pomsty krvavé od zneužívání uchovati. Obyčej tento,
dle kteréhožto nejbližší příbuzný zavražděného byl zavázán,
vraždu jeho mstítí, měl původ svůj a základ v poměrech pa-
triarchálního života a v živém vědomí o svatosti svazků ro-
dinných. Proto také snášel ho Bůh, však ale obmezil jej vše-
možně. Neb kdo na útěku k takovému místu outočiště dopřel,
byl ochráněn před pomstou stíhajícího jej příbuzného. Pak
se vražda vyšetřovala a vynalezeno-li, že byla zúmyslná, vy-
dán jest vražedník mstiteli, jednak zůstal tam až do smrti vy-
sokého kněze, kdežto se veškeré poměry theokratické obno-
vily, a on propuštěn mohl se bez nebezpečí domů navrátiti.

Pak i Levitové sami kladli ruce své na hlavy volů, z nichžto pak jeden obětován jest za hřích, druhý v oběť zápalnou. Slavněji se konalo svěcení kněží. Z prvu se myli vodou, pak oblečení a pomazání jsou. Potom přivedeno jest tele před stánek, na jehožto hlavu Aron i synové jeho vložili ruce. Na to pak se obětovalo a krví se pokropil oltář, oči, uši a nohy kněží¹⁾. Konečně se držely hody obětné.

§. 57. Posvátná jednání. Oběti.

Nejznamenitější posvátná jednání, v nichžto se veškerá bohoslužba Israelských sestřeďovala, byly jsou oběti. Význam jejich jest vůbec naznačen slovy Hospodinovými: „Duše těla ve krvi jest, a já dal jsem ji vám, abyste se jí zočistovali na oltáři za duše vaše a krev aby byla za očistění duše“ (III. Mojž. 17, 11.). Dle výroku tohoto jest poslední účel oběti smíření a očistění od hříchu. Neb pokuta hříchu jest smrt. Život pak přebývá v krvi. Smrt však zvířete obětného zastupuje smrt hříšníka a tím se stává zadost spravedlnosti Božské, která zadostiučinění toto na místě hříšníka přijímá. Nad to i měly jsou oběti býti výrazem zbožné mysli, citu vděčnosti a odvislosti od Boha, jakož i neskonale chvály jeho. Tím však byly oběti ustavičná upomínka hříšnosti a nehodnosti lidu (k Žid. 10, 3.), ješto tuto byly takřka skutečná vyznání, že porušen jest člověk a tudíž není hoden sám býti Bohu obětí bohumilou; zároveň i ukazovaly oběti tyto na potřebu jiné oběti, která by postačovala k smíření lidu s Bohem, jelikož (jak dí sv. Pavel), nemožno jest, aby krev býků a kozlů shladila hříchy; neb oběť zvířete není (s strany zvířete) dobrovolná a život jeho není v ceně roveň životu člověka, jakož i zastoupení jeho na místo člověka jest toliko zevnitřní, nižádnými přiroze-

¹⁾ Toto se dělo na význam, že veškerá činnost života jejich má býti posvěcena. Pokropení ucha vztahuje se na povinnost jejich přijímati a chovati zjevení a rozkazy Boží. Pokropení ruky poukazuje na povinnost, že mají, co od Boha obdrželi, lidu sdělovati a pokropení nohy značí posvěcení veškerého obcování jejich před Hospodinem.

nými svazky jednoty neb obecenství zprostředkované; a takto byly toliko obraz a stín oné velké oběti nového zákona, kterou Kristus Ježíš vykonal, jenž Bůh a člověk sebe sama vydal v smrt za nás, jehožto oběť jest neskončené ceny a má ustavičnou platnost.

Oběti však byly rozličné. Rozeznávaly se totiž: 1. *oběti krvavé* z živočichů, a 2. *nekrvavé* z rostlin a tyto byly opět *suché* a *mokré*. Krvavé byly: a) zápalné (zápaly), v kterých se zabítá zvířata celá bez kůže na oltáři pálila; tyto oběti vyznačovaly úplné odevzdání-se Bohu. b) Oběti pokojné, prosebné a díkůčinění, při kterých se toliko částka spálila, ostatní pak k hodům obětním dáno bylo, na znamení Bohu povinovaných díků za obdržená dobrodiní, aneb k vyprošení potřebných milostí. c) Oběti za hříchy a za viny; z kterýchžto se jeden díl spálil na oltáři, druhý pak za stánem, aneb se dostal kněží m. Přinášely se na odpuštění hříchů, které se nezpáchaly z úmysla, ješto úmyslná přestoupení zákona smrtí se trestala. Poněvadž ale každé přestoupení působilo vytržení z jednoty theokratické, měly oběti tyto za cíl, člověka kleslého opět v jednotu tuto uvoditi.

Spůsob pak konání obětí jest následující: Obětující přivedl hovado obětní ke dveřím stánku a vložil ruku na hlavu jeho, čímž významně vznesl hříšnost svou na hovado to o a ustanovil je takřka místo sebe. Pak je zabil sám, naznačujíc, že zasluhuje hříchy svými smrt, kterou hovado toto nyní zaň podstupuje. Kněz však zachytil krev a pokropil jí oltář v předsíni ztvrzení smíření tohoto od Boha přijatého a uznaného. Na to spálilo se maso buď zcela neb z části. Oheň zajisté jest obraz očistění a posvěcení, jímž oběť k nebi vstupuje; maso pak či tělo oběti jest nástroj činnosti; spálení jeho tedy vyznamenávalo věnování a oddání všelikých oudů a sil Hospodinu, což ovšem musí na smíření následovati. S masem však obětním pálili se zároveň oběti nekrvavé, suché i mokré, totiž chléb a víno, k čemuž se připojily také: olej, kadidlo a sůl. Chléb a víno vyobrazují ovoce posvěcení, ovoce totiž duchovní práce na vinici Páně a na poli království Božího. Olej jest obraz

milosti Ducha Božího, v kteréžto jediné dobré skutky konati lze; kadidlo znamená modlitbu, s kterouž se dobří skutkové počínají a vykonávají; sůl však vyobrazuje neporušitelnost a tedy i spolu trvanlivost úmluvy. Hody pak, které se děly při obětích pokojných, vyznamenávaly živé obcování s Hospodinem, kterýž tuto byl hostující a u jehožto stolu obětující seděl, jakož pohostinný a hodovník Boží.

§. 58. Posvátné doby. Slavnosti.

Posvátné doby národu Israelského jsou dvojího druhu.

1. Doby posvátné *sobotní*, totiž slavnosti, které po sedmero dobách vždy se opakovaly, jakovéž jsou:

a) *Sobota*; t. j. sedmý den v týhodnu, k napodobnění odpočinutí Hospodina po stvoření světa a k posvěcení mysli a ducha (II. Mojž. 20, 8. 11.), zároveň i k vyobrazení „věčného odpočinutí, ješto zůstává lidu Božímu“ (k Žid. 4, 9).

b) *Slavnost troubení*; či den nového roku obecného, ježto se konala prvního dne měsíce sedmého zvučícimi troubami; na poděkování za dosažená dobrodiní roku minulého a za vyprošení nových v roce nastalém.

c) *Rok sobotní*; či sedmý rok byl totiž rok odpočinutí země, kdežto se pole neosívala a vinice nevzdělávaly, co země sama od sebe urodila, bylo zanecháno ku pokrmu chudým a příchozím, ano i divoké zvěři. Tohoto roku nesměli se dlužníci upomínati, a o slavnosti stánků se čítal zákon přede vším Israelem, aby učili se a báli se Hospodina, ostříhali a plnili všecky řeči jeho.

d) *Rok jubilejní* či *milostivý*; jest rok devět a čtyřicátý, jenž počínaje slavností smíření (sedmého dne sedmého měsíce) padal již do roku padesátého. V roce tomto propouštěli se veškerí otrokové, kteří ještě sedm let nedosloužili, aneb po sedmém roce otroctví svého sami dobrovolně v otroctví zůstali. Téhož léta se také navrátil každý k čeledi první a k vladařstvím svým, totiž zaprodané pole a domy se vracely bez náhrady majetníkům. K výživě roku tohoto zaslíbena jest lidu Israelskému od Hospodina hojná úroda

v letech předcházejících. Tím zajisté překaženo jest, že jedno pokolení s druhým se nesmísilo a jednotlivé rodiny nevyhynuly, tudíž ani ta, z které Messiáš měl pojití; zároveň i se bránilo nezřízené žádosti cizího jmění a lakomství, jakož i udržovala se jakási rovnost mezi měšťániny, majícími vždy pamatovati, že nejsou pány, ale toliko časnými vladaři země. Byl pak i rok tento milostivý obraz onoho velkého léta milostivého a času napravení všeho, v kterémž zrušeno jest veškeré otroctví hříchu, všeliký dluh viny shlazen, vše ztraceno opět nabyto — a s kterýmž měl počítí nový věk.

2. Jiný druh posvátných dob byly jsou *slavnosti každoročně se vracující*, o kterýchžto se měl každý odrostlý Israelita ukázati před obličejem Hospodina v svatyni jeho, čímž mocně se podporovala národní a náboženská jednota pokolení po veškeré zemi rozptýlených. Byly jsou trojí a měly význam dějepisný, živě připomínající lidu památku znamenitých událostí. Zároveň i byli rázu rolnického, ješto rolnictví v zemi zaslíbené mělo jakýsi náboženský ráz do sebe, ana země zaslíbená byla vlastně majetek Hospodinův, dána lidu Israelskému toliko v leno, z jejížto výnosů museli odváděti prvotiny a desátky. Slavnosti tyto jsou :

a) *Slavnost velikonoční* či *přesnic*, na památku vysvobození lidu z Egypta a zachování prvorozenstva a k vyobrazení vysvobození pokolení lidského z moci hříchu a pekla skrz beránka Božího Ježíše Krista. S tím také spojena jest v zemi zaslíbené slavnost jarní či počátek žni. Beránek velikonoční se jedl předvečer slavnosti této způsobem svrchu výpsaným, toliko že se místo veřejí pokropil oltář krví jeho. Slavnost tato trvala osm dní, o kteréžto se všeliký kvas z příbytků odstranil. První a poslední byl nejslavnější, kdežto se nepracovalo. Druhého dne týdnu velikonočního přinešen býval první snopek do chrámu, kdežto obětován jest od kněze Hospodinu. Tím se zasvětil počátek žni.

b) *Letnice*, slavnost to prvotin; na poděkování za dokonanou žni. Konala se padesátý den po velikonoci, toliko jedním dnem. Jako o velikonoci se obětovaly Bohu

první snopky, tak se obětovaly tuto první chleby; zároveň se i konala tím památka udělení zákona na hoře Sinai.

c) *Slavnost stánků*, konala se od patnáctého dne měsíce sedmého, když se shromáždily všechny ourody země, po osm dní. Slavnost tato byla nejradostnější a nejutěšenější, o kteroužto Israelští bydlíce v staních, v stínidlách ratolestí a ovoce v rukou nosíce, se veselili před Hospodinem Bohem svým. Byla to památka přebývání Israelských na poušti, pak i poděkování za požehnání ovoce.

d) K těmto slavnostem sluší také připojiti *slavnost očistování*, jež se konala desátý den sedmého měsíce. Byl to den všeobecného pokání a postu, den smíření (dlouhý), nejslavnější celého roku, v který se nepracovalo. V tento den obětoval vysoký kněz sám zprvu obět za sebe, pak dva kozly za lid, z nichžto jeden zabit jest a krví jeho pokropena jest slitovnice archy v nejsvětějším, kam toho dne nejvyšší kněz jedinékrát v roce vešel; druhý pak, na jehožto hlavu se hříchy lidu (obrazně) složili, propuštěn jest na poušť Asaselovi (zlému duchu, jehož Israelští si na poušti bydlícího představovali); na význam, že smíření tohoto dne tak dokonalé jest, že i satan (žalobník lidí) je uznati musí. Obět tato zajisté jest patrný obraz a stín oběti Kristovy, o němžto dí sv. Pavel: „Že vešel jednou do svatyně a našel vykoupení věčné.“ (k Žid. 9, 12.)

§. 59. Jiná náboženská ustanovení.

Mimo dotčená ustanovení bohoslužebná obsahuje zákon ještě jiná, která přímo s bohoslužbou nesouvisí, nicméně však mají do sebe náboženskou povahu. Sem patří:

1. *Ustanovení o očistování*, skrze kterážto jisté činy týkající se tělesného života člověčeho se naznačily, jakožto znečisťující a tudíž i z obcování s lidem vyvoleným vyhošťující; pokudž by se nestalo očistění. V ohledu tomto ustanoveno jest: a) Kdo se dotekl mrtvoly neb co s ní v nějakém spojení stálo, byl nečist po sedm dní; po tom pak se musel očistiti vodou z popele ryšavé krávy zvláště připravenou. Tím živě naznačeno jest, že smrt jest ovoce

hříchu a co smrt působí v tělesném ohledu, totéž že působí hřích v duchovním ohledu; vyhoštění totiž z obcování s Bohem. b) Kdo malomocenstvím raněn jest, vyhoštěn jest netoliko z obcování náboženského ale i občanského; pokudž by se neuzdravil a neočistil. To se dělo tím, že malomocný se před kněze dostavil a uznán jsa za zdravého, obětoval dva vrabce, z nichžto jeden (na znamení navrácení se do společnosti a obcování lidského) puštěn jest; potom pak po osmi dnech očistěn a uveden do stánku, obětoval Hospodinu rozličné oběti. Tímto způsobem se netoliko bránilo nákaze a rozšiřování hrozného této nemoci,¹⁾ ale i živě se vyznačovala ošklivost a ohavnost hříchu, člověka od obcování s Bohem odlučujícího. c) Podobně i žena, porodivši pachole, musela po čtyřiceti dní doma zůstati a porodila-li děvečku, osmdesáte. Pak když se naplnili dnové očistování jejího, postavila se před Hospodina a přinesla k oběti zápalné beránka ročního a holoubátko neb hrdličku; byla-li chudá, toliko dvě hrdličky neb dvě holoubátek. Tím

¹⁾ Malomocenství, nemoc obyčejně ve východních krajinách, zvláště pak v Egyptě a v přední Asii se nalézající, jest nemoc rovněž tak ohyzdná jak záhubná. Jeví se ovšemť zprvu na povrchu kůže, jež se vředy osype, však v dalším běhu poruší i maso, ba i kosti, tak že zponenáhla oudy s těla odpadají a celé tělo bývá hrozným způsobem zohaveno a zpotvořeno. Nemoc tato má původ svůj uvnitř a jeví se obyčejně neštovičkou malou okolo nosu neb očí, která po několik let roste, až dosáhne velikost čočky, a pak rozlivši se po kůži, poruší všecku kůži od hlavy až do paty, později však i celý ústroj těla, veškeré údy jeho. Při tom necítí nemocný sice velkou bolest, však ale velkou slabost a úzkost myslí, náklonnost k samovraždě, až pak neduh vždy víc a více se zmáhající konečně bídnému životu jeho učiní bídný konec. Nemoc tato jest dědičná až do čtvrtého pokolení, spolu i tak nakažlivá, že i dech takového churavce jest nebezpečný. Protož bylo ustanoveno zákonem, aby kdo byl v podezření malomocenství, od kněží se prohlížel, a byl-li nalezen v skutku malomocným, musil mimo společnost lidskou o samotě žíti, až by se uzdravil. Ostatně pak nebylo všecko malomocenství stejně nebezpečné, lehčí dalo se zpočátku zhojiti, když se ale bylo více do těla zabralo, bylo nezhojitedlné.

naznačeno jest, že člověk již od prvního počátku života svého porušen jest, že v hříchu se rodí a jakož hříšný a smrti podrobený na svět přichází. d) Jiná lehčí poskvrnění trvala jen až do večera a pouhým obmytím se očišťovala.

2. *Ustanovení o krmích*, dle kterýchžto i požívání pokrmů a nápojů (jako vůbec celý život Israelských) pod kázeň zákona postaveno jest, tak sice: že jisté živočichy za nečisté se pokládaly, a požívání jich zapovědino bylo. Příčina toho vůbec jest, by se tím živě značilo a neustále k paměti Israelského národu přivozovalo vyvolení a oddělení jeho od jiných národů; což ovšem spočívalo na přesvědčení, že s pokolením lidským i příroda uběhla v zlořečení, a jakož ona má naději vykoupení, podobně i tato vysvobození očekává. Zvláštní pak příčina, že ti neb oni živočichové se za čisté, jiní pak za nečisté pokládali, jest při rozdílných živočiších rozdílná; n. p. že u některých obraz člověčí porušenosti více se vytvořil; že člověk má od přirození některé více v ošklivosti, a neb že maso některých jest v tamnějších krajinách méně zdravé a tudíž neradno požívati ho. Když pak Kristus Pán přišel a také pohané, kteří se nečistými živočichy vyobrazovali, měli býti přijati do království Božího, přestal ovšem rozdíl mezi Židy a pohany, a tím i zároveň všeliký rozdíl mezi čistými a nečistými živočichy, ješto v Kristu všeliké stvoření posvěceno jest.

3. *Přikázání z ohledu slibů*. Sliby činiti zůstaveno bylo dobré vůli jednoho každého; však ale jestliže kdo slib Hospodinu učinil, nesměl zrušiti slova svého, ale všecko, což slibil, musil naplniti; aniž bylo volno prodlévati vyplniti ho, ješto vyhledával toho Hospodin Bůh, a kdo meškal, bylo mu to počteno za hřích. Zaslíben mohl býti Hospodinu všeliký majetek, jakož i vlastní osoba; však ale bylo lze penězi vyplatiti je (vyjímaje živočichy k obětování schopné). Co však kletbou posvěceno bylo, nemohlo býti vyplaceno, poněvadž to bylo Hospodinu ouplně bez výminky odevzdáno. Mezi sliby sluší nejvíce znamenati slib Nazirejských. Záležel pak v tom, že takto zaslíbený

se zavázal na určitý čas zdržeti se všelikého opojujícího nápoje, aniž stříhati vlasů hlavy své. Poskvrnil-li se mr-tvolou, musel slib svůj z nova počítí. Později pak bylo jest obyčejem, že rodiče dítě své ještě před narozením Bohu na celý věk zasvětili. Hlavní cíl toho jest oddělení od světa a zasvěcení Hospodinu, odkudž se vykládá po-vinnost, varovati se všelikých rozkoší světských, k čemuž také přináleželo, že si Nazirejský nechal vlasy rosti, ješto se dlouhé nestříhané vlasy v obyčejném životě za něco ne-slušného a znamení smutku pokládaly. Po skončeném slibu ostříhaly se opět vlasy a spálily se ve svatyni s obětí po-kojnou, která se přinesla Hospodinu.

§. 60. Ztvrzení zákona sliby a pohrůžky.

Aby lid tím ochotněji plnil zákon Hospodinův, neto-liko na jednotlivá přestoupení určeny jsou tresty přimě-řené, ale i připojena jsou zaslíbení plnitelům jeho, jakož i pohrůžky přestupníkům a to celému národu. *Zaslíbení* tato jsou: přehojná ouroda, „že mlácení obilí postihne vína sbírání, a vína sbírání postihne setí a každý bude jísti chleba do sytosti“, pokoj od nepřátel a zlých zvířat, ja-kož vítězství nad nepřátely, tak „že pět Israelských honiti bude sto cizích a sto jich deset tisíců“; pak i zrůst a roz-množení lidu, jakož i zvláštní ochranu, v kteréžto bude „Ho-spodin Bohem jejich a oni lidem jeho.“

Pohrůžky pak, jestli by neposlouchali a pohrdali usta-novením Hospodinovým, jsou: Chudoba rychlá a nemoce, neouroda tak, že „nebe bude svrchu jako železo a země měděná (nedá deště) a země nevydá úrody“; války, mor a hlad, tak „že jísti budou maso synů a dcer svých“, zajetí a rozplýlení mezi národy a zpuštění měst a strach a úzkost na pozůstalé tak, že chřádnouti budou pro ne-pravosti své v zemi nepřátel svých a pro hříchy otců svých i své trápení budou, dokavadž v kajicnosti nevyznají nepravosti svých. Poněvadž ale Israelští byli národ vy-volený, nezavrhl jich Bůh dokonce, ani tak opovrhl jimi, aby pohubeni byli, a zrušena byla smlouva, kterou učinil s nimi.

Poznam. Pohrůžky tyto a zaslíbení vztahují se vůbec na časný tento život; což zajisté nemohlo jinak býti u lidu, který ještě byl příliš tělesný a posvětštělý, aniž byl schopen vyšších, duchovních a na život budoucí se vztahujících pohnutek. Bůh jednal tuto jakožto moudrý pěstoun lidu svého, jenž se k nízkosti vychovance svého snižuje, by jej výše povznesl. Zprvu zajisté bylo potřebí, aby lid vyvolený toliko k plnění zákona byl pohnut a přiveden, a to se muselo státi takovými prostředky, jakové k dosažení toho byly příhodné, až pak lid v mravním ohledu dále pokročiv, vyššími prostředky a pohnutkami mohl býti držán na cestě zákona.

§. 61. Putování od hory Sinai až na pomezí země zaslíbené.

(IV. Mojž. 1. 12.)

Po celý rok meškali jsou Israelští u hory Sinai. Když pak byl dán zákon lidu, svatyně zhotovena a kněží nastoupili úřad svůj: přikázal Hospodin prvního dne, měsíce druhého, leta druhého po výjiti Israelských z Egypta, aby sečetl Mojžiš branný lid, jichžto sečteno jest 603.550 mužů, vyjímaje Levity. Pak rozděleno jest všeliké vojsko na čtvero táborů zšikovaných pod čtvero korouhví, z nichžto jedenkaždý obsahoval tři pokolení. Konečně, když byli vykonali slávnost velikonoční, vyzdvižen jest stánek, a oblak přikryl jej, jsa v noci ohnivý, a přes den tmavý, předcházel Israelské a vedl je na cestě, tak že když odjat byl, šli, a na kterém místě stál, tu rozbili stány a zůstali na témž místě, dokudž stál oblak nad stánkem. Když pak přišli na poušť Fáran, šel s nimi Hobab, svat Mojžíšův, a byl vůdcem jejich, znaje, na kterých místech na poušti měli by postaviti stány. Než lid uvyklý pohodlí pokojného života, reptal brzy a stýskal si pro nesnáze a obtíže cesty; proto shtil oheň zadní díl stanů, však na prosbu Mojžíšovu jest udušen. Opět, nejsouce spokojeni s mannou, počali toužiti po hrncích masa egyptského. Příčinu tomu zavalil lid přimíšený, kterýž s nimi vyšel z Egypta, a k jejichžto reptání se volně přidali Israelští. Mojžiš, jemužto samému již bylo břímě lidu nesnesitelné, vložil je na rozkaz Boží na sedmdesáte star-

ších, kterým Bůh také dal ducha Mojžíšova, aby je s ním nesli. Pak ukázal Hospodin, jak mocná jest ruka jeho; nebo jeho řízením vítr zachvátiv za mořem křepelky přinesl je a spustil na stány tak daleko, co by mohl za jeden den cesty ujíti, se všech stran vůkol ležení, a litaly v povětří na dva lokty z výši nad zemí. Celou noc i druhý den shromažďoval lid křepelky a sušili je okolo stanů; než ale pro nestřídmost svou raněn jest ranou morovou. I nazváno jest to místo „hrobové žádosti.“ Brzy pak na to reptali i Maria s Áronem proti Mojžíšovi, díce: „Zdaliž jen toliko skrze Mojžíše mluvil Hospodin? Zdaliž ne i nám podobně mluvil?“ Než Hospodin v sloupu oblakovém svědčil zřejmě Mojžíšovi, „že jest on ve všem domě jeho nejvěrnější, ku kterému mluví ústy k ústům a který vidá jej zjevně, a ne skrze podobenství a figury.“ Maria pak malomocenstvím jest raněna a vyloučena na sedm dní ze stanů, na prosbu Mojžíše pak opět uzdravena.

§. 62. Vyslání vyzvědačů.

(IV. Mojž. 13. 20.)

Brzy ještě na počátku roku druhého přišel lid k jižní hranici země zaslíbené do Kades Barnea, na poušti Fáran, kdežto se sbíhá pohoří edomitské s pohořím Amoritským. Na rozkaz Boží poslal Mojžíš dvanáctero mužů (z každého pokolení jednoho), aby od strany polední prohlédli zemi chananejskou; kteřížto prošedše ji, přinesli na ukázkou úrodnosti její jablka granatová, fiky a jeden brozeň, kterýž nesli na sochoře dva muži. Však ale vypisující nad míru sílu a množství obyvatelů, zvláště pak obrovského pokolení Enakim, k nimžto přirovnání zdáli prý se jako kobylinky, odjali všecku mysl lidu, který bez víry a důvěry v pomoc Hospodina plakal a reptal proti Mojžíšovi a Aronovi a již se chystal ustanoviti sobě vůdce a navrátiti se do Egypta. Toliko Josue a Kaleb těšili lid, ukazující na úrodnost země a na pomoc Hospodinovu, začez je chtěl lid kamením uházeti. Když pak Hospodin je chtěl raniti morem a zahladiti

a učiniti Mojžíše knížetem a národem velkým a silným, prosil tento opět za lid, řka: „Odpust, prosím, hříchy lidu tohoto podle velikosti milosrdenství svého, jakož jsi milostiv byl vycházejícím z Egypta až do místa tohoto.“ I odpustil jim Hospodin vedlé slova Mojžíšova; za trest pak ustanoveno jest: že mimo Josue a Kaleba všickni, kteří u vyjití čítali dvadecet let a výše, a kteří viděli velebnost Hospodinovu a znamení, ježto činil v Egyptě a na poušti a pokoušeli ho již desetkrát, neměli uzříti země zaslíbené, ale měli na poušti této blouditi po čtyřicet let, dokavadž by nevyhynuli. Zarmoucení chtěli nyní vtrhnouti do země, což jim bylo zrazíno od Mojžíše, ješto nebyl Hospodin s nimi, a když přece zatemnění jsouce vstoupili sami na vrch hory, poraženi jsou od Amelekytských a Kananejských a honěni až do Horma.

Ne dlouho na to povstalo nové spiknutí proti Mojžíšovi, v jehožto čele stál Kore, Dátan a Abiron; onen chtěje přiosobiti sobě důstojnost vysokého kněze, tito pak potomci prvorozeného (Rubena) chtěce se zmocniti panování nad lidem. Mojžíš zůstavil při tuto Hospodinu k rozsouzení; a když Kore obětoval kadidlo, ztrávil oheň jej a přívržence jeho, ostatní pak buřice pozřela země s stany jejich i se vším statkem jejich, na důkaz, že Hospodin poslal Mojžíše, a že, co tento činil, z vlastního srdce nic nečinil, ale z rozkazu Božího. Když pak druhého dne reptal lid proti Mojžíšovi a Áronovi, že zabili lid Hospodinův, a vznikla bouře a rozbroj se rozmáhal: utekli Mojžíš a Áron do stánku úmluvy; do kteréhož když vešli, přikryl jej oblak a ukázala se sláva Hospodinova. Když pak rána hubila lid, a již pobito jest čtrnáct tisíců lidu sedm set, běžel Áron do prostřed množství a obětoval a stoje mezi živými i mrtvými, modlil se za lid a přestala rána. Na důkaz pak Božího vyvolení Árona za vysokého kněze položeno jest dvanácte prutů mandlových, z každého pokolení jeden s prutem Áronovým před Hospodinem v stánku, z nichžto druhého dne nalezeno, že vyrostl prut Áronův a zkvetl. I uložen jest v stánku do archy úmluvy na věčnou památku.

P o z n a m. Ne bez významu sběhla se událost tato. Vy-

obrazeno zajisté jest tímto, co povoláním Božím a působením milosti jeho se stalo na lidu Israelském vůbec a na rodině Aronově zvlášť. Jako hůl odtatá od kořene, zbavená vši štávy, nemůž přirozeným způsobem kvéstí a ovoce nésti a přece nadpřirozeným způsobem obdržela hojnost štávy k zrůstu: podobně i národ Israelský následkem hříchu prvotního odtržen od Boha (s pokolením lidským vůbec), prameny to všeho života, nemůž od sebe se dařiti, z nadpřirozeného však zjevení bere sílu a květe mezi jinými uschlými národy; a rovněž i jest rodina Aronova květoucí mezi ostatními rodinami Israelských ne vlastní mocí, ale milostí a povoláním Hospodina.

§. 63. Bloudění po poušti a další osudy Israelských. (IV. Mojž. 20.)

Po osm a třiceti let bloudili Israelští; zavržení od Hospodina, na poušti, aniž o nich písmo sv. jakou zmínku činí, ještě vypadše z theokratické úmluvy nebyli více předmětem zvláštního vedení Božího. Toliko to ze zpráv sv. spisovatelů jisto, že zanedbávali obřezání, znamení úmluvy, nesvětili sobot Hospodinových, nechodili v přikázaních jeho a soudy jeho zavrhli (Ezech. 20.) a neobětovali oběti posvátné Hospodinu, ale nosili stánek Molochovi a obrazy model, kteréž učinili sobě. (Amos 5, 26, 27.) Poněvadž ale zavržení jejich bylo toliko na čas, ujal se jich Bůh a nevyhladil je, krmě je mannou na poušti a napáje jich vodou ze skály.

Posléze, když již zavržené ono pokolení vymřelo a nové dorostlo, přišli synové Israelští a všecko množství na poušť Sin měsíce prvního (leta 40 po vyjití z Egypta) a zůstal lid v Kádes, kdežto Maria umřela a pochována jest. Když pak lid potřeboval vody, sešli se, a ztropivše pozdvižení, reptali proti Mojžíšovi a Aronovi. I přikázal Hospodin Mojžíšovi a Aronovi, aby mluvili ke skále před shromážděným lidem, že ona dá vody. Než Mojžíš rozjitřen zpupností lidu, pozbyl trpělivost myslí plynoucí z pevné důvěry v Hospodina a udeřil dvakráte holí skálu. I vyšly vody velmi hojné, tak že pil lid i hovada; však i trest Boží neminul je. I řekl Hospodin k nim: „Že jste neuvěřili mi,

aby jste posvětili mne před syny Israelskými, neuvedete těch lidí do země, kterouž dám jim.“ Misto pak toto nazváno jest voda odporování. Na to poslal Mojžíš posly z Kádes k králi Edomskému, prose bratrský národ tento, aby mohli projíti skrze jeho zemi, kterýž však odepřel jim průchod tento a vyšel proti nim s nesčíslným množstvím a v ruce silné. Protož byli přinuceni vrátiti se na jih a obejít celé pohoří Edomské. Na hoře Hor blíž Kádes zemřel Aron, byv prvé svlečen z roucha svého a Elezar, syn jeho, v ně oblečen. Množství pak Israelských plakali ho za 30 dní. Porazivše krále Chananejského v Arad, a podvrátivše města jeho, táhli s Hor cestou, kteráž vede k moři červenému. I počal lid teskliv býti pro nesnáz cesty, a reptal proti Bohu a Mojžíšovi: že nemá chleba ani vody a již se mu zošklivuje manna. Pročež poslal Hospodin na lid ohnivé hady¹⁾, kteří mnohé smrtedlně poštipali.²⁾ Když pak Israelští poznali vinu svou, modlil se Mojžíš za lid; pak učinil

¹⁾ Ohnivými slouli hadi tito pro palčivou bolest, jakouž uškutím svým působili.

²⁾ V této době uvažovav Mojžíš zkormoucenou myslí pomijejičnost člověčí modlil se Hospodinu: „Pane, outočiště učiněn jsi nám, od národu do národu. Prvé než učiněny byly hory, a než jest způsobena země, a okršlek zemský; od věku až na věky jsi ty Bůh. Neobracuj člověka v sniženost, jenž jsi řekl: Obrátte se synové lidští. Nebo tisíc let před očima tvýma (jest) jako den včerejší, kterýž pominul a (jako jedno) bdění v noci. Jako co se za nic nepokládá, (tak) jejich léta budou. Ráno jako bylina se zelená a květe; u večer odpadne, ztuhne a uschne. Nebo od hněvu tvého a prehlivostí tvou zkormoucení jsme. Položil jsi nepravosti naše před obličej svůj, věk náš v světlo obličeje svého. Nebo všickni dnové naši mizejí: a od hněvu tvého hyneme. Léta naše jako pavučina počtěna budou. Obrátiť se Hospodine, až dokavad (prodlévati budeš)? a uprositedlný buď služebníkům svým. Ať naplnění jsme záhy milosrdenstvím tvým: abychom plesali a veselili se po všecky dny naše . . . Vzhlédniž na služebníky své, a na díla svá: a spravuj syny jejich. A budiž světlost (milost) Hospodina Boha našeho nad námi, a díla rukou našich spravuj nad námi: ano dílo rukou našich spravuj.“ (Žalm. 90.)

na rozkaz Boží hada měděného a položil ho na znamení (bidlo): na nějž, když uštknutí hleděli, uzdraveni bývali.¹⁾

§. 64. Dobyť východo-jordánské Palestiny. Bileam. (IV. Mojž. 21. 25.)

Israelští obešli pohoří Edomské a položili se proti potoku Arnon, jež tvoří pomezí Moabské, dělicí Moabské a Amorhejské.²⁾ Odtud poslal Israel posly k Sehonovi, králi amorhejskému, žádaje o průchod; kterýž, nechtěje toho dopustiti, sebrav vojsko, vytáhl jim v cestu; však ale poražen jest od něho mečem a opanována jest země jeho od Arnon až do Jabok. Odtud pak obrátili se a táhli k severu cestou k Básan i vytáhl proti nim Og, král Básan, ale poražen jest a syni jeho a všecken lid jeho a Israelští opanovali zemi jeho.

I táhše dále, rozbili stány na polích moabských proti Jerichu, chtěce táhnouti přes Jordán. I spojil se Balák, král moabský s Madianskými, a zoufaje nad mocí bohů svých, hledal pomoc přispěním na slovo vzatého věštce, Baláma z Mezopotamie, známého jakožto proroka Hospodinova, pomoc téhož Boha, který posud pomáhal Israelským, aby je zbavil jeho pomoci, posílaje k němu posly s stkvostnými dary. Než tento odpírá přijíti, poněvadž zapověděl mu Hospodin. Když pak poslal podruhé s mnohem znamenitějšími dary a sliby, vznikla žádost v srdci jeho nerozhodném jíti s nimi, k čemuž Hospodin svolil, toliko měl činiti, co přikáže jemu. Na cestě však, zaslepen mzdou nepravosti,

¹⁾ Sám Kristus Pán povýšení toto hada na poušti položil za obraz povýšení svého na kříž, ježto zbavuje od uštknutí starého hada, totiž smrti a hříchu. „Jako Mojžíš povýšil hada na poušti; takť musí povýšen býti Syn člověka, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný.“ (Jan. 3, 14. 15.)

²⁾ Arnon vtéká do moře mrtvého a k severu ležící Jabok do Jordánu. Země tato mezi oběma řekama ležící byla tehdy obsazena od Sehona, krále Amorhejských, kterýž ne dlouho před tím ji odjal Moabským. Na jih od Arnonu bydleli Moabští a na sever od Jaboku panoval král obrovský Og v zemi Básan. Israelští nevědouce, že i zajordánské krajiny přiřknuty jsou jim, nechtěli z počátku dotýkati se jich.

kteřouž zamiloval, neznamenal nebezpečí hrozící mu, až pak oslící upozorněn jest naň: zároveň i otevřel Hospodin oči Balámovy, a užírl angela stojícího na cestě s dobytým mečem a slyší: že převrácená jest cesta jeho a Bohu odporná; a vida, v jakém byl nebezpečí, uznává hřích svůj a chce se navrátiti. Než angel káže mu nyní jíti, toliko má mluvit, co mu přikáže. Šel tedy s knížaty.¹⁾ I vedl Balák věstce svého na horu Bálovu, odkud mohl patřiti na ležení Israelské. Než Balám musí žehnati, kde měl zlořečiti a proklínati. S podivením a rozhorlen vede Balák Baláma na vrch hory Fasaga, odkudž viděl toliko díl Israele; než i tuto slyší slova požehnání. Posléze žádá Balák, aby nezlořečil ani nedobrořečil a vede ho na vrch hory Fegor; odkudž Balám pozdvih oči vidí Israele v staních přebývajícího a duchem Božím puzen, vidí také budoucí rozkvět jeho v zemi zaslíbené a jeho slávu a vítězství nad vškerými a pak zaletá duch jeho v dalekou budoucnost a dí: „*Vzejde hvězda z Jakoba, a povstane prut (žezlo) z Israele: a potepe knížata Moabská a zahubí všecky syny Seth . . .* Israel pak zmužile činiti bude z Jakoba, kterýž by panoval.“²⁾ — Konečně pak dokládá: „Přijdou na lodích ze Vlach, přemohou Assyrské, a zahubí Židy a naposledy také sami zahynou.“

Balám pak zůstavil Moabským a Madianským tu lstivou radu, aby svodili Israelské k modloslužebnosti, což tito

¹⁾ Balám byl nepřímého a rozděleného srdce, chtěje co prorok Hospodinův plniti rozkazy jeho a s druhé strany přece vzíti mzdu nepravosti a pročež přemýšlel, jak by asi mohl zřejmě vyslovenou vůli Páně podskočiti. Proto mu vkročil rozhněvaný angel Hospodinův v cestu. Než ale Balám nevidí ho; poněvadž hříšná žádost bohatství a slávy od Baláka mu zaslíbené zaslepila ho. Událost pak, která se sběhla s oslící jeho, musela ho zajisté velice zahanbiti a pokořiti; anť vidí, co věstec onen neviděl, a Hospodin otevřel ústa němého, jhu poddaného hovada, aby zabránilo nemoudrosti proroka.

²⁾ Proroctví přišlo k vyplnění na Davidu (II. Král. 8, 2.), jenž Moabské, Edomské a t. d. porazil; vztahuje se pak i na Krista samého, jehožto obrazem byl David, a kterýž všecky nepřátele království Božího přemohl.

učinili a povolali jich k obětem svým. Oni pak jedli a klaněli se bohům jejich. A rozhněvav se Hospodin rozkázal Mojžíšovi, aby zvěšel všecky, kteří se připojili k modle Belfégor. Pak trestal Hospodin lid nevěrný ranou (morovou)¹⁾ a zbito jest lidu (ouhrnkem) čtyrmečítma tisíců. Když pak Israelští porazili Madianské, zbili je všecky a nalezen jest mezi nimi také Balám a zabit jest mečem.

§. 65. Poslední řeči Mojžíšovy.

(IV. Mojž. 26. 32. V. Mojž. 1. 30.)

Ještě jednou dal sečísti Mojžíš veškeren branný lid; a bylo všech třimečítma tisíců pohlaví mužského, mezi nimi nebyl žádný z těch, kteří prvé sečtení jsou na poušti Sinai, jediné Káleb a Josue. Na to pak rozdělil vydobytou zemi zajordánskou (Galead) příhodnou k chování dobytka synům Gad a Ruben a polovici Manasse, pod tou závazkou: aby branný lid táhl v odění k boji za Jordán, dokavadž by nepodvrátil Hospodin nepřátel svých a nebyla podmaněna jemu všechna země. Načež rozkázal Hospodin, aby když přejdou Jordán vejdouce do země kananejské, vyhubili všechny obyvatele země a rozdělili ji sobě losem po pokoleních a čeledích; nebo nebudou-li chtíti vyhubiti jich: ti, kteříž zůstanou, budou prý jim jako hřebové v očích a oštěpové v bocích a budou se jim protivovati.

Posléze předzvídáje brzký konec svůj, a znaje dobře vrtkavost a nestálost lidu svého, jako laskavý otec dítek svých maje péči, aby snad neodstoupili od zákona Hospodinova a nevypadli z povolání svého, snaží se jej vštípiti v srdce lidu a k plnění jeho přimítí ho, A protož připomíná lidu zprvu všechno vedení Hospodinovo od hory Horeb až po-

¹⁾ Od rány Hospodinovy zhynulo dle svědectví sv. Pavla 30,000 (I. Kor. 10, 8), tisíc pak jich již dříve mečem zbito a oběšeno. Přísný trest tento vykládá se z theokratického poměru lidu k Hospodinu, a pak i tím, že modloslužebnost tato s hříšnými rozkošemi spojena příliš lákavá byla, a lehce by lid sveden vypadl z povolání svého; protož i se lidu výstraha dáti musela.

sud, a napomíná jej vroucně k plnění zákona¹⁾. Aby pak tím ochotněji plnili je, připomíná jim dobrodiní Hospodinova otcům prokazovaná; ²⁾ dále pak opakuje a vykládá jim desatero Božích přikázání, vštípuje jim je v srdce a napomíná je ku plnění jich.³⁾ Na to opětoval také lidu předešlá usta-

- ¹⁾ Víte, že jsem učil vás přikázáním a spravedlnostem, jakož přikázal mi Hospodin Bůh můj: tak činiti budete je v zemi kterouž vládnouti budete, a zachováte a naplníte je v skutku. Nebo to jest vaše moudrost a rozum před lidmi, aby slyšíce všecka přikázání tato, řekli: Ai národ moudrý a rozumný, národ veliký! Aníž jest jiný národ tak veliký, kterýž by měl bohy k sobě přibližující se, jako Bůh náš přítomen jest všem prosbám našim. Nebo který jest jiný národ tak slavný, aby měl obyčeje posvátné a spravedlivé soudy, a veškeren zákon, kterýž já dnes předložím před očima vašimi.
- ²⁾ Ptej se na dny staré, kteréž byly před tebou ode dne, v kterémž Bůh stvořil člověka na zemi . . stala-li se kdy taková věc, aneb bylo-li kdy poznáno, aby slyšel lid hlas Boha mluvícího z prostřed ohně, jakož jsi ty slyšel a živ jsi byl. Učinil-li Bůh, aby všel, a vzal sobě národ z prostředku národů skrze zkušování, znamení a zázraky, skrze boj a silnou ruku, a vtažené rameno a hrozná vidění, jako učinil všecko toto pro vás Hospodin Bůh váš v Egyptě, aby viděl, že Hospodin sám jest Bůh. Dal tobě slyšeti s nebe hlas svůj, aby vyučil tebe . . nebo miloval otce tvé a vyvolil símě jejich po nich. A vyvedl tebe, předcházeje v moci své veliké z Egypta, aby zahladil národy převeliké a silnější nežli jsi ty a uvedl tebe a dal tobě zemi jejich k vladařství. Věřiz tedy, že Hospodin sám jest Bůh na zemi a na nebi, a ostříhej přikázání jeho.
- ³⁾ Slyš Israeli, a hleď abys činil, co přikázal tobě Hospodin, aby dobře bylo tobě, abys rozmnožen byl více, jakož slíbil Hospodin Bůh otců tvých. Slyš Israeli, Hospodin Bůh náš, Hospodin jeden jest. Milovati budeš Hospodina Boha svého z celého srdce svého, a ze vši duše své a ze vši síly své. A budou slova tato, kteráž já přikazuji tobě dnes, v srdci tvém: a budeš vypravovati je synům svým, a je rozjímati sobě v domě svém, i jda cestou, lehaje i vstávaje, a uvážeš je jako znamení na ruce své a budou mezi očima tvýma hýbatí se; a napíšeš je na práhu a na dveřích domu svého Hle já předkládám před obličejem vaším dnes požehnání i zlořečení: požehnání, budete-li poslouchati přikázání Hospodina Boha svého, kteráž já dnes přikazuji vám: zlořečení pak, jestliže byste neposlouchali přikázání Hospodina Boha svého, a sešli byste s cesty, kterouž já nyní ukazuji vám, a chodili

novení náboženská, připojuje k nim nová dle příležitosti se naskytající a svolav všecken lid obnovil s nim úmluvu.¹⁾

§. 66. Postavení Josue na místě Mojžíšovu. Smrt Mojžíše.

(V. Mojž. 31. 34.)

Již prvé slyše Mojžíš, že nevejde do zaslíbené země, ale toliko s vrchu Abarim shledne ji, prosil Hospodina, Boha duchů všelikého těla, aby „opáčil člověka, kterýž by byl nad množství lidu a vedl je, aby nebyl lid Hospodinův jako ovce bez pastýře.“ I ustanovil Bůh k tomu Josue, muže, v němž byl duch, na něhož vložil Mojžíš ruku svou,

byste po bozích cizích, kterýchž neznáte. Když pak uvede tebe Hospodin Bůh tvůj do země, do které jdeš, abys v ní bydlil, položíš (oznámíš) požehnání na hoře Garizim, a zlořečení na hoře Ebal.

- ¹⁾ Vy jste viděli všecky věci, kteréž učinil Hospodin před vámi v zemi Egyptské Faraonovi, i vší zemi jeho, zkušování veliká a zázraky veliké velmi, a vedl vás čtyřiceti let po poušti . . . až jste přišli na místo toto . . . a pobili jste nepřátele a vzali jste zemi jejich. Ostříhejtež tedy slov úmluvy této a plňte je, abyste rozuměli všechněm věcem, kteréž činíte. Vy všickni dnes stojíte před Hospodinem Bohem vaším, knížata vaše a pokolení, a starší, a učitelé, všecken lid Israelský . . . abys chodil v úmluvě Hospodina Boha svého, kterouž dnes Hospodin Bůh činí s tebou: *aby tě vzbudil sobě v lid, a on byl Bůh tvůj*, jakož mluvil tobě a jakož přísahal otcům tvým, Abrahamovi, Isákovi a Jakobovi. Aniž s vámi samými já tuto úmluvu činím, a tyto přísahy tvrdím; ale se všemi přítomnými a nepřítomnými Příkázání tato, kteráž já prikazuji tobě dnes, není nad tebou, ani daleko položeno . . . (těžké k plnění) ale velmi blízko tebe, (lehká zachovávat) jest řeč, v ústech tvých, a v srdci tvém, abys činil ji. Svědky vyzývám dnes nebe i zemi, že jsem předložil vám dnes život i smrt, požehnání i zlořečení. Vyvolíž tedy život, abys i ty živ byl, i símě tvé: a miloval Hospodina Boha svého, a poslouchal hlasu jeho, a přidržel se ho (nebo on jest život tvůj, a dlouhost dnů tvých): abys bydlil v zemi, pro kterouž přísahal Hospodin otcům tvým, Abrahamovi, Isákovi a Jakobovi, že ji dá jim.“

a opětoval mu všechno, co přikázal Hospodin. (IV. Mojž. 27. 12—23.) A když byl Mojžíš ve stu dvaceti letech, představil lidu Josue za vůdce, řka k lidu: „Zmužile číňte, a posilňte se: nebojte se, ani se lekejte, když uzříte nepřátele; nebo Hospodin Bůh tvůj, onť jest vůdce tvůj a neopustí ani nezanechá tebe.“ Pak povolal Josue, a řekl jemu přede vším Israelem: „Posilniž sebe a budiž silný: nebo ty uvedeš lid tento do země, kterouž dáti přísahal Hospodin otcům jejich, a ty mu ji losem rozdělíš, a Hospodin, kterýž jest vůdce váš, on bude s tebou: neopustí, ani zanechá tebe: neboj se, ani se strachuj.“ Aby však zákon nikdy nevymizel z paměti Israelských, sepsal jej Mojžíš v knize a kázal ji položit na straně archy úmluvy, aby byla tam proti lidu na svědectví. Rovněž i složil píseň a kázal napsati ji a učiti jí syny Israelské, aby byla jim na svědectví lásky Hospodinovy a spravedlnosti jeho. Potom dal Mojžíš požehnání dvanáctému pokolení Israelskému a pak vstoupil na rozkaz Boží s polí Moabských na horu Nebo, proti Jerichu. A ukázal mu Hospodin všechnu zemi, řka: „Tatoť jest země, o kteréž jsem přísáhl Abrahamovi, Isákovi a Jakobovi, řka: Semeni tvému dám ji. Viděl jsi ji očima svýma, a nevejdeš do ní.“ I umřel tu Mojžíš, služebník Hospodinu, jsa ve stu dvaceti letech. I pochoval jej v oudoli země moabské proti Fegor: a nepoznal člověk (žádný) hrobu jeho (kde by byl). Synové pak Israelští plakali ho na polích moabských třidceti dní.

§. 67. Povaha Mojžíšova a postavení jeho v zjevení Božím.

V životě Mojžíšově zajisté spatřiti lze, co milost Boží působí v člověku, a co člověk může, když s milostí Boží spolupůsobí. Byla to mocná ruka Hospodinova, která se chopila Mojžíše již od prvního mládí jeho, a zvláštní milost, která vychovala jej k vznešenému povolání, jaké mu bylo vytknuto; a Mojžíš ve škole života volně a ochotně sleduje tažení milosti, dospěl k oné výši a dokonalosti ducha, kterou se stkví jeho povaha, a která jej učinila tak

velkým a slavným v knihách dějepisu netoliko národu jeho, ale vůbec veškerého lidstva. Co vlastně jeho ducha velikého značí a jest základem a pramenem vši jeho mravní vznešenosti, jest to hluboká zbožnost, která proniká duši jeho, jevíci se v pevné víře a nepohnutelné důvěře, v neobmezené oddanosti a vroucí lásce, jakož i v bezvýminečném a ochotném poslušenství Hospodina. Jsa schovancem zvláštní prozřetelnosti Boží a účastníkem nadpřirozených zjevení a vedení Hospodinových a tudíž i očitým svědkem jeho moci, moudrosti, dobroty a lásky — nezná on leč Hospodina, jediného Boha pravého, Boha otcův Abrahama, Isáka a Jakoba. Tato víra se zakořenila hluboce v duši jeho, ji chová u prostřed modloslužebnosti egyptské, ji nemůž dosti vštípití v mysl lidu svého. A víra tato jeho jest živá, jeví se v celém životě a prosvítajíc z veškerého jednání a podnikání jeho, Hospodin Bůh jest mu vším, jako syn jeho, jenž laskavému otci tak přivykl, že neustále musí okolo něho býti a jej zříti. Toto jeví hned v *pevné důvěře*, kteráž všecko podniká, všecko váží, aniž se dá pohnouti a oviklati, a nezoufá i tu, když všeliká mysl klesá; hned v *neobmezené oddanosti*, jižto Hospodin jest vším a bez něhožto nechce nic podnikati, žádného kroku vážit; hned v *ochotném poslušenství*, jemužto není nic těžkého, protivného neb odporného, a kteréž nezná vyšší úlohu života, než plniti vůli Hospodina, a pak ve všem u *vroucí lásky*, která všecko obětuje, všemu věří, všeho se naděje, všecko trpělivě snáší. A právě proto, že Mojžíš jest tak zbožného srdce a tak vroucí a horlivý ctitel Hospodina, jest také milovník bratří a přítel lidu, a to sice v pravém smyslu slova. Žádný zájisté otec nemůž milovati vroucněji a srdečněji dítky své, jako Mojžíš miloval lid svůj; tak že se můž o něm říci, k čemuž se ovšem v skromnosti své znáti nechtěl, že nesl je na prsech svých, jako nosívá chůva dětátko, a donesl je do země, kterouž přísahal Hospodin dáti otcům. (IV. Mojž. 11, 12.) A láska tato jeho k lidu není toliko výsledek přirozeného soucitu a příbuzenství národního; onať jest posvěcena věrou v Hospodina a sv. náboženstvím jeho. Mojžíš miluje lid pro Boha, poněvadž je to lid Boží, a Hospo-

din sám miluje ho a vyvolil jej sobě za lid svůj, a miluje jej dle Boha láskou svatou, která nehledá toliko, co se mu líbí a mu lahodí, abrž co v pravdě mu prospívá a jej blaží a k cíli vede; a proto poněvadž svatá jest láska jeho k lidu, jest i také nezištná, stálá, zmužilá a obětovná; nehledajíc, což jejího jest. Jeho láska lidu není chytře zakuklené sobectví, které pod zákrytou blaha lidu vlastně sebe a svého zisku hledá, aneb obecného dobra vyhledává, poněvadž tím nejvíce získati doufá. — Mojžíš nehledá sebe, ani svůj zisk, on, který důvěrně mohl říci: že ani oslíka nikdy nevzal od Israelských; ani svou slávu, ješto se pokládá vždy za služebníka Hospodinova, pro jehožto slávu jediné horlí: ani vděk lidu svého, který neustává zpláceti jeho péči a lásku černým nevděkem; aniž rozkoší a radostí, ješto raději volil sobě protivenství trpěti, nežli z časného hříchu míti utěšení (k Žid. 11, 25.) a pak „byl muž nejtrápenější nad všecky lidi.“ A proto jest i také láska jeho tak nestranná, trpělivá a snášelivá, tak prozřetelná, povážlivá a tak stálá. Takto spojil Mojžíš v sobě všecky vlastnosti ducha i srdce, které pak jej činily působným k vznešenému povolání; aby totiž byl vysvoboditelem lidu z utiskování Egyptského, vůdcem a ochrancem jeho, prostředníkem theokratické úmluvy a prorockým učitelem a pěstitelem synů Israelských a tím i zakladatelem a spůsobcem theokratického státu Israelského a budoucího rozkvětu jeho. A v skutku Mojžíš dostal zcela velkému povolání svému. Zmužilý a neohrožený co vysvoboditel, obezřetný a opatrný co vůdce, neunavený co učitel lidu svého, pln horlivosti, co prostředník theokratické úmluvy a moudrý co jeho pěstitel, věda spojití přísnost s mírností a s vlídností: zasloužil v pravdě státi v dějepisu zjevení Božího, jakož obraz budoucího Vykupitele, jak sám mu nasvědčuje Hospodin, řka k němu: „*Proroka vzbudím jím z prostředku bratří jejích podobného tobě*¹⁾: a vložím slova má v ústa jeho,

¹⁾ V pravdě osudy a skutky Ježíšovy shodují se v mnohém s oněmi Mojžíšovými, ač u vyšší míře, tak že Mojžíš jest předobrazem jeho. Mojžíš zajisté již v dětinství v nebez-

a bude mluvit k nim všechno, což mu přikáže. Kdož by pak nechtěl slyšet slov jeho, kteráž mluvit bude ve jménu mém, já budu mstitelem.“ (V. Mojž. 18, 18. 19.).¹⁾ A protož v požehnání zůstala památka jeho u lidu a věčným pomníkem velikosti jeho zůstane chvála jeho — pozdější rukou zaznamenává v knize jeho: „I nepovstal více prorok v Israeli, jako Mojžíš, kteréhož by znal Hospodin tváří v tvář.“

§. 68. Knihy Mojžíšovy.

Hlavní a jediný pramen posavadního dějepisu zjevení Božího jsou pateré knihy, které v sbírce knih písma svatého slovou knihy Mojžíšovy a slují dle hlavního obsahu po latinsku naznačeného: Genesis (stvoření), exodus (východ), numeri (sečtení), levitikus (bohoslužebnictvo), a deuteronomium (druhý zákon t. j. opakování zákona). Jádro však celé této sbírky tvoří druhá, třetí a čtvrtá kniha, kteréž vypravují velké skutky a zjevení Boží, skrze kteréžto Bůh národ Israelský za národ vyvolený ustanovil. První kniha tvoří takřka úvod ke knihám těmto, vypravujíc počátek a rozvinutí národu tohoto; poslední pak kniha jest stručné opakování zákona a ukončení celého díla.

Veškeré knihy tyto jeden celek tvořící předpokládají jednoho a jediného *původce*, který zajisté není jiný, než ten, jehožto jméno v čele mají, totiž Mojžíš. K tomu zajisté byl Mojžíš nejlépe uschopněn, ješto byl vychován ve vší moudrosti Egyptských, a pak byl očitým svědkem a hla-

pečenství života ušel ukrutnosti Faraonově; Ježíš, jedva se zrodil, pronásledován jest od Herodesa a ušel jeho krvožíznivosti zvláštní prozřetelností Božskou. Mojžíš jest poslán od Hospodina k vysvobození národu Israelského z otroctví Faraonova; Kristus jest poslán k vysvobození pokolení lidského z otroctví hříchu, smrti a ďábla. Mojžíš byl prostředníkem úmluvy staré, Kristus Pán úmluvy nového zákona. Mojžíš byl učitelem a pěstitelem lidu Israelského, Kristus však celého lidstva. Mojžíš uvedl lid pouští do země mlékem a strdím oplývající; Kristus Pán vede křestany pouští tohoto života k pravé zemi zaslíbené — života věčného.

¹⁾ Teprv v Kristu, Spasiteli všeho lidstva a zakladateli a spůsobi nové úmluvy, přišlo zaslíbení toto k vyplnění.

vním nástrojem a působcem větší části oněch dějin, které se tuto vypravují. Nad to muselo mu velice záležeti na tom, aby se i u potomstva budoucího zachovalo živé vědomí oněch dějin a zjevení Božích, a zákonů a zaslíbení, skrze které se stal národ Israelský národem vyvoleným; neb jen věrným plněním jich mohl Israel býti tím, čím vlastně měl býti, což mohlo se státi jedině sepsáním jich. Že pak knihy tyto v hlavních částech v skutku od Mojžíše pocházejí, tomu nasvědčuje: a) *obsah jejich*, jenž v mnohém předpokládá souvěkého spisovatele, který zajisté není žádný jiný než Mojžíš, tím spíše, ješto se v nich nezřídka zmínka činí, že Mojžíš (na rozkaz Boží) události jejich zaznamenal; b) svědectví národu Israelského, který po všechny věky od počátku až na Krista Pána tyto knihy za knihy Mojžíšovy vydával, jakož i v ostatních knihách se neustále zmínka jich činí, jakožto knih od Mojžíše pocházejících.

Že pak tyto knihy co do obsahu hodnověrné jsou; patrně odtud, že Mojžíš mohl míti dokonalou známost věcí a dějin v nich obsažených, jakož i měl vůli a úmysl věrně dle svého vědomí a poznání tyto zprávy potomstvu sdělit. Neb co vypravuje v posledních čtyřech knihách, toho byl z větší části původcem a vůbec očitým svědkem; co ale v první knize vypisuje, toť se mohl z částí ze zjevení Božího, z částí také z písemných a z oustních zpráv předků dozvědět, které zajisté všecku víru zasluhují, ješto dlouhý věk prvních pokolení, jakož i důležitost jejich mocně k tomu přispívaly, že se živě zachovaly v paměti národu a to tím spíše, anť nestávalo jiné literatury a důležitějších zpráv toho času. Že pak Mojžíš byl pravdy milovný u spisování knih svých, vysvítá již z povahy jeho, jakož i z obsahu jejich, ješto ničeho nezamlčuje, co by bylo méně chvalitebné pro národ i pro něho, a v tom, co vypisuje, shoduje se dobře v mnohém s hodnověrnými zprávami od jinad, jakož i s nejnovějšími bádáními přírodními, děje- a zeměpisnými. Což se ztvrzuje i tím, že národ nikdy neodporoval mu přijíti knihy tyto, čehož by zajisté neučinil, kdyby nepravdivé věci v nich obsaženy byly.

Doba čtvrtá.

Zjevení prorocké.

(Obsahuje 1200 let).

§. 69. Přehled a rozvržení doby této.

V době předešlé pokročilo zjevení Boží u přípravě k spasení o znamenitý stupeň. První zaslíbení patriarchům dané se vyplnilo. Lid Israelský vzrůstl v národ četný a samostatný, a chová v bohovládném zřízení svém zárodky a počátky nadějného rozvinutí a spanilého rozkvětu, což jest zároveň základ všelikého dalšího zjevení. Však ale prvé, nežli toto se dáti mohlo, bylo třeba, aby druhé zaslíbení otců přišlo k vyplnění; aby totiž národ Israelský měl zemi, v které by život svůj theokratický rozvinouti a v skutek uvoditi mohl, zemi totiž jemu zaslíbenou, Kanán. Tuto však si musel vydobýti, což se stalo vedením Josue. Maje zemi, měl v ní theokracii či bohovládu v skutek uvoditi, aby pronikala veškeren život jeho. Toto však nebyla věc okamžení, nýbrž stálo to mnoho času a mnoho práce. Zprvu zajisté musel lid zápoliti s modloslužebností a s zhoubným vplyvem pozůstalých národů Kananejských; což zahrnuje celý věk soudců. Pak k dalšímu provedení a uskutečnění bohovlády ustanoveno jest proroctví a vedle toho království, kteréž však dosahši za časů Davidových a Šalamounových vrch slávy, počalo klesati od rozdvojení říše, až pak zajetím lidu Israelského zrušeno jest. Tím znamenitější ale jest činnost prorocká v době této, národ Israelský vystoupiv z mezí Kananejských, bere účastenství osudů i bludů světovládných národů. Tuto však obrací proroctví zřetel svůj na budoucnost a zaletá až k dobám Messiáše. Po návratu lidu z trpké školy zajetí ozve se ještě jednou lidu hlas prorocký, pak umlkne a národ Israelský má nyní sám v mužném věku svém konati světodějně povolání a se slání své; sdělovati totiž svou viru a naději pohanům, až by přišla plnost času.

Dle obsahu tohoto rozvrhnouti lze dobu tuto na následující oddělení:

1. Věk Josue; či dobytí země zaslíbené.
2. Věk soudců; či zápolení s modloslužebností.
3. Věk králů, který se opět rozvrhuje na 3 okresy,
a sice:
 - A) od Saule až do rozdělení říše — výkvět království;
 - B) od rozdělení říše až do zajetí Babylonského, —
zkáza říše;
 - C) od navrácení se ze zajetí až na Krista — obnovení
říše židovské.

Oddělení I.

I. Věk Josue.

(Doba 40—50 let).

§. 70. Právo Israelských na zemi zaslíbenou.

V Egyptě zrostla rodina Jakobova v národ četný, jenž na hoře Sinai obdržel svůj zákon, své zřízení a svou bohoslužbu; nyní pak mu schází ještě jedna věc, která jest výminka neodbytná samostatného národního života; totiž země, ježto by byla přiměřená povaze, stanovisku a úloze národu tohoto. I této se mu mělo dostati a tak vyplniti se druhé zaslíbení otcům dané. Jest to země putování praotců, plná svatých zpomínek a zcela přiměřená úkolu národu tohoto. Zavržené bezbožné a nevděčné pokolení již bylo vymřelo na poušti a nové pevnější ve víře a v důvěře v Hospodina dorostlo, stojíc na pomezí země zaslíbené, kterou mělo nyní sobě vydobýti a vzíti za majetek svůj, aby ji pak co samostatný národ obývalo a dospívalo v ní ke konečnému povolání svému. Lidského práva neměli jsou ovšem synové Israelští k zemi této, a boj jejich s národy Kananejskými dal se toliko tím ospravedlniti, že se vedl ve jménu Hospodina. Jediné na rozkaz toho, jehož jest veškerá země, mohli jsou obsaditi zemi tuto, a jen dle vůle toho, jenž jest neobmezeným Pánem života i smrti, směli jsou svěsti válku zhoubnou s Kananejskými. — A takovéto právo měli jsou

Israelští v každém ohledu. Bůh zajisté dal prvé zemi tuto za bydliště Amonitským (Kananejským); však ale, jakož vůbec rozděluje statky pozemské, toliko ku vladařství a sice tak dalece, jak dalece hodni toho byli a se to shodovalo s všeobecnou vládou světa. Oni však se toho stali nehodni; pročež vyhladil je Bůh a postavil jiný národ na místě jejich. Již Abrahamovi jest zaslíbena země tato za dědictví semeni jeho; „než nepravosti jejich nebyly jsou ještě doplněny;“ protož nemohli jsou vyhlazeni býti; shovívajícnost Boží snášela je. Osud Sodomy a Gomorrhý jim poskytoval dosti výstrahy, moře mrtvé jim kázalo ustavičně pokání: Abraham, Isák a Jakob jim hlásali jméno Hospodina slovem i skutkem; však ale na zmar. Oni klesli v modloslužebnost tu nejohavnější a protož vyhladil je Bůh mečem, jakož prvé bezbožná města Sodomská ohněm a sirou, a Israelští byli tuto nástrojem božské spravedlnosti, jako jindy Bůh užívá jiných národů k podobnému účelu, toliko s tím rozdílem, že tito obyčejně neznají a nevědí účel a poslední cíl toho, co podnikají, národ však Israelský má to věděti a znáti, aby se z toho naučili: jak Hospodin nenávidí a tresce hřích modloslužebnosti, jakž mu prvé řečeno jest Mojžíšem: „Jestliže pak zapomena se na Hospodina Boha svého, následoval bys bohů cizích a klaněl bys se jim: aj nyní předpovídám tobě, že konečně zahyneš. Jako národové, kteréž zahladil Hospodin při vyjití tvém, tak i vy zahynete.“ (V. Mojž. 8, 19. 20). — Vyhlazení Kananejských bylo tedy z ohledu na Kananejské skutek svaté spravedlnosti, z ohledu na Israelské skutek milosti Boží, a z ohledu na veškeré lidstvo skutek přemoudré vlády a řízení světa.

§. 71. Josue. Vejítí do země zaslíbené.

(Josue 1—5.)

Josue, syn Nun, z pokolení Efraim, nástupce Mojžíšův, měl dokonati dílo jeho a uvésti lid do země zaslíbené. Již prvé byl jest povždy věrný průvodčí Mojžíšův a zástupce jeho v důležitých záležitostech, odkudž sloužil služebníkem Mojžíšovým. On bojoval proti Amalekytským již za prvních dnů po vyjití z Egypta, pak vstoupil samojediný s Mojžíšem

na horu Boží v tajemnou samotu, rovněž i byl mezi vyslanými vyzvědači a projevil v bouři lidu zmužilost, neohroženost ducha a pevnou důvěru v Hospodina; a protože jest již prvé za vůdce lidu ustanoven a pak od Mojžíše veřejně lidu představen. Po smrti pak Mojžíše přikázal Hospodin Josue: aby přešel Jordán a vešel do země zaslíbené, slibuje mu pomoc jako Mojžíšovi a vzbuzuje ho, aby plnil a ostříhal veškeren zákon Mojžíšův, aniž se od něho odchýloval a zmužile sobě počínal.¹⁾ Což když Josue oznámil lidu, zvolal tento: „Všecko, což jsi přikázal nám, učiníme, a kamžkoli nás pošleš, půjdeme. Jako jsme poslouchali Mojžíše: tak poslouchati budeme i tebe; ty toliko posilň se a zmužile se měj.“ Poslal tedy Josue dva muže vyzvědače do Jericha. Tito odpočinuli u Rahab, kterážto u víře poznavši tuto ruku Páně, skryla je před slíděním krále Jerichuntského a tím zachovala dům svůj.²⁾ Navrátilvše se tito, vypravovali, co se přihodilo a jak strachem poražení jsou všickni obyvatelé země. Tedy Josue v noci vstav, hnul stany a přišli až k Jordánu, jehožto řečiště břehy (v čas žně) právě byly naplněny.³⁾ Po třech dnech vyšel lid z stanů svých: a kněží, kteří nesli archu úmluvy, šli před ním. A když oni vešli do Jordánu, stály vody sstupující na jednom místě, naduvše se ku podobenství hory, kteréž pak nižší byly, do moře (mrtvého) sstoupily, až jich nic ovšem nezůstalo a veškeren lid po suchém řečišti přecházel, jakož byl dříve Josue předpověděl; na důkaz, že Hospodin Bůh živý u prostřed nich jest a vyplnění před tváří jejich Kanaanejské. Na věčnou památku toho kázal Hospodin vynésti

1) Pokud Mojžíš žil, stál Josue, ač v čele vojska, přece pod vrchním řízením jeho; nyní pak v 80—90. roku stáří jeho spočívá na samotných ramenách jeho břímě; samému Mojžíšovi zhusta nesnesitelné. A Josue zná tíži břemena tohoto, stojí po 40 let Mojžíšovi po boku, pročez Hospodin pozdvihuje a těší ho, zároveň i káže mu přejíti Jordán, ješto k tomuto nesnadnému podniknutí zvláštního bylo třeba rozkazu.

2) Později provdala se za Salma, muže z pokolení Juda, a tím se stala pramátí Davidovou a Kristovou.

3) Bylo to v měsíci Nisan, z částky náš březien a duben, kdežto břehy Jordánu obyčejně bývají přeplněny.

z prostředku řečiště dvanáct kamenů na místo, kde stany rozbili a tam položit je, jakož i jiných dvanácte kamenů položit v prostředku řečiště jordanského, kde stáli kněží, kteří nesli archu. Vystoupivše z Jordánu, rozbili stany své v Galgala, a Josue kázal obřezati všech Israelských, ježto v čtyřiceti letech bloudění svého nebyli obřezáni. I zůstali synové Israelští v Galgala a slavili velikonoc na polích Jericha.

§. 72. Vydobytí západojordánské země.

(Josue 6—9).

Když pak byl Josue na poli města Jericha, ušel Hospodina, který jakožto kníže vojska Hospodinova¹⁾ v podobě muže, držícího meč dobytý, káže mu: „aby po šest dní jednou za den, sedmého pak dne sedmkrát obcházel zdi Jericha s vojskem veškerým a kněžími, kteří by sedmého dne před archou úmluvy troubili na sedm trub, jichžto užívají o milostivém létě; a když zavzní zvuk trouby delší, ať vzkřikne všecken lid křikem převelikým a zdi města z gruntu se vyvrátí; a pak vejde každý do něho tím místem, proti kterémuž státi bude.“ I stalo se tak. „Věrou padly zdi Jericha“ (k Žid. 11, 30) a Josue zaklel město to a všecky věci, kteréž v něm jsou, Hospodinu, a vyřknul zlořečení na toho, kterýž by stavěl a vzdělal je.²⁾ Když pak Israelští

¹⁾ Hospodin se zjevil tuto u vojenské podobě a jménem vojenským; aby tím naznačil, že jakož on jest neviditelný král Israele, rovněž i jest svrchovaný vůdce a kníže vojska Israelského ve všech válkách theokratických. Tím ovšem se vyznačil co vítěz nade všemi nepřáteli Božími a spravedlivý mstitel jich, zároveň i posilněn jest Israel v důvěře a v pomoc Hospodinovu a v naději konečného vítězství.

²⁾ Jericho, město pevné, bylo takřka klíč k celé zemi jižní západojordánské. Že pak toto město takovýmto podivným způsobem padlo, není bez významu; tím zajisté dáno jest s jedné strany Israelským jisté rukojemství, že se podaří válečná podnikání jejich, která právě započínají; s druhé pak strany chce Hospodin zabrániti všelikému důvěřování přílišnému lidu Israelského v sebe, a v svou moc a dostatečnost, aby nepřičítali vlastní moci, zmužilosti a svému umění vítězství své.

nepatrné městečko Haj dobývali, poraženi jsou a honěni od nepřátel, a padlo z nich třicet šest lidí; což leknutí a malomyslnost v lidu působilo. Josue v zármutku a kajicnosti volal se staršími lidu k Hospodinu. Tu slyší: že Israel zhřešil, ještě vzal z posvěceniny a tudíž poskvrněn jest věci oddělenou a protož nebude více s nimi Hospodin, dokud nepotře toho, kdo tím hříchem vinen jest¹⁾. Druhého dne kázal Josue přistupovati po pokoleních, rodech a čeledích, a padl los na Achana, který vyznav přestupek svůj kamenován jest s celou rodinou svou.²⁾ Na to pak vydo-byto jest město tím, že Josue v noci položil zálohy za městem, sám pak s veškerým vojskem přistoupil k městu a dav se (zdánlivě) na útěk, vylákal obyvatele, že honili jej, ani zatím Israelští vstavše ze záloh, vešli do města, vzali a spálili je — ti pak, kteří honili Israelští, obklíčeni se všech stran vyhlazeni jsou, jakož i ostatní v městě na zpět zůstali; načež rozbitovali Israelští mezi sebou loupež místa. Posléze zapáleno jest město a král jatý oběšen. Na to pak vzdělal Josue oltář Hospodinu na hoře Hebal a obětoval na něm zápalné i pokojné oběti a napsal na kameních výpis zákona Mojžíšova, a pak dal požehnání lidu Israelskému rozestavenému z polovice podle hory Garizím a z polovice podle Hory Hebal, zároveň i četl všecka slova požehnání a zlořečení zákona, jakož byl rozkázal Mojžíš.³⁾

1) Že hřích Achanův se celému shromáždění přičítal, dá se vyloučiti dílem z tuhého spojení, v jakém stojí jednotliví údové v obci sjednocené; pak i z toho, že zákon, který se tuto přestoupil, byl zákon týkající se celého shromáždění jako jednoty, a tudíž bylo také celé shromáždění za dokonalé plnění jeho odpovědné.

2) Kamenována jest i rodina, poněvadž byla téhož přestoupení účastná, majíc o něm vědomost.

3) Obě hory leží proti sobě na výšinách pohoří Efraim; u prostřed jich rozkládá se údolí Sichemské. Celý pak děj tento dá se následovně představit: Na každé hoře stálo po šesti pokoleních, mezi oběma pak v údolí stáli kněží s archou, provolávající slova požehnání, obráceni ku Garizím; slova pak kletby, obráceni k Hebal; lid však na každé slovo odpovídal: amen. Hebal, hora kletby, jest holá, Garizím však, hora požehnání, jest zelená a úrodná.

§. 73. Pokračování. Smrt Josue.

(Josue 9—12.)

Pověst o rychlých a podivných vítězstvích těchto naplnila bázní veškerá knížata za Jordánem, Gabaonští však vymohli sobě úskočně na Josue a starších Israelských, že vešli s nimi v smlouvu tím, že vzavše staré vetché šaty, kožené lahvice vinné zedrané a zašíváné, a chleby pak suché a rozdrobené vydávali se jakoby z dalekých krajin byli přišli, a tak ušli záhubě, jež měla na ně přijíti. Neb když po třech dnech lest se projevila, byli jsou vázáni starší přísahou a nemohli se jich dotknouti. Josue však za trest podvodu jejich odsoudil je a potomstvo jejich, aby zůstali po vždy manové stánku a k potřebě jeho dříví sekali a vodu nosili. Z pomsty, že utekli Gabaonští k Israelovi a smlouvu učinili s nimi, spojilo se pod Adonisedechem, králem Jerusalemským, pět králů jižních, a dobývali pevné město Gabaon. Josue však přepadl je a potřel je ranou velikou, více pak Hospodin krupobitím kamenným na útěku. V boji tomto stálo na prosbu Josue slunce i měsíc, dokudž nepomstil se národ nad nepřátely svými tak, že nebyl prvé ani potom tak dlouhý den.¹⁾ Potom pak kázal Josue vyvésti pět králů z jeskyně Moceda, kam se byli ukryli, a které Josue, nechtě se zdržovati, dal přivaliti kamení veliké. I postavil stráž a kázal knížatům vojska vložiti nohy na hrdla jejich, načež pobiti a na dřevích pověšeni jsou. Pak vybojoval Josue města jižná. Podobnou smlouvu učinil Jabín, král Asor, s králi severními a vytáhli s vojsky četnými proti Israelovi. Josue pak udeřil na ně

¹⁾ Mluví tuto Josue v smyslu starých, kteří se domnívali, že slunce obchází zemi. Však nejedná se mu tu o nějakou hvězdářskou soustavu, toliko o to, aby světlo denní trvalo, pokudž by nezjímal utíkajících nepřátel, a toho také dosáhl divotvornou mocí víry své. Jakým způsobem se to stalo, že tento den byl tak dlouhý; toto vypisovati není věc písma svatého. Josue vyřknul tento rozkaz, jak tomu sám rozuměl, a Bůh vykonal jej, jak dle své neskončené moudrosti a moci to za dobré uznal.

nenadále, porazil je a honil je, navrátil se dobyl Asor a zhubil je, jakož i všechna města vůkol a krále jejich zjímá, pobíjí a zahladil. Za dlouhý čas bojoval Josue proti králům těm. Hospodinovo zajištění usouzení bylo, že se zatvrdila srdce jejich a že (tvrději) bojovali proti Israelovi, a padli, a nezasloužili žádné milosti a zhylnuli, jakož byl přikázal Hospodin Mojžíšovi.

§. 74. Rozdělení země zaslíbené.

(Josue 13.)

Konečně po sedmiletém boji opanoval Josue všechnu zemi, ač mnohé pevnosti zůstaly v rukou Chananejských, jmenovitě pak Filištinští v jižních nížinách mořských zůstali nepodmanění; což však měli jednotlivá pokolení během času dokončiti. Josue tedy dostal rozkaz, aby rozdělil zemi k vladařství devatero pokolení a polovici pokolení Manassesova. Což také učinil, zároveň i vysadil šest měst útočištných s jedné i s druhé strany Jordánu, taktéž i vykázal města synům Levi. — A když Israelští měli pokoj ode všech vůkolních národů, povolal Josue Rubenitských, Gaditských a polovici pokolení Manassesova a požehnal jim, a propustil je do země vladařství jejich, přikazuje jim: „aby ostříhali pilně a skutkem plnili přikázání i zákon, kterýž přikázal jim Mojžíš, služebník Hospodinův, aby milovali Hospodina Boha svého, a chodili po všech cestách jeho, a zachovávali přikázání jeho, a přidrželi se ho, a sloužili mu celým srdcem a celou duší svou.“ Když pak tito přišli k pahrbkům Jordánským, vzdělali podle Jordánu oltář nesmírné velikosti. Což uslyševše ostatní Israelští, sešli se v Silo a chtěli bojovati proti nim, majíce za to, že opustili Hospodina Boha Israelského a vzdělavše oltář, odstoupili od služby jeho. Však ale, když onino vyslaným posílům vypravili, že ne k obětování vystavěli oltář tento, ale toliko na znamení a na památku, že Jordán je nemá dělit ani v náboženském ani v občanském ohledu od sebe; ukroceni jsou a chválili Boha.

Josue pak vzdáliv se veřejného života přebýval v dědictví svém, v městě, které vystavěl. Po dlouhém pak času

pokoje, když již byl dlouhověký a velmi starý, povolal všeho Israele a starších do Sichem. Tuto připomínal jim veškerá dobrodiní od Hospodina otcům prokázaná, od povolání Abrahama až na dobu přítomnou a napomínal je: „aby ostříhali zákona Mojžíšova a neuchýlili se od něho ani na pravo, ani na levo, a přidrželi se Hospodina a milovali jej; jednak přidrželi se bludů Kananejských a smísili se s nimi skrze manželství a přátelská spojení, budou jim za jámu a osidlo, a úraz po boku a za kolí v očích, dokavadž jich samých Hospodin nevyhladí z země této.“ Konečně pak doložil: „Pakli se vám zdá zlé sloužiti Hospodinu, dává se vám na vůli: vyvolte dnes, co se líbí, komu by jste raději sloužiti měli, zdali Bohu otců, čili bohům Amorhejských? Já pak a dům můj sloužiti budeme Hospodinu.“ I odpověděl lid a řekl: „Odstup to od nás, abychom opustili Hospodina, a sloužili bohům cizím — Hospodinu sloužiti budeme.“ Učinil tedy Josue v ten den smlouvu s lidem, a položil kámen veliký za pomník toho na svědectví lidu, že slyšel všechna slova Hospodinova, kteráž mluvil jim. Pak rozpustil lid, sám pak brzy na to umřel ve stu a desíti letech věku svého.

§. 75. Povaha Josue a postavení jeho theokratické.

Josue byl hodný nástupce Mojžíšův. Jsa již za času vyjití z Egypta jeho ustavičným průvodčím a důvěrníkem u všelikých důležitých záležitostech, byl neustále okolo něho, viděl skutky jeho, slyšel jeho slova a měl příležitosti dosti vniknouti u vnitřek jeho činů. Toť zajisté bylo mu školou nejvýbornější, aby přijal téhož ducha, též zásady a záměry. a podobně smýšlel, cítil a jednal jako ten, v jehožto počatém díle měl pokračovati, a které měl dokonati. A v skutku samo písmo sv. nasvědčuje mu, že duch Mojžíšův spočíval na něm a že naplněn jest duchem moudrosti; a jako Mojžíš se nazývá služebníkem Hospodinovým, rovněž i nazývá se Josue služebníkem Mojžíšovým. A tak se to má s ním v pravdě. Táž pevná víra a důvěra v Hospodina, rovná láska a oddanost jemu, táž theokratická svědomitost a horlivost u plnění zákona Hospodinova;

podobná láska k lidu a péče o pravý prospěch jeho, rovná zmužilost a neohroženost, moudrost a opatrnost, spravedlivost a rozšafnost v jednání, a konečně tatáž pokora a mírnost, která zdobí povahu Mojžíšovu, zdobí i povahu jeho a činí jej hodným náměstkem jeho; toliko že nemá onu ohnivost a podnikavost, která značí Mojžíše; ještě více jemnost mysli přiřknuta jest mu. A právě tím se stal zcela spůsobným k povolání svému. Neb nebylo mu libovolně dobývati sobě říše a pro sebe a dle své vůle podnikati nové slavné činy; abrž úloha života jeho byla, vykonati, co bylo započato, a vyšší vůlí mu vloženo; a v tom zajisté záleží velikost povahy jeho; neb on tomu zcela dostál. Zvláštní tato povaha jeho, jakož i postavení, které zaujímal v říši theokratické, činí jej a skutek jeho značným obrazem budoucích věcí. Již jméno jeho Josue shoduje se s jménem Božského Vykupitele, ježto jména Ježíš a Josue jsou táž a mají týž význam, totiž Vysvoboditele. Podobně i jako u Ježíše nalézáme u Josue spojenou jemnost a mírnost s přísností, sprostnost s opatrností a pokoru s velkodušností. Taktéž i činy obou souhlasí v mnohém. Josue bojoval sedm let proti nepřítelům lidu vyvoleného a vydobyl mnohé vítězství, i Kristus bojoval proti nepřítelům spasení a přemohl je. Josue uvedl lid vyvolený do země zaslíbené a v odpočinutí; Ježíš uvořil věrné své v odpočinutí říše nebeské. Josue dal před smrtí svou Israelským spasitelná napomenutí, Ježíš pak ubíraje se od svých, činil též, dala svým učedníkům ta nejvýbornější naučení. Však i doba, v kteréž žil Josue, není bez významu. Bylať to doba prvotin lásky a horlivosti lidu vyvoleného. Zajisté celý dějepis vyvoleného lidu neposkytuje žádné doby více, v kteréž by lid takovou horlivostí zaplanul k Hospodinu, a s takovou svědomitostí plnil zákon, a takovou věrou a bázní Boží byl nadšen jako v době této. „Poslouchali synové Israelští, a činili, jakož přikázal Hospodin Mojžíšovi“ (V. Mojž. 34, 4.). Tak stojí první doba tato theokratická jako utěšený obraz spanilé doby první církve Kristovy.

Poznam. Pramen zpráv věku tohoto jest kniha Josue, o jejížto původci se nic jistého neví, toliko to, že nežil dlouho

po Josue a čerpal zprávy své z hodnověrných pramenů snad i z toho, co Josue sám byl naznamenal, a že věrně vypravuje, o čemž dosti svědčí jeho odvolávání se na stav věcí za času jeho posud stávající.

Oddělení II.

Věk soudců.

(Obsahuje skoro 320 let.)

§. 76. Povaha věku tohoto.

Bohovládné zřízení lidu bylo sice Mojžíšem ustanoveno, i zákon jest mu dán; však ale tento nepronikal posud život národu tohoto tak, jak by to k zdařilému národnímu a státnímu rozvinutí lidu vyvoleného bylo třeba. Ovšem měl národ Israelský prostředků k tomu dosti. Měl zemi mlékem a strdím oplývající; měl náboženství chovající v sobě zárodky spásy veškerého světa; měl vládu, jížto bezprostřední hlava byl sám Hospodin. Svatyně v Silo byla střediskem celku a vysoký kněz byl prostředníkem mezi lidem a králem jeho svrchovaným — Hospodinem; slavnostná shromáždění chovala a budila vědomí národní a náboženské jednoty: soudy pak zůstaveny jsou starším. Tak se mohl všeliký květ a všecko požehnání patriarchálního života nyní hojněji, mocněji a spanileji rozvinovati, růsti a zráti ku konečnému spasení. Než takto se bohužel nedělo. Hospodin zanechal více národů Kananejských a nevyplenil je, aby skrze ně zkusil Israele, zdali ostříhají cest jeho; zároveň i, aby se naučili synové jejich bojovati s nepřátely a tito byli spolu metlou na nevěrný Israel. I povstalo jiné pokolení, kteříž neznali Hospodina i skutků, kteréž byl učinil s Israelem a činili zlé před obličejem Hospodinovým. Místo, co měli vyhladiti Kananejské, bydlili s nimi, a učinivše je poplatnými, brali sobě dcery jejich za manželky, a dávali dcery své jejich synům a opustivše Hospodina, Boha otců svých, následovali bohů cizích a bohů národů, kteříž bydleli okolo nich a klaněli se jim. — Bůh však neopustil lidu svého. Hned z počátku vstoupil angel Hospodinův z Galgala na místo plačících káraje a napominaje je. I plakal veškeren lid a obětovali oběti Hospodinu, aniž se po-

lepší. Protož užíval Hospodin přísnějších prostředků ku vštípení bohovlády a zákona v život lidu. Rozhněvav se na Israele, dal je v ruce loupežníků, kteřížto zjímali je, aniž mohli odolati protivníkům svým.¹⁾ A když se obrátili k Hospodinu, a volali k němu, slyšel lkání jejich a vzbudil jim soudce, kteříž by je vysvobozovali z rukou zhoubců; ²⁾ když pak umřel soudce, navrátili se zase a mnohem horší věci činili. (Soudc. 1. 2. 3.) Veškerá doba tato neposkytuje nic leč obraz, v kterém se odpadnutí od Hospodina a následující na to metly jeho, utiskování Israelských, střídá neustále s pokáním a voláním k Hospodinu a vysvobozením jich skrze soudce po lhůtách, hned delších hned kratších.³⁾ Tím ovšem se udržel lid v bohovládném zřízení, jakož i neschází důkazů horlivého plnění zákona a mnohých spanilých činů věku tohoto.

-
- ¹⁾ Modloslužebnost kananejských národů záležela v zbožnění přírody. Nerozeznávající Tvůrce od tvora, měli jsou slunce a měsíc pod jménem Bala a Astarty (Ballis) za bohy, z nichžto se onen měl za krále, tato za královnu nebes, a jichžto bohoslužba byla spojena s mnohými ohavnými neřestmi. Filištinští ctili Dagona, modlu, jižto hořejší část měla podobu ženy, dolejší pak ryby. Moabitští klaněli se Molochovi, jenž se představoval jakož socha železná rozpiatýma a k zemi nahnutýma rukama, tak že děcka v ně vložená do jícnu ohnivého spadla. Modle této se obětovali lidi, zvláště děti. Madianští ctili Bála-Peora ohavným způsobem. Bál-Zebub byl bůh či ochrance much. Veškerá modloslužebnost tato měla mnoho lákavého do sebe; dílem proto, že se pohybovala v říši viditelných věcí — přírody; dílem i, že hovila hušným rozkošem, což bylo tělesnému a surovému lidu vítané.
- ²⁾ Hodnost a důstojnost soudců Israelských nebyla stálá. Byli jsou toliko v mimořádných případech a potřebách od Boha povoláni k vysvobození lidu, a když vykonali poslání své, podrželi svou moc vrchnostenskou a soudnou obyčejně po celý život svůj.
- ³⁾ Kdyby po každé, kdykoliv se Israelští obrátili k modloslužebnosti, nebyli stíháni těžkým jhem nepřátelským, musila by zajisté zaniknouti bohovláda a zákon Mojžišův. Než utiskování a soužení pohanských nepřátel nančily jsou Israelské volati k Bohu o pomoc a obrátiti se k němu.

§. 77. Soudcové a činy jejich.

(Soud. 3—17.)

1. *Othoniel*, vnuk Kálebův, byl první soudce. Maje ducha Hospodinova, vysvobodil Israelské z utiskování Chusan Rasathaina, krále syrského, a zjednal zemi čtyřicetiletý pokoj.

2. Když pak Israelští opět odpadli od Hospodina, upadli v podrobenost Eglona, krále moabského, a sloužili mu osmnácte let, a potom volali k Hospodinu, kterýž vzbudil jim vysvoboditele, jménem *Aoda*. Tento probodl Eglona tajně, a shromáždil vojska a obsadil brody Jordánské, pobil okolo desíti tisíců Moabských, nedav žádnému přejíti. I odpočinula země osmdesáti let. Po tom porazil *Samgar* šest set Filištínských s radlicí a obrátil Israele.

3. Brzy na to upěli Israelští pod 20tiletým těžkým jhem Jabína, krále Asor. A když volali k Hospodinu, povolala Debora, prorokyně, Baráka v čelo vojska, a táhla na prosbu jeho s ním. Vůdce pak vojska nepřátelského (110.000 bojovníků s 400 vozy s kosami) byl Sisara. I přestrašil Hospodin Sisaru a všecko vojsko jeho, tak že pěšky utíkal a na útěku zabit jest od Jael.¹⁾ Israelští pak potlačovali Jabína, dokudž ho nezahladili. Debora pak a Barák propěvovali díky Hospodinu za vítězství a země odpočinula za čtyřicet let.

4. Opět činili zlé synové Israelští před obličejem Hospodinovým, kterýž vydal je v ruku Madianským za sedm let, a potlačeni jsou velmi od nich, tak že z dělali sobě jeskyně a skryše v horách proti vpádům jejich; nebo pokazili všecko osení a zloupili jim všecken dobytek. Když pak volali k Hospodinu žádající pomoci, vzbudil jim vysvoboditele *Gideona*. Pod dubem v Ofra, když mlátil a čistil

¹⁾ Skutek tento zajisté nedá se schváliti. Než i nedá se upříti, že doba, v které Jael žila a kdež mravní zásady ještě nebyly dosti jasné, jakož i vroucí láska k lidu a trpká zášť k ukrutnému potlačiteli v mnohém vymlouvají ji. Podobně se to má s činem *Aoda*.

obilí v presu, pozdravil jej angel Hospodinův, řka: „Hospodin s tebou, nejsilnější z mužů; a poslal jej, aby vysvobodil Israele z ruky Madianských.“ Na důkaz seslání Hospodinova ztrávena jest oběť jeho ohněm ze skály. Gideon pak zkazil na rozkaz Hospodinův oltář Bálův a háj jeho posekav v noci, obětoval Hospodinu na skále. Na to svolal lid branný, a chtěje se ujistiti Božským sesláním svým, žádal a i obdržel dvoje znamení na rouně (že totiž ono bylo mokré rosou, když vůkol na zemi bylo sucho a naopak). Nachez povstal v noci s branným lidem, a na rozkaz Hospodinův, aby se nechlubil Israel, že svou silou vysvobozen jest, propustil Gideon všechny strašlivé a bázlivé (22.900) a z pozůstalých pak vyvolil sobě Hospodin toliko 300, kteří rukou k ustům mečice chlemtali vodu. I rozdělil je na tři díly a dal trouby v ruce jejich, a báně prázdné a lampy u prostřed bání. O půl noci pak počaly v trouby troubiti, a báně mezi sebou srážeti, křičíce: „Meč Hospodinův a Gideonův.“ Všecka tedy vojska zděšena a pomatena jsou, že jeden druhého bitím vraždil, ostatní pak na útěku zbiti jsou. Když ho však chtěli učiniti Israelští dědičným panovníkem, nepřijal toho, ale dí zcela v smyslu theokratickém: „Nebudut panovati nad vámi, aniž bude panovati nad vámi syn můj; ale bude panovati nad vámi Hospodin.“ Po čtyřidce let odpočinula země, v nichž spravoval Gideon lid.

5. Synové pak Israelští, k starým hříchům nové přidávající, sloužili modlám Bálím a Astaroth, a bohům cizím, opustivše Hospodina. Kterýžto na ně rozhněvav se vydal Západojordánské v ruce Filištínských a Východojordánské v utiskování Amonitských. Tito potlačovali je za osmnácte let a soužili je příliš. Když pak posléze uznávající hřích svůj, volali k Hospodinu a vyvrhli všechny modly cizích bohů ze svých končin, smiloval se Hospodin nad bídami jejich. I shromáždívše se synové Israelští, položili se v Masfa proti nepřátelům svým. A vyvolen jest za knížete vojska Jefte toho času muž nejsilnější a bojovný. Sotoupil tedy Duch Hospodinův na Jefte a učinil slib Hospodinu: že, dá-li v ruce jeho Amonitské, kdožkoli první vyjde mu vstříc,

když se bude navracovati, obětovati ho bude mu v oběť zápalnou.¹⁾ I porazil Amonitské, však ale ztratil dceru svou jednorozenou, která s bubny a zástupy plesajících vyšla mu vstříc — a pak volně se mu vydala v oběť. Ze zášti zbouřili se proti němu Efraimští, že nepovolal jich k boji proti Amonitským, ale poražení jsou a obsadivše Galáďští brody Jordánské nepropustili žádného živého, kdo nemohl vysloviti Šiboleth (klas).²⁾ I soudil Jefte Israele šest let a umřel.

6. A opět synové Israelští činili zlé před obličejem Hospodinovým, kterýž vydal je v ruce Filištínských za čtyřiceti let. Angel pak Hospodinův zvěstoval manželce Daníty Manue neplodné: „že bude míti syna, jenž bude Nazarejský Boží od dětinství svého, a on počne vysvobozovati Israele z ruky Filištínských.“³⁾ Porodila tedy syna a nazvala jméno jeho Samson. I rostlo pachole a požehnal jemu Hospodin a duch jeho počal býti s ním. Než ale od-

¹⁾ Slib tento byl ovšem nepravý, aniž měl Jefte plniti jej. Než tuto opět povážiti sluší, že Jefte jej činil v dobách surovosti, kdežto mravní cit v mnohém byl zatemněn, že, ač Josue bloudil, přec při tom všem měl dobrý úmysl, jevící zbožnou mysl; a co konečně všecku pozornost zasluhuje, jest ona hrdinská mysl, kteroužto, odřeknuv se jediného dítěte, svému slibu skutečně dostál, zajisté hodná, by pro lepší věc se objevila.

²⁾ Efraimští totiž dle mluvy své (provincialismu) nemohli vysloviti Š a tudíž vyslovující Šiboleth místo Šiboleth, prozradili se, že skutečně jsou z Efraimských a byli pobiti.

³⁾ Samson počal toliko vysvobozovati Israele z ruky Filištínských. Že však zcela nevysvobodil jich, dělo se z části vinou jeho, z části také to leželo v lidu a v duchu věku tehdejšího. Neb hlavní pákou činů jeho byly toliko rozmar a svévole, tím roztrástil a rozdrobil velké dary a síly ducha, kterými jej Bůh obdařil a zapomenul pro žádost očí a těla ne zřídka na důstojné a důležité povolání své. Než byla toho také a snad u větší míře vina lidu a věku jeho vesměš. Národ zajisté jej opustil skoro při každé příležitosti a zůstavil jej samého, ba i vydal jej bojácně v ruce nepřátel jeho. Co se však dotýče věku, v kterém žil, nebyloť více na čase, kdežto jednotlivec Bohem nadšený a podněcený mohl se vysvoboditelem celého národu státi. Co tedy Samson započal, mohl teprv David dokonati, když působením Saule lid v Bohu svém byl obnoven.

dav se dobrodružství a vilnosti, nedostál zcela povolání svému. Z prvu sleduje toliko žádosti očí, pojal dceru Filištínských za manželku, což se dalo dopuštěním Božím, by se naskytla příležitost vésti boj proti Filištínským, který také Samson svedl, pobiv třiceti mužů v Askaloně pro šaty, které prohrál; a pak, když žena jeho pojala jiného, z pomsty popálil obilí jejich, vinice i zahrady olivové, prostředek vypuštěných lišek s přivázanými pochodněmi, a zbil jich množství tak, že se děsili. Přebýváje v jeskyni skály Etam, vydán jest Filištínským, jichžto pak, roztrhnuv vazby, pobil čelistí tisíc. I soudil Israele za času Filištínských dvadceť let. V Gáze pak vyjda do domu ženy nevěstky obklíčen jest; však ale v noci vyvázl, vynesla oboje vrata brány města na vrch hory proti Hebronu. Posléze pak upoutala jej chlipnost k Dalile, kteráž porušena od Filištínských snažila se všelikým frejírským uměním vylákati od něho tajemství síly jeho a vydati jej Filištínským. Po třikráte zklamal zrádnou tuto ženštinu, až pak když mu byla obtížná a nedala mu času k odpočinutí zemdlela duše jeho a až k smrti ustála. I vyzradil jí slib svůj: že kdyby oholena byla hlava jeho, odejde od něho síla a zemdlí, a bude jako jiní lidé.¹⁾ Načež oholen padl v ruce Filištínských, kteřížto hned vyloupili oči jeho, a vedli ho do Gázy svázaného řetězy a zavřevše jej v žaláři, rozkázali mu (na potupu) mlíti. Když pak vlasy jeho počaly poodrostati a s nimi i vnitřní síla, ješto poznal nepravost svou a želel ji: obětovali knížata shromážděná nákladné oběti Dágonovi. I měl Samson před nimi hráti. Než tento ujav oba sloupy, na kterých dům stál, zatřásl s nimi silně, pochoval sebe a víc než 3000 Filištínských pod sutinami chrámu, a tak vyplnil v smrti povolání své, kterému byl za živa zcela nedostál.

Poznam. Pramen zpráv těchto jest kniha soudců, jistě před Davidem sepsaná. Dle podání židovského má býti Samuel spisovatelem jejím.

¹⁾ Ne jakoby tato zmužilost a síla jeho byla v dlouhých jeho vlasech; ale poněvadž k vůli ženštině zrušil slib svůj Nazirejský, jehožto znamení a rukojemství byly nestříhané vlasy, za trest pozbyl tuto sílu a odvážlivost, jako již dříve byl se zbavil mravní síly a odhodlanosti ducha.

§. 78. Ruth.

(Ruth 1—4.)

I v tomto věku náboženské zpustlosti a mravní surovosti neschází příkladů ušlechtilějších mravů a spanilých činů, jakož spatřiti jest při Ruth v knize téhož jména. Za dnů jednoho soudce (bezpochyby Gideona, který loupežnickým vpádům Madianským přítrž učinil) stal se hlad v zemi. I odešel z Betléma Judova muž jmenem Elimelech s manželkou svou Noemi a se dvěma syny, aby pohostinu bydlel v krajině Moabské. Tito pak pojali sobě manželky moabské, Orfu a Ruth. I umřeli obadva bez dětí, jakož i Elimelech. Noemi pak osiřelá se navrátila do své vlasti, kamž ji obě nevěsty doprovázely. Na přimlouvání její vrátila se Orfa domů, Ruth však se přidržela švegruše své, řkouc: „Kamkoliv půjdeš, půjdu (s tebou): a kdekoli bydliti budeš, i já také bydliti budu. Lid tvůj, lid můj, a Bůh tvůj, Bůh můj. Kteráž země tebe mrtvolu přijme, v té i já umru: a tamť přijmu místo pohřbu, toliko smrt mne s tebou rozdělí.“ I šly tedy spolu a přišly do Betléma. Tuto sbírala Ruth klasy s velikou pilností na poli Booza muže, který byl z příbuzenství Elimelechova, a od kteréhožto vlídně přijata jest pro lásku a upřímnost, kterou měla k švegruši své. Kteroužto poznáv Booz co ctnostnou ženu, pojál ji dle tehdejšího práva příbuzenství¹⁾ za manželku, dokládaje: „Požehnána jsi od Hospodina dcero, a prvnější milosrdenství poslednějším jsi převýšila (t. j. větší lásky a věrnosti k manželu svému jsi dokázala, než za živobytí jeho); neboť nenásledovala jsi mládenců chudých neb bohatých . . . ví všecken lid, že jsi žena ctnostná.“ Z kteréhožto manželství se zrodil Obed a ten jest otec Isai, otec Davida; a tak učiněna jest Ruth prabábou Davidovou a vůbec uka-

¹⁾ Právo toto příbuzenství (levirát ní manželství) záleží v tom, že když některý Israelita umřel bezdětek, měl nejbližší příbuzný vdovu jeho pojmouti za manželku, a pak prvorozený syn tohoto manželstva měl se považovati za dítě zemřelého a jakož takový se zapsati do knihy rodu.

zuje v životě svém, že šlechetní činové nezůstanou bez odplaty.

Oddělení III.

Věk králův.

Okres I.

Od Samuele až do rozdělení říše.

(Obsahuje dobu 120 let).

§. 79. Přehled a povaha tohoto okresu.

Zatím, co s Samsonem a současníkem jeho vysokým knězem Heli starý věk se uchýlil ku konci, připravoval se nový čas s Samuelem, jenžto stát bohovládný k vrchu květu a slávy přivodil. Co byl dal Hospodin skrze Mojžíše a Josue lidu svému: vlast, samostatnost, zákon a boboslužbu, neneslo vinou lidu takových ovocí, jakéž nésti mělo a mohlo. Israel zajisté nacházel se v bídném stavu v ohledu politickém, mravním i náboženském. Jeho nadvlády Filištínských tížilo lid příliš, aniž byli s to sprositi se ho; k tomu přišla také zpousta mravní a náboženská, tak že sami synové vysokého kněze, neznající Hospodina ani povinnosti úřadu kněžského, byli lidu ku poboršení. Nad to i byla řeč Hospodina vzácná v těch dnech, nebývaloť vidění zjevného. V trudné době této přispěl Hospodin ku pomoci lidu svému skrze Samuele, jehožto panování tvoří přechod od soudců ke králům. Ješto národnost a úřad kněžský, okolo kterých se posud veškeré rozvinutí theokratické pohybovalo, nepostačovaly, zřízeno jest za času Samuele *prorockví* a *království*.

Prorockví, které posud jen čas od času působilo na rozvinutí říše Boží, ustáleno jest, co ustavičný úřad, zřízením prorockých škol skrze Samuele. V těchto školách se připravovali mladí mužové pod správou starších a zkušených proroků k prorockému úřadu. Ješto ale prorockví není tak umění jako více dar Boží, záleželo cvičení ve školách těchto více v učení-se zákonu a vzbuzování a vzdě-

lávání theokratického smýšlení, rovněž i v společném cvičení se v duchovním životě — jakožto v potřebné přípravě k prorockému úřadu. Takovéto školy nalezaly se v Rama, Jerichu, Bethel a Gilgal, jichžto učenci z větší části odrostli v mužném věku, bydlili pospolitě a bývali často od představených jakožto proroctví vyslanci užíváni; ač ne všickni proroci ze škol těchto byli jsou vyšli, abrž mnozí z domácího občanského života k prorockému úřadu povoláni jsou.

Vedle proroctví vystoupilo, jakožto nový živel, království, v kterémžto občanský život k přežádoucí jednotě dospěl. Původ jeho nebyl sice pravý, nicméně přece připuštěný od Hospodina, který i tuto použil převrácenosti lidské k provedení úměrů svých; tím spíše, ješto stálo proroctví, kteréž mělo bdíti nad ním a brániti všelikému zneužívání moci královské. Král zajisté Israelský nebyl samovládce, nýbrž byl toliko náměstek Hospodinův a vykonavatel vůle jeho, jenž sám byl svrchovaným panovníkem nad Israelem; a protož kněží a proroci v úřadě svém nebyli mu podřízeni, závisíce toliko od Boha; ač co občané byli, jakož jiní, jemu jakožto králi svému poslušenství povinni.

První král Israelský Saul nebyl sice dle srdce Božího, a protož zavržen jest; ale vítězstvími Davidovými dosáhla říše theokratická vně vrch slávy, jakž za času Šalomouna stavením chrámu Jerusalemského u vnitř zkvétla. Naděje Vykupitele připojena jest k pokolení Davidovu a nalézá v království nových podpor; anto Davidova moc a vítězství, jakož i pokojné a slavné panování Šalomounovo mnohých obrazů říše Messiášovy poskytovaly.

§. 80. Heli a Samuel.

(I. Král. 1—7.)

Panování Heli a Samuelovo tvoří přechod od starého věku soudcův k novému věku králův. Heli, souvěký Samsonův, vedl jakožto vysoký kněz a soudce po čtyřiceti let správu nad Israelem. Za panování jeho vyprosila si Anna, manželka Elkana, od Hospodina v Sílo syna, a nazvala jméno jeho Samuel (od Boha vyžádaný), jehožto pak od dětinství (dle slibu svého) slibem Nazirejským věnovala Ho-

spodinu k službě v svatyni. — Synové pak Heli, Ofni a Finees, neznající Hospodina ani úřadu kněžského k lidu, páchali nezbednost a nepravost v stánku a tím odtrhovali lidi od oběti Hospodinovy; otec však starý káral sice je, ale netrestal jich; a oni neuposlechli hlasu jeho. I přišel muž Boží a oznámil mu zkázu domu jeho nastávající a znamení toho, že oba synové jeho jedním dnem umrou. Zatím však Samuel, pacholík, prospíval a rostl a líbil se jakož Hospodinu tak i lidem. V noci se zjevil mu Hospodin a zvěstuje mu záhubu Heli a domu jeho. Což, když oznámeno jest Heli, dí tento v slabosti své: „Hospodine jest: což dobrého jest před očima jeho, nechť učiní.“ Samuel pak rostl a Hospodin byl s ním a zjevoval se mu. I poznal veškeren Israel, že Samuel jest prorok Boží.

V boji pak s Filištínskými utíkali Israelští, a domnívajíce se, že Hospodin vstoupí u prostřed nich a vysvobodí je z ruky nepřátel, přinesli s sebou archu úmluvy na bojiště; však poraženi jsou a padlo jich třidceti tisíc a mezi nimi také Ofni a Finees a archa Boží vzata jest. Což když uslyšel Heli, upadl s stolice nazpět podlé dveří a zlomiv šíji umřel. I vzali Filištínsť archu Boží a vnesli ji do chrámu Dágon, a postavili ji podlé Dágona; a však po dvakráte ležela modla tato na tváři na zemi před archou. Filištínsť pak sami, těžkou ranou raněni, vědouce v tom metlu Boží, odeslali po sedmi měsících ji se dary (za hřích) na voze dvěma kravami taženým do Bethsemes, kdežto obětovali krávy v oběť zápalnou, načež ji levitové přijali. Odtud pak převezena jest do Kiriathjarim, kdežto zůstala až do času Davida.

Mluvil pak Samuel všemu domu Israelskému, řka: „Jestliže celým srdcem obrátíte se k Hospodinu, odejmete bohy cizí z prostředku sebe, Balim a Astaroth: a připravte srdce svá Hospodinu a služte jemu samému, a vytrhne vás z ruky Filištínských.“ Což když učinili, shromáždil je v Masfath, kdežto uznávající hřích svůj postili se celý den. Když pak Filištínsť vešli v boj s nimi: zahřměl Hospodin hřmáním velikým v ten den nad Filištínskými a zastrašil je, a poraženi jsou před tváří Israele. Vzal pak Samuel

kámen jeden a položil jej mezi Masfath a mezi Šen: a nazval jméno místa toho Eben ezer (kámen pomoci) řka: „až potud pomohl nám Hospodin.“ A snižení jsou Filištinští, aniž přišli více do končin Israelských.

§. 81. Saulovo vyvolení a zavržení.

(I. Král. 8—17.)

Samuel pak soudil Israele po všecky dny života svého přebýváje v Ramatha, odkudž obcházel města. Když pak zstaral, ustanovil syny své za soudce. Poněvadž ale nechodili po cestách jeho: ale uchýlili se po lakomství a brali dary, a převracovali soud, nad to i Naos, král Amonitský, přitáhl proti Israelským: shromáždívše se starší Israelští, přišli k Samuelovi do Ramatha žádající: aby ustanovil jim krále, který by soudil je, jakož i všickni národové mají. Ačkoliv žádost tato byla proti bohovládnímu řízení¹⁾, přece když nechtěli upustiti od žádosti své, připuštěním Hospodina pomazal za krále Samuele, syna Cís z pokolení Benjaminova, jenžto jda hledati oslice otce svého, zvláštním řízením Božím veden přišel k Saulovi. Tomuto ho Bůh již dříve naznačil jakožto krále Israelského a pak pomazanému změnil srdce v jiné. Samuel pak představil jej v Masfa lidu, který jej z části toliko za krále uznal. Vypraviv lidu

¹⁾ Žádost tato lidu byla ovšemť nepravá, jsouc nevčasná a nemajíc pravého základu. Nebo chtěje míti krále Israelští, sledovali více způsobů pohanských, čímž také jeví nedůvěru v Hospodina, který vlastně byl králem jejich, a který měl zajisté prostředků dosti, vytrhnouti je z rukou nepřátel, proto i zhrdnuvše Samuelem od Hospodina jim daným, zhrdli Hospodinem samým. Přece ale přivolił Hospodin žádosti jejich; poněvadž dle zaslíbení dřevných měli vyjítí králové ze semena Abrahamova (I. Mojž. 36, 31.); a již Mojžiš maje na to zřetel, dal zákon z ohledu krále příkázav: aby ten ustanoven byl, kohož by Hospodin vyvolil z počtu bratří (t. j. z národu) (V. Mojž. 17, 14—20.). Konečně i muselat také vyobrazena býti královská hodnost Vykupitelova, která rovněž tak patřila k úřadu jeho, jakož ona kněžská a prorocká. Však ale proto že žádali krále prvé, než Hospodin sám ustanovil jim dátí ho, dán jest jim král, jak jej sobě žádali, ne dle srdce Božího, aniž z pokolení Judova, nýbrž dle srdce lidu.

právo království a vepsav je do knihy propustil jej. Saul pak porazil Amonitské, jichžto král bojuje proti Jabes v Galaad, hrozil všem obleženým vyloupati oči pravé; načež obnoveny jest v Galgala království jeho. Na to se rozloučil Samuel s lidem. I museli mu osvědčiti před Bohem a jeho pomazaným nevinu jeho: pak vypraviv jim dobrodiní Hospodinova otcům a jim prokázaná připomenul jim také nepraví, které učinili, žádavše sobě krále a bouře s nebes a déšť ztverdily slova jeho a naplnili lid bázní.¹⁾ Samuel však těšil a napomínal je: „aby sloužili Hospodinu celým srdcem svým a neuchylovali se po marnostech, že neopustí je pro jméno své veliké, ješto jsou lid jeho, on pak sám že nepřestane se modliti Hospodinu za ně a učiti je cestě dobré a přímé.“

Saul však brzy zapomenuv na theokratické postavení své, jednal libovolně. Již v druhém roce panování svého, když táhl na Filištínské, opovážil se sám obětovati a již tehdaž mu oznámil Samuel, že království jeho neobstojí. Poraziv pak zvláště hrdinstvím syna svého Jonathana Filištínské, bojoval proti Amalekitským, a zvítěziv, maje na rozkaz Boží vyhubiti je, šanoval libovolně Agaga krále i nejlepší stáda jeho. I přišel Samuel k Saulovi. Tento pak vzal útočiště své ke lži a přetvařování; než ozývající se bečení stád ukrytých vyzradilo jej a podvod jeho, a Samuel oznámil mu neodvolatelný trest Boží: „Proto že jsi zavrhl řeč Hospodinovu, zavrhl tebe Hospodin, abys nebyl králem;“²⁾ načež pak v horlivosti sám rozsekal Agaga na kusy; aniž se více Saulovi ukázal, pláče ho.

Hospodin pak vyvolil Davida, pastýře, nejmladšího

¹⁾ Bylo to právě v čas žní pšenice (v dubnu a květnu), v kterýžto čas pršky a bouřky jsou v Palestině něco neslýchaného. Slušně tedy viděl lid tuto prst Boží ztvrzující řeč Samuelovu.

²⁾ Hospodin trestal tak přísně Saule; poněvadž on byl prvním králem Israelským. Tu zajisté bylo potřebí velké výstrahy, mělo-li ustanovení Boží pevně státi: že král Israelský není samovolný král; nýbrž že jest náměstek Hospodinův a tudíž od něho ve všem závislý, maje vykonávati vůli jeho, ne pak svévoli svou,

z osmero synů Isai Betlémského, za krále, jehožto také Samuel v tajnosti pomazal, obdržev tuto naučení: „že Hospodin nesoudí vedlé vzezření člověka; nebo člověk vidí to, což zevnitř jest, Hospodin pak hledí k srdci.“ I obrácen jest Duch Hospodinův na Davida od toho dne i potom; od Saule pak odstoupil a lomcoval jím duch zlý. Na radu dvorův povolán jest pak David k Saulovi, aby hrou na harfu obveseloval zasmušilého ducha jeho. On pak zamíloval ho, a učiněn jest David jeho oděncem.

§. 82. Davidova škola utrpení. Smrt Saulova.

(I. Král. 17—31.)

Tím, že David pomazán jest za krále, přišlo pokolení Juda dle starého zaslíbení (I. Mojž. 49, §. 44.), a dle dřevnějších ustanovení (Soud. 1, 1.) v pravé postavení k ostatnímu národu. Však ale dříve, než David nastoupil trůn, musil projíti školu utrpení, aby ve všem zkušén, ve všem mohl býti obrazem velkého nástupce svého — Messiaše.

Povstala válka s Filištínskými po znova. Velikán Goliáš zhaněl vojska Israelská, žádaje, aby vydali mu muže, jenž by vešel s ním v obzvláštní boj (souboj). Israelští však strnuli a báli se velmi, až pak David, jenž zatím odšed, navrátil se od Saule, aby pásł stáda otce svého, jsa poslán do ležení k bratrům s potravou, vida jej a slyše, jakou odměnu chce dáti král tomu, kdo by ho přemohl, táhl s přípuštěním Saula proti němu, důvěruje se v pomoc Hospodina a nesa patero kamenů z potoka v mošně pastýřské a prak v ruce. A udeřiv ho v čelo kamenem z praku zabil ho; a dobyv z pošvy jeho meč stal hlavu jeho, „aby poznalo všecko shromáždění, že ne mečem ani kopí vysvobozuje Hospodin.“ Načež Filištínští se dali na outěk a zjímání jsou. Představen jsa králi získali si přátelství Jonathanu, syna Saulova, tak že ho miloval jako duši svou. Než vítězství jeho a ještě více sláva, kterou vracujícím se z bojiště činily ženy Israelské, vzbudily žárlivost Saulovu, který ač jej ustanovil nad bojovníky, nelibě hleděl naň: tím více, poněvadž David ve všech cestách svých opatrně sobě počínal a veškeren Israel a Juda miloval jej. I hledal Saul

bezživotí jeho. Když pak ho chtěl hrajícího na harfu a jej obveselujícího kopím probodnouti, uchýlil se a zachován jest. Na to dána jest mu Michol, dcera králova, za manželku pod výminkou, aby zbil sto Filištínských. (Myslel totiž Saul, že padne v ruce jejich). Což když pořídil, zbiv dvě stě Filištínských; Saul vida, že Hospodin jest s ním, ještě více naň zanevřel, a mluvil k Jonathovi a ke všem služebníkům svým, aby zabili jej; však na přimluvu Jonathovu odstoupil na okamžení od hanebného úmyslu svého. Po druhé vyvážnuv kopí Saulově utekl David do domu svého. Odtud pak ušel lsti manželky své vyslancům královým, znikl nebezpečenství a přišel k Samuelovi do Ramatha a bydlel s ním v Najoth. Což když oznámeno jest Saulovi, poslal pochopy, aby vzali Davida. Ale duch Hospodinův vstoupil na ně a oni počali prorokovati. I poslal opět i po třetí jiné posly, kterým se vedlo podobně. Posléze, rozhněvav se, odešel sám k němu a stal se také nad ním duch Boží i šel a chodě prorokoval. Odkudž i vyšlo přísloví: Zdali i Saul mezi proroky.¹⁾ David pak opustil Rámathu, aby se smluvil s Jonathánem, přítelem svým. Však nadarmo snažil se tento ukrotiti zášť otcovu na Davida, a znamená, že pevně ustanovil zabíti jej, přiměl ho sám k útěku, učiniv smlouvu s ním. I přišel David do Nobe, města kněžského blíž Jerusalema, kdežto jej nasýtil vysoký kněz Achnuelecha posvátným chlebem²⁾ a dal mu meč Goliášův. Odtud utekl k Achisovi, králi Geth (Filištínskému). Tuto upadl podezřením služebníků králových v nesnáz, z kteréžto vyvázl, stavě se býti šíleným. Odešel tedy odtud a utekl do jeskyně Odollam, kam se k němu utekli bratří a všecken dům

1) Prorokování toto bylo pěni posvátných písní (Žalmů). Posvátné zpěvy tyto, vážná osoba Samuelova a pak ruka Páně, kteráž nad Davidem bděla, působily na posly tyto tak, že nebyli s to rukou vložití na Davida, anobrž duchem Božím nadšení s nimi prozpěvovali, jakož i posléze samému Saulu se přihodilo.

2) Chlebu těchto (předložení) bylo požívati lze toliko kněžím. Svrchovaná však nouze a potřeba omlouvá zajisté skutek tento Davidův, a Kristus Pán sám se na čin tento jakož slušný odvolává.

otce jeho, jakož i 400 přívrženců. Zatím pak oznámil Saulovi lstný Doeg vše, co se bylo přihodilo v Nobe, kterýž dal zbítí všechny kněží v Nobe a rodiny jejich, toliko jediný Abiathar utekl s losy k Davidovi. Tento, vysvobodiv město Ceilu od Filištínských, zdržoval se na poušti Zif, na hoře tmavé, až pak zradou Zifeiských by byl obklíčen od vojska Saulova, než vpádem Filištínských do země Judské vytržen jest z rukou jejich. Na to bydlel v pustině Engeddi, kdežto moha Saule zabítí neučinil toho, „nebo byl pomazaný Hospodinu,“ kterážto velkodušnost pohnala Saule, že dojat s pláčem vyznal: „Spravedlivější jsi ty, nežli já: nebo ty odplatils mi dobrým: já pak zlým jsem se odplacoval.“ A poznávaje, že míti bude království Israelské, žádal aby mu přísahal, že nevyplení potomstva jeho po něm.

Brzy však změniv úmysl svůj, táhl s třemi tisíci mužů vybraných na poušť Zif na Davida, jehožto Zifejští mu vyzradili. Opět mohl ho David spícího v stanu zabít, než toho neučinil ani připustil, aby Abizai, jakž chtěl, kopím probodl ho do země, dokládaje: „že žádný, kdož vztáhne ruku svou na pomazaného Hospodinova, nebude nevinný“ toliko podtají odjal mu kopí a číši vodní; pak v zdálí oznámil králi, co mohl mu učiniti; kteroužto velkosrdečností tento překonán, zvolal: „Požehnaný ty Synu můj Davide a zajisté čině (takto) činiti budeš (co obmejšliš), a moha (mocen jsa) moci (ještě mocnější) budeš.“ David však nemaje se za bezpečna na poušti a chtěje všemu stihání Saule konec učiniti, utekl do Geth k Asichovi, jenž mu dal za útočiště Siceleg, odkud vpády činil na okolní pohanské národy. Zatím pak umřel Samuel, oplakán od veškerého lidu. Když pak Filištinští bojovali proti Saulovi, měl i David táhnouti s Achisem do boje; jen nedůvěra knížat Filištínských přiměla Achisa, že jej poslal nazpátek. Saul pak, jenž za lepších časů vyplenil všecky čarodějníky a hádače ze země, velmi uleknut dotazoval se Hospodina a nedostav odpovědi ani skrze sen, ani skrze kněží, ani skrze proroky, vzal útočiště své k ženě mající věštího ducha v Endor; žádaje jí, aby mu vzkřísila Samuele. „I zvěstoval mu duch jeho: „Učiní tobě Hospodin, jakož mlu-

vil skrze mne, a odtrhne království tvé od ruky tvé a dá je bližnímu tvému Davidovi, . . . proto což trpíš, učinil tobě Hospodin dnes . . . zítra pak ty i synové tvoji budete se mnou.“¹⁾ Tak se také stalo. Druhého dne svedli Filištinští válku s Israelskými. I zabiti jsou synové jeho a mezi nimi Jonathas; Saul pak sám těžce raněn, aby nepadl v ruce nepřátelské, nalehl na meč svůj a probodl se.

§. 83. Dosednutí Davidovo na trůn (1055 před Kr.)
a vláda jeho.

(II. Sam. 1—11. I. Chron. 12—17.)

David oplakával srdečně smrt Saulovu a Jonathovu a kázal zabíti Amalechitského, jenž mu přinesl zprávu o jejich smrti a lživě se vydával, jakoby byl sám zabil Saule. S připuštěním Hospodinovým odebral se pak David do Hebronu a pomazán jest tu, aby kraloval nad domem judským. Abner však, kníže vojska Saulova, vzal Isbosetha, syna Saulova, a ustanovil ho v Manachaim za krále nad vším ostatním Ísraelem. I panoval po dvě leta, až pak zavražděn jest, jehožto však vražedníky rozkázal David zabíti, když přinesše hlavu Isbosethovu domnívali se, že mu službu prokázali. Prvé pak již zavražděn jest také Abner zákeřnický. Tak se stalo, že David posléze po sedmi letech ode všech pokolení uznán a za krále v Hebronu byl pomazán, jsa ve třiceti letech. Dosednuv na trůn David, táhl proti Jerusalému (Jebus), kteréžto město od Jebusejských obýváno se mělo za nevydobyté.²⁾ I vydobyl hrad Sion, a vystavěl tam pomocí Híráma, krále tyrského, sobě dům

¹⁾ Zaklínání mrtvých bylo za nejstarších věků provozováno. Ač to bylo jen podvod, přece ale svědčí o všeobecné víře v nesmrtedlnost duše lidské. Že pak viděl v skutku Samuele, nestalo se působením ženy věštné, která sama z vidění tohoto velice uděšena byla; ale stalo se to dopuštěním Božím, který chtěl, aby týž prorok, který mu prvé oznámil jeho zavržení, mu také nyní zvěstoval nastávající jeho vyhlazení.

²⁾ Nejstarší jméno města tohoto bylo *Salem* t. j. pokoj. Od Jebuzitských obyvatelů pak sloulo Jebus. Od času dobytí jeho skrz Davida obnoveno jest staré jméno a přezděno v Jerusalem (t. j. obydlí pokoje), kteréžto město pak učiněno jest od Davida hlavním městem země, sídlem královským a stře-

a město, kteréž nazval městem Davidovým a přenesl tam také u veliké slávě archu úmluvy, kterouž oblečen v Efod lněný i veškeren dům Israelský provázeli s plesáním a zvukem trouby. Jsa pak David proto posmíván od Michol, manželky své, že poskakoval před archou úmluvy plesajíc, dí jí: „Před Hospodinem i opovrženějším se učiním, nežli jsem se učinil a budu ponížným před očima svýma.“
Když pak David sídlil v domě svém a Hospodin dal jemu

dištěm theokracie; k čemuž se ovšem hodilo, jak polohou svou tak i okolím majíc podobné položení v svaté zemi, jako onano má položení v ostatních krajinách světa: tvoříc skoro středek a srdce celé říše. K tomu přispívá celé skupení pohoří. Neb hory Efraim a Juda, u prostřed jichžto Jerusalelem leží, tvoří takřka hradby jeho a úžlabí na všechny strany, odtud vybíhající jeho brány. Leží pak Jerusalelem na pahorkovaté planině, ježto jest vlastně křídlo hor (výskok hory Gihon) Efraimských obkličené kolem od dvou jako v kruhu je obíhajících a na jihu se sbíhajících údolí, jen na severozápadní straně vybíhá svah hory Gihon až do města. Město samo rozkládá se po znamenitých čtyřech výšinách a sice na jihu leží hora Sion, na východu hora Moria, na severovýchodu Bezetha a pak na severozápadu Akra. Od severa na jih leží prostředkem města údolí, za času Římanů Tyropeon (sýrové) řečeno, a dělí horu Sion od hory Moria a Akra. Díl pak města na západ údolí tohoto převyšuje onen na východ a sluje hořejší město (Sion), onen pak dolejší Akra. K těmto pak za času Římanů jest připojeno *nové město* (Bezetha), obsahující netoliko horu Bezetha, ale i proti ležící výšinu za údolím Tyropeon. Nejznamenitější pak část jest hořejší město Sion, kterážto hora se s horou Moria za celé město klade, spolu i značí střediště a vrchol theokracie a království Božího vůbec. Okolo severu a východu města teče hlubokým údolím potok Cedron, jenž vtýká do Jordánu. Údolí toto pak se nazývalo později údolí Josafat. Po západní straně však táhne se údolí Gihon a pak otočeno obkličuje pod jménem údolí Hinnom (gehenna) jižní stranu, až pak se spojuje s údolím Cedron. Z údolí těchto vystupují hory, na kterých Jerusalelem leží, velmi příkře a tvoří přirozenou pevnost, která jest tím pevnější, ješto z těchto údolí kolem Jerusalema s druhé strany ještě vyšší hory strmí; jakož hora pohoršení a hora Olivetská na východní straně, hora Skopus na severní, a hora Gihon na západní straně, které svými čereny souvisíce v způsobu podkovy okolo tří těchto stran města strmí. Jen na jihozápad jest obzor poněkud otevřen v rovinu Refaim, k jihu však opět zavírá jej hora zlé rady.

odpočinutí se všech stran přede všemi nepřátely: uložil vystavěti Hospodinu chrám, těžce to nesa, že bydlí v domě cedrovém a archa Boží postavena jest u prostřed koží (v stánku). Náthan prorok, jemužto sdělil úmysl svůj, schválil z prvu jej, však ale v noci u vidění jinak poučen od Hospodina zvěstuje mu: že *ne on, ale sámě* (přítomstvo) *jeho* ustaví dům jménu Hospodinovu; Hospodin pak upevní trůn království jeho až na věky. A že bude mu za otce a on mu za syna, kterýž jestliže co nepravého učiní, trestati ho bude v metle mužů a v ranách synů lidských (t. j. mírně jako otec syna k napravení jeho ne k zkažení). A že bude stálý dům jeho a království jeho až na věky a trůn jeho pevný ustavičně.“¹⁾ Uspořádav David vnitřní záležitosti říše, obrátil zřetel svůj na zevnější. Zvítěziv nad Filištinskými, Moabskými, Amonitskými, Syrskými od Damasku až do Soby, Edomitskými atd., kteréžto národy poplatnými učinil, rozšířil říši theokratickou od Eufratu až k střednímu moři a od Libanu až k moři arabskému. I zachoval jej Hospodin při všech věcech, kam se koli obrátil, a kraloval David nade vším Israelem a činil také soud a spravedlnost všemu lidu svému. I učinil také David milosrdenství s Mifisibothem, synem Jonathovým, jediným pozůstalým z domu Saulova, jemužto navrátil všechna pole Saula, otce jeho, a živil a choval jej jako syna královského.

§. 84. Davidův pád, pokání a trest.

(II. Král. 11—20. I. Paral. 18—21.)

Pro pohanění, které učinil Hanon, král Amonitský, vyslancům Davidovým, kteří přišli, aby potěšili jej pro smrt otce jeho, válčil David proti Amonitským a spojeným je-

¹⁾ Proroctví a zaslíbení toto se vyplnilo z části na Šalomounu, zcela a úplně však přišlo k vyplnění na Kristu, jenž jsa dle člověčenství svého sámě Davidovo vystavěl pravý dům Boží (Jan. 2, 19.) a jehožto království (na pravici otce) trvá na věky. Neb stolice Davidova toliko vyobrazovala království Messiášovo, a chrám Šalomounův napodobňoval církev Kristovu. Tímto však předpověděním stal se opět důležitý pokrok v proroctví Messiášově; ješto tuto určeno jest, že bude z rodu Davidova pocházeti a že k prorockému úřadu jeho, již od Mojžíše oslovenému, se také připojí úřad královský.

jich. A když Joab oblehal poslední město Amonitských Rabba, zůstal David doma. I přihodilo se, že vstal s lože svého po poledni a procházel se po nástřeší domu královského: a užířel s nástřeší svého ženu, ana se myje na proti; a doptav se, že jest to Bethsabé, manželka Uriáše Hethejského (na vojně bojujícího), vzal ji k sobě, a napsal list Joabovi, aby postavil Uriáše v předu boje, kde jest bitva nejplnější a opustil ho, aby jsa poražen zahynul. Což když se stalo, zpraven jest o tom David a pojal Bethsabé za manželku. Však nelíbilo se to Hospodinu. Protož poslal Náthana, kterýž přišel k němu pravil: „Dva muži byli v městě jednom, jeden bohatý a druhý chudý. Bohatý měl ovec i volů velmi mnoho. Chudý pak nic jiného neměl, krom jednu ovci maličkou, kterouž byl koupil a choval, a kteráž odrostla při něm a při dětech jeho, tolikéž z chleba jeho jídajíc a z číše jeho pijíc, a v lůnu jeho spávajíc a byla jemu jako dítě milá. Když pak nějaký pocestný přišel k bohatému, nechtěl tento vzíti z ovcí a z volů svých, aby udělal hody pocestnému tomu, kterýž byl přišel k němu; i vzal ovci muže chudého a připravil pokrmy člověku, kterýž byl přišel k němu. I rozhněvav se David na člověka toho, řekl k Náthanovi: „Žítť jest Hospodin, žeť hoden jest smrti muž, kterýž to učinil a ovci tu nahradí čtver násobně.“ I řekl Náthan k Davidovi: „Ty jsi ten muž.“ Toto praví Hospodin Bůh israelský: „Já jsem pomazal tebe za krále nad Israelem, a já vytrhl jsem tebe z ruky Saulovy, a dal jsem tobě dům pána tvého . . . a jestli ti to málo, přidám ti mnohem více. Proč jsi potupil slovo Hospodinovo, tak žes učinil zlé před obličejem mým? Uriáše Hethejského zabil jsi mečem, a manželku jeho vzal jsi sobě za manželku . . a protož neodejde meč z domu tvého . . . aj já vzbudím proti tobě zlé z domu tvého. Nebo tys to učinil skrytě, já pak to učiním před obličejem všeho Israele.“ I řekl David k Náthanovi: „Zhřešilť jsem Hospodinu,“ a hluboce dojat želem činil vroucí pokání, jehožto výraz jest Žalm 50. vzor kajícího a zkroutěného srdce po všechny věky. I řekl Náthan k Davidovi: „Hospodin také promíjí hřích tvůj: neumřeš. Ale však, poněvadž jsi dal příčinu, aby se rouhali nepřátelé Hospo-

dinovi pro tu věc, syn, který se narodí tobě, smrtí umře.“

I brzy přišly metly Boží na Davida. Hospodin ranil dítě, kteréž mu porodila Bethsabé, a ač prosil David za ně a postil se a všed soukromí, ležel na zemi, umřelo přece nemluvňátko dne sedmého. Zároveň i meč neodešel z domu jeho. Brzy potom zavraždil Absolon Amnona, bratra svého, a utekl do Gessur ku králi, dědu svému, až pak po třech letech zprostředkováním Joabovým, ukrocen jest hněv krále a on se nazpět navrátil; než teprv po dvou letech směl viděti tvář krále. Potom pak hledal sobě získati přízeň lidu a jej po sobě obrátiti. Když pak se domníval, že již má dosti přívrženců, odebral se do Hebronu pod záminkou, že bude obětovati oběť zaslíbenou a dal se provolati za krále. I stalo se spiknutí veliké a lid sbíhal a rozmnožoval se vůkol Absolona. David pak vyšel se svými věrnými z Jerusalema a koře se před metlou Boží, vstupoval k vrchu hory olivetské, pláče jda bosýma nohama a maje (na znamení smutku) přikrytou hlavu. A když Simej, příbuzný Saulův, na cestě zlořečil mu, házeje kamení a sypaje prstí proti němu, snášel trpělivě pohanění toto, aniž dopustil, aby Abisai mstil je, dokládaje: „Nechte ho, ať zlořečí vedlé rozkázání (dopuštění) Hospodinova: zdali by snad popatřil Hospodin na soužení mé, a odplatil mi dobrým za soužení toto dnešní.“ Zatím pak získav David času, přepravil se přes Jordán a zšikovav lid svůj přidělil jej vůdcům: Joabovi, Abisajovi a Ethajovi; přikazuje jim: „Zachovejte mi syna Absolona.“ I stala se bitva v lese Efraim a pobit jest tu lid Israelský a Absolon, jenž uvázl za hlavu na dubu, když s ním mezek prošel, proboden jest od Joaba třemi kopími na důkaz, že pravdivé jest slovo Páně: „*Cti otce svého i matku svou*“ atd. Což uslyšev David plakal jej volaje: „Synu můj Absolone, Absolone, synu můj, kdož mi dá, abych umřel za tebe, Absolone, synu můj!“¹⁾ Na to

¹⁾ Nebyla to slabost, která přiměla Davida, že tak mírně a laskavě se měl k bohaprázdnému synu svému; nýbrž on považoval ohavné jednání nezdárného Absolona za kletbu hříchu svého a za trest zasloužený, který měl z domu jeho přijíti

přijali jej. Judští opět za krále, Semej pak na pokornou prosbu obdržel milost. Že pak pokolení Juda převedlo Davida do Jerusalema, povzbudilo revnivost ostatních pokolení, čehož použil Soba, z pokolení Benjamína, aby lid Israelský od Davida odtrhl; až pak od Joaba obležen v Abela zabit jest od vlastního lidu, kteřížto, stavše hlavu jeho, vyhodili ji Joabovi. Na to odtáhl Joab, a zavraždív na cestě soka svého, Amasu, jenž od Absolona přešel k Davidovi, učiněn jest vůdcem vojska.¹⁾

§. 85. Poslední doby Davidovy.

(II. Král. 20—24. I. Par. 22—30.)

Posléze pak vedl David ještě čtyry války proti Filištínským a porazil je; načež díky vzdával Hospodinu za vysvobození ode všech nepřátel. Když pak takto všeckny nepřátele bohovlády vnitřní i zevnitřní ponížil, maje v pokoji panovati, dal proti vůli Hospodinově sečísti branný lid.²⁾ Však ale na rozkaz Hospodinův dal mu prorok Gad tři věci na vůli, aby volil sobě jednu z nich: buď hlad v zemi za sedm let, či tři měsíce útěk před nepřátely aneb za tři dni mor. Súžen se všech stran úzkostmi, volil

naň; a protož maje svou vinu před očima, pokládá ohavnost Absolonovu za menší než vinu svou a má tudíž útrpnost s ním a chová se tak milosrdně k němu. Podobně se to má také s jednáním jeho s Semej.

- 1) Že David musel snášeti mnohé neřestné činy přemocného Joaba, aniž mohl trestati ho, bylo zajisté z velké části trest Boží a patřilo k mnohým utrpením, které si David hříchem svým sám přitáhl. Neb tím, že dal Uriáše skrze něho zavraždit, zamotal se do jeho neřestí a měl účastenství jich.
- 2) Dle starých zaslíbení Hospodinových (I. Mojž, 15, 18.) měla se říše theokratická na vrcholi rozvinutí svého rozkládat až k Nilu a k Eufratu, a státi samostatně mezi říší Egyptskou a Babylonskou. Toto se vyplnilo za časů Davidových. — Než David bez pochyby obmýšlel ještě dále rozšířiti meze říše této a takto přetvořiti stát tento bohovládní v stát válečný. To asi byla pohnutka, že dal sečísti branný lid. Což by se mu bylo lehce povedlo a David by se mohl snadně státi druhým Alexandrem a Jerusalem světvládným Římem. Než to nebylo povolání jeho aniž říše bohovládné, pročež překazil to Hospodin.

raději upadnouti v ruce Hospodinovy nežli v ruce lidské a tak padlo sedmdesáte tisíc mužů morem, prvé než sečten jest lid. A když již k Jerusalemu se blížil mor, padl David i starší odíni jsouce žíněmi tváří k zemi. I řekl David Bohu: „Zdaliž nejsem já ten, kterýž jsem rozkázal, aby sečten byl lid? Já jsem ten, kterýž jsem zle učinil: toto stádo což jest provinilo? Hospodine Bože můj, nechť se obrátí ruka tvá na mne a na dům otce mého: lid pak tvůj ať není mořen.“ I slitoval se Hospodin nad velikým zlým; i přikázal anjelu, kterýž hubil: „Dostif jest již, přestaň ruka tvá.“ David pak vzdělal na rozkaz Boží oltář Hospodinu na humně Ornana Jebusejského (kam až mor přišel) a obětoval oběti a vzýval Hospodina a vyslyšel jej skrze oheň padlý s nebe na oltář oběti zápalné. I ustanovil David místo toto k stavení budoucího chrámu. K tomu připravil hojnost potřeb k stavení a povolal Šalomouna syna svého, a přikázal mu, aby stavěl dům Hospodinu, Bohu Israelskému. Sám pak dal sečísti Levity, a vybral je a rozdělil je a sice po porádcích synů Levi a ustanovil část k službě domu Hospodinova, část ustanovil za vladaře a vůdce, část pak za vrátné a posléze jiné za zpěváky prozpěvující Hospodinu na nástrojích. Podobně i rozdělil kněží po porádcích synů Arokových, aby se všeliká bohoslužba konala řádně a náležitě. Pak rozdělil branný lid na dvanácte houfů s vůdci po čtyrmečítmi tisíci, tak že v čas pokoje každého měsíce vždy jeden houf v službě královské trval. Konečně i ustanoviv správce dvanáctera pokolení a jiné vladaře, uspořádal vnitřní zřízení říše své. Když pak Adoniáš, druhý syn rodem po Absolonovi, vtíral se na trůn jsa podporován Joabem, vůdcem vojska, a Abjatharem, nejvyšším knězem, ustanovil David králem Šalomouna přičiněním Bethsabé, matky jeho a Náthana proroka, dav jej pomazati od Sadoka kněze, a vyvolati za krále v Gihon, jemužto pak i Adoniáš se podrobil. Posléze pak, předzvídaje brzký konec svůj, svolal všecka knížata israelská i vévody a představené země a vypravoval jim, jak Hospodin vyvolil syna jeho Šalomouna, aby seděl na stoličce království Hospodinova nad Israelem a vystavěl dům jeho, a napomenuv je, aby ostří-

hali a vyhledávali všech příkázání Hospodina, dí k synu svému: „Ty pak Šalomoune, synu můj, znej Boha otce svého a služ jemu srdcem dokonalým a myslí volnou; nebo Hospodin zpytuje všecka srdce a rozumí všem myšlením myslí. Budeš-li ho hledati, nalezneš jej: pakli ho opustíš, zavrže tě na věky. Není tedy, poněvadž vyvolil tebe Hospodin, abys vystavěl dům Svatyně, posilniž se a dělej.“ Dal pak mu vypodobnění stavení chrámových, jakož i zlata a stříbra za nádobí a nástroje jeho dokládaje, že Hospodin bude s ním a neopustí ho, dokavadž nedokoná všeho díla. Na to obrátiv se k shromáždění vzbuzuje je, jestliže kdo dobrovolně obětovati chce, nechť naplní ruku svou a obětuje Hospodinu, cožkoliv chce. I obětovali štědře celým srdcem Hospodinu a s radostí, tak že sám David plesaje srdcem dobrořečil Hospodinu.¹⁾ Podobně i dobrořečilo všecko shromáždění a klaněli se Hospodinu a obětovali oběti jemu přehojně za veškeren Israel a jedli a pili (v hodech obětných) před Hospodinem v ten den velikou radostí a pomazali po druhé Šalomouna Hospodinu

¹⁾ „Požehnaný jsi Hospodine, Bože Israele, otce našeho, od věků na věky. Tvát jest Hospodine velebnost i moc, i sláva, i vítězství; a tobě chvála: nebo všecko, což jest na nebi, i na zemi, tvé jest: tvé Hospodine jest království, a tys nade všecka knížata Nyní tedy, Bože náš, vyznáváme se tobě, a chválíme jméno tvé slavné. Kdož jsem já, a co jest lid můj, abychom mohli toto všecko tobě slíbiti (ze svého darovati)? Tvét jest všecko; a co jsme z ruky tvé vzali, tobě jsme dali. Nebo pohostinu jsme před tebou a přichozí, jakož všickni otcové naši. Dnové naši na zemi jsou jako stín, a není žádného stání. Hospodine, Bože náš, všecka ta hojnost, kterouž jsme připravili, aby vystaven byl dům jménu tvému svatému, z ruky tvé jest, a tvé jsou všechny věci. Vím Bože můj, že zkušuješ srdcí, a miluješ sprostnost, protož i já v sprostnosti srdce svého vesele obětoval jsem toto všecko: a lid tvůj, kterýž se zde shledal, viděl jsem s velikou radostí tobě obětovati dary. Hospodine, Bože Abrahama a Isáka, a Israele, otců našich, zachovejž na věky tuto vůli srdce jejich a k uctění tebe ať vždycky trvá mysl tato. Šalomounovi také synu mému dej srdce dokonalé, aby ostříhal tvých příkázání, tvých svědectví a tvých ustanovení, a aby činil všecko to: aby vystavěl dům, k němuž jsem náklady připravil.“

za krále a poslouchal ho veškeren Israel. — Konečně když se přiblížil čas smrti Davidovy, povolal ještě k sobě Šalomouna syna svého a přikázav mu, aby zachovával přikázání Hospodina Boha svého a chodil po cestách jeho, zároveň i poručiv mu, by vykonal zasloužený trest na Joabovi, jehožto sám potrestati nemohl, jakož i na Semejovi, usnul s otci svými v čtyřicátém roce panování svého v starosti dobré, pln jsa dnů i bohatství i slávy a pochován jest v městě Davidově.

§. 86. Povaha Davidova, jeho žalmy a postavení v bohovládě.

David měl tu znamenitou úlohu, bohovládu, Mojžíšem zavedenou a posud s mnohými překážkami zápasící, v skutek uvoditi a učiniti ji živlem národního života Israelských. A k tomu zajisté byl zcela působný, jsa muž „dle srdce Božího.“ Nebo jako náboženský život měl pronikati veškeré poměry říše bohovládné, bylať i vroucí a hluboká zbožnost zvláštní povahou jeho, kořenící v pevné víře, spočívající na doufanlivé naději a jevící se v srdečné lásce a oddanosti k Bohu, kterážto zbožnost pronikala veškeren jeho život, jeho jednání a smejšení, provázejíc ho jako neustálá hvězda života jeho z domu otcova až na trůn královský. Zvláštním pak výrazem tohoto náboženského nadšení jeho jsou žalmy, v kterýchžto ducha svého zbožného v každém poměru života vyléval.¹⁾ Vždy má Hospodina před očima; anť jest mu vším ve všem, jeho první a poslední myšlénkou. Již v outlém mládí, když stáda otce svého pásal na luzích Betlémských, bylať to utěšená příroda, která mu všude hlásala Hospodina, jehožto mocnost, velebnost,

¹⁾ Celá sbírka žalmů, žaltář nazvaná, obnáší 150 nábožných písní, z nichžto se však větší část (73) Davidovi připisuje; ostatní pak rozličným jiným zbožným pěvcům od časů Davidových až do časů Ezdreášových, jakož: Asafovi, Šalomounovi, Hemanovi, Ethanovi, atd.

moudrost, lásku a dobrotu vidí ve všech tvorech, a kterouž neustával velebiti¹⁾, a proto také všudy se vidí u přítom-

- ¹⁾ Nebesa vypravují slávu Boží
 A dílo rukou jeho zvěstuje obloha.
 Den dni vypravuje slovo (to)
 A noc nocí oznamuje (to) umění.
 Nejsou to mluvení ani řeči,
 Jichžto by hlasové nebyli slyšáni.
 Po vší zemi vyšel zvuk jejich:
 A až do okrášku země slova jejich. (Žalm. 8, 1—6.)
 Hospodine, Pane náš, jak předivné jest jméno tvé po vší zemi!
 Nebo vyvyšena jest velebnost tvá na nebesa . . .
 Nebo patřím-li na nebesa tvá, dílo prstů tvých:
 Na měsíc a hvězdy, kteréž's ty založil, (volati musím):
 Co jest člověk, že jsi naň pamětliv?
 Aneb Syn člověka, že navštívuješ jej?
 Učinil's ho málo menším angelů,
 Slávou a ctí korunoval jsi jej:
 A ustanovil jsi jej nad dílem rukou svých.
 Všecko jsi položil pod nohy jeho,
 Ovce i voly všecky, nad to i zvěř polní.
 Ptactvo nebeské, i ryby mořské, jenž procházejí stezky mořské.
 Hospodine, Pane náš, jak předivné jest jméno tvé po vší zemi.
 Dobrořeč duše má Hospodinu: (Žalm. 18.)
 Hospodine, Bože můj, zveleben jsi náramně,
 Velebnost a krásu oblekl jsi, odín jsa světlem jako rouchem,
 Kterýž rozestíráš nebe jako oponu,
 Kterýž kryješ vodami výsosti jeho,
 Kterýž činíš oblak stupněm svým:
 Kterýž chodíš na křídlech větrů,
 Kterýž činíš angely (posly) své duchy (vítr).
 A služebníky své oheň žhoucí (blesky).
 Kterýž jsi založil zemi na základu jejím,
 Nenakloní se na věky věků.
 Před zehráním tvým utíkaly:
 Před hlasem hromu tvého strachovaly se.
 Meze jsi položil (vodám), kterýchž nepřestoupí,
 Aniž se navrátí, aby přikryly zemi . . .
 Jak velicí jsou skutkové tvoji, Hospodine!
 Všecky věci s moudrostí jsi učinil:
 Naplněna jest země zbožím tvým!
 Všickni (tvorové) na tě očekávají,
 Abys jim dal pokrm v času svém.
 Když jim dávati budeš, sbíratí budou:
 Když otvírati budeš ruku svou, všickni naplnění budou dobrým.

nosti Hospodinovy a před obličejem jeho.¹⁾ Zbožná tato mysl provází pak ho ke dvoru královskému. V dobách trpké zkoušky, když protivenství stíhají jej a zkáza hrozí

Ale když odvrátíš tvář svou, zkormoutí se:

Odejmeš ducha jejich a zhynou, a v prach svůj se navrátí.

Vypustíš ducha svého, a (opět) stvoření budou: a obnovíš

Budíš sláva Hospodinova na věky, tvář země.

Veselí se bude Hospodin v skutcích svých,

Kterýž zhlédá na zem a činí, aby se třásla:

Kterýž dotýká se hor, a kouří se z nich. (Žalm. 103.)

Slovem Hospodinovým nebesa utvrzena jsou:

A dechem úst jeho všecka moc (hvězdy) jejich.

On shromažďuje jako v láhvi vody mořské:

Chová jako v pokladnicích propasti.

Boj se Hospodina všecka země:

A třeste se před ním všickni obyvatelé okrášlu země,

Nebo on řekl, a (všecky věci) učiněny jsou:

On rozkázal a stvořeny jsou.

Hospodin rozptyluje řády národů:

Zamítá pak myšlení lidská

A zavrhuje rady knížat.

Ale rada Hospodinova zůstává na věky:

Myšlení srdce jeho od pokolení do pokolení. (Žalm. 32.)

¹⁾ Hospodine zkusil jsi mne, a seznal jsi mne,

Ty jsi seznal sednutí mé i povstání mé,

Porozuměl jsi myšlením mým zdaleka,

Stezku mou, i provázek můj (činění i opuštění) vyskoumal jsi.

A všecky cesty mé předzvěděl jsi:

Nebo není ani slova na jazyku mém (bys nevěděl o něm)...

Divná jest známost tvá o mně;

Vyvyšena jest, a nebudu moci k ní (přistoupiti).

Kamž půjdu od ducha tvého?

A kamž před tváří tvou uteku?

Jestliže bych vstoupil na nebe, tam jsi ty;

Pakli bych sstoupil do pekla, přítomen jsi;

Byť bych vzal křídla svá na usvitě

A bydlel v končinách moře;

I tam ruka tvá provodila by mne:

A držela by mne pravice tvá.

I řekl jsem: Snad tma přikryje mne:

A noc bude mi světlem v rozkoších mých;

Však ani tma nebude tmavá před tebou,

A noc jako den před tebou světlá bude.

Jak i tma jeho tak i světlo jeho.

(Žalm 139.)

mu, jest Hospodin jeho spomocník a jeho obrance, jeho síla a útočiště. V těch nejtěžších protivenstvích neztrácuje mysl a pokoje duše, jsa vždy pln důvěry a naděje, volá k Hospodinu a očekává pomoci jeho a poroučí v ruce jeho ducha svého, když zkáza hrozí mu; vzdává jemu pak i srdečné díky za vysvobození, vyvyšuje ho a dobrořečí mu ¹⁾.

- ¹⁾ Dobrořečiti budu Hospodinu každého času,
 Vždy (bude) chvála jeho v ústech mých.
 V Hospodinu bude chlubiti se duše má,
 Ať to slyší tiší a veselí se.
 Zvelebujtež se mnou Hospodina,
 A vyvyšujtež jméno jeho společně.
 Hledal jsem Hospodina a vyslyšel mne,
 A ze všech zármutků mých vytrhl mne.
 Přistupte k němu a osvětlení (veselí) buďte,
 A nebudou zahanbeny tváře vaše.
 Tento chudý volal, a Hospodin vyslyšel ho:
 A ze všech zármutků jeho vysvobodil ho.
 Postaví se angel Hospodinův kolem těch, kteří se ho bojí,
 A vytrhne je (z nebezpečství).
 Okuste a vizte, jak libý jest Hospodin,
 Blahoslavený člověk, který doufá v něho.
 Bojtež se Hospodina všickni svatí jeho:
 Neboť nemají nedostatku ti, kdož se ho bojí.
 Boháči měli nouzi a lačněli:
 Ale ti, kteříž hledali Hospodina,
 Nebudou zkráceni v ničemž dobrém.
 Pojdtež synové, slyšte mne:
 Bázni Hospodinově vyučovati vás budu.
 Který jest člověk, jenž žádá (šťastného) života:
 A chce viděti dny dobré?
 Uchyl se od zlého, a čin dobré:
 Hledej pokoje a stíhej jej.
 Oči Hospodinovy nad spravedlivými,
 A uši jeho k prosbám jejich.
 Ale obličež Hospodinův na ty, kteříž činí zlé:
 Aby vyhladil ze země památku jejich.
 Volali spravedliví; a Hospodin vyslyšel je,
 A ze všech zármutků jejich vysvobodil je,
 Blízko jest Hospodin těm, kteříž souženého jsou srdce,
 A ponížené duchem spaseny učiní.
 Mnohát jsou (také) soužení spravedlivých:
 Ale ze všech těch vysvobodí je Hospodin.
 Ostříhát Pán všech kostí jejich,

A když posléze dosedl na stolicí královskou, stojí mu táž zbožnost vroucí po boku. Touž zbožností veden, chce stavěti chrám Hospodinu, maje to za nehodné bydleti v paláci, an Hospodin v stánku přebývá; v též zbožnosti přenáší stánek na Sion, chtěje býti blízek Hospodina, a plesá s lidem. Táž zbožnost provází jej do boje. Hospodin jest to, s kterým chce zvítězit a od kterého více pomoci očekává než od zbraní svých, jsa přesvědčen, že ruka jeho jest to, která národy rozptýlila a porazila, a v kteréž i on rozmete nepřátely, kteří povstávají proti němu. A když překonán pokušením klesl, byla jest to táž zbožnost, kteroužto povzbuzen jsa ku pokání, srdečně želel provinění svého a pak u vděčnosti vroucí díky vzdával Hospodinu za odpuštění a velebil milosrdenství jeho.¹⁾ Tím vroucněji jest napotom

Ani jedna z nich setřína nebude.

Smrt hříšníků jest nejhorší,

A kteří nenávidí spravedlivého, zajdou.

Vykoupíť Hospodin duše služebníků svých,

A nezajde žádný z těch, kteříž doufají v něho. (Žalm 33.)

¹⁾ Litostivý a milosrdný jest Hospodin,

Dlouho shovívající a velmi milosrdný.

Nebudeť ustavičně hněvati se:

Aniž na věky hroziti.

Ne dle hříchů našich učinil nám,

Ani dle nepravostí našich odplatil nám.

Neboť jako jsou vysoko nebesa nad zemí,

Tak upevnil milosrdenství své nad těmi, kteříž se ho bojí.

Jak daleko vzdálen jest východ od západu:

Tak vzdálil od nás nepravosti naše.

Jakož se slitovává otec nad syny,

Tak slitoval se Hospodin nad těmi, kteří se ho bojí.

Neboť on zná slepení naše,

Rozpomenul se, že prach jsme.

Člověk, jako tráva jsou dnové (života) jeho,

Jako květ polní, tak odkvete.

Nebo vítr přejde po něm a nezůstane,

A nepozná více místa svého.

Milosrdenství pak Hospodinovo od věků,

A (trvá) až na věky nad těmi, kteříž se ho bojí.

A spravedlnost jeho na syny synů

Nad těmi, kteříž ostříhají smlouvy jeho,

A pamatují na přikázání jeho, aby činili je. (Žalm 102.)

oddán Hospodinu a s trpělivostí a s odevzdaností jako ka-
jící snáší metly, kterými navštívil Hospodin jej, aniž trátí
důvěry; a když musel přehnouti před nezdárným Absolo-
nem, nic netíží jej tak, jako že vzdálen jest od stánku
Hospodinova, po kterém z celého srdce touží; ¹⁾ když pak se
vrací opět do Jerusalema, jest to opět stánek, jehožto po-
hled naplňuje srdce jeho radostí.²⁾ Když pak za dobách

- ¹⁾ Jako jelen dychtí po studnicích vod,
Tak dychtí duše má po tobě, Bože,
Žízní duše má po Bohu silném, živém,
Když přijdu a ukáži se před tváří Boží?
Byly mi slzy mé chlebem dnem i nocí:
Když mi říkali každého dne dnem i nocí: Kde jest Bůh tvůj?
Na to jsem se rozpomínal, a vyléval v sobě duši svou,
Že půjdu na místo stánku podivného až k domu Božímu,
V hlasu plesání a chvály (jako) zvuk hoduujícího.
Proč jsi smutná duše má? a proč kormoutíš mne?
Doufejž v Boha, nebo ještě vyznávati mu budu,
Že jest spasení obličej mého a Bůh můj. (Žalm 41.)
- ²⁾ Jak milí jsou stánové tvoji, Hospodine mocnosti.
Touží a omdlévá duše má po síních Hospodinových.
Srdce mé a tělo mé plesají k Bohu živému.
Nebo vrabec našel sobě dům
A hrdlička hnízdo sobě, kdež by složila mladé své.
(Já nacházím) oltáře tvé, Hospodine mocnosti, králi můj a
Bože můj.
Blahoslavení (jsou), kteříž přebývají v domě tvém, Hospodine:
Na věky věků chváliti budou tebe.
Blahoslavený muž, který má pomoc od tebe:
Vstupování k stánku tvému v srdci mém spořádal
Oudolím slzi (Baka) na místo, kteréž uložil.
Neboť požehnání dá ustanovitel zákona, půjdou síly,
Až vidín bude Bůh bohů na Sionu k síle,
Hospodine, Bože zástupů, vyslyš modlitbu mou:
Ušima pozoruj, Bože Jakobův.
Ochrance náš, popatř Bože:
A vzhledni na tvář pomazaného svého.
Nebo lepší jest jeden v síních tvých nad tisíce,
Zvolil jsem raději povržen býti v domě Boha mého,
Nežli přebývati v stáních hříšníků.
Nebo milosrdenství a pravdu miluje Bůh:
Milost a slávu dá Hospodin.
Neodepře dobrých věcí těm, kteříž chodí v nevinnosti,

pokoje obrátil zřetel svůj na záležitosti říše, byloť to náboženství, na které zakládal blaho poddaných svých, pevně jsa přesvědčen, že jen spravedlivý jest v pravdě blažen a že domnělé štěstí bezbožného není žádné štěstí.¹⁾ A pro-

Hospodine zástupů, blahoslavený člověk, kterýž doufá v tebe.
(Žalm 83.)

- 1) Nechtěj záviděti zlostníkům,
Aniž horlí nad činícími nepravosti;
Nebo jako tráva rychle zvadnou,
A jako zelené byliny brzce sklesnou,
Doufej Hospodina a číň dobré,
A (tak) budeš přebývati na zemi
A pásti se budeš v zboží jejím.
Kochej se v Hospodinu, a dáť tobě žádosti srdce tvého,
Vyjev Hospodinu cestu svou, a on (všecko dobře) učiní.
A vyvede jako světlo denní spravedlnost svou,
A soud tvůj jako poledne,
Poddán buď Hospodinu a modli se jemu.
Nechtěj záviděti tomu, jemuž se daří na cestě jeho.
Člověku činícímu nespravedlnost.
Přestaň od hněvu a zanech prehlivosti,
Nepopuzuj se, abys zle činil.
Neboť ti, jenž činí zlé, vyhlazeni budou;
Ale kteří očekávají Hospodina, ti děditi budou zemi:
A ještě maličko nebude hříšníka:
I budeš hledati místa jeho, a nenalezneš ho.
Tiší pak budou děditi zemi,
A kochati se budou v množství pokoje.
Pozorovati bude hříšník spravedlivého,
A skřípěti bude naň zuby svými;
Ale Hospodin posmívati se bude jemu:
Nebo předvídá, že přijde den jeho.
Lepší jest maličko spravedlivému nad bohatství hříšníků mnohá.
Nebo ramena hříšníků setřína budou:
Spravedlivé pak upevňuje Hospodin.
Znát Hospodin dny neposkvrněných
A dědictví jejich na věky trvati bude;
Nebudouť zahanbeny v čas zlý
A ve dnech hladu nasyceny budou:
Nepřátelé pak Hospodinovy hned,
Jakž počtění budou a vyvyšeni,
Hynouce jako dým pominou.
Mlad jsem byl, a sestaral jsem se:
Ale neviděl jsem spravedlivého, aby byl opuštěn,

tož také neustává připomínati a na srdce klásti v žalmích svých tu důležitou, ač sprostnou pravdu: že pravé štěstí člověka záleží toliko v zachovávaní přikázání Božích.¹⁾ Po-

Ani semene jeho, že by hledalo chleba.
Odstup od zlého, a čiň dobré:
A tak přebývej (na zemi) na věky věků.
Nebo Hospodin miluje spravedlnost,
A neopustí svatých svých,
Na věky zachováni budou.
Nespravedliví pak budou trestáni
A símě bezbožných zahyne.
Ale spravedliví děditi budou zemi:
A přebývati budou na ni na věky věků.
Viděl jsem bezbožníka velmi vyvýšeného
A pozdviženého jako cedry libánské,
A šel jsem tudy a hle (již) nebylo ho:
A hledal jsem to: a není více nalezeno místo jeho.
Ostříhejž nevinnosti, a hled' na upřímnost:
Neboť jest pozůstalost člověku pokojnému.
Nespravedliví pak vyhynou (všickni) spolu:
Ostatkové bezbožných zkaženi budou.
Ale spasení spravedlivých přijde od Hospodina:
A (on bude) obrance jejich v čas soužení.
A buďte jim pomáhati Hospodin a vysvobodí je,
A vytrhne je od hříšníků a zachová je,
Proto že doufali v něho.

(Žalm 36.)

- ¹⁾ Blahoslavení neposkvrnění na cestě,
Kteří chodí v zákoně Hospodinově.
Blahoslavení, kteříž skoumají svědectví jeho:
A celým srdcem hledají ho
Neboť ne ti, kteříž páší nepravost,
Po cestách jeho chodí.
Ty jsi přikázal, aby pilně ostříháno bylo přikázání tvých,
O by spraveny byly cesty mé, k ostříhání spravedlností tvých,
Jakým způsobem napraví mládenec cestu svou?
Ostříháním řečí tvých.
Celým srdcem hledal jsem tebe,
Neodhánějž mne od přikázání tvých
Dobréť mi jest, že jsi ponížil mne:
Abych se naučil spravedlnostem tvým.
Lepší mi jest zákon úst tvých
Nad tisíce zlata a stříbra
Na věky Hospodine slovo tvé trvá na nebi,
Do národu a pranárodu jest pravda tvá,

sléze dospěv k šedému věku, patří touž duši plnou zbožností a lásky Boží na uplynulý život svůj a uvažuje moudrost a lásku prozřetelnosti Boží, která jej vedla a provázela po všelikých cestách života na výšinách štěstí, jakož i v hlubinách strastí a protivenství¹⁾), až jej uvedla do pří-

Založil jsi zemi, a trvá

Zřízením tvým, trvá den: nebo všecko slouží tobě.

By zákon tvůj nebyl přemýšlování mé:

Tedy bych snad byl zahynul v ponížení svém.

Na věky nezapomenu na spravedlnosti tvé,

Nebo jimi jsi obživil mne.

Tvůj jsem já, spasena mne učíš:

Nebo spravedlnosti tvých jsem vyhledával

O jak velmi miluji zákon tvůj, Hospodine!

Jestli celý den přemýšlování mé.

Nad nepřátely opatrnějšího jsi mne učinil příkázáním svým:

Nebo na věky při mně jest.

Nade všechny své učitele rozuměl jsem:

Nebo svědectví tvá jsou má přemýšlování.

Nad starce rozuměl jsem: nebo příkázání tvých jsem hledal.

O jak sladké jsou hrdlu mému řeči tvé,

Sladší nad med ústům mým!

Z příkázání tvých rozumnosti jsem nabyl,

A protož nenáviděl jsem všelike cesty nepravosti.

Svíce nohám mým jest slovo tvé,

A světlo stezkám mým.

(Žalm 118.)

¹⁾ V tebe, Hospodine, doufal jsem,

Nechť nejsem zahanben na věky.

V spravedlnosti své vysvoboď mne, a vytrhni mne.

Nakloň ke mně ucha svého, a spas mne.

Budiž mi za Boha ochrance, a za místo ohražené,

Abys mne spasena učinil,

Nebo tvrz má a outočiště mé jsi ty,

Bože můj, vytrhni mne z ruky hříšníka

I z ruky proti zákonu činícího a nepravého,

Nebo ty jsi čaka má, Pane

Hospodine, naděje má od mladosti mé,

V tobě utvrzen jsem od narození z lůna matky mé,

Tys obrance můj,

O tobě jest prozpěvování mé vždycky:

Jako zázrak učiněn jsem mnohým:

A tys spomocník můj silný,

Naplňte se ústa má chválou,

Abych zpíval slávu tvou.

stavu bezpečného, v němžto odpočívaje patří pln důvěry a vděčnosti a pokory ku krajinám věčnosti; až pak posléze po mnohých dnech utěšeného stáří nešen na perutích zbožnosti dospěl k Hospodinu Bohu svému, po němž práhla duše jeho.

Jsa muž tak zbožného a velkého ducha zaujímá David zajisté důležité postavení v dějepisu zjevení Božího. Netoliko že o uskutečnění theokracie nesmrtedlných zásluh sobě vyzískal, *v něm také postoupilo zaslíbení Vykupitele*, neb on ustanoven jest za praotce Kristova, ješto zaslíbení Mesiáše

Velikost tvou.

Nezamítejž mne u věku starém:

Když by sešla síla má, neopouštěj mne.

Nebo pravili nepřátelé moji o mně:

A kteříž hledali duše mé, uradili se spolu,

Řkouce: Bůh jej opustil, hoňte a popadněte jej:

Nebo není, kdo by ho vytrhl.

Bože, nevzdalujž se ode mne:

Bože můj, ku pomoci mé vzezři.

Nechť jsou zahanbeni a zhynou, kteří hledají duše mé.

Ať jsou přikryti hanbou a studem, kteří hledají mi zlého.

Já pak vždycky doufati budu v tebe:

A přidávati ke vši chvále tvé.

Ústa má ohlašovati budou spravedlnost tvou;

Celý den spasení tvá: nebo nepoznávám počtu (jejich).

Vejdu v mocnosti tvé (do stánku) Páně:

Hospodine, připomínati budu samu spravedlnost tvou.

Bože, učil's mne tomu od mladosti mé,

A až dosaváde vypravovati budu divy tvé.

A až do starostí šedin mých, Bože, neopouštěj mne,

Až bych zvěstoval rámě tvé pokolení všelikému, kteréž přijde,

Moc tvou a spravedlnost tvou, Bože, jenž dosahuje až do
nejvyšších nebes.

Které's věci učinil, veliké jsou, Bože, kdo jest podobný tobě?

Jak veliká ukázal's mi soužení mnohá a zlá.

A obrátiv se, obživil jsi mne:

A z propasti země zase vyvedl jsi mne.

Rozmnožil jsi velebnost svou, a obrátiv se potěšil jsi mne.

(I já také) vyznávati tobě budu na nástrojích hudebních
pravdu tvou,

Bože, tobě žalmy zpívati budu při harfě, svatý Israelský.

(Žalm 70.)

zřejmě přenešeno jest na čeleď jeho; protož i od této doby vypisují veškerí proroci Krista, jakožto Syna Davidova, potomka Jesse. Mimo to jest David také obraz budoucího Vykupitele, jehožto osudy se s osudy onoho v mnohém trefně shodují. David jest narozen v Betlémě, rovněž i Kristus Pán. David byl miláčkem Božím, který jej ustanovil za krále a vysvoboditele lidu svého; Ježíš byl také předmětem zalíbení otcova, kterýž jej učinil králem a Vykupitelem pokolení lidského. David porazil velikána Goliáše; Kristus Pán přemohl mocného nepřítele, hřích a ďábla. David byl pronásledován od Saule, jemužto mnohá dobrodruží prokázal, Kristus Pán musel též snášeti mnohá protivenství od Židů, jimžto neustával dobře činiti. Posléze po mnohých utrpeních a nesnázích dosednul David na trůn a stal se králem lidu Božího; a podobně i Kristus Pán skrze kříž a utrpení své vešel do slávy své nebeské, kdežto co král slavný a vítěz nad všelikými nepřátely sedí na pravici Boží a řídí a spravuje říši svou — církev.

Jsa David v osudech svých obrazem Vykupitele, stal se také v žalmích jeho prorokem. V radostných i žalostných dobách života, buď že se se raduje a plesá, neb že truchlí a nařiká, zalétá v prorockém nadšení svém až do daleké budoucnosti a popisuje a vypravuje v podobných okolnostech osudy Božského Vykupitele, jenž dle člověčenství jest jeho syn a dle Božství jeho Pán.

V žalmu 2. předpovídá Messiáše, jakožto Syna Božího, a zvěstuje shromáždění všech národů v církvi jeho.¹⁾

V žalmu pak 109. vypisuje královský a kněžský úřad Vykupitele.²⁾ V žalmu 39. podává se Syn Boží Otci svému

¹⁾ Já, Messiáš ustanoven jsem králem od něho na Sionu,
Hoře svaté jeho, jenž ohlašuji příkázání jeho.
Hospodin řekl ke mně: Syn můj jsi ty, já dnes zplodil jsem tebe.
Požádej ode mne, a dám tobě národy v dědictví tvé,
A vladařství tvé končiny země. (Žalm. 2, 6—8.)

²⁾ Řekl Hospodin ku Pánu mému: Sed na pravici mé.
Dokavadž nepoložím nepřatel tvých za podnoží noh tvých.
Prut moci tvé vypustí Hospodin ze Sionu:
Panuj u prostřed nepřatel svých
Přísáhl Hospodin, a nebude toho želeť:

za obět smíření za hříchy naše. ¹⁾ V žalmu 21. vypisuje se živě utrpení Páně; ²⁾ v 15. pak žalmu plesá Vykupitel nad svým budoucím z mrtvých vstáním ³⁾ a žalmy 46. a 23. mohou se o na nebe vstoupení Páně vykládati. ⁴⁾

§. 87. Šalomounovo dosednutí na trůn a panování. (I. Král. 2—4.)

Po smrti Davidově dosedl Šalomoun na trůn otce svého,

Ty jsi knězem na věky podle řádu Melchisedechova.

(Žalm 109, 1, 2—4.)

- ¹⁾ Obětí a darů nechtěl jsi; ale uši (k poslušenství dokonalému otevřel) dokonal jsi mi:

Oběti zápalné, a oběti za hřích nežádal jsi:

Tedy řekl jsem: „Hle přicházím — abych činil vůli tvou.“

(Žalm 39, 7—9.)

- ²⁾ Bože můj, shledniž na mne: proč jsi mne opustil? . . .

Já pak červ jsem, a ne člověk: pohanění lidí a povrhel obce,
Všickni vidouce mne posmívali se mi: mluvili rty a hýbali
hlavou (na znamení posměchu),

(Říkajíce): Doufati jest v Hospodina, nechť jej vytrhne,

Nechť ho vysvobodí, poněvadž miluje ho . . .

Jako voda vylit jsem a rozptýleny jsou všechny kosti mé.

Učiněno jest srdce mé jako vosk rozpouštějící se u prostřed těla;

Vypráhla jako střepina síla má, a jazyk můj přilnul k dásním
mým:

Zbodli ruce mé a nohy mé: zčetli všechny kosti mé . . .

Rozdělili sobě roucha má, a o můj oděv metali los.

(Žalm 21, 1. 7. 8. 15. 18).

- ³⁾ Spatřoval jsem Hospodina před očima. svýma vždycky:

Neb jest mi po pravici, abych se nepohnul.

Protož rozveselilo se srdce mé, a zplésal jazyk můj.

Nad to i tělo mé odpočine v naději.

Nebo nezanecháš duše mé v hrobě:

Aniž dáš svatému svému viděti porušení. (Žalm 15, 8—10.)

- ⁴⁾ Vstoupil Bůh s radostným zpíváním

A Hospodin se zvukem trouby . . .

Nebo králem vší země jest Bůh

Kralovati bude Bůh nad národy:

Bůh sedí na stolici svaté své.

(Žalm 46, 6, 8. 9.)

Pozdvihněte knížata bran svých,

A vyzdvihněte se brány věčné: a vyjdet král slávy!

Kdož jest ten král slávy? Hospodin silný a mocný, Hospodin
mocný v boji. (Žalm 22, 78.)

a utvrzeno jest království jeho velmi, ješto vyhladil všechny nepřátele své, jak mu byl otec uložil. Miloval pak Šalomoun Hospodina, chodě v přikázáních Davida, otce svého. A když odešel do Gabaon, aby tam obětoval, ukázal se mu Hospodin ve snách v noci, řka: „Žádej, zač chceš, abych dal tobě.“ I prosil Šalomoun za srdce k umění schopné, aby mohl souditi lid jeho a rozeznati mezi zlým a dobrým. I líbilo se to Hospodinovi a učinil mu vedlé řeči jeho, a dáno jest mu srdce moudré a rozumné, nad to i zač neprosil, totiž bohatství a sláva.

Šalomoun pak brzy osvědčil moudrost svou ve výnosu, který vyřkl dvěma ženám, z nichžto jedna podstrčila mrtvé dítě své druhé, odjaviši jí živé; ustanoviv totiž, by živé dítě se rozpůlilo a po polovici se každé dalo, čímž se projevilo, která jest pravá matka jeho. Což uslyšev veškeren Israel, báli se krále, vidouce, že moudrost Boží jest v něm. Šalomoun pak byl v panství svém, maje všechna království od řeky Eufkrat až ku končinám Egyptským . . . a měl pokoj se všech stran vůkol. I bydlel Juda a Israel beze všeho strachu jedenkaždý pod svým vinným kmenem a pod svým fíkem po všechny dny Šalomounovy. Dal také Bůh moudrost Šalomounovi a opatrnost velikou náramně, tak že převyšovala moudrost jeho moudrost všech pohanů. Mluvil také tři tisíce přísloví, a bylo písní jeho tisíc a pět. A rozmlouval o stromích, od cedru, kterýž jest na Libanu, až do yzopu, kterýž vychází ze zdi: a rozmlouval o hovědech, i o ptácích, i zeměplazích, i o rybách. I přicházeli ze všech národů poslouchat moudrosti Šalomounovy.

§. 88. Stavení a posvěcení chrámu.

(I. Král. 5—8. II. Paral. 2—7.)

Maje vůkol pokoj, ustanovil Šalomoun stavěti chrám Hospodinu, jakož mu byl uložil David, otec jeho. A protož vešel v smlouvu s Hirámem, králem tyrským, kterýž mu dával dříví cedrové a jedlové s Libanu a umělce stavitelské, začez pak Šalomoun Fenickým potravu poskytoval. Stalo se tedy leta čtyrstého a osmdesátého po vyjití synů Israelských z země Egyptské, čtvrtého leta kralování Šalomouna nad Israellem, počal se stavěti dům Boží. I pracovalo na něm

skoro čtvrt milionu dělníků, a dokonán jest se vším dílem jeho a se všemi nádobami jeho za sedm let.¹⁾

Tedy se sešli všickni starší z Israele, a vzali kněží archu a přenesli ji i stánek, i všecky nádoby Svatyně, kteréž byly v stánku, do chrámu na místo její (do svatyně svatých). Stalo se pak, když vyšli kněží ze Svatyně, že mlha naplnila dům Hospodinův. I obrátiv král tvář svou,

¹⁾ Stánek měl toliko prozatím sloužiti za místo bohoslužebné, pokud Israel putoval; protož již v zákoně opětně na to poukázáno, že sobě Hospodin vyvolí v svaté zemi místo, kdež by mělo přebývati jméno jeho. Vystavení chrámu tedy značilo, že království Boží v Israeli dosáhlo pevného základu. Vystaven jest pak chrám na hoře Moria, již dříve k tomu určené. Rozsáhlost veškerého stavení obnáší 900 čtverečních střeviců. Aby se však prostory této nabylo, musely se z údolí syrového a Cedronového vyhnati silné zdě; a prostora tato se vyplniti zemí, kteroužto pak plošinu Šalomoun a nástupníci jeho obehnali síncemi a postrannými chodbami, z nichžto byla nejskvostnější sínce Šalomounova, zaujímající celou jižní stranu stavení chrámového. Sám pak chrám, co do podstaty své, zřízen jest dle způsobu stánku. Měl totiž dvě předsíně, jednu zevnější pro lid a druhou vnitřní pro kněží. Tuto stála nádoba na vodu veliká, okrouhlá, z mědi ulitá, kovové moře řečená, sloužící kněžím k umývání, vytvořené v způsobu rozvitého lilium, a spočívající na hřbetích dvanácti volů měděných. Svatyně však měla dvojnásobní prostoru stánku, měla totiž 60 loket zdělí, 20 loket zšíří a zvýší 30 loktův, a byla uvnitř všecka deskami cedrovými silně pozlacenými pokryta, tak že žádný kámen ve zdi nemohl vidín býti. Před dveřmi pak chrámu postavena jest síň desíti loktů zšíří a zdělí a před ní stály dva sloupy, jeden na pravé straně Jachin (pevnost), druhý na levé Booz (síla) řečený; s ostatních pak tří stran bylo stavení okolo svatyně dvě třetiny výše domu chrámového mající. Sám pak dům Hospodinův rozdělen jest na dvě částky. Svatyně (40 loket dlouhá) obsahovala oltář deset zlatých svícenů a deset zlatých stolů na chleby vystavené. Svatyně svatých či odpovědnice byla kostka 20ti loktů od svatyně baldachinem oddělená. Tuto stáli u prostřed dva velcí cherubínové z dříví olivového, deset loket zvýší, jichžto jedna křídla u prostřed chrámu vespolek se dotýkala, druhá pak stěny chrámových. Pod vnitřními těmato křídly stála archa úmluvy a v ní toliko desky zákona; hole Aronovy a nádoby s mannou nebylo více.

dal požehnání všemu shromáždění Israelskému. Pak postavil se před oltářem Hospodinovým, a roztáhl ruce své k nebi, modle se.¹⁾

Na to pak vstal a dobrořečil všemu shromáždění Israelskému, a obětoval a veškeren Israel s ním oběti před Hospodinem. I udělal Šalomoun v ten čas slavnost velikou a veškeren Israel s ním před Hospodinem Bohem za čtrnáct dní: pak propustil lid, kteřížto, dobrořečíce králi, šli do svých obydlí, a srdcem veselým ze všech dobrých věcí, kteréž byl učinil Hospodin Davidovi, služebníkmu svému a Israelovi, lidu svému.

§. 89. Sláva a pád Šalomounův.

(I. Král. 9—11. II. Paral. 7—9.)

Stalo se pak, když dokonat Šalomoun stavení domu Hospodinova, ukázal se mu Hospodin podruhé, řka: „Vyslyšel jsem modlitbu tvou a posvětil jsem domu toho. Ty pak, jestliže choditi budeš přede mnou, jakož chodil otec tvůj v sprostnosti srdce a v spravedlnosti, postavím trůn království tvého na věky, jakož jsem učinil Davidovi, otci tvému. Pakli se nazpět odvrátíte ode mne: vyplněním Israele se svrchku země, kterouž jsem dal jim: a chrám, kteréhož jsem posvětil, zavrhu od obličeje svého.“ A v skutku, pokud byl Šalomoun poslušen řeči této, kvetla říše jeho, a kralování jeho dosáhlo vrchol slávy. Neb on upevnil Jerusalem a ozdobil jej mnohými stkvostnými paláci a vystavěl mnohé pevnosti, n. p. Balath a Palmíru v zemi syrské; i všechna městečka, která mu přináležela

¹⁾ „Hospodine, Bože Israelský! Hle jestliže nebe a nebesa nebes obsáhnouti tebe nemohou, čímž méně dům tento, kterýž jsem vystavěl? Ale vzhlédni k modlitbě služebníka svého, a k prosbám jeho, Hospodine Bože můj: slyš chválu a modlitbu, kterouž služebník tvůj modlí se před tebou, aby oči tvé byly otevřené na dům tento v noci i ve dne, abys vyslyšel modlitbu, kterouž modlí se tobě služebník tvůj na místě tomto. I vyslyš prosbu služebníka svého, i lidu svého israelského, zač by koli prosili na místě tomto a vyslyše milostiv buď . . . aby se naučili všickni národové země báti se jména tvého jako lid tvůj Israelský.“

a byla beze zdí, ohradil. Všecken také lid, který byl pozůstal z Kananejských v zemi, a jichžto nemohli Israelští vyhladiti, uvedl Šalomoun pod plat. Obětoval také třikrát za rok oběti zápalné a pokojné na oltáři, kterýž byl vzdělal Hospodinu. Nadělal také lodí velikých v Asiongaber na břehu moře červeného v zemi idumejské. A poslal mu Hírám na těch lodích služebníky své, muže plavce a umělé na moři, s služebníky Šalomounovými, kteřížto plouli do Ofir¹⁾, přinášeli odtud zlato, dříví vonné a drahé kamení; nad to i chodily lodě královské přes moře s loďmi Híramovými do Tharsis²⁾. I zveleben jest král Šalomoun nade všechny krále země v bohatství a v moudrosti. A všechna země žádala viděti tvář Šalomounovu, aby slyšela moudrost jeho, a přinášeli jedenkaždý dary jemu. I královna z Sáby³⁾, uslyševši pověst o Šalomounovi, ve jménu Hospodina přijela do Jerusalema s komonstvem velikým a s mnohými dary, aby ho zkusila v pohádkách. I zodpovídal jí Šalomoun všechna slova, která mu byla předložila. A uzřevši královna z Sáby všechnu moudrost Šalomounovu a slávu, velebila moudrost jeho a dobrořečila Hospodinu. I dala králi dary veliké. Král pak Šalomoun oblíbil sobě ženy cizozemky, a spojil se s nimi. A když již byl stár, nakaženo jest srdce jeho skrze ženy tyto pohanské tak, že jest následoval bohů cizích a ctil Astartu, bohyni Sidonských, a Molocha, modlu Amonitských, a vystavěl výsost či oltář Chámosovi, modle moabské na hoře Olivetské (pohoršení), a Molochovi, k vůli ženám cizozemkám, kteréžto obětovaly bohům svým. Protož rozhněval se Hospodin na Šalomouna, a řekl mu: „Poněvadž jsi neostříhal úmluvy mé, roztrhnu království tvé, a dám je služebníku tvému. Ale však za

1) Ofír byla krajina africká, kamž Feničané koráby se zbožím vysílali, a odkud zlato a jiné drahé zboží přiváželi.

2) T. j. Tarsus v Španělech, kam toho času již Feničané po středozemním moři obchod vedli.

3) Sába či Šeba bylo hlavní město krajiny Sabejské, kteráž ležela na polední požehnané Arabie a země Israelské, a byla řízena královnami. Vtipné pohádky a průpovědi dávati a zodpovídati náleželo k moudrosti tehdejšího věku.

dnů tvých neučiním toho pro Davida, otce tvého; než z ruky syna tvého odtrhnu je. A ani jemu celé království neodejmu, nýbrž pokolení jedno dám synu tvému, pro Davida služebníka a pro Jerusalem, kterýž jsem vyvolil.“ A vzbudil Hospodin Šalomounovi nepřátele, mezi nimižto byl také Jeroboám, muž pilný a moudrý, kteréhož učinil Šalomoun ouředníkem nad platy, a jemužto Ahiáš prorok, roztrhnuv plášť svůj nový na dvanácte kusů, kázal vzíti deset kusů, dokládaje: že desatero pokolení dá mu Hospodin, a jestli bude choditi po cestách jeho a činiti, což pravého jest, že bude s ním a vzdělá mu dům stálý jako Davidovi. Pro tu příčinu hledal Šalomoun zabiti Jeroboáma, kterýž však utekl do Egypta k Sesákovi, králi Egyptskému, a byl tam až do smrti Šalomounovy. Dnů pak, v nichž kraloval Šalomoun v Jerusalemě nade vším Israelem, jest čtyřiceti let. I usnul s otcí svými a pochovali jej v městě Davidově: a kraloval Jeroboám syn jeho místo něho.

§. 90. Postavení theokratické Šalomounovo a spisy jeho.

Čím byl David v theokracii v ohledu zevnitřním, tím jí měl býti Šalomoun v ohledu vnitřním. Jako onen theokratickou říši v mnohých bojích rozšířil a upevnil, měl tento za dob pokojného panování svého uvnitř sesílití a k rozkvětu náboženskému přivoditi ji; a co David v ohledu tomto započal, měl Šalomoun dokonati. K tomu zajisté přičinila vše prozřetelnost Božská, jejížto miláčkem jej Náthan nazývá. Jako Davidovi, Otcí jeho, dáno bylo srdce zmužilé a duch pronikavý, dáno jest Šalomounovi, synu jeho, srdce moudré a rozumné, a jako mysl Davidova byla více čilá a pohyblivá, učiněna jest mysl Šalomounova více stálá a setrvanlivá, obou ale duši proniká jeden duch zbožnosti, jevíci se u Davida u vroucnosti srdce, u Šalomouna více v hlubokosti mysli. Tak se stal Šalomoun hodným nástupcem velkého otce svého, a byl jím zajisté, pokud v šlépějích jeho kráčeje, následoval, jako onen, Hospodina, a bylo srdce jeho dokonalé s Hospodinem Bo-

hem. Důkazem toho jsou netoliko činy jeho, nýbrž i jeho přísloví, krátké to průpovědi („jablka zlatá na podložích stříbrných“ 25, 11), v kterýchžto, co v nějakém skladu, pravidla moudrosti života uložil, jak sám dí, „ku poznání moudrosti a kázně, ku porozumění slovům opatrnosti a k dosažení, vycvičení v umění, k nabytí spravedlnosti a pravosti.“ (1, 2. 3.) Co však tuto moudrost jeho značí, jest, že ji zakládá na zbožnost ducha; ano ji odvozuje jediné od Boha, jakožto pramena vši moudrosti, od něhožto všecka moudrost pochází¹⁾. Takovouto moudrost pak velebí co pramen blaženosti, a vzbuzuje k ní²⁾. V duchu též moudrosti dává pak naučení o Bohu a povinnostech k němu³⁾ a pravidla chování v rozličných poměrech a okol-

¹⁾ „Počátek moudrosti jest bázeň Hospodinova, a umění svatých jest opatrnost.“ (9, 10.) Hospodin dává moudrost, z úst jeho opatrnost a umění. (2, 6.) „Hospodin vládl mnou na počátku cest svých, prvé než byl, co činil od počátku. Od věčnosti zřízena jsem a od starodávna, prvé než země učiněna byla. S ním jsem byla všecko pořádajíc: a kochala jsem se na každý den . . . hrajíc na okršlu země, a rozkoš má býti s syny lidskými.“ (8, 22. 23. 30.)

²⁾ „Blahoslavený člověk, kterýž nalezá moudrost, a kterýž oplývá opatrností; lepší jest nabývání jí nežli těžení stříbra, a (nad) zlato přední a nejčistší jest užitek její; dražší jest nade všecko zboží a všechny věci, kterýchž lidé žádají, nemohou se jí vyrovnati. Dlouhost dnů (jesti) v pravici její a v levici její bohatství a sláva. Cesty její (jsou) cesty krásné a všechny stezky její pokojné. Stromem života jest těm, kteří by jí dosáhli, a kdo by jí měl, blahoslavený jest.“ (3, 13—18.) Blahoslavený člověk, kterýž slyší mne (moudrost), a kterýž bdí u dveří mých na každý den, a střeže u veřejí dveří mých. Kdo by mne našel, najde život, a obdržel spasení od Hospodina: kdo by pak proti mně hřešil, urazí duši svou. Každý, kdokoli mne nenávidí, miluje smrt. (8, 34—36.) — Počátek moudrosti (jest): Nabuď moudrosti, a za všecko jmění své zjednej (sobě) opatrnost. Uchop ji, a povyší tě: zveleben budeš od ní, když ji obejměš. (4, 7. 8.) Reč moudrosti, sestra má jsi: a opatrnost jmenuj přítelkyní svou. (7, 4.)

³⁾ Člověk připravuje duši (myšlení); ale Hospodin spravuje jazyk (slovo i skutek). Srdce člověka přemějšl o cestě své; ale Hospodin spravuje kroky jeho. Všecky cesty člověka zjevné jsou očím jeho: Hospodin jest, jenž váží duchy, vyjev

nostech života, ¹⁾ vzbuzuje k spravedlnosti vůbec ²⁾, zvláště pak k lásce k bližnímu a k dobročinnosti ³⁾, k poslušenství

Hospodinu skutky své, a budou spravována myšlení tvá. Když se zlíbí Hospodinu cesty člověka, také i nepřátely jeho obrátí ku pokojí. (16. 1. 2. 3. 7. 9.) Není moudrosti, není opatrnosti, není rady proti Hospodinu. (21, 30.) — Doufej v Hospodina s celým srdcem svým a nespolehej na opatrnost svou. Na všech cestách svých přemýšluj o něm, a onť spravovati bude kroky tvé. Nebývej moudrý sám u sebe: ale boj se Boha a odstup od zlého. (3, 5—7.) Jako ohněm zkušeno bývá stříbro a zlato pecí: tak zkoušuje Hospodin srdcí. (17, 3.) — Kázně Hospodinovy nezemítej, synu můj, aniž ustávej, když od něho trestán býváš. Nebo Hospodin, kohož miluje, tresce: a jako otec v synu zalibuje sobě. (3, 11. 12.) Hledí Hospodin na cesty člověka a všechny kroky jeho znamená. Na všelikém místě (jsou) oči Hospodinovy (a) spatřují dobré lidi i zlé. (15, 3.)

¹⁾ Utíká bezbožný, an ho žádný nehoní: ale spravedlivý jako lev smělý, bez strachu bude. (28, 1.) Muž bezbožný nestydatě zatvrzuje tvář svou: ale kdo upřímný jest, napravuje cestu svou. (21, 29.) Kdo jinému jámu kopá, upadne do ní: a kdo valí kámen (vzhůru), na něj se obrátí. (26, 27.) Jako kdo mnoho medu jí, není mu dobře: tak kdo zkoumatelem jest velebnosti, zschvácen bude od slávy. (25, 7.) Po snáznostech svých bývá poznáno pachole, jsou-li čistí a praví skutkové jeho. (20, 11.)

²⁾ Ohavností Hospodinu (jsou) myšlení zlá: ale čistá řeč nejpěkněji potvrzena bude od něho. Ohavností jest Hospodinu cesta bezbožného: (ale) kdo následuje spravedlnosti, milován bývá od něho. Daleko jest Hospodin od bezbožných; ale modlitby spravedlivých vyslyší. (15, 9. 26. 29.) — Čeho se bojí bezbožný, přijde naň, čeho žádají spravedliví, dáno bude jim. (10, 24.) Očekávání spravedlivých (jest) veselí: naděje pak bezbožných zahyne (10, 17.) Bezbožný dělá dílo nestálé: ale kdož rozsívá spravedlnost, má mzdu trvanlivou. (11, 18.) — spravedlnost ostříhá cesty nevinného: bezbožnost pak hříšníka podvrací. (13, 6.) — Blázen posmívá se bude hříchu: ale mezi spravedlivými přebýváti bude milost. Jestli cesta, která se zdá člověku spravedlivá (utěšená); ale konec její přivádí k smrti. Smích s bolestí smíšen bude, a po radosti naposledy bývá žalost. (14, 9. 12. 13.) Lepší jest maličko s spravedlností, než mnoho užitek s nepravostí. (16, 8.) — Sedmkrát padne spravedlivý, a zase povstane: ale bezbožní padnou ve zlé. (24, 16.)

³⁾ Neříkej příteli svému: Odejdiž (nyní) a vrať se zase: zej-

rodičů a kázni dítek ¹⁾, k pilnosti a přičinnosti ²⁾, k po-

tra dám tobě: moha hned dáti. (3, 28.) — Jedni udělují vlastních věcí, a bohatší bývají; jiní mocně berou cizí věci, a vždycky v nouzi jsou. (11, 24.) — Kdo utiskuje nuzného, utrhá Stvořiteli jeho; ale ten jej ctí, kdo se slitovává nad chudým (14, 3. 31.) Na ourok půjčuje Hospodinu, kdož se smilovává nad chudým: a on za dobrodiní jeho odplatí jemu. (19, 17.) — Kdo zacpává ucho své k křiku chudého, i sám křičeti bude a nebude vyslyšán. (21, 13.) Činiti milosrdenství a soud více se líbí než oběti. (21, 3.) — Neříkej: jak mi učinil, tak mu učiním: odplatím každému podle skutků jeho. (22, 29.) Jestliže by lačněl nepřítel tvůj, nakrm jej: žíznil-li by, dej mu vody píti: nebo uhlí řeřavé shromáždíš na hlavu jeho (zastydí se) a Hospodin odplatí tobě. (25, 21. 22.)

¹⁾ Slyš, synu můj, kázeň otce svého, a neopouštěj přikázání matky: to tě bude zdobiti více než ozdoba na hlavě a zlatý řetěz na krku. (1, 8. 9.) — Zachovej, synu můj, přikázání otce svého a neopouštěj naučení matky své. Přivozuj je k srdci svému ustavičně, a zavěs je okolo hrdla svého. Když budeš choditi, ať kráčeji s tebou: když spáti budeš, ať ostříhají tě, a procitě rozmlouvej s nimi. Nebo přikázání jest svítelnice a zákon světlo a cesta k životu napominání kázně. (6, 20—22.) — Syn moudrý obveseluje otce; ale syn bláznivý jest zármutkem matky své. (10, 1.) — Neodjímej od pacholete kázně: nebo budeš-li je mrskati metlou, neumře. Ty je metlou mrskati budeš: a duši jeho z pekla vysvobodíš. (23, 13. 14.) — Metla a kárání dává moudrost: ale pachole, kterémuž se dopouští vůle jeho, zahanbuje matku svou (29, 15.) — Kdo ubírá něco otci svému, a neb matce, a praví, že to není hřích, oučastník je vražedníka. (28, 24.)

²⁾ Jdi k mravenci, ó lenochu, a zpytuj cesty jeho, a uč se moudrosti: kterýž nemaje vůdce, ani příkazatele, ani knížete, připravuje sobě v letě pokrm, a shromážďuje ve žni, co by potom jedl (6, 6—8.) — Nouzi způsobila ruka lenivá: ruka pak silných obohacuje. Kdo spoléhá na klamy, ten pase větry: a týž také jako letící ptáky stíhá, kdo shromážďuje ve žni, jest syn moudrý: ale kdož v letě chroupe, jest syn zahanbení. — (10, 4—6.) — „Nemiluj snu, abys nezchudl; otevři oči své, a nasytíš se chlebem.“ (20, 13.) — Žádosti zabijejí lenivého; nebo nechtěli ničehož ruce jeho dělati; celý den žádá a dychtí; ale kdož spravedlivý jest, udělovati bude a nepřestane. (21, 25. 26.) Pro zimu lenoch nechtěl orati: pročez žebrati bude v letě a nebude mu dáno. (20, 4.)

koře a mírnosti¹⁾, střídmosti, opatrnosti, ²⁾ a varuje od podvodu³⁾, zneužívání jazyka⁴⁾ a zlého tovaryšstva⁵⁾. — Než ale všeliká moudrost a sebe bystřejší rozum ne-

- ¹⁾ Bázeň Hospodinova jest kázeň moudrosti: a ponížení slávu předchází. (15, 37.) — Pýcha předchází ouraz: a před pádem povyšuje se duch. „Lépe jest ponižovati se s tichými, než dělití kořisti s pyšnými.“ (16, 18. 19.) — Konec pokory jest bázeň Hospodinova, bohatství a sláva i život. (22, 4.) — Kdež bude pýcha, tu bude i pohanění: ale kde jest pokora, tu (jest) i moudrost. (11, 1.) — Za pyšným jde ponížení; ale pokorného duchem přijme sláva. (29, 22.)
- ²⁾ Nebývej na hodech pijanů, ani na kvasích těch, kteří snášejí maso k jedění; nebo ti, jenž hledí pítí a dávají snůšky, strávení budou: a oblečena bude v hadry ospalost. (23, 20. 21.) Komu běda? komu svády? komu jámy? komu bez příčiny rány? Zdaž ne těm, kteříž meškají při víně, a snažni jsou u vypíjení číši? (23, 29. 30.) Necht nehorlí srdce tvé k následování hříšníků: ale v bázni Hospodinově buď celý den: nebo budeš mítí naději v nejposlednější čas: a očekávání tvé nebude zklamáno. (23, 17. 18.) Moudrostí vystaven bude dům a opatrností upevněn. (24. 3.)
- ³⁾ Váha nespravedlivá ohavností jest Hospodinu: ale závaží pravé jest vůle jeho. (11, 1.) — Nenajde lstivý zisku: ale statek člověka bedlivého bude cena zlata. (12, 27.) — Lepší jest maličko s spravedlností, než mnoho užitku s nepravostí. (16, 8.)
- ⁴⁾ Mnoho mluvení nebývá bez hříchu: kdož pak zdržuje rty své, opatrný jest. (10, 19.) — Kdo ostříhá úst svých, a jazyka svého, ostříhá od ouzkosti duše své. (21, 23.) — Kdo tají provinění, hledá přátelství; ale kdo jinou a jinou řečí je opětuje, rozlučuje spojené. (17, 9.) — Rtové blázna vplítají se v sváry: a ústa jeho různice vzbuzují. (18, 6.) — Lepší jest dobré jméno než bohatství veliké: a přízeň lepší, než stříbro a zlato. (22, 1.) Když se nedostane dříví, uhasne oheň, a když klevetníka nebude, utichnou svárové. (26, 20.) — Odpověď měkká skrocuje hněv: řeč tvrdá vzbuzuje prehlivost. (15, 1.) — Nechat tě chválí jiný, a ne ústa tvá, cizí, a ne rtové tvoji. (27, 2.)
- ⁵⁾ Synu můj, jestliže by tě lákali hříšníci, nepřivoluj jim. Kdo chodí s moudrými, moudrý bude: ale přítel bláznů podobný jim učiněn bude. (13, 20.) Nechtěj býti přítelem člověka hněvivého, aniž choď s mužem prehlivým, abys snad nenaučil se stezkám jeho, a nevzal pohoršení duši své. (22, 24. 25.)

uchová člověka od zkázy mravní, neproniká-li také srdce jeho a nestane-li se pravidlem vůle jeho. Toho také musel zakusiti Šalomoun. Obrácen duchem příliš na venek, nepojal hlasu vlastní moudrosti, a přiloživ srdce své k věcem tohoto světa a k rozkošem jeho, a hledal v nich svrchovanou blaženost a chtěje takto na zemi ráj připraviti sobě, ztratil ráj srdce a ducha — jehožto druhdy v živé víře v Hospodina požíval, a zbožniv přírodu, klesl posléze v modloslužebnost, až pak konečně po mnohém kolotání a lopocení nabyl zkušenosti: že jediné v Bohu pravé blaženosti dosíci lze, což i vypisuje v knize kazatel či ekklesiastes řečené. Tuto dovozuje Šalomoun z vlastní zkušenosti a z bedlivého skoumání: že vše, co se na světě nalezá, jest samá mar-nost, a nic neposkytuje člověku stále a nepokalené blaže-nosti, ani hluboké umění a badání, ani statky pozemské a hojnost rozkoší, ješto vše jest pomíjející a zákonům nezměnitelným poddáno, které stojí nad člověkem. K tomu i přijdou mnohé jiné výjevy, zloby a zpozdilosti lidské na světě, které kalí všelikou radost života. A protož posléze obrací zřetel člověka na Boha, a radí k požívání života v bázni Boží ¹⁾, uče: že vše, na čemž by člověku záležeti mělo, zavírá se v životě bohabojném a ctnostném dle prů-povědi: „Boha se boj, a přikázání jeho ostříhej;“ to prý jest všeliký člověk. —

Mimo tyto spisy pochodí od Šalomouna také vysoká píseň, v kteréžto již dle výkladu synagogy starého zákona v obraze lásky dvou zasnoubených se pěje láska Boha Ho-spodina k lidu svému vyvolenému, a což dle výkladu cír-kve nového zákona rozumí a vykládá se o lásce nejsvě-

¹⁾ Vesel se tedy mládenče v mladosti své, a v dobrém budiž srdce tvé ve dnech mladosti tvé, a choď po cestách srdce svého, a dle vidění očí svých: ale věz, že pro všechny ty věci přivede tě Bůh k soudu. (11, 9.) Pamatuj na Stvořitele svého ve dnech mladosti své, prvé než přijde čas trápení a přiblíží se léta, o nichž díš: Nelíbí se mi; . . . prvé než se přetrhne provázek stříbrný (života) . . . a navrátí se prach do země své, odkud byl a duch navrátí se k Bohu, který jej dal, (12, 1. 6. 7.)

tějšiho ženicha Krista Ježíše k zasnoubené choti své církvi svaté, jakož i o lásce a milosti jeho ke každé zbožné duši, která se mu zcela v lásce odevzdává.

II. Okres.

Od rozdělení říše až do obnovení jí.

(Obsahuje dobu 450 let.)

§. 91. Povaha a přehled událostí věku tohoto.

Vítězstvími Davidovými nabyta říše theokratická rozsáhlosti, která jí Hospodinem přiřknuta byla. Než ale místo, co by se měla na vrcholu tomto zachovati a u vnitř více a více zkvétati a zrůstati, počíná od této doby vinou králů a lidu píliti ku konečné zkáze. Již za posledních let králování Šalomouna položen jest zárodek vší pozdnější záhuby, kteráž pak následujícím roztržením říše téměř v skutek uvedena jest. Neb tím se rozdrobila síla národu a sešla bla říše, a to tím více, ješto obě části proti sobě nepřátelsky stály a nezřídka proti sobě válčily. K tomu přijde také to, že se na pohanské velmoci nezřídka opíraly, s nimi a proti nim se v boje spouštěly; a konečně což nejvíce jest, že více a více odpadaly od Hospodina a na výsostech obětující a modlám se klaníce, zponenáhla¹⁾ v modloslužebnost pohan-ských národů uběhly. Tím zajisté vypadla říše z theokra-

¹⁾ Výsosti byly jsou oltáře na horách vzdělané, kdežto se Hospodinu obětovalo. Za časů patriarchů bylyť jsou ovšem dovolená a řádná místa k vykonávání bohoslužby (ješto každá hora od přirození jest oltář); nyní pak, kdežto bohoslužba od Hospodina byla zřízena a spořádána a chrám ku konání jí řádně ustanoven, nemohly se schvalovati, jsouce na odpor zřízení Božímu; a to tím více, ješto tím jednota náboženská národu vyvoleného se rušila a modloslužebnost se podporovala. Pocta telat, jakáž již za časů Mojžíšových se objevila, tehdáž však v zárodku svém potlačena jest, byla ovšem pocta Hospodinova, však ale dle způsobu Egyptských v podobě býka, a tudíž hrůsná a zároveň i závedná.

tického povolání svého a ztrativši vnitřní svou moc, stala se kořistí pohanských národů, kteřížto jakožto metly Boží za trest a k napravení vyvoleného národu do zajetí odvedli jej. Zajetí toto bylo krušnou školou lidu Israelskému, jenž upevnilo jej ve víře v Hospodina Boha pravého, zároveň i bylo prostředkem k sdělení a rozšíření víry a naděje lidu vyvoleného pohanským národům. Čím však více klesal stav mravní a náboženský Israelských, tím zmužileji počínali sobě proroci, kteřížto četnější, než druhdy, důrazně se postavili na odpor všelikému bezbožnému a nepravému počínání lidu a králi jeho. Zprvu totiž obrácen jest všeliký zřetel jejich na přítomný stav říše, který neunavenou činností u mnohé horlivosti napravití usilovali, když však ale snažení jejich bylo marné, zůstavivše přítomnost obrátili pozornost svou na budoucnost, předpovídajíce nastávající soudy Boží a příští Vykupitele.

§. 92. Roztržení říše. Přehled dějin následujících v obou říších.

Po smrti Šalomounově sešel se veškeren Israel do Sichem, aby ustanovili Roboama za krále. Desatero pak pokolení Israelských žádali od Roboama: „aby polehčil jim jha přetěžkého, kteréž vložil otec jeho na ně.“ Než ale tento opustiv radu starců následoval rady nezkušených mladíků, kteří s ním chováni byli a nesvolil žádosti jejich, řka: „Otec můj ztížil jho vaše, já pak přidám ke jhu vašemu: otec můj mrskal vás bičíky, ale já mrskati vás budu biči uzlovatými.“ Nažež se tito odtrhli od Roboama a kamenovali Adoráma, jehožto Roboam k nim poslal. Král pak Roboam utekl do Jerusalema. Israelští ale odstoupivše od domu Davidova povolali Jeroboama, kterýž se z Egypta navrátil, a ustanovili ho králem nade vším Israelem. (975.) Když pak Roboam se chystal k boji, zapověděl mu Hospodin skrze Semejáša, muže Božího, „bojovati proti bratrům svým, ješto se stala věc tato od něho (jeho dopuštěním).“

Tak se rozdělilo celé království Israelské na dvě: jedno menší Judské, druhé větší Israelské či Efraim.

Říše Judská.

Roboamovi (975) zůstalo pokolení Juda a část pokolení Benjamínova; k čemuž také přišli kněží a věrní ctitelé Hospodina z celé říše Israelské. Když pak ale opustil zákon Hospodinův, a stavěl sobě oltáře modly, i háje na každém pahrbku vysokém, přitáhl Sesák do Jerusalema a plenil chrám i palác královský.

Říše Israelská.

Jeroboam (975) vystavěl Sichem a bydlel tam. Aby však lid chodě k obětování do Jerusalema, nenavrátil se k Roboamovi, postavil telata zlatá v Bethel a Dan a udělal chrámy na výsostech a ustanovil kněží, kteříž nebyli z synů Levi a proto vyhlazen jest dům jeho.

(Prorok Ahia v Silo.)

(Jiný v Bethel.)

I byla válka mezi Roboamem a Jeroboamem po všechny dni.

Po Roboamovi kraloval *Abia* (975) (3 leta), který chodil ve hříších otce svého a toliko na oko se choval theokraticky. V boji proti Roboamovi zvítězil.

(Addo prorok).

Asa (955) (kraloval 41 let.) (Prorok Azariáš, syn Odedův) Asa pak vyplenil ze země všecku modloslužebnost, upevnil města a zřídil vojsko, a porazil mocí modlitby četné vojsko Záry, krále mouřeninského. Když pak se spojil Bása s Benadadem, králem Syrským, proti němu, uplatil jej, že bojoval proti Israeli, maje větší doufání v něho než v Hospodina. Protož roznemohl se v času starosti své na nohy přetěžkou nemocí.

(Prorok Hanani).

Juda požívá pokoje.

Josafat (914) kraloval 25 let, a byl Hospodin s ním; protože chodil po cestách Davida, otce svého. I odjal výsosti a háje

Nádab (954) kraloval dvě leta a chodil po cestách otce svého; zabit jest od Bási, jenž vyhladil potomstvo Jeroboamovo.

Bása (952) panoval 24 let a byl boj mezi Asou a Básou po všechny dni jejich. A činil zlé před Hospodinem a chodil po cestě Jeroboamově.

(Prorok Jehu (syn Hanani)).

Ela (930), syn jeho, zabit jest po dvouletém panování od *Zambri* (929), jenž vyhladil všecken dům Básův; po sedmi dnech pak panování spálil se v paláci svém, když *Amri*, kníže vojska, táhl na něho. Amri pak poraziv Thebni, protivníka svého, vystavěl Samárii a sídlil tam. Činil pak zlé před obličejem Hospodinovým a chodil po všeliké cestě Jeroboama.

Achab (918), syn Amri, kraloval 20 let a činil zlé před obličejem Hospodinovým nade všechny, kteří byli před ním, aniž bylo dosti jemu, že chodil v hříších Jeroboama, ale ještě pojal

J u d a.

z Judy, a poslal kněží a Levity, aby učili v městech Judských lid zákonu Božímu, a ustanovil soudce po všech městech Judských.

I s r a e l.

manželku Jezabel, dceru Ethabala krále Sidonského, čímž modloslužebnost Bála a Astarty nadvládu dosáhla.

(Prorok Eliáš).

I spojil se Josafat příbuzenstvím s Achábem proti Syřským, které spojení na krále a lid jeho mnoho neštěstí uvalilo.

(Prorok Micheáš a falešní proroci.)

Nešťastný boj proti Syřským.

(Prorok Jehu).

Moabští a s nimi někteří z Amonitských bojovali proti Josafatovi. Josafat modle se Hospodinu porazil je.

(Prorok Johaziel).

Posléze vešel v přátelství s Ochoziášem, lodi však jeho ztroskotány byly, jak prorokoval *Eliezer*.

Achaz (897) raněn ve válce umřel a psi lízali krev jeho.

Ochoziáš (897), syn Achabův, roznemoh se, dal se tázati místo Hospodina Beelsebuba, boha akkaronského, bude-li moci živ býti z této nemoci; protož dle předpovědi Eliášovy umřel. Po něm kraloval *Joram* (896), syn jeho 20 let, který sice odjal modly Bál, kteréž udělal otec jeho, a však zlatých telat Jeroboamových nezrušil.

(Eliáš zemřel.)

(Eliseus následovník jeho).

Josafat (914) přispěl Jorámovi ku pomoci proti králi Moabskému, k Eliseově modlitbě dána jest pro Josafata vojsku jejich žíznícímu voda i vítězství.

Jorám (889), syn jeho, který kraloval již dříve spolu s ním, započal vládu svou tím, že dal pobiti bratry své a chodil po cestách Achabových, nebo Athalia, dcera Achabova, byla manželka jeho. I odpadli od něho Edomitští a ustanovili sobě krále. Když pak i přes to vzdělal výsosti modl, pohubili Filištinští a Arabští zemi judskou a pobili syny jeho až na Jehu nejmladšího, nad to i dle předpovědi

J u d a.

I s r a e l.

Eliáše ranil jej Hospodin nemocí břicha nezhojitelnou.

Ochoziáš (884), jehožto ustanovili Jerusalemtí za krále, chodil dle návodu Athalie, matky své, po cestách domu Achab.

I táhl Ochoziáš s Jorámem na vojnu proti Hazaelovi králi syrskému. I raněn jest Jorám a když se hojil v Jezrahel, navštívil jej Ochoziáš. Tuto zabit jest Jorám od Jehu, jehož dal Elizeus již dříve pomazati. Ochoziáš pak na útěku dostižen a rovněž zabit jest. Jezabel pak s okna svržena a dle proroctví Eliáše od psů sežrána.

Athalia (883) vidouc, že umřel syn její, pobila všecken rod královský domu Joráмова, jediný Joas, syn Ochoziášův, schován jest v chrámě a vychován od Jojady, vysokého kněze, jehožto přičiněním pak Joas v sedmi letech korunován a Athalia zabita jest.

Joas (873) kraloval 40 let a činil, což dobrého jest před Hospodinem po všecky dny Jojady kněze. On opravil dům Hospodinův, k čemuž lid ochotně přispíval. Po smrti pak Jojady dopustil však, aby sloužili hájům a rytinám, nechtíce slyšeti hlasů prorokův Páně. *Zachariáš*, syn Jojady (Barachiáse?), kmenován jest v síni chrámu. Pročež dle předpovědi jeho Syrští přitáhli do Jerusalema, plenili a vraždili — Joas pak zmučený zabit jest od vlastních služebníků.

Amasiáš (838), syn Joasa, kraloval 29 let v Jerusalemě a činil, což pravého jest před Ho-

Jehu (883) pak dal v Samaři pobiti 70 vnuků Achabových, jakož i 42 příbuzných Ochoziášových a svolav kněží, ctitele a služebníky Bálovy k oběti do chrámu, dal je pobiti a chrám i modlu spáliti. A však telat zlatých neopustil; pročež Hospodin počal sobě oškliviti Israele a Hazael porazil je ve všech končinách.

Joachaz (856), syn Jehu, kraloval nad Israelem 17 let. I následoval hříchu Jeroboama a Hospodin vydal jej v ruku Hazaele, krále Syrského, a Benadada, syna Hazaelova.

Kraloval *Joas* (840), syn jeho, 16 let a následuje Jeroboama, činil, což jest zlé před obličejem Hospodinovým.

Za dnů jeho umřel Eliseus, oplakán od Joasa, jemuž byl onen předpověděl trojí vítězství.

J u d a.

I s r a e l.

spodinem, však ne srdcem dokonalejším; neb výsosti neodjal. Pobiv vražedníky otce, porazil Edomské, jichžto bohy sebou přinesl a klaněl se jim.

nad Syrskými, což se také vyplnilo.

Popudil pak Amasiáš na sebe *Joasa*, kterýž porazil vojska jeho a jatého přivedl do Jerusalema a zbořil zdi Jerusalemské a obloupil chrám i palác královský.

Amasiáš pak byl po patnácti letech v spiknutí zabit.

Azariáš (*Usiáš*) (810), syn Amasiášův, kraloval 52 let v Jerusalemě. I činil, co se líbilo Hospodinu dle příkladu otce; a však výsosti nezkazil. I pomáhal mu Bůh proti Filištínským, Arabským a Amonitským a upevnil Jerusalem. Ale když se zmocnil v pýše své, nedbal na Hospodina a chtěje sám kaditi v svatyni, raněn jest malomocenstvím až do smrti. *Joathas*, syn jeho, spravoval dům královský a soudil lid.

(*Isaiáš*).

Joatham (758) pak kraloval 16 let v Jerusalemě a činil, což pravého bylo před Hospodinem. Lid však ještě hřešil. I opevnil zemi a bojovav proti Amonitským, přemohl je a zsilil se, proto že spravoval cesty své před Hospodinem Bohem svým.

(*Micheáš*).

Acház (742), syn *Joathama*, kraloval 16 let a nečinil, což bylo libého před obličejem Hospodina, obětoval Molochu syna svého a kadil na výsostech a

Jeroboam II. (824) kraloval 41 let v Samaři a činil, co zlé jest před Hospodinem a sesílil se proti Syrským, dobyl východojordané krajiny, jak předpověděl *Jonáš*.

Proroci: *Jonáš*,

Oseáš,

Amos.

Po 11letých bouřích dosedl *Zachariáš* (772), syn *Jeroboamův*, na trůn a čině zlé před Hospodinem jako otcové jeho, a zabit jest po 6 měsících od *Sellum*, kterýž kralovav 1 měsíc, zavražděn jest od *Menahen*, vůdce svého, kterýž svou ukrutností a pomocí *Fule*, krále assyrského, draze zjednanou udržel se po 10 let až do smrti své na trůnu.

Feceja, syn jeho, kraloval dvě léta, čině zlé před Hospodinem a zavražděn jest od *Facee*.

Facee (758) činil, co bylo zlé před Hospodinem a spojil se s *Rasínem*, králem syrským, proti *Acházovi* králi judskému.

Ozeáš (730), pak vražedník *Faice*, nastoupil po 9letých bou-

Juda.

na pahrbcích. Rasín a Facee oblehli Jerusalema, Acház pak koupil si proti výstraze Isaiáše pomoc Theglat Falasara, krále Assyrského, který přitah, vyhubil Damašek a přenesl obyvatele Israelské (Tobiáš) do zajetí, Rasína pak zabil. Brzy však obrátil se proti Jerusalemu, ač tehdaž neznikl; Acház pak zasvětil chrám Hospodinův modloslužbě.

Ezechiáš (727), syn Acháza, kraloval leta třetího Ozeáše za 29 let v Jerusalemě.

I činil, což dobrého bylo před Hospodinem jako David otec jeho. On rozmetal výsosti a ztroskotal obrazy a háje posekal a držel se Hospodina a ostříhal přikázání jeho. I otevřel opět chrám Hospodinův a vyčistil jej a obnovil bohoslužbu, a konal opět velikonoc po 14 dní, k čemuž sezval lid Israelský.

Israel.

řích trůn israelský a činil zlé před obličejem Hospodina a učiněn jest poplatným Salmanasarovi, králi assyrskému. Když pak, spojiv se s Suro, králem egyptským, chtěl se mu zprotiviti, oblehl ho v Samaři po 3 leta a svázaného dal do žaláře a přenesl Israele do Assyrie a Medie (722) a osadil město jejich pohany babylonskými; kteřížto, smíšivše se s pozůstalými Israelskými, tvoří Samaritany. Když pak tam bydleli, nechtěli Hospodina i dávili je lvi; protož poslán jest jim kněz Israelský, který je učil ctíti Hospodina; a však mimo to i modlám sloužili vedle obyčeje národů, z kterých převedeni byli do Samaři.

Říše Juda sama.

Po ztroskotání říše Israelské utrpěla říše Judská mnoho válečnými taženými Assyrských. Když Ezechiáš odepřel Assyrským poplatek, již od časů Achaze dávaný, přitáhl *Senahrib*, oblehl města hrazená, chtě jich zdobývati. Za veliký plat zjednal si Ezechiáš, že odtáhl *Senahrib*; než ale *Senahrib* ustanovil opět vyvrátiti Judu, aby neměl v tažení proti Egyptským v zádech nepřitele. Vůdce Assyrský dobýval Jerusalema a potupil před lidem Hospodina a krále. I volal Ezechiáš v ouzkosti k Hospodinu a Isaiáš mu předpověděl vysvobození. Zatím pak táhl *Tirhaka*, král Mouřenínský, proti *Senahribovi*; než anjel Páně v noci porazil v ležení assyrském 185 tisíc (morovou ranou); načež *Sena-*

hrib odtáhl a pak v chrámě Nesrócha od vlastních synů zabit jest. Brzy na to se roznemohl Ezechiáš až k smrti a když se modlil v pláči Hospodinu, prodloužen jest život jeho na patnácté let. Toho času poslal *Berodach*, král Babylonský, list a dary Ezechiášovi; nebo byl slyšel, že nemocen byl. Ezechiáš raduje se z příští jejich, ukázal jim poklady své; z čehož jej káral Jesaiáš, předpovídaje: že přijdou dnové, kde odnešeno bude všechno, co jest v domě jeho a co nachovali otcové jeho, do Babylona, a že i synové jeho budou komorníci krále Babylonského.

Ve dvanácti letech byl *Manasses* (696), syn Ezechiáše, když počal královati a kraloval 55 let. I uvedl opět velikou ohavnost modloslužebnosti (*Bála* a *Astarty*) a obětoval dítky své *Molochovi*, a svedl *Judu*, aby činili horší věci nežli všickni národové, kteréž byl vyplnil Hospodin. Když pak nechtěl dbáti na napomínání Hospodinova, přivedl na ně vojska (*Asarhadona*) krále Assyrského, kteřížto jali ho a svázaného přivedli do Babylona. Tuto v ouzkości čině pokání, modlil se Hospodinu a navrátil se, a poznal, že Hospodin sám jest Bohem. A spořádav říši svou, vymetal bohy cizí a opravil oltář Hospodinův a obětoval na něm a přikázal *Judským*, aby sloužili Hospodinu Bohu Israelskému, ač ještě lid obětoval na výsostech jemu.

Amon (641) pak, syn *Manassesův* a nástupce jeho, opustil Hospodina Boha otců, a upadl v modloslužebnost. I zabit jest úkladně od služebníků svých.

Josia (639), syn *Amonův*, byl v 8 letech, když počal královati, a kraloval 31 let v Jerusalemě a činil, což libého bylo před Hospodinem a chodil po všech cestách *David*a otce, neuchýlil se na pravo ani na levo. Když pak opravoval chrám, nalezl *Helkiáš*, nejvyšší kněz, knihu zákona. Kterouž když četl *Safar* písař před králem a on uslyšel slova zákona (zvláště kletby na přestupníky jeho), roztrhl roucho své, obraceje kletbu tu na sebe a na lid svůj, což i prorokyně *Hulda* otázaná jsouc ztverdila. *Josiáš* pak shromáždil starší do chrámu, kdežto se celý zákon četl a obnovila úmluvu před Hospodinem, že budou následovati Hospodina a ostříhati přikázání jeho z celého srdce a ze vší duše; a vyhladiv

všelikou modloslužebnost, slavil velikonoc Hospodinu Bohu, jak nebylo slavena od časů soudců. Když pak Farao *Necho*, král egyptský, přitáhl proti králi Syrskému k řece Eufratu, vytáhl Josiáš vstříc jemu a zabit jest v bitvě v Meggedo, a přiložen jest k otcům; aby neviděl zlé, kteréž přišlo na lid. I plakal všecken Juda a Jerusalem nad ním, Jeremiáš pak nejvíce.

Joachas (609), mladší syn jeho, od lidu ustanoven za krále, kraloval tři měsíce a činil zlé před Hospodinem; protož ustanovil *Necho Eliakima*, jehožto jméno proměnil v *Joakim* (608); *Joachaze* pak uvedl do Egypta. *Joakim* činil zlé před Hospodinem za 11 let kralování svého. I přitáhl *Nabuchodonozor*, král babylonský, jenž byl *Necho* porazil, k Jerusalemu. *Joakim* se vzdal a *Nabuchodonozor* přenesl do Babylona část nádob chrámových, a některé mládence za rukojemství, mezi nimiž byl *Daniel*. (První počátek zajetí Babylonského). Brzy na to zprotivil se *Joachaz* opět a umřel při obležení Jerusalema od Babylonských. *Joachim* (599), syn jeho, který po něm následoval, kraloval toliko tři měsíce. Vydal se pak dobrovolně Babylonským, a odveden jest se svou rodinou, knížaty a vůdci vojska a s branným lidem, s řemeslníky a hraditeli pevností do zajetí. *Nabuchodonozor* ustanovil pak *Matthaniáše*, strejce jeho, králem místo něho, jemuž jméno převzděl *Sedekiáš* (598). I činil zlé před očima Hospodina, aniž se styděl tváří *Jeremiáše* proroka, mluvícího k němu z úst Hospodinových. Spoléhaje pak na smlouvu s *Hofrou*, králem egyptským, odstoupil, ač vystříhán od *Nabuchodonozora*. I přitáhl tento sám k Jerusalemu a oblehl jej po třetí a po dvě leta. Rozmohl se pak hlad v městě náramný, až posléze dobyto jest město a *Sedekiáš* na útěku dostižen a jat byl ke králi přiveden, který dal před ním syny jeho pobiti, a jemu dle proroctví *Ezechiáše* oči vylopiti; načež přiveden jest do zajetí do Babylona. Město pak Jerusalem jest ohněm spáleno, nádoby chrámovy do Babylona přenešeny a obyvatelé, kteří moci ušli, do Babylona v zajetí převedeni jsou (588). V Judei pak něco chudého lidu zanecháno za vinaře a oráče, kterýmžto

představil *Godoliáše*, jenž mírně panoval nad nimi, takže mnozí uprchlíci vystoupili ze svých brloh a rokovali s ním, než po dvou měsících zavražděn jest od fanatičkého Ismahele z rodu královského. Ostatní pak lid i knížata vojska ušli do Egypta, bojíce se pomsty Chaldejských.

Poznam. 1. Veškeré zprávy tyto doby prorocké, od Samuele až potud, vypisují se ve čtvrtu knihách královských a v dvou knihách Paralipomenon. Co se kněh královských dotýče, slují první a druhá také knihy Samuelovy a vypisují hlavně život Samuele a zvláště Davida, za jejichžto spisovatele až do nastoupení trůnu Davidova se má sám Samuel, ostatní pak části Náthan a Gad, používaje letopisů královských. Ostatní dvě knihy královské vypravují osudy říše Židovské od úmrtí Davida až k zajetí babylonskému. Dle domnění Židů jest spisovatelem jejich Jeremiáš. Knihy Paralipomenon či kronik vypisují dějepis Judstva od Davida až na Cyra. Jejich spisovatelem jest bezpochyby Ezdreáš, používaje v mnohém kněh královských, k tomu i máje jiných původních pramenů, které se však ztratily.

Poznam. 2. V knize Judith, tak řečené od Judith, hlavní osoby její, vypravuje se událost, která jasně dovozuje, že Israelité, pokud jsou věrní Hospodinu, zvláštní ochrany jeho požívají. Assyrský totiž král Nabuchodonozor, vyslal vůdce svého Holoferna na západ a na jih, aby národy zpupné pokořil a sobě podmanil, jemužto ukrutně si počínajícím mnozí se dobrovolně poddali; Israelští však v strachu strojili se k válce pod vedením kněze Páně Eliachima, volajíce ku Pánu o pomoc a postíce se v žíní a v popeli. Achior, vůdce Ammonitských, tázán jsa od rozhorleného Holoferna na Israelské, a proč mu odpírají? vypravoval mu původ a osudy a víru jejich, dokládaje: že jestliže není úrazu v národu před Bohem jeho, nebude moci odolati jim; nebo Bůh jejich brániti bude jich; začez pak od Assyrských k lidu Israelskému přitovaryšen (přivázán k stromu) jest, aby s nimi zahynul. I obleženo jest město Bethulie, a voda jim odňata. Když pak se obyvatelé vzdáti chtěli, Judith, vdova vznešená, ctná a nábožná, slyšíc to, napomenuvši lid k modlitbě a doufání v Boha, vyšla s dívkou svou z města k nepřítelům jako přeběhlce a na žádost svou předvedena jest před Holoferna, kterýž ochotně přijal ji, dav jí svobodu. Když pak čtvrtého dne na hodech Holofernes obtižen vínem usnul, vešla Judith do stánu jeho a sfala mu hlavu, kteroužto dala děvečce své a té noci přinesla do města, a ukazujíc ji lidu velebila Boha Pána, takéž i lid velebil ho a dobrořečil jí. Když pak ráno Assyřští strachem přemožení utíkali, stíhali je Israelští až ke končinám mezi svých a učinili velikou kořist. Načež Judith prozpěvovala

píseň a lid obětoval Bohu. Událost tato sběhla se bezpochyby brzy po smrti Ezechiáše okolo 699, když Manasses byl ještě nedospělý aneb později, když byl v zajetí babylonském.

§. 93. Stav náboženský a mravní Židů v době této.

Rozdělení říše nemělo toliko následky politické: že moc říše, která za časů Davidových dospěla k vrcholi slávy, z části zcela zničena, z části roztržena a seslábnuta jest, takže nebyla s to podrobené země pod nadvládou svou udržeti, aniž návalům nepřátelských velmocí odolati; ale ono také nezůstalo bez účinku na náboženství a mravy národu Židovského. Posud byl Jerusalem středem bohoslužby a náboženského života Israelského; po rozdělení pak říše zrušena jest jednota tato, a tím jest i zavdána příčina k modloslužbě. Již Jeroboam postavil telata zlatá v Bethel a Dan, aby lid nechodil k obětování do Jerusalema a neobrátil se ke králi Roboamovi, pánu svému, a byla ta věc k hřešení. K tomu i také přišlo, že se na cizí národy pohanské opírali a sami nedostateční jsouce buď v zájemném boji neb ve válkách proti nepřítelům v spojení s nimi pomoci hledali; čímž ovšem modloslužebnost se velmi podporovala. Již Jeroboam, když na trůn Israelský dosedl, přenesl z Egypta modloslužebnost Apisa do říše své. Neméně zhoubně působila spojení s Tyrskými, když Achab pojal Jezabel za manželku, jenž se snažila se vši pilností modloslužebnost Tyrských u Israelských zaváděti, což také na říši Judskou nezůstalo bez účinku. A v skutku brzy vloudila se vplyvem Jezbely a Athalie ta nejohavnější modloslužebnost se všemi neřestmi do říše Israelské a Judské. K náboženské zkáze této přičinil nejvíce pohoršlivý příklad králův, kteří zajisté zapomenuvše theokratického postavení svého, netoliko s netečností Hospodina a pravou službu jeho zanedbávali, abřž modloslužebnost lidu snášeli, ano i sami příkladem svým pohoršení mu dávajíce, pracovali na zkáze a porušení jeho. Nejvíce působili v tomto ohledu králové říše Israelské. Mezi devatenáctero králi nebylo jediného, o kterém by se řici

mohlo, že činil, co se líbilo Hospodinu, a sám Jehu obětoval telatům a trpěl výsosti. Ovšemť měla říše Judská lepší krále a osm jich chodilo po cestách Hospodinových podle otce Davida. Než i snažení jejích vyhladiti modloslužebnost a obnoviti službu pravou Hospodina, neměla přezádoucího účinku; dilem že zcela rozhodně nevystoupili a o konečné vyhlazení modloslužby se nezasadili, snášejíce výsosti; dilem že modloslužebnost příliš hluboce se zakořenila, než aby pojednou vyrácena býti mohla; tím méně, ješto, co horliví a zbožní králové vyřídili a napravili, nepraví a bezbožní v počtu četnější opět zmařili a porušili. Ku konečné zkáze náboženské přispívaly také netečnost a vlašnost, jakož i porušenost kněží Hospodinových, kteří úřad svůj mnohými neřestmi zhanobili a poskvrnili.

Na náboženskou pak zkázu tuto následovala v zápětí mravní porušenost, ješto ohavná modloslužebnost sama k nepravostem a neřestem vedla; k tomu také přišli neustálé bouře, které v říši Israelské panovaly, a jichžto mraky i jednou otrásaly říši Judskou, — jakož i pohoršlivý příklad pohanů, s kterými zhusta obcovali a jichžto mravů následovali. Zkáza pak tato mravní dovršena jest falešnými proroky, kteří nehledajíce Hospodina, ale sebe a svého mrzkého zisku, vznešeným pochlebovali, neřesti jejích a lidu snášeli a je v spánek hříšný ukonejšili, a působili tím zhoubněji, ješto ne zřídka i zbožnou řeč pravých proroků mluvívali, a na oko pro zákon a zevnitřní bohoslužbu horlili. — A však i ti, kdož věrní zůstali Hospodinu, Bohu Israelskému, nebyli bez vady, zakládajíce všecku spravedlnost svou na pouhou zevnitřní bohoslužbu, bez opravdového ducha zbožnosti, a což hlavní jest: spravedlivost života a mravní dokonalost zanedbávající, ano i proudem panujícího smýšlení ztržení, šetřili nepravostí a neřestí modloslužebníků. — Takto rozdvojení mezi sebou, zbavení vší mravní síly a duchovní moci museli upadnouti v kořist národům, které Božská prozřetelnost za trest nastrojila na ně.

Proroci.

§. 94. O prorocích vůbec.

Čím více se národ vyvolený odvracel od Hospodina a zákona jeho, tím více bylo potřebí, aby nevypadl zcela ze povolání svého, ústavu, jímž by se poznání hříšného stavu tohoto a touha po obnovení a pozdvižení ducha budila. A to bylo zajisté úlohou proroků této doby. Plní horlivosti a Ducha Božího bojovali neohroženě slovem i skutkem proti vzrůstající zkáze náboženské králů i lidu. Hlavní snahou jejich bylo uchrániti lid od modloslužebnosti a zachovati ho v pravé víře a službě Hospodinově, což byl ovšem základ národního života lidu vyvoleného. Pak také horkli proti převrácenostem a nepravostem panujícím, jakož i proti pouhé zevnitřní bohoslužbě bez pravého nábožného ducha, tu kárajíce, tu trestajíce, tu varujíce je. Přitom také brali ne zřídka vplyv na zevnitřní záležitosti říše, co rádcové králů, hned schvalujíce podnikání jejich, hned střežíce a zabraňujíce jim. Ovšem neměla činnost jejich vždy přezádoucího výsledku. Nezřídka museli mnohá protivénství a pronásledování snášeti, dílem od králů, kteří je považovali za buřiče lidu aneb za šilence; dílem od lidu, který jsa svrablavých uší, nemohl více pravdy snést a vyhledával učitelů dle porušeného srdce svého; nejvíce pak snášeti museli od kněží modloslužebných a falešných proroků, kteří v nich nalezali největší překážku převrácených a zisťných záměrů svých. Když pak veškeré usilování jejich bylo marné, aniž bylo lze pokažené pokolení napravit; zanechavše přítomnosti, obrátili více zřetel svůj na budoucnost. Takto předpovídají zprvu neodbytné soudy Boží nad říší Israelskou a Judskou. Poněvadž lid, zapomenuv na povolání své, se připodobnil pohanům a vmísil se v záležitosti a rozepře jejich, měli býti tito metlami jejich; poněvadž ale úmluva Boží nebyla zrušena, měly jsou metly tyto toliko k napravení sloužiti jim. Israel měl opět jednou vysvobozen býti a povstati z pádu svého. Nový David, slavnější a velebnější, měl obnoviti království Boží,

oslaviti a dokonati je. Tím pak vyličen jest vždy více a více v mnohých proroctvích obraz budoucího Messiáše, jakožto syna Davidova; a čím žalostnější byla podoba přítomnosti, tím toužebněji patřila víra na vyplnění zákona a proroků v budoucnosti. Co se však týče činnosti prorocké doby této zvláště, rozeznávati sluší proroky před zajetím, v zajetí a po zajetí.

P o z n a m. Zprávy o proroctích, působení a prorokování jejich jsou obsaženy z části v knihách královských a Paralipomenon, z větší části také v knihách prorockých pod jejich jménem a z větší části od nich samých sepsaných.

I. Proroci před zajetím.

§. 95. Eliáš.

(3. Král. 17. 18. 19.)

Mezi proroky, kteří před zajetím působili a od nichžto žádných písemných památek nestává, jsou mimo jiné méně znamenité, nejznamenitější Eliáš a Eliseus.

Eliáš, Thesbitský, působil v severní říši, kdež také bylo rodiště jeho,¹⁾ právě v tu dobu, když Achab badáním pohanské manželky své, Jesabely, se snažil fenické modloslužebnosti zjednatí nadvládu nad zákonem Mojžíšovým. Protož povstav Eliáš, zvěstoval Achabovi: „Živt jest Hospodin Bůh Israelský, před jehožto obličejem zde stojíme, že nebude za těchto let rosy, ani deště, leč vedlé řečí, úst mých.“²⁾ Odšed pak na rozkaz Hospodinův skryl se před ouklady Achabovými u potoka Karith, z něhožto pil, a krkavci přinesli mu pokrm. Když pak vysechl potok, šel na rozkaz Boží do Sarefty k vdově, kteráž opatrovala

¹⁾ T. j. z města Thesbe, které leželo v pokolení Gad a v krajině Galaad za Jordánem. Dle domnění sv. otců byl Eliáš představeným některé školy prorocké, a vystoupil až v pozdějším stáří.

²⁾ Mělit jsou Israelští za chlipnou rozkošnost, ku kteréž vedla modloslužba Bála a Astarty, býti trestáni dlouhým postem, což ovšem více působilo než sebe důtklivější kázání.

jej. I rozmnožil mouku a olej její podivným způsobem, a Hospodin na vroucí prosbu Eliáše vzkřísil z mrtvých syna jejího; z čehož pak poznala, že Eliáš jest muž Boží a slovo Hospodinovo v ústech jeho pravé. Po třech letech hladu šel k Achabovi, aby mu oznámil: že Hospodin dá déšť; což uslyšev tento šel mu vstříc. Na hoře Karmél shromáždil se veškeren lid, a předstoupiv Eliáš k nim řekl: „I dokavadž kulhatí budete na dvě straně (jednak Hospodina, jednak Bála se držíce)? Jestli Hospodin Bohem, následujte ho (samého): pakli Bál, následujtež toho.“ Pak dokázal, že Hospodin jest jediný pravý Bůh; tím že na jeho prosbu spadl oheň Hospodinův a spálil oběť zápalnou; anto dříve veškerí kněží Bálovi všelikým křikem od jitra až do poledne nemohli oheň s nebe svolati. Což, když užírel lid, padl na tvář svou a zvolal: „Hospodin, onť jest Bůh!“ a zjímal proroky Bálovy, které dal Eliáš pobiti u potoka Cis; načež pak dle předpovědi Eliáše stal se déšť veliký. Na to utekl Eliáš před mstou Jesabely na poušť Juda, kdežto jej občerstvil angel Hospodinův, a pak vstav, šel v síle pokrmu toho čtyřiceti dní a nocí až na horu Boží Horeb. Tuto zůstal v jeskyni a v hořkosti ztěžuje sobě Hospodinu na bezbožnost a zlobu lidu, vidí Hospodina ne ve větru silném, podvracujícím hory a rozrážejícím skály, ani v zemětřesení ani v ohni — ale v hučení větříka tichého.¹⁾ Což když uslyšel Eliáš, přikryl tvář svou pláštěm a vyšel stál ve dveřích jeskyně, znamená tuto přítomnost Boží. Pak zvěstuje mu Hospodin, že pozůstavil sobě v Israeli 7000 mužů, jichžto kolena neskláněla se Bálovi a káže mu, by za trest Israelských pomazal Hazaela za krále nad Sirií a za trest nad domem Achabovým Jehu za krále Israelských,

¹⁾ Před horou Sinai, kde Israel v úmluvu vešel, ztěžoval sobě Eliáš na nevěrný lid, který úmluvu tuto zrušil. Eliáš zajisté byl druhý Mojžíš; než ale Mojžíš se modlil za lid modloslužebný, když Hospodin se v prechlivosti rozhněval naň, Eliáš však se horší na lid a Hospodin tiší rozpálenou horlivost jeho, zároveň i ukazuje mu tím, že duch Boží jest duch mírnosti, budící líbezně ty, kteří na srázi propasti dřímají, šetře raději než zahubuje.

Elisea pak za proroka k vykonání díla jím započatého; jehožto našel, an oře. I vrhl plášť svůj na něho, a políbiv tento otce a matku, šel za nim a přisluhoval jemu. Když pak Achab návodem lstné manželky své přivlastnil sobě vinici Nabothovu, jehožto Jesabel lstivě (pod záminkou rouhání) dala ukamenovati, povstal Eliáš neohroženě a dí mu: Na tom místě, na kterémž lízali psi krev Nabothovu, i tvou krev také lízati budou; a pak zvěstuje mu vyhlazení domu jeho, a o Jesabel dí, že psi budou jísti ji na poli Jezrahel. Což se také vyplnilo. Když pak Achab v žíni a postu čině pokání, ponížil se, uvedeno jest to zlé (vyhlazení) teprv za dnů syna jeho na dům jeho. S podobnou neohrožeností oznámil také smrt. Ochoziášovi, jenž roznemoh se, dal se tázati Belzebuba: zdali se pozdraví? Po dvakráte sestoupil oheň s nebe a sežral padesátníka s padesáti muži, které vyslal král, aby jali muže Božího, až pak po třetí dle rozkazu Hospodinova předstoupil sám před krále a zvěstuje mu ve jménu Hospodina: že nesejde s ložce, na které se položil. Když pak se blížil konec Eliášův, nechtěl Eliseus odstoupiti od učitele a mistra, maje tušení těch věcí, které přijíti měly. Plášť Eliášův rozdělil vody Jordánu na obě strany a připravil jim cestu po suchu.

A když přešli maje Eliseus na vůli žádati, co chce prvé nežli vzat bude, prosí aby byl v něm duch mistra dvojnásobně¹⁾. A když před se šli a jdouce rozmlouvali: aj vůz ohnivý, a koně ohniví rozdělili oba dva od sebe, a vstoupil Eliáš u vichru do nebe. Dlouho hleděl Eliseus za ním volaje: „Otče můj, otče můj, voze Israelský, a voztají jeho.“ Pak nevida ho více, uchopiv roucho své roztrhl je na dva kusy, truchle po milovaném mistru svém.

Poznam. Neohroženým působením svým a podivným svým skončením stal se Eliáš nesmrtedlným národu svému. Židé měli za to, že neumřel prorok tento, ale že ještě jednou povstane před Messiasem. A v skutku on žil i po odchodu svým v Eli-

¹⁾ Dle zákona Mojžíšova měl prvorozený syn obdržeti dvojnásobný podíl. Na základu toho žádá Eliseus, jakožto prvorozený duchovní syn Eliášův, dvojnásobný podíl ducha mistra svého.

seovi, učedníku svém, a povstal před Messiášem v osobě Janově, jenž v moci Eliášově připravoval cestu Páně! —

§. 96. Eliseus.

(IV. Král. 2 — 8.)

Duch Eliášův zajisté spočíval na Eliseovi, učedníku jeho, jenž touž neohrožeností mluvil před králi a touž zmužilostí vyznával Hospodina Boha Israelského a touž pevnou důvěrou doufal v pomoc a podporu jeho — a touž planoucí vroucností horlil pro Hospodina a zákon jeho, jako velký mistr jeho Eliáš. Pomocí pláště Eliášova přešel Jordán, bydlil v Jerichu, kdežto napravil vody nepitné, vsypav soli do nich. Když pak vstupoval odtud do Bethel, zlořečil pacholatům posmívajícím se jemu, načež z nich 42 od medvědů roztrháno jest. Zvláště pak působil Eliseus za svého zpustlého věku divotvorstvím.¹⁾ Tak pomohl zadlužené vdově, z manželek prorockých, jížto věritel chtěl dva syny vzíti za služebníky²⁾, jako druhdy Eliáš, že požehnána jest malá zásoba oleje jejího, tak že z prodaného oleje mohla zaplatiti věriteli. Podobně i oznámil ženě Sunamitské, že bude míti syna a když jí tento zemřel, vzkřísil ho z mrtvých. Za času hladu učinil zákům prorockým tykvice plané jedle nasypav do hrnce hrst mouky, zároveň i nasýtil 20 chleby ječnými množství lidu a ještě zbylo vedlé slova Hospodina. Pak i zhojil malomocného Námána, knížete vojska krále syrského, kterýž na radu zajaté dívky Israelské utekl se k němu; lstného pak služebníka svého Giezi potrestal týmž malomocenstvím. Na to pak oznámil Joramovi

¹⁾ Divů bylo tehdaž rovněž tak potřebí, jako za časů Mojžíšových. Nařízení a učení Mojžíšova působila více v budoucnosti než v přítomnosti; skutky však jeho působily bezprostředně na souvěkké jeho. U Eliáše a Elisea však stojí vyučování zcela v pozadí; neb dosti bylo tím vyzískáno, když v tělesnosti zabředlé pokolení toto mocí divů na Hospodina a stávající zákon Mojžíšův živě bylo upamatováno.

²⁾ Dle stávajícího práva tehdejšího, kdežto dítky se považovaly za majetek rodičův, a dlužníkovi bylo volno, všeho jmění se zmocniti.

zálohy, které mu strojil Benhadad II., král Syrský. I poslal tento vojsko veliké do Dothan, aby jali Elisea. On však těšil služebníka svého: „Neboj se, nebo více jich s námi jest nežli s nimi“ a na prosbu Eliseovu otevřel Hospodin oči jeho a viděl horu plnou koňů a vozů ohnivých okolo Elisea; nepřátelé pak ranil slepotou, a vedl je do Samaří, kde je opět uzdravil — a na jeho přímlovu je pak král Israelský zachoval a občerstviv propustil je. Když pak Benhadad oblehl Samaří, stal se hlad veliký, tak že jedna matka vlastního syna snědla. To naplnilo srdce krále hořkostí, že přísahal v rozhořčení svém, zabiti Elisea, jemuž se příčina obležení toho přičítala. On však předpověděl poslu, jenž měl stíti hlavu jeho, velikou láci na druhý den. V noci pak učinil Pán, že slyšán byl hřmot v ležení Syrském vozů a koňů a vojska velikého; což majíce Syrští za najatá vojska Hethejských a Egyptských, utekli v noci, nechavše stánů a hojné kořisti v ležení; čímž způsobena jest láce veliká.

Eliseus pak přišel do Damašku, aby dle rozkazu Hospodinova pomazal Hazaele, služebníka Benhadadova, za krále. Tento právě vešel mu vstříc, jsa poslán od nemocného pána svého, táže se ho: „bude-li moci uzdraven býti od této nemoci?“ jemuž odpověděl Eliseus: že bude uzdraven, ale přece že smrtí zemře a zkormoutiv se plakal hořce, zpomínaje si, co zlého učiní Hazael Israelským. I odešel Hazael a zvěstovav pánu svému, že bude zase zdrav, udusil ho druhého dne a kraloval místo něho.

§. 97. Jonáš.

(IV. Král. 15, 25. Jonáš.)

Mezi proroky, od nichžto máme vlastnoručné zprávy účinkování jejich, jest zajisté nejstarší Jonáš, syn Amathy z Geth. Zprvu zvěstoval Joroboamovi II., králi Israelskému: že rozšíří říši svou. Vyplnění však proroctví tohoto nezpůsobilo mu mnoho radosti, ješto zrůstajícím blahobytem rozmnožila se také nemravnost a modloslužebnost, což ovšem proroka naplnilo hořkostí a působilo v něm nedůvěru a zášť člověčenstva, kteráž pak byla stálým tahem

povahy jeho. Nebo jsa poslán do Ninive¹⁾, aby kázal v něm, ješto zlost jeho vstoupila před Hospodína, chtěl utéci před tváří Hospodinovou do Tharsu²⁾, vstoupiv v Joppe na loď. Než ruka Hospodinova zastihla ho tuto a uvedla jej nazpět. Stala se pak bouře veliká na moři a lodi byla v nebezpečnství, aby se neztrozkotala. I metali losy a padl los na Jonáše, který vyznal vinu svou, a považuje bouři tuto za trest Boží, žádal sám býti vržen do moře, kdežto pozřen byl od vel-ryby (žraloka?), jižto Hospodin připravil. Modle pak se v kajicnosti v břiše jejím, vyvržen jest třetího dne na sucho. Po druhé pak poslán do Ninive, volal: „Ještě čtyřicet dní a Ninive vyvráceno bude.“ I činil král i lid pokání v žíní a v popeli a Bůh vida skutky jejich, smiloval se nad nimi a ušetřel jich. To však trápilo nelidského Jonáše, který to těžce nesl, že jest Bůh milosrdný, trpělivý a mnohého smilování a promíjející nad zlostí a pročež žádal sobě umříti. Než Hospodin poučil ho skrze břečtan, jenž usechl nad hlavou jeho (poskytovav mu dříve stín), že neprávě se horší: „Ty žalost máš nad břečtanem, o němž jsi nepracoval, aniž jsi učinil, aby vzrostl: kterýž za jednu noc se zplodil, a jedné noci zahynul: a já bych neměl odpustiti Ninivi, městu velikému, v němž jest více nežli sto a dvacet tisíc lidí, kteří nevědí co jest (za rozdíl) mezi pravicí a levicí (dobrém a zlém).“

Poznam. Jonáš zajisté jest v smýšlení svým obraz lidu svého, který jako on uchýlil se od povolání svého, však i rovněž k tomu donucen jest a pak jako on pozdě obrátil se v pokoře k Hospodinu. On jest však také obraz Vykupitele, který zajisté v skutek uvedl, co Jonáš toliko s odporem konal, totiž: že kázání víry a pokání a z téhož pochodící spasení přenešeno jest od

¹⁾ Ninive, hlavní město Assyrie, na východním břehu Tigru, mělo 12 zeměpisných mil v objemu a ke dvoum milionům obyvatelů.

²⁾ Jonáš nechtěl kázati Ninivitským, poněvadž se obával obtíží a nebezpečnství jemu hrozících; a pak i proto, poněvadž vůbec zanevřel na lid a nechtěl, aby smilování Páně dostalo se jim, maje toliko národ svůj za hodný smilování Božího. Že pak chtěl přes moře do ciziny přeplaviti se a takto Božímu povolání ujíti, vykládá se tím, že se domníval, že nadšení Boží jediné na posvátné půdě zaslíbené země se díti může, což i bylo všeobecné smýšlení pozdějších Židů.

nekajících Židů ke kajícím pohanům. Jako kázání Jonášovo pohanům tím jest způsobino, že tři dni v břiše velryby meškal, podobně i kázání evangelium mezi pohany způsobino jest toliko třídením meškáním Vykupitele v břiše země (smrtí a vzkříšením.) Kající pak Ninivitští jsou opáčný obraz Israelských; oni povstanou jednou v den soudný proti těm, kteří pohrdali kázáním toho, jenž více jest než Jonáš. Ostatně pak jsou osudy Jonášovy všem k ponaučení: že jinak smýšlí, žádá a jedná člověk; jinak ale Bůh. Osud však Ninivitských poskytuje Israelským tu znamenitou pravdu: že Bůh má na zřeteli také pokání pohanů a že i tyto mají účastenství smilování Božího.

§. 98. Amos, Oseáš a Joel.

1. *Amos*, pastýř z Tekue, městečka v Judstvu blíž Betléma, nejša v žádné škole prorocké vycvičen, povolán jest od stáda k úřadu prorockému, a prorokoval za časů Oziáše, krále Judského, a za posledních dnů Jeroboama, krále Israelského. Zprvu ohlašuje pomstu Boží Damasenským neb Syrským, Filištinským, Tyrským, Idumejským, Amonitským, Moabským pro převrácenosti jejich, pak i zvěstuje metly Boží Judským, že zavrhlí zákon Hospodinův a přikázání jejich neostříhali jsouce oklamáni modly; posléze a zvláště se obrací k Israelským pro nespravedlnosti, nemilosrdenství, bujnost a chlipnost jejich a připomíná jim dobrodiní Hospodinova a vyvolení jejich, zároveň i jejich nešlechetnosti a jejich nekajicnost, tak že veškeré pokuty předešlé u nich nic nespravily; a pak i zvěstuje jim hrozný pád říše a napomíná je horlivě ku pokání. Pak i horlí proti rozmařilosti a rozkošnosti předních a předpovídá jim zajetí a trojí pokutu, která má přijíti na lid Israelský. Toť ovšem se nelíbilo kněžím, kteří pouhou zevnitřní bohoslužbou ukonejšili svědomí pokaženého lidu; protož osočil jej Amasiáš, kněz Bethelský, u Jeroboama, jakoby nemohla snést země řečí jeho (aby se nezbourila) a radil Amosovi, aby utekl do země judské, a tam prorokoval. Než prorok odvolává se na seslání své od Hospodina a na vidění koše jablek ku podobenství lidu k potrestání dozralého, předpovídá konečnou zkázu království Israelského. Tu ale vyjasní se duch jeho prorocký a on zalétaje v dalekou budoucnost, vypravuje k útěše opětne vzdělání krá-

lovství domu Davidova a dobrými časnými věcmi jich opatření; ¹⁾ což se ovšem rozumí ve vyšším smyslu o království Kristovu a blaženosti, kterou ono věřícím poskytovatí bude.

Dle ostatního podání Israelských stal se Amos krvavou obětí neohroženosti své, a církev sv. ctí památku jeho, jakož mučedníka pravdy a svaté zmužilosti.

2. *Oseáš*, současník Amosův, působil též v říši Israelské či Efraim. Zprvu vypisuje živým způsobem zpronevěření lidu Israelského Hospodinu Bohu a modlářství jejich, zároveň i oznamuje mu hrozící zajetí, spolu i vysvobození jeho a navrácení se do země své. V následních patero řečech, které mluvil bez pochyby o rozličných dobách a to nejvíce k předním lidu, rozvádí, co svrchu naznačil a sice vypisuje zkázu náboženskou a mravní vyšších i lidu²⁾;

¹⁾ V ten den vzbudím stánek Davidův, kterýž klesl:

A zase vzdělám mezery zdí jeho,

A to, co se bylo zbožilo, opravím.

A zase vystavím jej, jako za dnů starodávných.

Aj dnové přicházejí, praví Hospodin,

A postihne orač žence, a tlačitel broznů rozšiřujícího símě,

A kapati budou hory sladkostí,

A všickni pahrbkové vzdělání budou.

A obrátím zajetí lidu mého Israelského;

A vzdělávati budou města zpuštěná, a bydleti budou v nich:

A štěpiti budou vinice, a píti budou víno jejich!

A dělati budou zahrady, a jísti budou ovoce jejich,

A vštípím je v zemi jejich:

A nevytrhnu jich více z země jejich, kterou jsem jim dal,

Praví Hospodin Bůh tvůj! —

²⁾ Slyšte slovo Hospodinovo, synové Israelští,

Nebo soud jest Hospodinu s obyvateli země této;

Neb není pravdy a není milosrdenství,

A není umění Božího v zemi.

Zlořečení a lež, a vražda, a krádež a cizoložství rozvodnila se.

A krev krve dotkla se.

Zhynul lid můj, proto že neměl umění:

Poněvadž jsi ty zavrhl umění, i já zavrhu tebe,

Abys neposluhoval mi kněžstvím.

A že's zapomněla na zákon Boha svého,

I já zapomenu na syny tvé.

Podlé množství jich, jak hřešili proti mně:

při čemž se také Judských dotýká; pak vyhrožuje lidu metlami Božími, jmenovitě zajetím a předpovídá, že právě ti, ku kterým se utíkali a jichžto modloslužebnost přijali, Assyřtí, budou jim ke zkáze, k čemuž i k útěše přislubuje vysvobození a napravení starých ran, což se však úplně vyplnilo teprv v církvi Kristově.

3. *Joel*, syn *Fatuelův*, prorokoval bez pochyby současně s *Ozeášem* v říši *Judské*. Kniha jeho zavírá dvoje proroctví. V prvním vypisuje živě velkou zkázu nastávající zemi *Judské* od kobylek a od sucha, pak i vzbuzuje ku pokání a slibuje odpuštění. V druhém pak proroctví předpovídá vylití *Ducha svatého*¹⁾ a soud Boží nad nepřáteli lidu vyvoleného.

§. 99. *Isaiáš* a *Micheáš*.

Isaiáš, syn *Amosův*, dle oustního podání z královského rodu poslý, současník *Ozeášův*, působil v jižní říši přes půl století, jak sám píše, za dnů *Ozeáše*, *Joathama*,

Slávu jejich v pohanění proměním.

Hříchy lidu mého jedí,

A k nepravosti jejich pozdvihují duši svých.

I bude jako lid tak kněz:

A navštívím naň cesty jeho,

A myšlení jeho odplatím jemu

Nebo milosrdenství jsem chtěl a ne obět,

Umění Boží, více než zápaly.

Budu jako rosa, *Israel* zkvete jako lilium,

A vypučí se kořen jeho jako kořen *Libanu*.

Půjdou ratolesti jeho a jako oliva bude sláva jeho,

A vůně jeho jako vůně *Libanu*.

¹⁾ I bude potom: Vyleji ducha svého na všelike tělo,

A prorokovati budou synové vaši i dcery vaše,

Starci vaši (prorocké) sny míti budou,

A mládenci vaši vidění vidati budou.

Nýbrž i na služebníky a na služebnice v těch dnech vyleji ducha svého.

A dám zázraky na nebi i na zemi . . .

A bude: Každý kdož vyzývá bude jméno *Hospodinovo*, spasen bude.

Achaze a Ezechiáše, králů Judských, ba dle podání starých sabá činnost jeho až do časů Manasesových, který pronásleduje proroky, jemu odporující, dal prý Isaiáše pilou rozpůliti. Kniha proroctví jeho rozvrhuje se v dvě rozdílné části.

V první části zprvu kárá prorok lid vyvolený z nevděčnosti k Hospodinu, kterou projevil tím, že oddav se rozmařilosti, nádheře a rozkošem toho světa, odvrátil se od Boha k modloslužebnosti a nepravostem; pak žehře na zevnitřní bohoslužbu bez vnitřní spravedlnosti, vyhrožuje metlami Božími a vzkazuje ku pokání a předpovídá budoucí slávu Jerusalema, což se ovšem úplně v církvi Kristově vyplnilo.¹⁾ Než ale nemaje býti toliko káratelem, nýbrž i učitelem vyššího duchovního života Israelských, zasvěcen jest k tomu u vidění, v kterém viděl Hospodina v slávě nebeské, a jeden z Serafínů očistil rty jeho od všeliké nepravosti. Od této doby nekárá toliko, co v přítomnosti nepravé a hříšné jest, stoje na půdě zákona Mojžíšova; ale i spojuje přítomnost s budoucností a s věčností jest prorokem a hlasatelem věčných a tajných rad Božích. Tak zvěstuje Acházovi vysvobození z rukou Syrských a na důkaz uskutečnění toho vypravuje vtělení Syna Božího z panny.²⁾

1) I bude v nejposlednějších dnech připravena hora domu Hospodinova na vrchu hor;

A bude vyzdvižena nad pahrbky,
 I pohrnou se k ní všickni národové,
 A půjdou národové mnozí a řeknou:
 Pojďte a vstupme na horu Hospodinovu, a do domu Jakubova,
 A užiti bude nás cestám svým,
 A budeme choditi po stezkách jeho;
 Nebo z Siona vyjde zákon,
 A slovo Hospodinovo z Jerusalema,
 A souditi bude národy a trestati lidi mnohé:
 I zkují meče své v radlice a oštěpy své v srpy;
 Nepozdvihněť národ proti národu meče,
 Aniž se více cvičiti budou k boji.

2) I řekl Hospodin k Isaiášovi: Vyjdi vstříc Acházovi . . a díš k němu: Viz abys mlčel: neboj se, a srdce tvé nestrachuj se (krále Syrského a Facee, krále Israelského, kteří oblehli Jerusalema). Totot praví Pán Bůh: Nestaneť se a nebude toho

a vypisuje také živě blažený a pokojný stav království jeho; což u vyšším smyslu platí o říši Messiáše¹⁾. Dále

(aby vydobyt byl Juda) . . ale hlava Syrské země Damašek (zůstane) . . a ještě 65 let a přestane Efraim býti lidem. I přidal Hospodin mluvit k Achazovi řka: „Požádej sobě znamení od Hospodina Boha svého (buď) v hlubokosti pekelní, aneb na výsosti vzhůru.“ I řekl Achaz (hrdě a povržlivě doufaje v pomoc Assyrských): „Nebudu žádati a nebudu pokoušeti Hospodina.“ I řekl (Isaiáš): „Slyšte tedy dome Davidův: Zdali jest vám málo, lidem býti k obtížení, že i Bohu mému k obtížení jste? Protož sám Pán dá vám znamení: *Aj panna počne a porodí syna, a nazváno bude jméno jeho Emanuel. Máslo a med jísti bude, aby uměl zavrci zlé a vyvoliti dobré.* Nebo prv než bude uměti pachole zavrci zlé a vyvoliti dobré, zpuštěna bude země, ktorouž ty v ošklivosti máš (Syrská a Israelská). (Ale i) na tebe přivede Hospodin a na lid tvůj a na dům otce tvého dni, kteříž nepřišli ode dnů Efraima od Judy králem assyrským.

Poznam. Prorok tuto dává králi na srozuměnou, že jak mnoho času bude třeba Vykupiteli, aby co děcko dospěl k mluvení, tolik že času a ne více uplyne až k ponížení hrdých nepřátel jeho. Volí však k tomu naschvál děcko Vykupitele, aby tím naznačil, že ne pro hodnost jeho, ale pro zaslíbení učiněná Davidovi jakožto praotci Vykupitele se mu vysvobození stane, jakoby mu říci chtěl: Hrdý panovníku, v pýše své nechceš ničeho věděti o všemocnosti Boží, viz tedy, že všeliké významání domu Davidova spočívá na divu Božím a že skrze největší div, totiž vtělení Syna Božího, vrchol slávy své dosáhne.

¹⁾ Lid, kterýž chodil ve tmě, viděl světlo veliké:

A bydlícím v krajině stínu smrti, světlo vzešlo jim.

Veseliti se budou před tebou, jako kteří se veselí ve žni,

Jako plesají vítězitelé, uchvátivše loupež, když dělí kořisti. . . .

Nebo malíčkový narodil se nám a syn dán jest nám,

A učiněno jest knížetství na rameni jeho.

A nazváno bude jméno jeho: Podivný Rádce,

Bůh silný, Otec budoucího věku, kníže pokoje.

Rozmnoženo bude panování jeho, a pokoji nebude konce;

Na stolici Davidově a na království jeho seděti bude,

Aby utvrdil je a upevnil v soudu v spravedlnosti,

Od toho času až na věky: horlivost Hospodina zástupů to učiní.

A vyjde prut z kořene Jesse, a květ z kořene jeho vystoupí,

A odpočine na něm Duch Hospodinův;

Duch moudrosti a rozumu, duch rady a síly, duch umění a nábožnosti.

A naplní je duch bázně Hospodinovy. . . .

I bude spravedlnost pasem bedr jeho: a víra přepásáním le-
dvi jeho.

také obrací prorok zřetel svůj na cizí národy a ukazuje vůbec tuto, že i tito jsou předmětem prozřetelnosti Božské a že protiví-li se řízení Božímu, zhynou a zmizí z rady ostatních národů. Tak zvěstuje zkázu Assyrských, kteří, byvše v ruce Boží metlou Israelských, v pýše proti samému Hospodinu se zpečovali. I Babylonská říše musí trpěti za přepych svůj od Medských a Perských. V témž duchu prorokuje pomstu Filištínským, Moabským, Syrským, Egyptským a Mouřeninům, jakož i zkažení Tyru a záhuby Edomských.¹⁾ Při tom nezapomíná Isaiáš také na Israele a budoucnost jeho. V mnohých řečech kárá tupost mysli a zatvrzelost a nepravosti národu židovského a vůdců jeho a oznamuje jim pomstu Boží jakož: zpoustu země, zprvu Israelské pak i Judské, obležení Jerusalema a odvedení do zajetí, pak i vzbuzuje je ku pokání, aniž zapomíná na velikost milosti Boží, která se nedá nižádným nevděkem odvrátiti od Israele, z něhožto vytvoří království velké, jehožto pak přešťastný stav zhusta vypisuje²⁾ Dříve ale, nežli Israel k tomuto přešťastnému stavu dospěje, musí mnoho zkoušek přestáti pro převrácenost svou a pokolení lidského vůbec.

Bydliti bude vlk s beránkem: a rys s kozlátkem bude ležeti,
Tele a lev a ovce spolu přebývati budou;

A malé pachole poháněti je bude.

A bude se kochati dítě od prsou nad děrou slepejše,

A do jeskyně baziliškovy sáhne rukou ten, kterýž odstaven bude.

Neuškodí a nezabije na vsi hoře svaté mé;

Protože naplněna jest země známostí Hospodina,

Jako vody propast příkrývající.

¹⁾ Jediné duch Boží mohl jej, ducha člověčího, povznést a učiniti schopna, aby v témž čase zvěstoval s úplnou jistotou zkázu těch nejmocnějších říší Asie a Afriky. Zříceniny Memfis, Ninive a Babylona nasvědčují tomu po všechny věky až posud.

²⁾ Řcete malomyslným: Posilňte se a nebojte se;

Aj Bůh váš pomstu přivede odměny,

Bůh sám přijde a spasí vás.

Tehdáž otevrou se oči slepých,

I uši hluchých otevřeny budou.

Tehdáž poskočí kulhavý jako jelen,

A rozvázan bude jazyk němých.

Posléze však, když Ezechiáš s Merodachem, králem Babylonským, v přátelský poměr vstoupil, oznámil mu určitě zajetí Babylonské.

V druhé části, kterou sepsal bez pochyby v pozdějším věku svém, vypravuje prorok: že započaté dílo Boží v Israeli nezanikne, alebrž zroste a se rozšíří po veškeré zemi. Z prvu těší je proroctvím o jejich vysvobození ze zajetí a zalétá duchem do daleké budoucnosti vykoupení lidstva¹⁾, kdežto „Bůh v síle své přijde a jako pastýř stádo své pásiti bude“; a aby důvěru získal pokornému Spasiteli, připomíná lidu velebnost Boží²⁾ a malichernost model; zároveň i vypravuje mu péči, jakou má tento Bůh o vyvolený lid svůj a vysvobození jeho skrze Cýra, jehožto co předobrazení Krista vypisuje.³⁾ Pak zalétá duchem opět k Vykupiteli samému

1) Hlas volajícího na poušti: Připravte cestu Hospodinovu, Přímé učiňte na pustině stezky Boha našeho.

Všeliké oudolí povýšeno bude,

A všeliká hora i pahrbek ponížen bude,

A budou křivá místa v přímá, a drsnatá v cesty rovné.

2) Kdo změřil (jako) hrstí vody, a vážil nebesa dlaní?

Kdo zavěsil těmi prsty tíž země a zvážil jako na váze hory
a pahrbky na závaží,

Kdo pomohl duchu Hospodinovu, a neb kdo rádcem jeho byl
a ukázal jemu?

S kým se radil a naučil ho, a učil jej stezce spravedlnosti?

A kdo jej vyučil umění, a cestu opatrnosti kdo ukázal jemu?

Aj národové jsou před ním jak krupě okova,

A jako hnutí závaží počtení jsou: aj stromové jako prach
drobný.

Ani Libán nepostačí k zanícení,

A živočichové jeho nepostačí k zápalné oběti (přiměřené ve-
lebnosti jeho).

Všickni národové jako by nebyli, tak jsou před ním.

A jako nic a prázdnota jmíni jsou před ním,

3) Neboj se, nebo vykoupil jsem tě,

A povolal jsem tě jménem tvým: můj jsi ty!

Když půjdeš přes vodu s tebou půjdu, a řeky nepřikryjí tě,

Když choditi budeš v ohni, nespálíš se a plamen nebude ho-
řeti na tobě.

Hned jak jsi vzácným učiněn v očích mých, a slavným:

Já jsem miloval tebe, a dám lidi za tebe, a národy za duši tvou.

Nebojž se: nebo já s tebou jsem:

a vypisuje živě utrpení jeho a hojné užítky smrti jeho ¹⁾.
Však uzření doby té, kdež se obnoví Jerusalema, obraz to

Od východu přivedu símě tvé a od západu shromáždím tě.
Dím půlnoční straně: Dej! a polední: Nezbraňuj!
Přines syny mé z daleka, a dcery mé od končiny země!
Toto praví Hospodin pomazanému Cyrovi,
Jehož jsem uchopil pravicí,
Abych podmanil před tváří jeho národy,
A hřbety králů obrátil (v outěk),
A otevřel před ním vrata, a brány nebudou zavírány.
Já před tebou půjdu, a slavných země ponížím:
Brány měděné potru a závorý železné zlámu.
A dám tobě poklady skryté a tajnosti skrejší:
Abys věděl, že já jsem Hospodin, kterýž jmenuji jméno tvé.
Bůh Israelský!
Aj služebník můj, přijmu jej:
Vyvolený můj, zalíbila sobě v něm duše má;
Dal jsem ducha svého na něj, soud národům vynášeti bude.
Nebudeť křičeti, aniž bude přijímati osoby,
Ani slyšán bude vně hlas jeho.
Třtiny zlomené nesetře, a knotu kouřícího se neubasí,
Podlé pravdy povede soud.
Nebude smutný ani bouřlivý, dokudž nepoloží na zemi soudu,
A zákona jeho ostrovové očekávají budou.

¹⁾ Kdo uvěří slyšení našemu?

A rámě Hospodinovo komu bude zjeveno?
I vzejde jako proutek před ním, a jako kořen z země žíznivé;
Nemá podoby ani krásy: a viděli jsme ho,
A nebylo vzezření, a nežádali jsme ho.
Pohrdaného, a nejposlednějšího z mužů,
Muže bolesti a znajícího nemoc:
A jako skrytý byl obličej jeho a potupený;
Pročež jsme ho sobě ani nevážili.
V pravdě neduhy naše on nesl, bolesti naše on snášel:
A my počtli jsme ho jako malomocného,
A ubitého od Boha a sníženého,
On pak raněn jest pro nepravosti naše,
Potřín jest pro hříchy naše:
Kázeň pokoje našeho leží na něm,
A zsínalostí jeho uzdraveni jsme.
Všickni my jako ovce zbloudili jsme,
Jedenkaždý na cestu svou uchýlil se:
A Hospodin složil na něj nepravost všech nás.
Obětován jest, protože sám chtěl, a neotevřel úst svých:
Jako ovce k zabití veden bude,

nebeského Jerusalema, v němžto národové v jedno splynou, napomíná ku pokání, jakož k přípravě k tomu¹⁾ a kárá opět z nepravostí a převráceností panujících, které prý jediné rozdělily mezi lidem a Bohem a přikryly tvář Hospodina před nimi, že neslyšel je. Pak pozdvihna se opět duchem vidí slávu Jerusalema po navrácení se ze zajetí a an zvěstuje seslání své od Boha, aby kázal lidu judskému vysvobození ze zajetí, vypravuje vlastně činnost Vykupitele²⁾ a předpovídá konečně zachování spravedlivých a

A jako beránek před tím, kterýž ho stříže, oněmí a neotevře
úst svých.

Z ouzkości a z soudu vyňat jest: rod jeho kdo vypraví?

Neb vytržen jest z země živých:

Pro nešlechtnost lidu svého udeřil jsem ho.

A dá bezbožné za hrob, a bohatého za smrt svou:

Protože nepravost neučinil, aniž byla lest v ústech jeho.

A Hospodin chtěl ho potříti v nemoci:

Poněvadž položil za hřích duši svou, uzří símě dlouhověké,

A vůle Hospodinova rukou jeho zřízena bude.

Protože pracovala duše jeho, uzří a nasycen bude:

Známostí svou ospravedlní on spravedlivý služebník můj mnohé,

A nepravosti jejich on ponese.

¹⁾ Opust bezbožný cestu svou a muž nepravý myšlení svá,

A nechť se navrátí k Hospodinu, a k Bohu našemu;

I slitujet se nad ním, neb jest hojný k odpuštění.

Nejsou zajisté myšlení má myšlení vaše:

Ani cesty vaše, cesty mé, praví Hospodin.

Nebo jakož povyšena jsou nebesa od země,

Tak povýšeny jsou cesty mé od cest vašich,

A myšlení má od myšlení vašich.

A jakož sstupuje déšť a sníh s nebe a tam se více nenavracuje,

Ale napájí zemi, a zalévá ji, a činí ji, aby plodila,

A dala símě rozsívajícímu a chléb jedoucímu:

Tak bude slovo mé, kteréž vyjde z úst mých:

Nenavrátí se ke mně prázdné, ale učiní, což jen koli chtěl.

A šťastně se mu zvede při tom, k čemuž jsem je poslal.

Nebo s veselím vyjdete a v pokoji zprovození budete:

Hory i pahrbkové zpívati budou před vámi chválu.

Toto praví Hospodin: Ostršhejte soudu a činite spravedlnost:

Nebo blízko jest spasení mé, aby přišlo, a spravedlnost má,
aby zjevena byla.

²⁾ Vstaň, osvět se Jerusaleme; nebo přišlo světlo tvé,

A sláva Hospodinova nad tebou vzejde.

zkázu zatvrzelých, pak i vypravuje povolání všech národů do nového Jerusalema, církve to Kristovy ¹⁾.

Nebo aj tma přikryje zem a mrákota národy;
 Ale nad tebou vzejde Hospodin,
 A sláva jeho v tobě vidína bude.
 I choditi budou pohané v světle tvém,
 A králové v blesku východu tvého.
 Pozdvihni vůkol očí svých, a viz:
 Všickni tito shromáždění jsou přišli k tobě:
 Synové tvoji z daleka přijdou, a dcery tvé z boku povstanou.
 Tehdáž uzříš, a (radostí) oplývati budeš,
 A diviti se bude, i rozšíří se srdce tvé,
 Když se obrátí k tobě množství moře,
 A síla pohanů přijde k tobě.
 Množství velbloudů přikryje tě, dromedáři z Madian a Efy:
 Všickni z Sáby přijdou, zlato a kadidlo nesouce,
 A chválu Hospodinu zvěstující.
 Duch Hospodinův nade mnou, proto že Hospodin pomazal mne:
 K zvěstování tichým poslal mne, aby léčil zkroušené srdcem,
 A kázal jatým propuštění, a zavřeným otevření (žaláře).
 Abych kázal léto milostivé od Hospodina,
 A den pomsty od Boha našeho,
 Abych těšil všecky kvilící; abych dal kvílícím Šionským,
 Abych dal jim korunu za popel, olej radosti za smutek,
 Plášť chvály za ducha truchlosti:
 A slouti budou v něm silní v spravedlnosti,
 Štípení Hospodinovo k oslavení.

¹⁾ Aj já tvořím nebesa nová, a zemi novou:
 A nebudou v paměti předešlé věci: aniž vstoupí na srdce.
 A radovati se a plesati budete až na věky z toho, což já
 tvořím:

Nebo aj já tvořím Jerusalem v plesání a lid jeho v radost.
 A plesati budou v Jerusalemě, a radovati se v lidu svém.
 A nebude slyšán v něm více hlas pláče, a hlas křiku.

Vlk a beránek pásti se budou spolu,

Lev a vůl jísti budou plévy.

A hadu bude prach za chléb jeho:

Nebudou škoditi, ani hubiti na vší hoře svaté mé,

Praví Hospodin

Já znám skutky jejich (Židů) a myšlení jejich:

Přicházím, abych shromáždil (je) se všemi národy a jazyky:

I přijdou a uzří slávu mou.

A položím na nich znamení (dary Ducha sv.),

A pošlu některé z těch, kteříž spaseni budou, k národům na moře,

Micheáš v Judstvu zrodilý, současník *Isaiášův*, působil v jižní říši. Zprvu prorokoval o vyvrácení království Judského i Israelského pro bezbožnost lidu, nátisky a nespravedlnost vrchnosti a pochlebování proroků falešných a kněží. Od té doby však, co vyvrácena byla říše Israelská, obrácen jest zřetel jeho jedině na jižní říši a obyvatele její, připomíná jim jejich nevděk a jejich nepravosti, zároveň i pomstu Boží, těší pak zbědované a předpovídá jim navrácení se jejich ze zajetí, i splnění slibů otcům učinných. Co do proroctví *Messiášových* prorokuje o narození *Messiášovu* v Betlémě a vypisuje v podobenství budoucí slávy Sionu slávu říše Kristovy podobně jako *Isaiáš* ¹⁾

Do Afriky a Lydie k natahujícím střech:

Do Vlach a do Řek k ostrovům daleko

K těm, kteří neslyšeli o mně a neviděli slávy mé.

A zvěstovati budou slávu mou národům.

A přivedou všecky bratry vaše ze všech národů v dar Hospodinu,

Na horu svatou mou do Jerusalema, praví Hospodin.

I vyjdou a uzří těla mužů, kteříž předstoupili proti mně:

Červ jejich neumře, a oheň jejich neuhasne:

I budou až do sytosti viděním všelikému tělu.

¹⁾ A ty Betléme Efrata, maličký jsi v tisících Judských:

Z tebe mi vyjde, jenž bude mi panovníkem v Israeli,

A východové jeho od počátku, ode dnů věčnosti.

I stane se: V nejposlednějším z dnů bude hora domu Hospodinova připravena na vrchu hor,

A vysoká nad pahrbky: a pohnou se k ní národové.

A pospíší národové mnozí a řeknou:

Pojďte, vstupme na horu Hospodinovu,

A do domu Boha Jakubova:

I bude nás učiti stezkám svým, a půjdeme po stezkách jeho.

Nebo z Siona vyjde zákon, a slovo Hospodinovo z Jerusalema.

A souditi bude mezi národy mnohými,

A trestati bude národy silné až do dlouhého času:

I rozkují meče své v radlice, a kopí své v motyky:

Nevezme národ proti národu meče: a nebudou se učiti více bojovati.

Ale seděti bude muž pod vinným kmenem svým a pod fíkem svým,

A nebude, kdo by ho přestrašil: nebo ústa Hospodina zástupů to mluvila.

II. Proroci za času zajetí.

§. 100. Náhum, Habakuk, Sofoniáš.

Náhum byl z Elkoš, města krajiny Galilejské. Doba prorockého působení jeho nedá se určit; tolik ale jisto, že prorokoval před ztroskotání Ninive, které v proroctví svém živě vypisuje a které se také skrze Nabopalassara, krále babylonského, (r. 625 př. K.) stalo.

Habakuk, o jehožto času a místu narození i způsobu života ničehož známo není, působil bezpochyby jakožto učitel a utěšitel lidu v bouřích za času tažení Chaldejských, když Ezechiel a Daniel v zajetí oučinkovali. Jeho proroctví padá v čas zajetí Babylonského, ale ještě před úplným a posledním zbořením města Jerusalema. Tuto nařiká prorok nejprve na spravedlnost a zmatek v zemi panující; a předzvídá rychlý a zhoubný příchod Chaldejských. Po něvadž ale tito přičítali vítězství toto sobě a chtějí vyhladiti lid vyvolený, proti Bohu se zpřičili, vidí prorok pád a zkázu jejich a končí posléze proroctví své modlitbou, v kteréžto cesty posavadního vedení a řízení Božího vypravuje a v důvěře patře na tyto hledí utěšeně v budoucnost, „*radujíc se v Hospodinu a plesajíc v Bohu Spasiteli svém, jenž jest síla jeho!*“

Sofoniáš, syn Chusi, prorokoval z počátku panování krále Josiáše, prvé než byl ještě všecku modloslužebnost vyhladil a službu Boží v starobylý stav uvedil. Zprvu předpovídá Judským brzké zajetí a napomíná jich ku pokání, předkládaje jim na výstrahu příklady hrozných pomst Božích některých vůkolních národů a potěšuje naději budoucího do vlasti se navracení a konečně vypisuje rozšíření království Messiášova mezi národy.¹⁾

¹⁾ Tehdáž navrátím národům rty výborné,
Aby vzývali všickni jméno Hospodinovo,
A sloužili jemu ramenem jedním.
Tam za řekami mouřenínské země, odtud ctitelé moji,
Synové rozptýlených mých přinesou dar mně.
A oslavím u prostřed tebe lid chudý a nuzný;
A doufati budou ve jménu Hospodinovu.

Jeremiáš, syn *Helkiáše*, kněze židovského, narozen v *Anathoth*, blíže města *Jerusalema*, povolán a zasvěcen jest hned z mládí ač proti vůli své k ouřadu prorockému, „aby vyplenil a zkažil, a rozptýlil a rozmetal, a stavěl i štípil.“ Zastával pak ouřad svůj po 42 let horlivě od času krále *Josiáše* až do skonání *Sedeciáše*, dočkav se ztroskotání *Jerusalema* a odstěhování se lidu židovského do zajetí *Babylonského*; ano i působil skrze *Barucha*, písaře svého mezi zajatými, sám pak u nazpět zůstalých v *Jerusalemě* až do zavraždění *Gedalia*. Působení jeho padá do věku ve víře zpustlého a k modlářství a k pohanskému životu náchylného. Neb, ač *Josiáš* se vší silou se snažil náboženství a bohoslužbu *Hospodina* obnoviti, přece ale zbožnost tato lidu byla více zevnitřní a pouhé toliko následování krále bez vnitřního ducha náboženského a tudíž neměla do sebe ani ceny ani stálosti. Pročež žehrá prorok trpce na pokažený věk svůj, aniž máje naději napravení jeho. Pevného jsa přesvědčení o vyvolení Božím národu svého, vidí, že bez vlastního přičinění svého nebude moci dosíci je. Pročež, aby probudil lid z hříšného spánku, kárá jej neustále z nepravosti, nevěrnosti a nevděčnosti jeho k *Hospodinu* a zvěstuje mu spolu nastávající metly Boží, jakož: mor, neourodu, zvláště pak nával *Babylonských* a odvedení do zajetí, ano i ztroskotání chrámu, v něhož Židé pověrečně důvěřovali. Při tom také napomíná je ku pokání a k ostříhání smlouvy obnovené. Než ale neustálé horlení toto nebylo vděk pokaženému lidu, a sami spoluobčané jeho *Anathotští* činili mu ouklady a přinutili ho, že musil opustiti otčinu svou, v čemž zajisté se vyobrazoval budoucí osud *Vykupitele* ¹⁾. Pak i musel snášeti protivenství od kněží a zákonníků, jichžto převrácenosti káral. Tito se spikli, aby vyhladili ho. Když pak konečně rozbitím láhvice předznamenal zkažení města *Jerusalema* pro modlářství, ubit jest a vsazen do klády. Propuštěn, nemoha

¹⁾ A já jako beránek krotký, kterýž nesen bývá k zabiti: a nepoznal jsem, že přemýšleli proti mně rady, říkajíce: Vpustme dřevo (jedovaté) do chleba jeho, a vyhladíme jej ze země živých, a jméno jeho nebuď připomínáno více.

snéstí oheň horlivosti své planoucí, předpověděl Sedeciášovi a Jechoniášovi zajetí jeho v ruku Nabuchodonozora, k čemuž i připojuje proroctví o navrácení se rozptýlených po sedmdesáti letech¹⁾ a zalétaje do daleké budoucnosti, vypravuje o příchodu Messiaše Krista Pána²⁾. Častokráte se nacházel v nebezpečnosti života. Když jednou v chrámě v slavném shromáždění řekl: že dům tento uběhne v zlořečení, neusmyslí-li sobě; jali jej kněží a proroci i veškeren lid, řkouce: „Ať umře!“ Než prorok, který se odvolával na rozkaz Boží, zastáním starších zachráněn jest. Když

¹⁾ Protož toto praví Hospodin zástupů:

Protože jste neuposlechli slov mých:

Aj já pošlu a pojmu všechny čeledi půlnoční,

I Nabuchodonosora, krále Babylonského, služebníka svého,

A přivedu je na zemi tuto, i na obyvatele její,

I na všechny národy, kteříž vůkol ní jsou:

A zbiji je, a položím je k užasnutí

A k sypění a v pustiny věčné.

I bude všechna země tato v poušť a v užasnutí:

A sloužití budou všickni národové tito králi babylonskému
sedmdesáte let.

A když se naplní sedmdesáte let,

Navštívím na králi Babylonském,

A na tom národu nepravost jejich,

A na zemi Chaldejské: a položím ji v pustiny věčné.

²⁾ A já shromáždím ostatky stáda svého

Ze všech zemí, kamž vyvrhu je:

A obrátím je k jejich polím:

A růsti budou a rozmnoží se.

A vzbudím nad nimi pastýře, a pásťi je budou.

Nebudou se báti více, ani strachovati,

A žádný nebude hledán z počtů, dí Hospodin.

Aj dnové jdou, dí Hospodin:

A vzbudím Davidovi kmen spravedlivý:

A kralovati bude jako král a moudrý bude:

A konati bude soud a spravedlnost na zemi.

Za dnů těch spasen bude Juda

A Israel bydliti bude doufanlivě.

A toto jest jméno, kterým ho nazývati budou,

Hospodin spravedlivý náš (spravedlnost naše).

Nebo toto praví Hospodin:

Nezahyne z Davida muž, kterýž by seděl na trůnu domu
Israelského.

pak ale na odpor falešným prorokům napomínal krále Sedeciáše, aby se vzdal Nabuchodonozorovi a v tom i vůli Boží, jednak že zjímán a pohuben bude, vržen jest do žaláře a pak nepřestáváje prorokovati zkázu města, hozen jest do jámy, kdežto by jistě v bahně utonul, kdyby přičiněním mouřenína králova nebyl vytažen. Pozůstal pak v síni žaláře až do dne, v němž dobyt jest Jerusaleml. Nabuchodonozor pak kázal jej propustiti a dáno mu na vůli: buď jíti do Babylona, kdež se mu vyznamenání slibovalo, aneb zůstati v Judstvu. I nemoha se odloučiti od svatého města, zůstal na zpět a bydlel v Masfat s Godoliášem u prostřed lidu, kterýž byl zůstaven v zemi, kam se i zponenáhla rozprchlí Židé vraceli. Tuto počala kynouti utěšenější doba Jeremiášovi. Než brzy zničena jest naděje jeho zavražděním Godoliášovým a následujícím útekem lidu do Egypta, bojičího se pomsty Babylonských. Uprchlíci vedli také s sebou proroka ač vzdorujícího a na opak radícího. I tuto předpovídal vítězství Nabuchodonozorovo nad Egyptskými, spolu i zkázu ostatků Judských v Egyptě mečem i hladem pro modloslužebnost jejich. Než slova jeho nenalezla víry, on pak sám byl dle starého podání jakožto nevhodný kazatel kamenován od rodáků svých, jsa mučedníkem svaté pravdy a povolání svého prorockého.

Poznam. Co se povahy Jeremiášovy týče, značí jej zvláště vroucí horlivost a zmužilost u plnění povolání, nedávající se nižádným protivenstvím a pronásledováním odstrašiti aneb oviklati. S touto pak horlivostí a věrností Hospodinu spojil i srdečnou a pravou lásku k lidu svému. Onť zajisté „jest pravý milovník bratří“ nehledaje sebe, aniž pochlebuje a hově převrácenostem lidu, abř napomíná, kárá, tresce ho, nehroze se ni nevděku ni protivenství. Když pak slova jeho nedocházejí sluchu, rmoutí se a bolestně nese zkázu lidu svého, a nařikaje naň, žaluje Hospodinu a volá o pomoc jemu. Zvláště pak v tomto ohledu znamenati sluší nářečky a pláč jeho nad zpuštěným Jerusalemem, v nichžto, v hořkosti mysli vzdychaje a lkaje, běduje nad bídami lidu judského, a nad zkažením města a chrámu jeho těší pak lid, a posléze prosí Hospodina o smilování.¹⁾ Posléze jest i Jere-

¹⁾ Kterak sedí samotné (ondy) plné lidu :

Učiněna jest jako vdovou paní národů!

Pod plat uvedena jest kněžna krajín! . . .

miáš v osudech svých zajisté obraz Vykupitele. Jako Jeremiáš, nenalezal onen sluchu u lidu svého a naříkal nad zatvrzelostí a zkárou jeho; jako onen pronásledován jest i Kristus od kněží a zákonníků pod záminkou, že bouří lid; jichžto však protivenství rovněž jako onen trpělivě snášel „jako beránek, který nesen k zabíjení neotevřel úst svých“ — až pak klesl, jakož obět zloby lidu svého.

Cesty k Sionu kvílí, protože nejsou, kdož by přicházeli k slavnosti.

Všecky brány jeho (jsou) zkaženy: kněží jeho lkají:
 Panny jeho jsou bez ozdoby, a on sám potlačen jest hořkostí.
 Sedí na zemi, umlkli starci, dcery Sionské,
 Posypali popelem hlavy své, přepásáni jsou žíněmi,
 Povrhly na zem hlavy své panny Jerusalemské.
 Hynou od slz očí mé, zkormoutila se střeva má:
 Když hyne maličký a prsy požívající na ulicích města.
 Matkám svým říkají: Kde jest pšenice (chléb) a víno?
 Když hynou jako ranění po ulicích města:
 Když vypouštějí duše své v lůno matek svých,
 Komu přirovnám tebe, komu připodobním tebe, dcero Sionská?
 Nebo veliké jest jako moře potření tvé: kdož tě zhojí?
 Proroci tvoji viděli tobě křivé věci a bláznivé,
 Aniž otvírali nepravosti tvé, aby tě byli k pokání vzbuzovali.
 Tleskají nad tebou rukama všickni, kteříž jdou cestou:
 To-li jest, řkouce, to město dokonalé krásy, a radost vši země?
 Milosrdenství Hospodinovo, že jsme dokonce nevyhynuli:
 Nebo nezhynula smilování jeho,
 Díl můj jest Hospodin, řekla duše má:
 Protož budu ho očekávati,
 Dobrý jest Hospodin těm, jenž doufají v něho.
 Nebo nezažene Pán na věky.
 Neb jestli že zavrhl, zase smiluje se podle množství milosrdenství svých.

Pilně ohledujme cest svých a navratme se k Hospodinu.
 Pozdvihujme srdci svých s rukama ku Pánu k nebesům.
 Myť jsme neprávě činili a k hněvu tě popuzovali:
 Proto jsi ty neuprositedlný.
 Rozpomeň se Hospodine, co se nám přihodilo:
 Popatř a viz pobanění naše,
 Proč se zapomínáš nad námi na věky?
 Opouštíš nás na dlouhost dnů?
 Obrát Hospodine k sobě, a obrácení budeme:
 Obnov' dny naše, jakož byly od počátku.

(Pláč 1, 1. 4. 2, 10-15. 3, 22, 24. 25, 31, 32. 40. 41. 42. 5, 1. 20. 21.)

Zajetí.

§. 101. A) Zajetí Assyrské. Tobíáš.

Zavedení lidu vyvoleného do zajetí zprvu assyrského, pak i babylonského, má v dějepisu zjevení Božího velikou důležitost. Onoť jest zajisté trest Boží nevěrnosti a nevděčnosti Israelských, zároveň i prostředek napravení a obrácení jeho k Hospodinu a rozšíření víry v pravého Boha i mezi pohany.

Co se týče zprvu zajetí desatera pokolení Israelských zvláště, nebyloť ono zajisté bez vplyvu na stav náboženský říše Judské. Neb pokud stávalo říše Israelské, doráželo pohanství vší mocí na Judu, ješto Efraim se zřejmě a svobodně k modloslužebnosti přiznával a tudíž pohoršlivým příkladem svým zhoubně na Judskou říši působil, a podržev mnohé částky z bohoslužby Mojžíšovy, učiněn jest mu tím závadnější. Pročež musela říše tato zprvu klesnouti, aby moc pohanstva byla zrušena a lepší část lidu byla pokušení modloslužebnosti zbavena. O sídlech pokolení těchto a stavu jejich nestává žádných zpráv, toliko známo jest: že osazeni jsou v Hale a Habor řekách, Gosan a v městech medských (4. Král. 18, 11.). Bez pochyby že mnozí brzy se smíšili s pohany Medskými, s nimižto byli jakožto modloslužebníci duchovně spřízněni, a takto vypadnuvše z povolání svého, zmizeli z řady národu svého, ač u prostřed této porušenosti lepší část zachovala víru a mravy otcův a tím i plnila u prostřed pohanstva světodějně povolání své; jakož spatřiti lze v knize Tobíášově.

Tobíáš, z pokolení a města Nefthali, jat za dnů Salmannassara, neopustil v zajetí cesty pravdy (jakož byl již v mládí svém v otčině se držel pevně Hospodina); a věren jsa zákonu Mojžíšovu, dával svým krajanům spasitedlná napomenutí, těšil je a prokazoval jim mnohá dobrodiní, zvláště ale pochovával mrtvé, které rozhorlený Senachrib, utíkaje z Judstva, dal zabiti. Toto ale působilo mu nepřízeň krále, tak že statku zbaven skryti se musel, až po zavraždění Senachriba navrátil se do domu svého a veškeren statek jeho

navrácen jest jemu. Když pak oslepl (lejnem laštovčím), nezarmoutil se proti Bohu, ale nepohnutelný v bázni Boží přimlouval těm, kteří posmívali (se zbožnému) životu jeho; ano když i vlastní manželka rozhněvaná vyčítala mu mar-
nost pobožnosti jeho, hledal a našel Tobiáš útěchu a po-
moc v modlitbě. Maje pak za to, že se přiblížil konec ži-
vota jeho, povolal k sobě Tobiáše, syna svého, a dav jemu
otcovská naučení¹⁾ poslal ho do Rages k Gabelovi, jemuž
byl půjčil deset hřiven stříbra; což tento poslušen jsa roz-
kazu jeho šťastně vykonal, jsa provázen anjelem Rafaelem,
jenž se za Azariáše vydával a koupajíc ho se v řece
zachránil od pohlcení ryby, jejížto žluč mu uschovati při-
kázal. Přišel k Raguelovi, příbuznému svému, pojal na radu
Rafaele Sáru, dceru jeho, za manželku a obdržev od Gabele
dluh otcův, navrátil se bez úrazu k toužebně očekávajícím

¹⁾ A řekl jemu: „Slyš, synu můj, slova úst mých, a je v srdci
svém jako základ založ. Když vezme Bůh duši mou, po-
chovej tělo mé: a v poctivosti budeš mít matku svou po vše-
cky dny života jejího: nebo pomněti máš, jaká a jak velika
nebezpečnost trpěla pro tebe v životě svém. A když i ona
doplní čas života svého, pochovej ji podlé mne. Po všechny
pak dny života svého v paměti měj Boha: a varuj se, abys
nikdy nesvolil k hříchu, a abys neopouštěl přikázání Pána
Boha našeho. Ze statku svého dávej almužnu a neodvracuj
tváři své od chudého: nebo tak bude, že ani od tebe nebude
odvrácena tvář Páně. Kterak budeš moci, tak buď milosrdný.
Budeš-li mít mnoho, dávej mnoho: jestliže málo mít budeš,
také i z mála rád udělovati hled. Odplatu zajisté dobrou sklá-
dáš sobě ke dni potřeby. Nebo almužna od všelikého hříchu,
i ode smrti vysvobozuje, a neodpouští duši jíti do temnosti.
Doufání veliké bude almužna před nejvyšším Bohem, vše-
chněm, kteříž ji dávají. Vystříbej se pilně, synu můj, všelikého
smilstva, a kromě manželky své nikdy nedopouštěj poznati
hříchu. Pýše nikdy nedopouštěj, aby panovala v mysli tvé,
aneb v tvém slovu: nebtě v ní počátek vzalo všeliké zahy-
nutí. Kdož by koli tobě něco dělal, hned zaplat mzdu jemu,
a mzda dělníka tvého ať nikdy nezůstává u tebe. Čeho ne-
chceš, aby od jiného dalo se tobě, hled, abys ty nikdy ji-
nému nečinil. Chléb svůj s lačnými a chudými jez, a z oděvu
svého nahé přikrývej. Rady vždycky u moudrého hledej.
Všelikého času dobrořeč Bohu, a pros od něho, aby cesty
tvé spravoval, a všechny rady tvé ať v něm zůstávají.“

ho rodičům. Potřev pak na rozkaz angele uschovanou žlučí rybí oči otcovy, navrátí mu zrak, kterýž dobrořečil Bohu. Když pak Tobíáš chtěl dáti mzdu Azariášovi, jehožto mněl býti člověkem, slyší chválu skutků svých od něho a že on jest angel a Rafael ¹⁾, načež Tobíáš starší velebil v písni Hospodina a v prorockém nadšení vidí Jerusalem obnovený a oslavený. Po čtyřidce pak dvou letech radostného a pokojného života, maje zemřítí, povolal Tobíáše, syna svého, a sedmi vnuků svých, a předpovídaje jim vyvrácení Ninive a vzdělání Jerusalema napomínal je: aby sloužili Pánu v pravdě a po smrti manželky jeho vyšli z Ninive. Což tito učinivše, navrátili se k testům svým, kdežto mladší Tobíáš zemřel v devadesátém devátém roce zbožného věku. Všecko pak příbuzenství jeho a veškeren rod jeho v dobrém životě a v svatém obcování trval, tak že příjemni byli tak Bohu, jako lidem, i všechněm bydlícím na zemi.

§. 102 B) Zajetí babylonské.

Zajetí toto nedálo se pojednou, nýbrž v době 20 let (608—587 před Kr.) po třikráte; a sice: po prvé ve čtvrtém roce panování Jojakima, kdežto mimo nádoby chrá-

¹⁾ Tehdy řekl jim tajně: Dobrořečte Bohu nebeskému, a přede všemi živými vyznávejte ho, neboť jest učinil s vámi milosrdenství své. Tajnou zajisté věc královskou dobré jest ukrývati: ale skutky Boží zjevovati poctivé jest. Modlitba s postem a almužnou lepší jest nežli poklady zlata schovávat: nebo almužna od smrti vysvobozuje, anaf jest, ješto čistí hříchy, a činí, že nalezáme milosrdenství a život věčný. Ale ti, jenž činí hřích a nepravost, nepřátelé jsou duše své. Protož zjevují vám pravdu, a neskryji před vámi tajné řeči: Když jsi se modlíval s pláčem a pochovával mrtvé, a nechával oběda svého, a mrtvé ukrýval jsi přes den v domě svém, a v noci pochovával's je, jáť jsem obětoval modlitby tvé Pánu. A že jsi byl příjemný Bohu, potřebí bylo, aby pokušení zkusilo tebe. A nyní poslal mne Pán, abych tebe uzdravil, a Sáru, manželku syna tvého, od ďábelství vysvobodil. Já zajisté jsem angel Rafael, jeden ze sedmi, kteříž stojíme před Pánem.

movy přenešeno jest do Babylona množství knížat, ze jména mládenci urození, mezi nimiž byl také Daniel. Pak po sedmi letech převeden jest král Jechoniáš s 10,000 Israelských řemeslníků a knížat do Babylona, mezi nimi i Ezechiel; a poslední převedení se stalo po rozkotání Jerusalema. — Sídleli pak tito zajatí v Babyloně a v okolí jeho po březích řeky Eufrat. Co se stavu jejich týče, byl tento snesitedlný, ano i na mnoze stkvělý, ješto Židé tuto měli své vlastní obecné zřízení a mnozí se nalezali v blahobytu a hojnosti, tak že mnozí libující si v cizině, počali zapomínati na otčinu svou. Než ale lepší část zachovala v srdci svém živou památku drahé země otcův a svatého města Jerusalema a vroucí touhu po Sionu a bohoslužbě jeho¹⁾. Vůbec však neslo zajetí toto u lidu vyvoleného hojných užitek, jak z ohledu napravení jeho a utvrzení ve víře v Hospodina Boha pravého, tak i z ohledu rozšíření víry této mezi národy pohanskými. Co si dříve prorokové tak snažně ač marně žádali a co žádné kárání docíliti nemohlo, by totiž Židé roztrhli srdce svá v skroušeném pokání a ne roucha, to dosaženo jest zajetím. V pokoře srdce a v kajicnosti uznávali jsou hříšnost a nevděčnost svou a pokládali zajetí jako zaslouženou pokutu od Boha seslanou, kteroužto v trpělivosti a v odevzdanosti snášeli, volajíce v kajících prosbách k Hospodinu o milosrdenství a odpuštění hříchu a vzbuzující na zpět zůstalé, by se modlili za Nabuchodonozora a za ně; jakž patrno z listu, který poslali do Jerusalema ještě za

¹⁾ Při řekách babylonských, tu jsme sedali a plakávali:

Když jsme se rozpomínali na Sion.

Na vrbí u prostřed něho (babylonské říše)

Zavěšovali jsme nástroje hudby své.

Nebo tam dotazovali se nás ti, jenž zjimané vedli nás, na slova písní:

A ti, jenž zavedli nás, říkali:

Píseň zpívejte nám z písní Sionských.

(Ale) kterak zpívati máme píseň Hospodinu v zemi cizí?

Jestliže zapomenu na tebe Jerusaleme,

Budiž v zapomenutí dána pravice má.

Přilni jazyk můj k dásním mým,

Nebudu-li pamatovati na tebe:

Nepředložím-li Jerusalem na počátku veselí svého. (Žalm 136.)

času Sedechiáše. U prostřed modloslužebnosti žijíce předsvědčili se o ohavnosti a marnosti její a tím vroucněji oddali se službě Hospodinově; a nemajíce chrámů scházivali se v den sobotní po příbytcích, kdežto čítávali zákon, odkud pak vzaly počátek školy židovské (synagogy). Ještě pak znamenitější jest babylonské zajetí z ohledu světodějného povolání lidu vyvoleného — rozšíření totiž víry v Hospodina a naděje v Messiáše mezi pohany; ješto Židé v šestém věku (před Kristem) žijíce okolo Babylona a v mnohých osadách rozkládající se po Medii až k Indii, mohli daleko široko rozšířiti víru svou v Hospodina a sděliti národům naději svou v Messiáše. V obém ohledu, jak k utvrzení lidu vyvoleného u víře v Hospodina, tak i k rozšíření víry této mezi pohany, přispívali proroci a sice v prvním ohledu více Isaiáš skrze Barucha a Ezechiele, v druhém pak ohledu Daniel.

III. Proroci v zajetí.

§. 103. Baruch a Ezechiel.

K utvrzení lidu ve víře v Hospodina přispíval zajisté velice Jeremiáš, a to nejvíce skrze Barucha, kterýžto pocházejí z vznešené rodiny pokolení Judova, byl služebníkem a pomocníkem jeho zvláště u spisování jeho proroctví (Jerem. 36.), spolu i oučastníkem jeho osudu. Neb když mezi odvedenými v zajetí povstali falešní proroci a svůdcové, kteří množili nevoli jejich proti uloženému jim jhu od Chaldejských, svádíce je klamnými sliby brzkého vysvobození, použil Jeremiáš vyslanství krále Zedechiáše do Babylona a poslal jim list skrze Barucha, v němž je k trpělivosti napomíná a po 70 letech vysvobození slibuje.¹⁾

¹⁾ Toto praví Hospodin Bůh Israelský všemu přestěhování: Stavte domy, a byďte v nich, a štěpujte zahrady a jezte ovoce z nich. A hleďte pokoje města, do kteréhož jsem zastěhoval vás: a modlete se za ně k Hospodinu; nebo v pokoji jeho budete míti pokoj. Necht vás nesvodí proroci vaši: nebo oni falešně prorokují vám ve jménu mém a neposlal jsem

Když pak po ztroskotání Jerusalema se ubírali Judští do zajetí Babylonského, varoval je Jeremiáš v listu, kterýž jim poslal, od modlářství Babylonských, vypisujíc zpozdilost, marnost a hříšnost jeho. Po smrti pak Jeremiášově odebral se prý Baruch z Egypta k zajatým Babylonským a působil mezi nimi.

Ještě pak více účinkoval mezi zajatými *Ezechiél*, syn Buzi z rodu kněžského, jenž trávil mladická leta svá v chrámě při službě Hospodina. Převeden pak jest po druhém dobytí Jerusalema s králem Jechoniášem do Babylona, kdežto počal prorokovati pátého roku po svém zajetí u řeky Chabor. Z části souvěký Jeremiášův odpíral jako tento mezi jatými falešným prorokům, kteříž spolehajíce na pomoc Egyptských nekajícím Židům brzké osvobození slibovali. Proroctví však jeho jsou z větší části vidění, plná ohně a vroucí horlivosti.

Povolán jsa k prorockému úřadu svému, u vidění, v němž se mu Bůh zjevil v lidské podobě v oblacích vznášejíc se nad vozem podivným, nešeným od cherubínů se hledícími koly plnými očí¹⁾ a posílněn jsa ku práci své a k nesnázem nastávajícím, prorokoval zprvu, pokud Jerusalelem stal, slovem i skutkem u vidění i u podobenství obležení a zkázu města tohoto a vyhrožuje falešným prorokům a modlářům pomstou Boží, kárá i lid Jerusalemský z nevděčnosti, nevěrnosti a modlářství, a hrozí i jim pomstou Boží, pak napomíná jich ku pokání.²⁾ Dále pak zvěstuje také

jich. Nebo toto praví Hospodin: Když se počne plnit v Babyloně sedmdesáte let, navštívím vás a vzbudím nad vámi slovo své dobré, abych vás přivedl zase na místo toto. Nebo já vím myšlení, kteráž já myslím o vás, dí Hospodin, myšlení pokoje a ne trápení, abych dal vám konec a trpělivost.“
(Jerem. 29.)

¹⁾ Vidění toto znamená vtěleného Boha panujícího nad všemi říšemi tvorstva, které mu v svobodném poslušenství slouží. To jest dokonání stvoření u vykoupení, v němž všeliké stvoření v utěšeném shodu a v jednotě se pohybuje, vše řízeno a obživeno člověkem a tento Bohem.

²⁾ Zdaliž vůle má jest smrt bezbožného, praví Pán Bůh, a ne (raději) aby se obrátil od cest svých, a živ byl? Pakli by se odvrátil spravedlivý od spravedlnosti své a činil by nepra-

zkázu pohanickým národům cizím, kteří majíce oučastenství hříchu a modlářství národu vyvoleného, také trestáni budou a v konečnou zkázu uběhnou. — Posléze po vyvrácení Jerusalema zvěstuje lidu blízké vysvobození, zvláštní pak jeho ochranu, což ztvrzuje viděním množství kostí lidských, kteréž ožily; a v čemž ovšem zabíhá v duchu až do dob Messiášových¹⁾. Konečoě i vypisuje slávu nového Jerusalema a chrámu.

Poznam. Dle starého podání byl prý Ezechiáš od zajatých, jimžto se jednou nemile vyjádřil, usmrčen; po smrti pak své stál u veliké vážnosti lidu svého, kteří až do středověku putovali k hrobu jeho, jenž se ukazuje posud v rovině Korbela, několik hodin od starého Babylona.

§. 104. Daniel. Činnost jeho za času Nabuchodonozora.

Daniel, z rodu královského, byl při zajetí krále Jechoniáše sám mladík s jinými mladíky do Babylona zaveden, a tuto pod jménem Balthasara s třemi přátely Ananiášem, Misaelem a Azariášem ve škole mudrců (Magů) vycvičen a k službě královské odchován. Však ale při tom předce zůstal věren zákonu Božímu a nepřestal býti milov-

vost podle všech ohavností, kteréž obyčej má činiti bezbožný, zdalíž živ bude? Na žádné spravedlnosti jeho, kteréž byl činil, nebude pamatováno: pro přestoupení, jehož se dopouštěl, a pro hřích svůj, který páchal, pro ty umře . . . Obratťe se a činite pokání ze všech nepravostí svých, a nebude vám ku pádu nepravost vaše. Odvrzte od sebe všechna přestoupení svá, jichž jste se dopustili, a učinite sobě srdce nové, a ducha nového, . . . nebo nechci smrti umírajícího, praví Pán Bůh, obraťte se a živi budete.

¹⁾ A já sám hledati budu ovce svých, a navštívím je. Jako navštívuje pastýř stádo své v den, když by byl u prostřed ovce svých rozptýlených: tak navštívím ovce své, a vysvobodím je ze všech míst, kamž v den oblaku a mráкотy rozptýleny byly. A vyvedu je z národů a shromáždím je ze všech zemí, a uvedu je do země jejich . . . A vzbudím nad nimi pastýře jednoho, kterýž by je pásł, služebníka svého Davida: tenť je pásti bude, a ten bude jejich pastýřem.“

níkem a ochrancem utlačeného národu svého. Žije u prostřed zajatého lidu svého, však i stoje v spojení s mocnáři v dobách těch nejznamenitějších proměn starého světa, byl rovněž tak prorokem národů, jakož Israelských. Mezi spoluzajatými vyznamenával se Daniel již v outlém mládí vysvobodiv Susanu, manželku Jojakymovu, ženu zbožnou a šlechetnou od smrti; kterážto volila raději upadnouti v ruce nešlechetných soudců, nežli zhřešiti před obličejem Páně. Ještě pak znamenitějším stal se u dvora královského vykládáním snů. Když jednou Nabuchodonozor měl sen, z něhož se zděsil na který však zapomněl, chtěl dáti rozhorlený král zabiti všechny mudrce, ješto mu nemohli sen ten pověditi a vyložití. Daniel však, který měl též zahynouti s tovaryši svými, všed prosil krále, aby dal jemu čas k oznámení toho výkladu. Což když zjeveno jest mu skrze vidění v noci; dobrořečiv Bohu zvěstoval králi sen i výklad řka: „Ty králi počal jsi mysliti na loži svém, co by mělo býti budoucího potom: a ten, který zjevuje tajemství, ukázal tobě, co má přijíti. Ty králi viděl jsi sochu velikou a hroznou. Hlava její byla ze zlata nejlepšího, prsy pak a ramena ze stříbra, ale břicho a stehna z mědě. Hnátové pak byli železní; noh částka byla jedna železná, druhá pak hliněná. Hleděls na to, až se utrhl bez rukou (lidských) kámen s hory a udeřil sochu tu a rozdrtil ji: kámen pak tento učiněn jest horou velikou a naplnil všecku zemi. Tento jest výkad: Ty králi jsi ta hlava zlatá. Ale po tobě povstane království jiné menší tebe, stříbrné: a království jiné třetí měděné, kteréž bude panovati nade vší zemí; a království čtvrté bude jako železo a bude rozděleno. „*Za dnů pak království těch vzbudí Bůh nebeský království, které na věky nebude rozptýleno, a to jeho království nebude lidu jinému dáno; i rozdrobí a do konce zničí všechna ta království: a ono státi bude na věky.*“¹⁾ I vyznal

¹⁾ Socha tato vyznamenávala čtyry říše velké po sobě následující, totiž: babylonskou, perskou, macedónskou (řeckou) a římskou, kterážto poslední rozdělena jest ve dvě, totiž ve východo- a západořímskou. Veškeré říše tyto po sobě zanikly, toliko říše Kristova trvá až posud a trvati bude na věky.

král, že Bůh Israelský jest Bůh bohů a Pán králů a ustanovil Daniele nad všemi mudrci babylonskými a knížetem nad všemi krajinami babylonskými.

Brzy pak dal Nabuchodonozor udělati sochu zlatou — modlu Bál, káže, aby se jí na zvuk hudby všickni klaněli. Než Danielovi přátelé neučinili toho a opětně se zdráhajíce uposlechnouti hříšného rozkazu krále, uvržení jsou do pece ohnivé, kdežto je viděl král ustrnulý zachovány bez porušení a s nimi čtvrtého, jehožto tvářnost podobná byla synu Božímu, ani chválí Boha a dobrořečí Pánu. Protož zakázal přísně král rouhání proti Bohu Sidrachovu, Misachovu a Abdenagovu a tyto tři povýšil v krajině Babylonské.

Opět měl Nabuchodonozor sen, který jej přestrašil a zkormoutil. Viděl strom u prostřed země příliš vysoký a silný, jehožto listí bylo velmi pěkné a ovoce přehojné. A aj, strážný svatý s nebe sstoupil a kázal jej podtíti, kmene však zachovati v zemi a přivázati svazkem železným a měděným na bylinách, kteréž vně jsou, aby byl smáčín rosou nebeskou a bydlel se zvěří. Srdce jeho lidské pak buď proměněno v srdce zvířecí po sedm let, až by poznali živí, že Nejvyšší panuje nad královstvími lidskými; a že komužkoli bude chtíti, dá je. Daniel pak vykládal sen ten takto: Strom ty jsi, králi. Vyvrhnou tě z lidí a s hovady a zvířaty bude bydlení tvé a seno jísti budeš po sedm let, až pak (přijdeš k rozumu a) poznáš, že panuje Nejvyšší nad královstvím lidským a pak království své opět vezmeš. Tak se stalo. Když po roce král procházeje se na paláci Babylonském hrdostí zvolal: „Zdaliž to není ten Babylon veliký, kterýž jsem já vystavěl v moci síly své, a v slávě krásy své?“ naplnila se řeč Danielova a Nabuchodonozor maje se v šílenosti za zvíře, vyvržen jsa, seno jako vůl jedl a přebýval pod širým nebem se zvířaty. Po skonání těchto dnů pozdvihl oči svých k nebi a navrácen jest mu zase smysl, a navrácen v království své velebil a oslavoval krále nebeského.

§ 105. Daniel za časů Balthasara a Daria.

Za času Balthasara, syna Nabuchodonozorova, žil Daniel v zapomenutí. Když pak Balthasar opilý rozkázal při hodech přinést nádoby zlaté, které odnesl Nabuchodonozor z chrámu a pil z nich a přední jeho a chválili bohy své, ukázali se prstové člověčí, píšící naproti svícnu na vrchu stěny. Ješto ale hádači nemohli ani písma čísti ani výkladu jeho oznámiti, povolán jest na radu matky královny Daniel, jenž představiv králi bezbožnost jeho, četl nápis: „*Mane, Thekel, Fares*,“ t. j. *sčeti* Bůh království tvé, a dokonal je; *zavěšen* jsi na váze a nalezen jsi méně mající; *rozděleno* jest království tvé a dáno Medským a Perským. Tehdy k rozkazu krále oblečen jest Daniel v šarlat, a řetěz zlatý dán jest na hrdlo jeho, a prohlášeno o něm: že má moc třetí v království jeho. Doufal král tím zkázu nastávající od sebe odvrátiti. Než v tuž noc zabit jest Balthasar a Darius Medský nastoupil království.

Poznam. Za času Balthasara měl Daniel vidění; a sice léta prvního kralování jeho o čtvero mocnářstvích: Čtyry šelmy veliké rozdílné od sebe vystupovaly ze zbouřeného moře¹⁾ lvice s orličími křídly, jižto vytrhána byla křídla a dáno jest jí srdce lidské²⁾; medvěd na straně stojící se třemi řady zubů, jemuž přikázáno mnoho jísti masa³⁾; *pard* se čtyřmi křídly a čtyřmi hlavami mocný⁴⁾; konečně šelma strašná a silná mající zuby železné a deset rohů, vše stírajíc⁵⁾. Starý pak dnů (soudce věčný)

1) Moře znamená svět, bouřkami se rozumějí války a z nich pocházející změny v královstvích světa; čtyry šelmy pak znamenají čtvero velkých mocí starého světa.

2) Rozuměj království babylonské a národ chaldejský, kterýž prvé divoký, potom okrotl a lidštěji sobě počínal.

3) Znamená království perské, ješto povstalo po straně Babylonského, a spojilo se v jedno ze tří, totiž z medského, perského a babylonského; v němžto Cyrus mnoho národů dobyl a pobil.

4) Znamená království řecké Alexandra velkého, který rychle jako v letu mnoho zemí zdobýval, jehožto království potom na čtvero rozděleno bylo.

5) Vykládá se o říši římské v rozličné její způsobě až do posledních časů.

soudil je, a moc odjata jest jim a časové života ustanovení byli jim až do určitého času. Pak přicházel s oblaky nebeskými jako syn člověka, a přišel až k starému dnů. I dal jemu moc, a čest, i království věčné. Načež jeden z přistojících vyložil Danielovi zulekanému a zkormoucenému: „Ty čtyry šelmy jsou čtyry království, která povstanou na zemi. Svátý pak Boha nejvyššího obdrží království věčné.“ Léta pak třetího Balthasara krále spatřil u vidění způsobu dvojího království perského a řeckého. Když byl na hradě Susa, viděl skopce majícího dva rohy, z nichžto vyšší vzrostl potom¹⁾; pak zmítal jimi proti západu, půlnoci a poledni, a žádná z šelem nemohla mu odolati²⁾. Pak přišel kozel od západu a nedotýkal se země, majíc roh znamenitý mezi očima svýma³⁾ a udeřiv skopce, potřel oba rohy jeho a poraziv ho na zem pošlapal jej. Učiněn pak jest velmi velikým a když byl vzrostl, zlámal se roh veliký a vzešli čtyři rohové pod ním⁴⁾, z nichž jeden jest učiněn velikým proti poledni, a proti východu a proti síle (proti Egyptu, Babylonu a zemi Judské). A pozdvihl se až k síle nebeské . . . a odjal od něho ustavičnou obět, a svrhl místo posvěcení jeho . . . Gabriel pak vyložil mu vidění toto: Skopce s dvěma rohy jest král medský a perský (Cyrus), kozel pak král řecký jest (Alexander velký); že pak se zlomil roh jeho, povstali čtyři králové z něho (Macedonie, Egypt, Syrie, Asie malá), ale ne v síle jeho; pak povstane král nestydaté tváře (Antiochus Epifanes) a zmocní se síla jeho, a všecko hubiti bude a pobije mocné a lid svatých a spravena bude lest v ruce jeho a proti knížeti knížat povstane, a bez ruky potřín bude.

Darius Medský ustanovil Daniele nad třetinou království svého. Však ale ze závisti přiměli dvořaninové starého slabého krále k vyrčení: aby všeliký, kdož by prosil za některou věc kterého koli boha neb člověka, až do třiceti dnů, kromě krále, uvržen byl do jámy lvové. Než Daniel klekal za den po třikráte na kolena svá a modlival se podle obyčeje svého proti Jerusalemu před Bohem svým. Což dozvědév se král od střehoucích ho, jsa vázán na roz-

1) Ti dva rohové vyznamenávají království medské a perské, z nichž však poslední t. j. perské později vzrostlo a bylo mocnější nežli medské.

2) Cyrus a nástupcové jeho, kteří zdobývali mnoho krajin k těm stranám ležících.

3) T. j. Alexander Velký s nevyslovnou rychlostí táhna.

4) Čtvero království, řecké: Macedonie, Egypt, Syrie a malá Asie.

kaz svůj ¹⁾, ač zarmoucen, dal vrci Daniele do lvové jámy, maje naději, že Hospodin, kterého ctí, vysvobodí ho; což se také stalo. I vida král druhého dne Daniele zachovaného, kázal ho vytáhnouti a vrci žalobníky jeho do též jámy, kdežto roztrhání jsou. Na to nařídil král, aby ve všem království třásli a báli se před Bohem Danielovým.

Léta prvního kralování Daria porozuměv Daniel, že se dle předpovědění Jeremiáše doba 70 let zajetí chýlí ke konci, modlil se v postech v žíní a v popeli k Pánu Bohu svému. Když pak ještě mluvil na modlitbě, aj Gabriel rychle letě dotekl se ho v čas oběti večerní a zvěstoval mu: „ne toliko, že již vyšlo vyrčení a navrácení-se do země otcův, ale i že za sedmdesáte téhodnů (t. j. 490 let od vystavení chrámů čítaje) přijde Svatý svatých (Messiáš), aby se skonalo přestoupení a konec vzal hřích a shlazená byla nepravost, a přivedena byla spravedlnost věčná. Pak že zabit bude Kristus: a nebude lid jeho, kterýž ho zapře. A město i svatyni roznece lid (Římané) s vévodou (Titem), kterýž přijde: a konec jeho pohubení, a po konci boje uložené zpuštění.“

Poznam. 1. Později pak léta třetího kralování Cyra, když Daniel v postu a pláči po tři týhodny trval, jda podlé řeky Tigris, měl vidění, v němž mu Gabriel zevrubněji zvěstuje proroctví druhého a třetího mocnářství: že totiž po Cyrovi ještě tři králové státi budou v zemi perské, čtvrtý (Xerxes) že zbohatne a popudí všech proti království řeckému. Ale povstane prý král silný (Alexander Veliký) a potřeno bude království jeho a rozděleno bude na čtyry části, ne však potomkům jeho, ale mezi cizí. Pak vypravuje mu osudy králů Egyptských a Syrských (Seleucidů a Ptolomejských); zvláště pak zvěstuje ohavnosti nešlechtného Antiocha, jenž poražen od Římanů hněvati se bude proti zákonu svatyně a jehožto vojska poskvrní svatyně síly a odejmou ustavičnou obět a dají ohavnost (modlu) v zpuštění. A bezbožní k zákonu lstivě stavěti se budou (odpadnou); lid pak, kterýž zná Boha svého, obdrží a učiní (vítězství). A učení v lidu budou učiti mnohé (aby ve víře setrvali): a padnou mečem, a plamenem a v zajetí a v loupež (za mnoho) dnů. Král pak sám pozdvihne se a proti Bohu bohův mluvití bude rouhavé věci a šta-

¹⁾ U Medských a perských jest právo, že žádné nařízení, kteréž by král ustanovil, se nemůže odvolati.

stně se mu povede, až se dokoná hněv (Boží) v uloženém času. Konečně pak zvěstuje mu vysvobození lidu Božího po 1335 dnech soužení.

Poznam. 2. Mimo to, co učinil Daniel k oslavení Boha Israelského, dovodil také králi, že Bál, k jehožto počtě jej král chtěl přimíti, není živý Bůh, a že, co se mu k jídlu a k pití předkládá, v noční době kněží sžírají, majíce pod stolem krytý vchod do chrámu. Posypal totiž popelem podlahu celého chrámu uzavřeného pod pečetí, na kteréžto se šlépěje mužů, žen a dětí kněžských objevily a tím i lest se vyzradila; načež král pobil kněží a dal Bála v moc Danielovu, jenž vyvrátil jej i chrám jeho. Podobně i zabil draka (hada) velikého, jehožto ctili Babylonští za boha (zloboha Ahrimana), dav jemu šišky ze smoly, tuku a chlupů svařených, načež se tento rozpukl. Což obé způsobilo zbouření proti králi, kterýžto donucen jsa, vydal jim Daniele, jehožto vrhli do jámy lvové, kdežto pak zachován a od Habakuka, proroka z Judstva, nakrmen jest, sedmého pak dne vytažen jest od krále, který přišel kvílit ho (jako mrtvého) a vida div tento, vrhl protivníky Danielovy do jámy a rozkázal, aby se všickni báli Boha Danielova. Čas, kdy se věci tyto zběhly, nedá se určit.

Okres III.

Od obnovení říše Judské až ku příští Krista Pána.

(Obsahuje věk 500 let.)

§. 106. Obsah a přehled okresu tohoto.

Nebylo uloženo v radě Boží vyhladiti národ vyvolený, nýbrž zajetím potrestati a napravití ho. Protož, když dosažen byl onen záměr, propuštěn jest lid Boží od Cyra a navrátil se vedením Zorobabelovým do vlasti, počal stavěti Jerusalem a chrám Boží. Největší pak zásluhu o obnovení říše Israelské a nový rozkvět její vydobyli sobě Ezdreáš a Nehemiáš, k čemuž také proroci mocně přispívali, s jichžto posledním, Malachiášem, dokonala se řada proroků, ač Duch Boží nepřestal i tuto působiti v lidu svém. Od této doby měl národ židovský, odchován zvláštní prozřetelností Boží a dospěv k mužnému věku, samostatně státi a maje v zákonu a v proročích pevnou podporu, odolati

zmužile vplyvu pohanstva, které naň zvláště s strany řecké mocně doráželo, pod jichžto nadvládou od časů Alexandrá Velkého stál. A v skutku osvědčil národ Israelský věrnost svou k Hospodinu ne v jednom ohledu v boji proti Antiochovi a zvítěziv stal se samostatným, by v každém ohledu úloze své dostáti mohl. — V tuto dobu plnil Israel také missionářskou úlohu svou, roztrušujíc totiž víru a naději svou mezi pohany a připravuje takto jim cestu k spasení v Kristu; což, ač Israel nebyl si svědom povolání tohoto, dělo se tím, že Židé žijíce rozptýlení měli všude školy, kde se zákon a proroci čítali a vykládali, k čemuž i pohané přístup měli. Než utěšený tento stav náboženský a politický, ku kterému zvláště přičiněním prvních Makkabejských říše Israelská se povznesla, netrval dlouho. V náboženském ohledu se utvořily brzy sekty sobě odporující a na život náboženský zlobně působící, v politickém ohledu vznikly u vnitř říše v královské rodině rozepře a hádky, čímž usnadněno jest Římanům podmanění země této, kterou skutečně přivedli pod nadvládu svou, což zajisté a vůbec smutná podoba věku vzbudilo vroucí touhu po Messiášovi, ku kterémužto všickni praví Israelští obraceli zřetel svůj, a jehožto sobě rozdílně představovali, v čemž se ale setkali s pohany, kteřížto tělesnými a duchovními strastmi sklíčení, a nedostateční sobě pomoci, vyšší pomoc toužebně očekávali a tudíž s Židy rádi naději ve vyšší pomoc s nebe — sdíleli, až pak se tato posléze vyplnila, když přišla plnost času.

Židé pod nadvládou Perskou.

§. 107. Návrat ze zajetí a stavení chrámu. Zorobabel a Ezdreáš.

(I. Ezdr. 1—6.)

Léta prvního Cyra, krále perského, aby se naplnilo slovo Hospodinovo skrze ústa Jeremiášova, vzbudil Bůh ducha Cyra, aby dal dovolení každému z lidu Israelského, aby se navrátil do Jerusalema a stavěl dům Hospodina,

Boha Israelského, kterýž jest pravý Bůh (536); zároveň i přivolil, aby mohli sbíratí příspěvky mezi bratřími a kázal jim vydati nádoby chrámovy. Tedy vedením Zorobabele, syna vysokého kněze Josue, a bratří jeho táhlo okolo 50.000 Židů s bojnými příspěvky a nádobami chrámovými do Jerusalema a vzdělavše oltář Boží na základech (předěslém místě jeho) obětovali na něm oběti a konali slavnost stánků. Druhého pak léta po navrácení svém počali stavěti chrám, plesajíce a oslavujíce milosrdenství Hospodino. Což uslyševše Samaritané chtěli s nimi spolu stavěti, čemuž ale Židé nepřipustili, jsouce vystřežení mnohou zkušeností otců. Protož činili jim překážky najímajíce proti nim rádce (dvořeníny), aby rušili úmysl jejich, ano i za králování Asvera (Kambyse), syna Cyrova, a Artaxerxa (Pseudosmerdy) obžalovali je, jakoby stavba Jerusalema byla na zkázu Perským ku podpoře zpourey a válek; načež zabráněno jim mocí od Artaxerxa další stavení a přetrženo jest dílo domu Páně v Jerusalemě až do druhého leta králování Daria (Hystaspa), s jehožto přivolením a nákladem z pokladnice královské opět se dále stavělo. I dařilo se jim stavení, a vzbuzováním proroků Aggeusa a Zachariáše dokonán jest dům boží šestého léta králování Daria a slavně posvěcen (516).

Léta pak sedmého Artaxerxa (Longimana) vyšel Ezdreáš, písař rychlý v zákoně Mojžíšově z rodu vysokého kněze, s novou tlupou přestěhovanců z Babylona (458) poslán jsa od krále, aby dohledal k Judstvu a k Jerusalemu podlé zákona Božího (pořádal bohoslužbu Judských) a donesl také stříbro a zlato, kteréž král a radové jeho dobrovolně obětovali Bohu Israelskému, zároveň i ustanovil soudce a úředníky, kteří by soudili lid. Kterýžto slyše žalobu knížat, jak se smísili, símě svaté, s národy zemí, berouce sobě a synům dcery jejich za manželky, rmoutil se a modlil se Bohu za odpuštění hříchů. Když pak lid čině pokání slíbil zapuditi ženy cizí, shromáždil veškeren lid v Jerusalemě, zařídil oddělení od cizozemek a cvičil lid v zákonu Božím u veliké horlivosti.

§. 108. Nehemiáš.

(Nehem. 1—13.)

Po třinácti letech uslyšev Nehemiáš o nátisku a trápení Židů, kteří se navrátili do Jerusalema, plakal a kvílil za mnohé dny, postě a modle se před tváří Boha nebeského. Vyslyšena jest modlitba jeho a na prosbu svou poslán od Artaxerxa, přišel do Jerusalema s plnomocí královskou. Vida pak město zpuštěné a brány jeho zkažené, počal rychle stavěti je. Což uslyševše nepřátelé jejich, spojili se majíce v čele Sanballata, aby strojili ouklady jim, chtěje násilím překaziti stavbu tuto. Než Nehemiáš těšil lid pomocí Boží, a rozdělil jej na dvě polovice, tak že polovice dělali dílo své a polovice hotovi byli k boji, a kteříž dělali, na zdi jednou rukou dělali a v druhé drželi meč. Když pak vystaveny byly zdi města, shromážděn jest veškeren lid jako muž jeden a Ezdreáš četl knihu zákona, což slyše lid veškeren plakal (lituje přestupků svých). Druhého pak dne drželi slavnost stánků. Na to pak čtrnáctý den činili pokání a obnovili a zpečetili smlouvu s Bohem, slibující: „že budou choditi v zákoně Božím, kterýž vydal skrze Mojžíše, služebníka svého, a že budou činiti a ostříhati všech příkázání Hospodina Boha i soudů jeho, i ustanovení jeho.“ Pak metali losy a desátý díl lidu bydlel v Jerusalemě a devět dílů v městech po kraji. Po dvanáctileté činnosti navrátil se Nehemiáš do Persie. Léta pak třicátého druhého Artaxerxa (Daria Notha) přišel opět do Jerusalema, snažně pracuje o vyhlazení všelikých neplech, které se za nepřítomnosti jeho vloudily v náboženský život národu Israelského, jakož: zneuctění chrámu, zlehčování soboty a pojmání manželék pohanských. Ano i Manasses, syn nejvyššího kněze, nechtěje upustiti od manželky své Samaritanky, dcery Sanballatovy, zahánán jest. I vystavěl zeť jeho chrám na hoře Garizim a Manasses ustanoven jest prvním vysokým knězem Samaritánských, kteréž pak k víře v jednoho Boha přivedil.

Poznam. 1. Zprávy tyto jsou čerpané z I. a II. knihy Ezdreášovy; z nichžto první zajisté sepsána jest od muže, je-

hožto jméno má v čele; druhá pak jinak a vlastně řečená kniha Nehemiášova pochodí od téhož muže, jenž v ní své vlastní skutky vypisuje; jsa pravý Nehemiáš t. j. potěšitel lidu svého.

Poznam. 2. Kniha Esther, jejížto spisovatel jest neznámý, obsahuje dodatek z dějepisu Israelského za času panování říše perské, a učí: že i ostatní lid Israelský v zajetí meškající byl předmětem ochrany a péči Hospodinovy. Zároveň i patrna jest tuto nevystřížitedlná prozřetelnost Božská, která pyšné ponižuje a tresce; ponižené pak povyšuje a oslavuje. Dle vyrčení sv. Otců jsou události v knize této obsažené obraz církve, jenž rovně zde na světě protivenství trpí, ale konečně přece vítězí a slavněji vykvétá. — Asverus (Xerxes) zavrhl Vasthi, manželku svou, kterážto odepřela při hodech přijíti před krále vínem rozpáleného a ukázati se knížatům. I vyzdvižena jest Esther z národu židovského, kteroužto osiřelou byl vzal sobě Mardocheus za dceru a odchoval. Mardocheus pak vyjevil králi spiknutí dvou komorníků, což zapsáno bylo do kněh památních. Když pak ale odpíral Amanovi Amalekitskému, příznivci královi, poklonu (klaně se toliko Hospodinu), vymohl tento z pomsty na králi rozkaz, aby v den uložený losem byli všickni Židé v celé říši vyhlazeni a statky jejich pobrány. I truchlili Židé a postili se. Esther pak, od Mardochea o tom zpravená a dožádaná, vešla nepovolaná ku králi a nalezši milost pozvala krále i Amana na hody. Zatím pak byl sám král v noci bezesné připomenut na zásluhy Mardocheovy, a Aman, který právě všel k králi chtěje mu vnuknouti, aby rozkázal Mardochea oběsiti na šibenici, kteráž jemu byla připravena, tázan jsa: Co se má státi muži, kterého král chce uctíti, dí: že má býti oblečen v roucho královské a na koně králova vsazen s královskou korunou na hlavě a od předních knížat voděn po ulici s provoláváním: Tak bude ctěn, kohož by koli král ctíti chtěl (domnívaje se, že věc ta platí jemu). Což pak musel sám Mardocheovi vykonati. Při hodech pak vyjevila Esther králi lest Amanovu, který byl bez prodlení oběšen na šibenici, kterou strojil Mardocheovi. Poněvadž ale nemohl král zrušiti rozkazu svého, dovolil Židům, aby předešli nepřátele své, zhubili je a kořisti jejich rozebrali. Na památku toho uveden jest v národu židovském radostný svátek Purim (t. j. dnové losů) řečený, který se slaví dosaváde s radostí hlučnou.

IV. Proroci po zajetí.

§. 109. Aggeus, Zachariáš a Malachiaš.

O vystavení chrámu Jerusalemského a obnovení řízení bohovládného mají zajisté nemalou zásluhu proroci,

jenž vystoupili po zajetí a s nimižto se končí řada proroků; jakož:

Aggeus prorokoval za času Daria Histaspa, krále perského. Když totiž po dlouhé zastávce opět se stavěti smělo a Židé více dbali o vzdělání stkvostných domů pro sebe, nežli o vzdělání domu Božího, povstal *Aggeus* a vbuzoval je ku stavení chrámu Páně, slibuje jim za to požehnání a pomoc Hospodinovu. Když pak někteří pamětliví slávy chrámu Šalomounova truchlili, vidouce, že není mu roveň chrám tento, těšil je předpovídaje: že chrám tento slavnější bude nad onen, ješto v něj vejde *Messiáš*¹⁾.

Zachariáš prorokoval zároveň s *Aggeusem* po navracení se Židů ze zajetí Babylonského a při založení nové obce a nového chrámu. Zprvu vypisuje v mnohých a rozličných viděních apokalyptických rady Boží z ohledu chrámu, Jerusalema a lidu vyvoleného a náboženství jeho; pak vida, jak mnozí se rmoutí a počínají pochybovati o vyplnění příslibení Božích, vidouce jen skrovné a obtížné začátky města a chrámu, těší a posilňuje je; jiné pak, kteří spoléhajíce příliš na Boží přípovědi, nedbali věcí obecných, ano je hubili i mnohých nespravedlností se dopouštěli, kárá, napomíná i tresce. Zvláště pak předpovídá prorok příští *Messiáše*²⁾, jeho snížení a utrpení³⁾, vítězství

¹⁾ Toto praví Hospodin zástupů: „Ještě jedno maličko jest, a já pohnu nehem, a zemí, a mořem i suchem. A pohnu všemi národy: a přijde *Zádoucí všechněm národům*: a naplním dům tento slávou, praví Hospodin zástupů . . . Veliká bude sláva domu tohoto posledního více nežli prvního. (2, 7. 8. 10.)

Poznam. Při posvěcení stánku a prvního chrámu naplnila sláva Hospodinova je v oblaku; což se však při posvěcení druhého chrámu nestalo; místo toho však má v něj vejíti sláva Páně, v němž plnost Božství tělesně přebývá.

²⁾ Aj muž, *Východ* jméno jeho: a pod ním vzejde (zroste začatý chrám), a on vystaví chrám Hospodinu. A on vzdělá chrám Hospodinu: a on ponese slávu, a seděti a panovati bude na stoličce své, a bude knězem na stoličce své. (6, 12. 13.)

³⁾ „Plesej velice dcero sionská, vesel se dcero Jerusalemská: aj *Král tvůj* přijde k tobě spravedlivý a spasitel: sám chudý,

nade všemi říšemi světa, rozptýlení nevěřících Židů mezi národy, jejich konečné obrácení a shromáždění, a po hrozném soudu šťastný stav lidu Božího, ze všech národů a svatého náboženství¹⁾.

Malachiáš prorokoval as v ten čas, když byl *Nehe-miáš* po druhé do Jerusalema přišel, a kárá lid a kněží z týchže neřádů, proti kterým se *Nehemiáš* silně zasazoval, totiž netečnost a ledabylost kněží, zadržování desátků kněžím a pojímání cizozemek v manželství. Při čemž zabíhá do daleké budoucnosti, předpovídá příští *Messiáše* v druhém chrámě a předchůdce jeho²⁾, novou oběť čistou na všech místech Bohu se vzdávající³⁾.

a sedě na oslici, a na oslátku mladém oslice . . . a on mluviti bude pokoj národům a panování jeho bude od moře až k moři, a od řek až do končin země.“ (9, 9. 10.) „I vyleji na dům *Davidův* a na obyvatele jerusalemského ducha milosti a proseb: a patřiti budou na mne, kteréhož bodli: a kvíliti budou nad ním kvilením jako nad jednorozeným, a žalostiti budou nad ním, jakož obyčej jest žalostiti nad smrtí prvorozeného.“ (12, 10.) „O meči, vzbud se na pastýře mého a na muže, jenž se mne přidrží, praví Hospodin zástupů: bí pastýře, a rozprehnou se ovce: a obrátím ruku svou k malíčkým (pokorným).“ (13, 7.)

¹⁾ „I stane se v ten den: že vycházeti budou vody živé z Jerusalema: polovice jich do moře východního, a polovice jich do moře nejposlednějšího: v letě i v zimě budou. A bude Hospodin králem nade vši zemí: v ten den bude Hospodin jeden, a bude jméno jeho jedno“ (14, 8. 9.)

²⁾ „Aj já posílám angela svého, a připraví cestu před tváří mou. A hned přijde do chrámu svého *Panovník*, jehož vy hledáte; a *Angel zákona*, kteréhož vy chcete.“ (3, 1.) „Aj já pošlu vám *Eliáše* proroka, prvé nežli přijde den Hospodinův veliký a hrozný. A obrátí srdce otců k synům, a srdce synů k otcům jejich.“ (4, 5. 6.) „I vzejde vám bojícím se jména mého *slunce spravedlnosti* a zdraví bude v křídlech jeho.“ (4, 2.)

³⁾ „Nemám zalíbení v vás, praví Hospodin zástupů: a darů nepřijmu z ruky vaší. Nebo od východu slunce až na západ veliké jest jméno mé mezi národy: a na každém místě kadí se a obětována bývá (bude) jménu mému oběť čistá: nebo veliké jest jméno mé mezi národy, praví Hospodin zástupů.“ (1, 10. 11.)

§. 110. Kniha Job.

Kniha tato neznámého původce vysvětluje v staré pověsti o knížeti pastuším mnohými strastmi a protivenstvími stíhaným, jménem Job, důležitou otázku: Jak se dá spojití s učením o spravedlivé prozřetelnosti Božské, že spravedlivý často těžce trpí, an bezbožný štěstí požívá. Doba sepsání jejího není známa. Obsah její rozvrhuje se ve tři části, jakož: úvod, rozmluvu a ukončení následním způsobem: Job, kníže nomádké v zemi Hus na severovýchodu pohoří Edomitského, měl veliká stáda a byl veliký mezi všemi východními, při tom i velmi nábožný. Satán pak, žalobník, hledal v podezření uvéstí spravedlnost jeho u Hospodina. Hospodin však chtěje Joba zkusiti a očistiti, dal všecky věci v ruce jeho; toliko naň aby nevztahoval ruku svou. Následkem toho přišel posel za poslem, zvěstuje Jobovi neštěstí za neštěstím: ztrátu volů, oslic, služebníků, velbloudů, synů a dcer. Než Job dí v zármutku s odevzdaností: „Hospodin dal, Hospodin vzal: jakž se Hospodinu líbilo, tak se stalo: buď jméno Hospodinovo požehnáno.“ Posléze pak i raněn jest Job nežitem nejhorším (Elefantiasis) od paty nohy až do vrchu hlavy jeho, kterýžto střepinou hnis ostruhoval, sedě na hnoji. I sama manželka jeho posmívala se sprostnosti jeho žádajíc, aby dal výhost Bohu. Job ale stálý jsa dí jí: „Jestliže dobré věci brali jsme z ruky Boží, zlých proč bychom nepřijímali?“ V tom ve všem nezhřešil Job rty svými.

Tedy uslyševše tři přátelé Jobovi Elifaz, Baldad, Sofar o neštěstí, kteréž přišlo na něj, přišli navštívit a potěšit ho a vidouce bolest náramnou, seděli s ním na zemi sedm dní a nocí, ani nepromluvili k němu slova. Potom pak otevřev Job ústa svá, nařikal na den narození svého; načež přátelé jeho chtěje Boha ospravedlniti, vinili Joba z tajných hříchů a pokrytství, domnívajíce se, že Bůh na spravedlivé zlých věcí nedopouští; a napomínali ho, aby se k Bohu obrátil. Proti tomu se hájí Job a dokazuje, že ne toliko bezbožní, ale také nevinní protivenstvím navštiveni bývají: vypravuje krátkost a bídu lidského života vůbec¹⁾,

¹⁾ Člověk narozený z ženy, krátký živ jsa čas, naplněn bývá

dokazuje také nevinnost svou, že ne pro hříchy ale pro jiné slušné příčiny od Boha navštiven jest a těší se naději budoucího z mrtvých vstání²⁾); pak i dovolává se soudu Božího a dovodí, že moudrost Boží a spravování světa jest nevystižitelné. Pak povstal čtvrtý, Elihu, který z uctivosti k starým posud mlčel; však ale nemůže v mladické horlivosti déle tajiti lepší přesvědčení své. Dovojuje, kterak Bůh člověka hřešícího bolestí kárá, aby zachoval duši jeho od zhynutí, který však přimluvou angelů a modlitbou smilování dochází³⁾. K tomu ukazuje, že spravedlivé jsou soudy Boží a že ne Bohu ale člověku, jak dobrota prospívá, tak i zlost škodí⁴⁾, že však pro nešlechtnosti jejich tresce je, aby je pokáral a napraví-li se, že opět vysvobodí je, taktéž i Joba; pak i vypisuje velebnost skutků Božích, převyšující naučení lidské.

Posléze pak mluví Hospodin z vichru k Jobovi, dovodí mu z stvořených od sebe věcí, že Božské jeho moci a moudrosti postihnouti jemu nelze. Job pak vyznává všemocnost Božskou i své neumění a činí pokání. Konečně i kárá

mnohými bídami. Kterýžto vychází jako květ, a setrín bývá, a utíká jako stín, a nikdy v témž stavu nezůstává . . . kdo může učiniti čistého v hříchu počatého, zdali ne ty, který sám jsi? Krátci jsou dnové člověka, počet měsíců jeho u tebe jest: a položil jsi meze jemu, kteréž nebudou moci překročeny býti (14, 1. 2. 4.).

2) Víím, že Vykupitel můj živ jest, a že v poslední den z země vstanu a zase oblečen budu kůží svou, a v těle svém uzřím Boha svého. Kteréhož uzřím já sám, a oči mé spatří jej, a ne jiný: složena jest ta naděje má v lůno mém.

3) Kárá také Bůh člověka bolestí na lůžku, a všechny kosti jeho, aby chřadly, činí . . . Bude-li za něho angel mluvití jeden z tisíců, aby zvěstoval člověka spravedlnost: smiluje se Bůh nad ním . . . Modliti se bude k Bohu, a milostiv bude jemu: a přití bude na tvář jeho s plesáním, a on navrátí člověku spravedlnost jeho . . . Aj všechno to dělá Bůh při každém člověku, aby odvrátil duše jejich od porušení a osvětlil je světlem živých.

4) Jestliže bys zhřešil, co mu škodiš? a jestliže by se rozmnožili nepravosti tvé, co učiníš proti němu? Pakli spravedlivě dělati budeš, co daruješ jemu, aneb co z ruky tvé vezme? Člověku, kterýž podobný tobě jest, škoditi bude nepravost tvá: a synu člověka spomáhati bude spravedlnost tvá. (35, 6. 7. 8.)

Bůh tři přátele Jobovy, že Joba z nepravosti vinili; a vy-
nahradil Jobovi dvojnásobně. Byl pak živ Job po tom sto
a čtyřiceti let a viděl syny své a syny synů svých až do
čtvrtého pokolení, a umřel stár jsa a pln dnů.

Židé pod nadvládou řeckou.

§. 111. Alexander V. a Ptolomejští. Eklesiastikus.

(Josef Flav. 1. 3. c. 6. I. Makkab.)

Alexander, oblehaje po sedm měsíců Tyrus, žádal od Samaritánských a Judských podporu vojska a potravy. I přivolila Samaří; vysoký ale kněz Jaddua, pamětliv přísahy věrnosti, kterou učinil Perským, odepřel podporu tuto. Po vydobytí Tyru táhl Alexander pln msty na Jerusalema. I modlil se lid a postil se, a vysoký kněz šel v čele kněží a levitů v bílém rouše vítězi vstříc. Ukrocena jest tedy msta králova. I pozdravil přívětivě vysokého kněze podav mu ruku dokládaje, že spatřil ve snách podobného muže, který mu zvěstoval, že mu Bůh jeho odevzdal vládu nad veškerou Asií. Pak vešel pokojně do Jerusalema, obětoval v chrámě a četl proroctví Danielovy o sobě a odešel slibuje městu výhody a práva, zůstaviv Andromachovi dohlídku nad Palestinou. Po smrti Alexandrově (323) připadla Palestina Laomedonovi; jemuž pak brzy potom od Ptolomea Lagi byla odňata. Když pak ale vysoký kněz Oniáš I. chtěl zachovati věrnost Laomedonovi, zmocnil se Ptolomeus Jerusalema a odvedl 200,000 Židů do Egypta, zvláště pak do Alexandrie, dav jim stejná práva s Macedonskými; čímž se stalo, že Židé založili osady po veškerém Egyptě, odkud pak do veškerého světa se rozšířili. Všudy stavěli sobě školy, v kterýchžto se mohli i pohané seznámiti s vírou a nadějí Israele. Brzy pak se stala řecká řeč mateřskou řečí těmto osadám žijícím v rozptýlení, Helenisty řečeným, což zajisté přispívalo mocně k spojení mezi židovstvem a pohanstvem; protož i dal Ptolomeus Filadelphus starý zákon do řeckého překládati, kterýžto překlad slove septuaginta od sedmdesáte překladatelů; ano za času Ptolomea Filometra vystavěl kněz Oniáš, vystěhovanec, chrám v Leonto-

poli dle vzoru Jerusalemského, jejžto Římané pod Vespasianem ztroskotali. V tuto asi dobu padá sepsání knihy, jenž se nazývá dle spisovatele svého Jesusa, syna Sirachova, knihou Sirachovou; aneb také Ekleziastikus, t. j. kniha kostelní; poněvadž se jí zhusta v chrámu Páně užívalo, ješto se na základě jejím mravům vyučovalo a nově obráceným se dávala k vlastnímu čtení a cvičení do rukou. V ní vane týž duch nábožné moudrosti v krátkých prűpovědích, jakož v knize přísloví, a protož jest v skutku, jak ji staří nazývali (Panaretos), poklad všech cností. Vůbec obsahuje překrásná naučení mravná a navedení ku všeliké ctnosti a bohabojnosti. Zvláště pak se tu učí, že všeliká moudrost od Boha pochází a člověka jedině blaží ¹⁾, varuje se od pýchy ²⁾, lakomství ³⁾, nestřídmosti ⁴⁾, smilstva a zlosti

- ¹⁾ Všelika moudrost jest od Pána Boha a s ním byla vždycky a jest před věky. Umění moudrosti komu zjevono jest a oznámeno a množství cest jejich kdo vyrozuměl? Jedent jest nejvyšší Stvořitel všemohoucí a král mocný a hrozný příliš, sedící na trůnu svém, a panující Bůh. Ont stvořil ji (moudrost) v Duchu svatém a viděl, i zčtl, i změřil ji. Počátek moudrosti jest bázeň Páně . . . Bázeň Páně jest sláva, a chloubá, a veselí i koruna plesání. Bázeň Páně obveseluje srdce, a dává veselí, i radost a dlouhost dnů. Koruna moudrosti jest bázeň Páně, kteráž přináší ouplný pokoj a užitek zdraví. Bázeň Páně zapuzuje hřích. Tomu, kdo se bojí Pána, dobře bude v nejposlednější čas a v den skonání svého požehnan bude. (1, 1. 7—9. 16. 11. 12. 22. 13.) Synu, jsi-li žádostiv moudrosti, zachovej spravedlnost, a Bůh dá ti tobě. (1, 33.) Synu, přijmi učení od mladosti své, a až do šedin nalezení budeš moudrost. Jako ten, ješto oře a seje, přístup k ní, a očekávej dobrých užiteků jejich; nebo v díle jejím maličko popracuješ, a brzo jísti budeš z plodů jejich. (6, 17—20.)
- ²⁾ V nenávisti jest před Bohem lidmi pýcha: v ošklivosti všeliká nepravost národů . . . Počátek pýchy lidské jest odstoupení od Boha; poněvadž od toho, kterýž učinil ho, odstoupilo srdce jeho; nebo počátek všelikého hřichu jest pýcha: kdož by se jí přidržel, naplněn bude zlořečenstvím, a podvrátí jej dokonce. (10, 7. 14. 15.)
- ³⁾ Muži lakomému a skoupému nadarmo jest zboží, a člověku závistivému k čemu jest zlato? Kdo shromáždí z srdce svého nespravedlivě, shromáždí jiným a v zboží jeho bude se jiný kochat . . . nenasytí se, až i ztráví a vysuší duši svou. (14, 3. 4. 9.)
- ⁴⁾ Dělník-opilec nezbohatne a kdo pohrdá malými věcmi, pomalu

a lenosti ¹⁾, od zlého tovaryšstva a od nebezpečné jistoty ²⁾, od přílišného zaměstnání a dychtění po zboží ³⁾. Pak i vzbuzuje k pokoře, trpělivosti, k důvěře v Boha ⁴⁾, pravdi-

zhyne. Požívej jako střídmy těch věcí, kteréž se tobě předkládají . . . bdění, žluč a hryzení má člověk nestřídmy. (19, 1. 31, 19. 23.)

¹⁾ Kdo se připojuje k nevěstkám, nešlechtný bude: hnis a červy zdědí jej a vyhlazen bude na příklad větší a odňata bude z počtu živých duše jeho. (19, 3.) Smilník říká: Kdo mne vidí? Tma obkličuje mne, a stěny zakrývají mne, a žádný mne nevidí: kohož bych se ostýchal? Na hříchy mé nezapomene Nejvyšší. A nerozumí, že všechno vidí oko jeho, neb vyhání od sebe bázeň Boží taková bázeň člověka, a oči lidské straší ho: a nepoznává, že oči Páně mnohem více jasnější jsou nežli slunce, a že spatřují všechny cesty lidské, a hlubokost propasti, i na srdce lidské hledíce do skrytých stran. Nebo Pánu Bohu všechny věci prvé, nežli stvořeny jsou, známé jsou: tak i po dokonání spatřuje všechny. (23, 25—30.) Zdrž se od svárů a umenšiš hříchu; nebo člověk hněvivý zapaluje svár. (28, 10. 11.) Závist a hněv ukracují dnů. (30, 26.) Kamenem zbláceným kamenován jest lenoch, a všickni maluviti budou o opovrženosti jeho. (22, 1.)

²⁾ Kdo se dotýká smoly, zmaže se jí: a kdo obcuje s pyšným, obleče se v pýchu (13, 1.) Neříkej, zhlřešil jsem, a co mi se za to smutného přihodilo? Nebo Nejvyšší jest shovívavější odplatitel. Pro odpuštění hřích nebývej bez bázně, aniž přidávej hříchu k hříchu. A neříkej: Smilování Páně veliké jest, smilujese nade množstvím hříchů mých. Nebo milosrdenství i hněv rychle přichází od něho, a na hříšníky hledí hněv jeho. Neprodlevej obrátiti se ku Pánu, aniž odkládej den ode dne. Nebo náhle přijde den jeho, a v čas pomsty rozptýlí tě. (5, 4—10.)

³⁾ Synu, ať nejsou v mnohých věcech činové tvoji: a budeš-li bohatý, nebudeš bez viny. Nebo budeš-li stíhati, nedostíhneš, a jestliže předběhneš, neutečeš. Jest člověk (bezbožný), ještě pracuje, a pospíchá, a trápí se, a tím méně budemíti hojnost. A jest schrádlý a pomoci potřebující, jenž více hyne na síle a rozmáhá se v chudobě: ale oko Páně vzezřelo na něj v dobrém, a pozdvihl ho za snížení jeho, a povýšil hlavy jeho, a divili se mu mnozí a ctili Boha. Dobré i zlé věci, život i smrt, chudoba i bohatství od Boha jsou. (10, 10—14.)

⁴⁾ Synu přístup k službě Boží, stůj v spravedlnosti a v bázni, a připrav duši svou k pokušení. Sniž srdce své a trp a nekvap v čas zarmoucení. Strp dopuštění Boží: spoj se s Bohem . . . cožkoli na tě složeno bude, přijmi: a trp v bolesti,

vosti a moudrosti v řeči¹⁾, k lásce bližnímu vůbec²⁾, vy-

a v ponížení měj trpělivost, nebo v ohni zkušeno bývá zlato a stříbro, lidé pak příjemní v peci ponížení. Věř Bohu a opět přijme tě: a sprav cestu svou, a doufej v něho. Popatřte synové na národy lidské: a vězte, že žádný není zahánben, kterýž doufal v Pána. Nebo kdo setrval v příkázáních jeho, a opuštěn jest? aneb kdo vzýval jej, a on pohrdl jím? (2, 1—5. 9. 11. 12.) Čím jsi větší, (tím více) ponižuj se ve všech věcech, a nalezněš milost před Bohem. (3, 20.)

¹⁾ Za duši svou (neohlížeje se na nebezpečnoství života) nestyď se mluvit pravdu! Jest zajisté stud, kterýž uvozuje hřích, a jest stud, kterýž uvádí slávu a milost. (4, 24. 25.) Neodporuj slovům pravdy nižádným způsobem, a za klam své neumělosti styď se (zakrýváti klamem neumělost svou). Nestyď se vyznati se z hříchů svých a nepodávej se každému člověku pro hřích. (4, 30, 31.) Ohyzda zlá na člověku jest lež, a v ústech nezvedených ustavičně bude. (20, 26.) Ne každému zjevuj srdce svého, aby se ti snad zle neodměnil a nepohanił tebe. (8, 22.) K hrůze jest ve městě svém člověk mnohmluvný: a nerozvážlivý v slovu svým, v nenávisti bude. (9, 25.) Prvé nežli poslyšíš, neodpovídej slova: a v prostřed mluvení nevskakuj do řeči. (11, 8.) Slyšel-lis slovo proti bližnímu svému, nechť s tebou umře: a věř, že tě neroztrhne (že se tím nerozpukneš). (19, 10.) Kdo pronáší tajné věci přítele, ztrácuje víru, a nenalezne přítele podle vůle své. (27, 17.) Nadýmač a člověk jazyka dvojího jest zlořečený: nebo mnohé, kteříž pokoj mají, zbourí. (28, 15.) Jazyk třetí mnohými pohnul, a rozptýlil je z národu do národu. Kdo se naň ohlédá, nebude míti odpočinutí, aniž přítele bude míti, v němž by odpočinul. Rána bičem působí modřinu, rána pak jazykem zdobí kosti. (28, 15. 17. 20. 21.) Máš-li rozum a odpověz bližnímu; pakli nic; rukatvá buď na ústech tvých, abys nebyl popaden v slovu nemoudrém a zahánben. (5, 14.)

²⁾ Synu, v almužně chudého nezklamávej, a očí svých neodvracuj od chudého. Nakloň k chudému bez zármutku ucha svého, a dej, co povinen jsi, a odpověz mu pokojně s tichostí. V soudu budiž milosrdný i sirotkům a za muže buď matce jejich. (4, 1. 8. 9.) Neopomíjej plačících potěšovati, a s kvílícími choď. Nelenuj navštívit nemocného: nebo pro takové věci utvrzen budeš v milování. (7, 38. 39.) Nepohrdej člověkem odvracujícím se od hřichu, aniž mu vytýkej. Pomni, že všickni lidé v trestání jsme. (8, 6.) Neraduj se z smrti nepřitele svého: věda že všickni umřeme a nechceme v radost přijíti. (8, 8.) Nezapomínej na každou

kládá povinnosti dítek k rodičům a ke kněžím¹⁾ a dává pravidla chování z ohledu přítele²⁾, jakož i v rozličných poměrech života³⁾. Podobně učí také, že Bůh a moudrost ne-

křivdu bližního a žádné křivdy nečin v skutcích. (10, 6.) Odpusť bližnímu svému, když tobě škodí: a pak když se modlití budeš, hříchové tvoji rozvázání budou. Člověk proti člověku drží hněv a od Boha hledá uzdravení? (28, 2. 3.)

¹⁾ Kdo ctí otce svého, bude dlouhověký: a kdo poslouchá otce, občerství matku. Kdo se bojí Pána, ctí rodiče a jako pánům sloužiti bude těm, kteříž ho zrodili. Požehnání otcovo utvrzuje domy synů: zlořečení pak matčino z kořene vyvrací základy. Synu, ujmí se stáří otce svého a nezarmucuj ho v životě jeho: a zemdlí-li na rozumu, odpusť a nepohrdej jím v síle své: nebo milosrdenství (prokázané) otcí nebude v zapomenutí. (3, 7. 8. 14. 15.) Ze vši duše své boj se Pána a kněží jeho v poctivosti měj. Ze vši síly miluj toho, kterýž tě učinil, a služebníků jeho neopouštěj. (7, 31. 32.)

²⁾ K příteli věrnému žádného není přirovnání, a není hodné odvážení zlata a stříbra proti dobrotě víry jeho. Přítel věrný jest lékařství života a nesmrtnosti: a kteříž se bojí Pána, naleznou ho. (6, 15, 16.) Máš-li přítele, v zkušeni měj ho, a nesnadně věř jemu. Nebo bývá přítel až do času svého, a nesetrvá v den soužení. (6, 7. 8.) Neopouštěj starého přítele; nebo nový nebude jemu roven. Víno nové jest nový přítel, když sestará se, s chutí je píti budeš. (9, 14. 15.) Měj mnoho pokojných, a rádce měj z tisíce jednoho. (6, 6.)

³⁾ Vyšších věcí nad sebe nehledej a silnějších nad sebe neskoumej; ale což přikázal tobě Bůh, o tom vždy přemejšlej, a ve mnohých skutcích jeho nebývej všetečný. Není zajisté potřebí viděti očima svýma těch věcí, kteréž skryty jsou. Mnohé také svedlo domnění jejich, a v marnosti zadrželo smysly jejich. Kdož miluje nebezpečensví, zahyne v něm. (3, 22. 23. 26. 27.) Neklátěj se po všelikém větru, a nechoď po každé cestě; tak zajisté každý hříšník poznán bývá po dvojím jazyku. Buď stálý na cestě Páně, a v pravdě smyslu svého i v umění, a následuj tě slovo pokoje i spravedlnosti. (5, 11. 12.) Mezi množstvím starců moudrých stůj, a k moudrosti jejich srdce připoj své, abys každé vypravování Božské mohl slyšeti, a průpovědi chvály ať neminou tebe. (6, 35.) Neurážej služebníka, kterýž v pravdě pracuje, ani nájemníka, kterýž vynakládá život svůj. Služebník rozumný budiž tobě milý jako duše tvá, neodjímej mu svobody, aniž opouštěj ho nuzného. (7, 22. 23.) V den dobrých věcí nezapomínej na zlé, a v den zlých věcí neza-

jsou původem hříchu ¹⁾ a konečně dokládá mravná naučení svá vznešenými příklady mužů v starém zákoně slavných, kteráž i schvaluje, a posléze končí s modlitbou.

§. 112. Protivenství Židů pod Syrskými. Hrdinství Israelských.

(I. a II. Makkab.)

Méně utěšený byl stav Židů, když po stoleté vládě Ptolomejských Antiochus Veliký, král syrský, Palestinu

pomínej na věci dobré. (11, 27.) Nenít krásná chvála v ústech hříšníka. (15, 9.) Umění nepravosti není moudrost a přemýšlování hříšníků není opatrnost. Lepší jest člověk, jemuž se nedostává moudrosti a jenž hyne v rozumu, ale jest v bázni Boží, nežli kterýž má hojnost rozumu, a přestupuje zákon Nejvyššího. (19, 21.) Synu, zhřešil-li jsi, nepřidávej více: ale za předešlé pros, aby byly odpuštěny tobě. Jako před tvářmi hada utíkej před hříchy, pakli k nim přistoupíš, přijmou (uštknou) tě. Jako meč na obě strany ostrý jest všeliká nepravost, a rána její jest nezhojitedlná (21, 1. 2. 4.) V ústech bláznů jest srdce jejich: a v srdci moudrých jsou ústa jejich. (21, 29.) S bláznem nemnoho mluv a s nesmyslným nechod. (22, 14.) Pěči měj o dobré jméno; neboť zůstane tobě spíše, nežli tisíc pokladů velkých a drahých. Dobrého života jest počet dnů; ale dobré jméno zůstane na věky. (42, 15, 16.) Cti lékaře pro potřebu; nebo i jej stvořil Nejvyšší. Nejvyšší stvořil léky ze země, a muž opatrný nezoškliví jich sobě. (38, 1. 4.) Synu, v nemoci své nepohrdej sám sebou, ale modli se Pánu a uzdraví tě. (38, 9.) Ve všech skutcích svých pamětliv buď na poslední věci své, a na věky nezhrěšiš. (7, 40.)

¹⁾ Neříkej: Bůh jest příčina, že vzdálena jest ode mne (moudrost): nebo čehož on nenávidí, nečin. Neříkej: on mne v blud uvedl; nebo nejsou mu potřebni lidé bezbožní. Všelike ohavnosti bludu nenávidí Pán, a nebude milá bojícím se ho. Bůh na počátku učinil člověka: a zanechal ho v ruce rady jeho. Přidal (mu) poručení a přikázání svá. Budeš-li chtít přikázání jeho zachovávat, a budeš-li chtít na věky víru jemu libou učiniti, zachovají tě. Předložil tobě vodu i oheň: k čemuž chceš, vztáhni ruku svou. Před člověkem jest život i smrt, dobré i zlé, co se mu bude líbiti, dáno bude jemu. . . Nižádnému nepřikázal bezbožně činiti a žádnému nedal povolení k hřešení. (15, 11—19, 21.)

sobě přisvojil (203) a pak o ni nastala dlouhá hádka mezi Ptolomejskými a Seleucidy, až posléze tito podrželi ji. I Antiochus dal Židům mnohá práva a výsady a pojistil jim svobodu náboženství. Než syn a nástupce jeho Seleukus Filopator dal poklady chrámovy obloupati, a bratr jeho Antiochus Epifanes snažil se všemi ukrutnými prostředky, přinutiti Židy k přijetí řeckého pohanství a mravů. Odpor, který tuto našel, rozlílil jej ještě více. I vydobyl Jerusalema, poplenil město, pobořil zdi jeho, zneuctil chrámy a poskvrnil svatyni a postavil vně modlu Jupitera Olympického; toť byla ohavnost zpuštění na místě svatém, o kteréž Daniel (11, 31) prorokoval, obraz však budoucího zpuštění. (24, 15). Mnozí sice přestrašení ukrutností Syrských, přivolili rozkazům královým, obětující modlám a poskvrňující soboty, mnozí však volili raději umřít, než zrušiti zákona Božího; a majíce za to, že protivensství tato přihodila se jim ne k zahynutí ale ku potrestání, snášeli je trpělivě a zmužile. Eleazar, muž sešlého věku, nucen jsa, aby požíval vepřového masa, zvoliv raději slavnou smrt nežli opovrženlivý život, šel dobrovolně na popravu. Když pak slitováním pohnuti jsouce ti, kteříž tu stáli pro starodávne s ním přátelství, chtěli mu dáti maso, kteréž by jemu dopuštěno bylo jísti, aby se zdálo, jakoby podle královského rozkázání jedl maso z oběti, odpověděl řka: „Chci předeslán býti do hrobu; neboť nesluší na náš věk stavěti se: aby snad mnozí z mláďenců, domnívajíce se, že Eleazar v devadesáti jsa letech k životu cizozemců přistoupil: též za příčinou mého pokrytství a pro malou chvíli porušitelného života podvedeni nebyli, a já abych skrze to nedošel poskvrnění a prokletí mé starosti. Nebo abych nyní vytržen byl od muk lidských, a však bych ruce všemohoucího ani živ, ani mrtev neušel. Protož zmužile z tohoto světa vycházej, ukáži se hodna starého věku, mláďencům pak zůstavím hrdinský příklad.“ Když to pověděl, hned jej táhli na popravu. I usmrcen mnohými ranami dokonal život, netoliko mladým, ale i všemu národu památku smrti své za příklad cnosti a statečnosti pozůstaviv. Podobně i vzdorovalo sedm bratří

s matkou popadených. Nucení a mučení jsouce od krále biči a žilami, aby jedli svinšské maso proti právu, hotovi byli raději zemřítí, nežli otcovské zákony Boží přestoupiti. I mučení byli muky ukrutnými. Když pak druhý jsa mučen, měl duši vypustiti, zvolal: „Ačkoliv ty nešlechetníce v přítomném životě nás zabíjíš: a však král světa nás pro zákony jeho umrlé k životu věčnému vzkřísí.“ Když pak poslední, nejmladší, měl mučen býti, matka obávajíc se, aby se nedal přemluvití od Antiocha, napomínala ho řkouc: „Synu můj, smiluj se nade mnou, která jsem tě k tomuto věku přivedla; prosím tě synu, abys pohleděl na nebe i na zemi, i na všecky věci, kteréž v nich jsou: a poznal, že z ničehož Bůh učinil je i pokolení lidské: tak se stane, že se nebudeš báti toho kata; ale hoden bratří svých. učiněn jsa jich oučasten, podstup smrt, abych tě v onom smilování zase s bratřími tvými přijala.“ I umřel, čist jsa všelijak v Pána doufaje. Nejposléze pak po synech vzala konec matka.

§. 113. Makkabejští či Hasmonejští.

(I. a II. Makkab.)

V těch dnech povstal kněz Mathatiáš a osadil se na hoře Modin se syny svými: Janem, Šimonem, Judou, Eleazarem a Jonathanem a s mnohými z lidu Jerusalemského; naříkaje a truchle tuto nad potřením lidu a města svatého, Když pak přišli tam ti, kteříž byli poslání od krále Antiocha, aby přinutili je, aby odstoupili od zákona Božího a obětovali modlám, mnozí přivolivše přistoupiti k nim: ale Mathatiáš a synové jeho pevně stáli; a když přistoupil nějaký Žid před očima všechněch, aby obětoval modlám na oltáři, rozpáliv se Mathatiáš podlé úsudku zákona přikročiv, zabil jej na oltáři i toho, kteréhož poslal Antioch a oltář zbořil, volaje: „Každý, kdo horlivost má pro zákon stoje k smlouvě, nechť vyjde za mnou!“ a utekl se syny svými a mnohými, kteříž hledali spravedlnosti, na poušť. I obcházel Mathatiáš, a přátelé jeho obořili oltáře a hájili zákon proti pohanům. Když pak se přibližovali Mathatiášovi dnové smrti, napomínal je; aby byli horlitelé zákona, a dali duše

své pro zákon otců, a pamětlivi skutků otců, došli slávy veliké a jména věčného; zároveň i představil jim udatného Judu za knížete vojska. Po smrti otce povstal Juda, kterýž slove Makkabeus, a pomáhali jemu všickni bratři jeho, a všickni, kteří se byli přivinuli k otci jeho a bojovali boj israelský s veselím. A podoben lvu v skutcích svých rozšířil slávu lidu svého a táhl po městech Judských a hubil bezbožné v nich, a odvrátil hněv od Israele, a slovutný byl až kraj země a shromažďoval ty, kteříž hynuli. Poraziv pak Serona, knížete vojska Syrského, jakož i Gorgiáše a Lisiáše, které král zůstavil v Palestině, an proti Peršanům bojoval: vyčistil město, chrám a obnovil služby Boží v něm a upevnil Jerusalem; ve kteroužto památku ustanovena jest slavnost posvěcení chrámu.' Podobně i potřel Juda vůkolní národy: Idumejské, Moabské, Amonské, kteřížto vidouce, že vzdělán jest oltář a svatyně jeho, usilovali vyhladiti Israelské. Zatím pak i Antiocha zasáhla metla Boží, kterýžto bojuje proti Perským, utíkal s hanbou, a uslyšev o porážce vojska svého v Palestině, spěchal na zpět, chtěje z Jerusalema udělati hromadu hrobů židovských. I raněn jest nemocí nezhojitelnou; a ač se modlil a mnohé sliby činil Pánu, neměl milosrdenství dosíci a pohostinu na horách bídnou smrtí život dokonat. Juda pak bojoval udatně proti Syrským. A když po jedné bitvě přijel Juda na bojiště, aby sebral těla poražených a položil je s rodiči v hrobích otcovských, našli pod sukny zbitých z darů modl, kteréž zákon Židům zapovídá: protož všem zřejmě bylo, že pro tu příčinu padli. Pročež všickni dobrořečili spravedlivý soud Páně, kterýž tajné věci učinil zjevné. A tak k modlitbě se obrátivše, prosili, aby to provinění, kteréž se stalo, v zapomenutí dáno bylo. A učiniv Judas sbírku, poslal dvanácte tisíc drachem stříbra do Jerusalema, aby obětována byla obět za hříchy mrtvých, dobře a nábožně mysle o vzkříšení. A že prohlédal, že ti, kteříž s pobožností zesnuli, mají výbornou milost složenou. Protož svaté a spasitedlné jest myšlení za mrtvé se modliti, aby od hříchů zproštěni byli. — Rovněž tak udatně počínal sobě Judas proti Nikaronovi, vůdci Deme-

tria, krále Syrského, který v pýše své uložil veřejný památník pod Judou vystavěti. Doufaje Makkabeus se vši naději v Hospodina měl vidění. Ukázal se mu totiž Oniáš, kterýž býval nejvyšším knězem, muž dobrý a dobrotivý, stydlivý vzhledem, počestný v mravích a krasomluvný, kterýž od dětinství v cnostech byl vycvičen (ten se mu ukázal), an se rukama pozdvihnutýma modlil za veškeren lid židovský. Potom se mu ukázal i jiný muž, věkem a slávou předivný, a v oděv veliké krásy oblečený. A promluviv Oniáš řekl: Tento jest milovník bratrů a lidu israelského: tentž jest, kterýž se mnoho modlí za lid a za všecko město svaté, Jeremiáš, prorok Boží. Jeremiáš pak vztáhl pravici a dal Judovi zlatý meč řka: Vezmi meč svatý, dar od Boha, jímž poraziš protivníky lidu mého israelského. Takto povzbuzeni zvítězili Israelští, a Nikanor sám zabit jest. Opět zouzen vstoupil Judas s Římany v přátelství a v smlouvu obapolné pomoci, nabyv však více slibů než skutečné pomoci. Od té doby zdá se že opustilo ho požehnání Boží; neb brzy na to poražen od Syrských padl v bitvě (161). Na jeho místo zvolen jest Jonathas, bratr jeho, zakníže a vůdce lidu, který však s rozličným výsledkem bojuje roku 143 p. Kr. zákeřnický zavražděn jest od Trifona v Ptolomaidě. Teprv třetímu bratru Šimonovi, který zvolen jest za vůdce lidu, podařilo se zmocniti se tvrzi na Sionu, která posud od Syrských byla obsazena, a tím dobýti národu svému samostatnost a způsobiti zemi pokoj. I obnovil přátelství s Římany. Demetrius král (Syrský) potvrdil jemu knížetství nejvyšší a učinil ho přítelem svým a oslavil jej slávou velikou. Židé pak u vděčnosti svolili, aby byl jejich vůdcem a nejvyšším knězem na věky, dokudž by nepovstal prorok věrný. Však i Šimon zabit jest od zákeřníků Syrských (135). Syn a nástupce jeho Jan Hirkán vydobyl Samárii a Galileji a ztroskotal chrám na hoře Garizim. Pak podmaniv sobě Idumejské, přinutil je, by se přivtělili obřízkou k národu židovskému. Takto obnovil říši Israelskou v též rozsáhlosti, jakou měla za časů Davidových. Však byl to poslední věk slávy její. Aristobul, syn jeho, přijal na se (106) hodnost královskou. Od té doby klesala vláda Mak-

kabejských po celé století, jsouc podryta a rozervána nesváry a hádkami rodinnými.

P o z n a m. Zprávy tyto, zvláště bojů Makkabejských se Syrskými, vypisují se v knihách Makkabejských tak řečených od hrdiny, jenžto v čele boje toho stál, Judy Makkabejského.

§. 114. Vplyv řecké vzdělanosti na Židy. Kniha moudrosti.

Stojíce Židé pod nadvládou řeckou a jsouce rozptýleni v osadách po krajinách, kdež řecká vzdělanost panovala, nemohla zůstati tato bez vplyvu na ně a náboženské smýšlení jejich. Ač již byla doba rozkvětu řecké literatury uplynula, přece se vědy pěstily, zvláště v Alexandrii, a filosofie řecká, zvláště epikurejská, nalezala toho času u vznešených a zámožných mnoho ctitelů; což zajisté muselo vésti k bezbožnosti a rozkošnosti života, kteráž nedbajíc Boha, ctnosti, náboženství a věčnosti, toliko svět a tělo na zřeteli měla. Toto muselo také působiti zhoubně na Židy, tím více, ješto velcí byli sami apoštolé tělesné moudrosti této a pohanstva vůbec, pronásledovali je pro víru a věrnost Hospodinu a zákonu, a nevěrným s druhé strany kynuly rozkoše a sláva světská. Protož, aby se Židé nedali vůbec k pohanství svěsti, zvláště pak nenásledovali moudrosti epikurejské, sepsal nábožný a Bohem nadšený Israetita žijící v rozptýlení v strastné době této knihu moudrosti: takto řečenou, poněvadž se v ní vyučuje a vzbuzuje k pravé moudrosti a její účinky se vypisují.

Zprvu dovozuje tuto, že Bůh a pravá moudrost toliko v dobrém srdci přebývá ¹⁾; nešlechtnost pak sama vede k zahynutí, ješto Bůh neučinil smrti, aniž se raduje ze zahynutí živých, ale bezbožní rukama i řečmi (svými) přivo-

¹⁾ Smejšlejte o Hospodinu v dobrotě, a v sprostnosti srdce hledejte ho: nebo nalezen bývá od těch, kteříž ho nepokoušejí: a ukazuje se těm, kteří víru mají v něho. Převrácená pak myšlení odlučují od Boha: ale zkušená cnost tresce nemoudré. Nebo v zlovolnou duši nevejde moudrost, aniž bydleťi bude v těle, které poddáno jest hříchům. Svatý zajisté duch kázně utíká před falší, a vzdaluje se myšlení, která jsou bez rozumu, a vypuzen bývá od přicházející nepravosti. (1, 1—5.)

lali ji, ana spravedlnost ustavičná jest a nesmrtelná. Pak poráží blud oněch, kteří předstírajíce, že člověk smrtí zhyne na věky, rozkošem života se oddávají a spravedlivého, jenž jim v cestě stojí, pronásledují, ukazuje: že Bůh k vyššímu cíli stvořil člověka ¹⁾, spravedliví pak, byť se i zdáli světu nešťastnými býti, požívajíce zvláštní přízně Boží, v lesku slávy jeho jsou blaženi ²⁾, a bývají ctěni od Boha i od lidí ³⁾. I časná smrt jejich jest jim k blaženosti ⁴⁾;

¹⁾ Bůh zajisté stvořil člověka neporušitelného a k obrazu podobnosti svého učinil jej. Ale závistí ďábla přišla smrt na okršlek země: následují pak ho ti, kteříž jsou s strany jeho. (2, 23—25.)

²⁾ Duše pak spravedlivých jsou v ruce Boží, a nedotknou se jich muka smrti. Zdají se očím nemoudrých umírat: a pokládá se vyjití jejich (ze světa) za trápení, a to jejich (od nás) odjití za vyhlazení: ale oni jsou v pokoji. A jestliže před lidmi muka trpí, naděje jejich je plná nesmrtedlnosti. Maličko pokárání byvše, namnoze dobře opatření budou: nebo Bůh zkusil jich a shledal, že jsou hodni jeho. Jako zlata v peci zkusil jich, a jako zápalnou obět přijal je, a časem (v den soudný) bude ohled na ně. Skvíti se budou spravedliví (slávou) jako jiskry ve třetí, (mezi zavrženými) probíhati se budou. Souditi budou národy a kralovati nad lidmi, a kralovati bude Pán jejich na věky. Ti, jenž doufají v Boha, porozumějí v pravdě a věrní v milování odpočinou v něm; nebo milost a pokoj jest vyvoleným jeho; ale bezbožní podle toho, co obmyšleli, trestáni budou. (3, 1—10).

³⁾ Ó jak krásné jest čistotné plémě v skvělosti (v cnosti neposkvrněné): nesmrtedlná jest zajisté památka jeho: neboť i u Boha známé jest i u lidí. Když přítomno jest, následují ho: a když se vzdálí, žádají ho, a na věky korunované slaví vítězství, dobytí odplatu bojů neposkvrněných (pro čistotu). (4, 1—2.)

⁴⁾ Spravedlivý zajisté byl-li by před časem smrti zachvácen, v občerstvení bude. Nebo stáří ctihodné není ono dlouhověké, ani počtem let měřené: ale šediny jsou mysl člověka, a věk starý život neposkvrněný. Líbě se Bohu, učiněn jest jeho milým, a živ jsa mezi hříšníky, přenešen jest. Vytržen jest, aby zlost nezměnila rozumu jeho, aneb aby lest nepodvedla duše jeho. Nebo mámení zhejřilosti zatemňuje dobré, a nestálost žádosti převrací mysl bez zlosti (nevinou). Dokonav v krátku vyplnil časy mnohé: líbilat se duše jeho; protož pospíšil, vyvésti jej z prostředku nepravostí . . . Odsuzuje pak

domnělé pak štěstí nespravedlivých nemá stálosti a v den soudu; pozdě poznají tito blud svůj a nadarmo budou pykati ho ¹⁾). Dále připomíná králům a soudcům, že oni také od Boha souzeni budou z moci, kteráž dána jest jim od Nejvyššího, protož aby hledali moudrosti, která jasná jest a lehce k nalezení těm, kdo snažně hledají ji, k čemuž je vzbuzuje příkladem Šalomounovým a vyčítá blahodějně účinky a působení její; ona poskytuje člověku všecko umění, jsouc dokonalá, jakožto oblesk dokonalosti Boží, rovněž i vypravuje časné výhody její u všelikých poměrech života ²⁾). Pak

spravedlivý mrtvý živé bezbožné, a mladost rychleji skonaná dlouhý život spravedlivého. (4, 7—16.)

- 1) Tehdy státi budou spravedliví u veliké stálosti proti těm, kteříž je sužovali, a kteříž odjímali práce jejich. Vidouce (to) budou se kormoutiti bázní hroznou, a diviti se náhlosti nenadálého spasení jejich, říkajíce sami u sebe, želíce a pro ouzkost ducha lkajíce: Toť jsou ti, ješto nám byli někdy ku posměchu a za přísloví potupy. My nesmyslní, měli jsme život jejich za bláznovství, a konec jejich za bezecný. Aj jak jsou počtění mezi syny Boží, a mezi svatými jest los jejich. Zbloudili jsme tedy z cesty pravdy, a světlo spravedlnosti nesvítilo nám a slunce spravedlnosti nevzešlo nám. Což nám prospěla pýcha? aneb, co nám zpomohla chlouba s bohatstvím? Pominulo to všecko jako stín Spravedliví pak na věky živi budou, a u Pána jest odplata jejich. (5, 1—9. 16).
- 2) Všeck věci umělkyně učila mne moudrost. Jest zajisté v ní duch rozumnosti, svatý, jediný (v podstatě) mnohonásobný (v oučincích), pronikavý, výmluvný, hbitý, nezprzněný, jistý, libý, milující dobré, ostrovtipný, jemný nic nezbraňuje, dobře činící, vlídný, dobrotivý, stálý, jistý, bezpečný, všelikou moc mající, všecko předvídající, a kterýž obsahuje všechny duchy: rozumný, čistý, pronikavý. Nebo nade všechny hbité věci hbitější je moudrost: dosahá pak všudy pro svou čistotu. Jest zajisté dech moci Boží a jest nějaký čistý výplyněk jasnosti všemohoucího Boha: a protož nic zprzněného do ní nevbíhá. Nebo jest blesk světla věčného, a zrcadlo bez poskvrny velebnosti Boží: a obraz dobrotivosti jeho. A jsouce jedna všecko může: a sama v sobě (jednostejná) zůstávajíc všecko obnovuje, a po úrodech přenáší se v duše svaté, přátele Boží a proroky ustanovuje Dosahá tedy mocně od konce až do konce, a řídí všecko líbezně . . . Urozenost její oslavuje (to), že spolu s Bohem být má: ano i všech věcí Pán zami-

dovozuje: že moudrostí Boží zachováni jsou mnozí spravedliví, jakož Adam, Noe, Abraham, Lot, Jakob, Josef, Mojžíš, ano i Židé vůbec, ač v počtě Boha pravého nestáli, zakusili dobrotu a shovívavícnost Boží; ješto nepraví, kteří v zatvrzelosti moudrostí pohrdli, v odsouzení uběhli. Posléze pak vypisuje původ, pokrok a pošetilost modloslužebnosti a neřesti z ní pocházející¹⁾, a konečně vypravuje skutečné tresty, jakž se vyplnily zvláště na Egyptských, jenž byli modloslužebníci a utiskovali pravé ctitele Boží.

loval ji: učitelkyně zajisté jest umění Božího, a vyvolitelkyně skutků jeho. A jestli že se bohatství žádá v tomto živobytí, což jest bohatšího nad moudrost, kteráž všecko působí? A pakli vtip co dělá: kdož jest větší řemeslník těch věcí, kteréž jsou, nežli ona? A miluje-li kdo spravedlnost: práce této (moudrosti) mají veliké cnosti: nebo střídmosti a opatrnosti vyučuje, a spravedlnosti i síle, nad něž nic utěšenějšího není lidem v tomto životě. A pakli kdo žádá mnohého umění, ví (ona) věci minulé, a budoucích se dovtipuje: zná chytrosti řeči a výklady pohádek (podobenství): znamení a zázraky zná prvé nežli se stanou, i příběhy časů i věků. (7, 21—27. 8, 1. 3—8).

- ¹⁾ Marní zajisté jsou všickni lidé, v nichžto není známosti Boha: a kteříž z těch věcí dobrých, kteréž se vidí, nemohli poznati toho, jenž jest, aniž skutků jeho pozorující vyrozuměli, kdo by byl jejich umělým učitelem: ale měli buďto oheň, neb vítr, neb prudké povětrí, neb okolek hvězd, neb velikou vodu, neb slunce a měsíc za bohy, správce světa. V jejichžto kráse jestliže kochajíce se, za bohy měli: nechť vědí, že mnohem nad ně krásnější jest Pán jejich. Nebo zploditel krásy všecky ty věci ustanovil. Aneb jestliže jsou se divili moci a skutkům jejich, nechť z nich vyrozumějí, že kterýž ty věci učinil, silnější jest nad ně: neb pro velikost krásy stvoření zřetelně bude moci Stvořitel jejich spatřín býti. Ale však na ty ještě menší jest žaloba. . . Ale nešťastní jsou a mezi mrtvými jest naděje těch, kteříž bohy nazývají díla rukou lidských, zlato a stříbro, nálezelek umění, a podobenství živočichů, neb kámen neužitečný dílo ruky starobylé. . . Počátek zajisté modlářství jest vymyšlení model: a vynalezení jich jest zkáza života. . . Trpkou zajisté bolestí otec želeje brzo odjatého sobě syna, udělal si jeho obraz: a toho, kterýž byl tehdáž jako člověk umřel, již jako boha ctíti počal a ustanovil mezi služebníky svými slavnosti a oběti; po tom po čase, když rozmohl se ten nepravý oby-

§. 115. Sekty židovské. Působení židovství na pohany.

Od té doby, co umlklo proroctví, chovali jsou Židé se vši pečlivostí písma sv. (zákon a proroky), pokládající je za pravítko víry a náboženského života. Na místě proroků se vytvořil brzy zvláštní stav, tak řečených zákonníků, jenž si vytknuli za úlohu známost svatých písem a vyučování lidu v nich. K tomu však bylo třeba zvláštního seslání, jenž se udělovalo od nejvyššího soudu, synedrium, vzkládáním rukou. Takovouto plnomocností obdaření učitelé nazývali se později: rab, rabi, rabboni (t. j. mistři). Vzdálenost chrámu a potřeba obecného vyučování zavdaly příčinu rychlého rozšíření-se škol v zemi, tak řečených synagog, jichžto počátky ač nepatrné již v zajetí se nalézají. Tuto se shromažďovali Židé v sobotu a o slavnostech k obecné modlitbě a k čtení písma sv., z něhožto se částka ze zákona a pak i z proroků četla a od k tomu schopných, se hlásících, vykládala, k čemuž se i příhodná ponaučení připojovala. Bohoslužba chrámová se však jako druhy řádně konala.

čej, ostříhán byl ten blud jako zákon, a z poručení mocnářů ctěny jsou rytiny. . . Přivedla pak k ctění jich i ty, kteříž jsou nevědomí, řemeslníka výborná pilnost. Nebo on, chtěje se zalíbiti tomu, kdož jej najal, vynasnažil se svým uměním podobu jeho výborněji vyobraziti. Lid pak obecný krásou díla sveden jsa, toho, kterýž před časem jako člověk ctěn byl, již za boha měl. A toť jest byl života lidského klam: že lidé buďto žádosti své aneb králům sloužíce, nedílné jmeno Boží kamenům a dříví dávali. A nebylo dosti, že bloudili v známosti Boží, ale i u velikém boji nevědomosti živi jsouce, toliko a tak veliké zlé věci pokojem nazývají. Nebo buď syny své obětující, aneb skryté oběti konající aneb bdění (noční hody) plná bláznovství majíce, ani života, ani manželství čistého již neostříhají, ale jeden druhého ze závesti zabijí . . . a všecky věci smíšeny jsou, krev, vražda, krádež a lest, porušení a nevěra; nepokoj a křivá přísaha, bouření dobrých, zapomínání na Boha, zprzňování duší . . neřád a nestydatost. Nebo pocta model, kteréž se ani jmenovati nemají, všeho zlého příčina, i počátek i konec jest. (13, 1—6. 10. 14, 12, 15. 27.).

Rozšířením pak náboženského vyučování povstaly rozdílné školy. Nejznamenitější sekty byly jsou Fariseové a Saduceové.

Fariseové, dle jména tolik co oddělení (zbožností od jiných se různící), povstali za času bojů Makkabejských; a jako tito zevnitř bojovali proti násilí pohanstva Syrského, bojovali i oni proti zhoubnému vplyvu pohanské vzdělanosti řecké na náboženský život židovský. Protož se snažili všemožně, vše, co cizí a pohanské jest, od lidu vzdáliti, pokládajíce vše toto, zemí i vzduch, za nečisté. Především ale bděli nad pravým výkladem zákona, a chtějíce kročiti každému libovolnému vykládání jeho v cestu, ohradili jej mnohými ustanoveními, pilně šetříce starých z velké části nepravých a také nevčasných a z husta nerozumných podání; k tomu také kladli velkou váhu na zachovávání zevnějších obřadů a obyčejů náboženských, horlíce pro zachovávání jich touž přísností jako pro plnění daných příkazání Božích. Z počátku působili právě a zvláště za světských knížat Makkabejských; postavili se jim na odpor, když se i tito podávali vplyvu řeckého pohanství, a to tím více, ješto u lidu obecného vážnosti a moci požívali a v syne-drium většinu tvořili. S velikou opravdivostí a rozhodnou silou odporovali každému přestupku zákona a ustanovení otců; však ale an později lidská ustanovení z části nepravá a nevčasná, ba i zákonu Božímu odporující nad zákon Boží stavěli, k tomu i více litery zákona než ducha jeho šetřili, a více zevnitřní bohoslužbu než pravou zbožnost ducha a spravedlnost mysli na zřeteli měli, posléze i náboženství a vplyvu svého k dosažení sobeckých zá-měrů, k lakotě a ctižádosti nadužívali: uběhli jsou v převrácenost a pokrytství, a byli více lidu ke zkáze než k prospěchu; ač mnozí mezi nimi byli šlechetní mužové, upřímně a rozšafně smýšlející s horlivostí svou. Vůbec měli pravou víru v Boha, v nesmrtnost duše, v vzkříšení těla, v duchy a ve věčnou odplatu a trest. Jim na odpor stáli Sadduceové, berouce původ svůj v třetím století od jistého Saddoka, zákonníka, jenž popíral život věčný. Tito zavrhovali všecka podání, upírali nesmrtnost duše, vzkříšení těla a

věčnou odplatu, bytnost angelů a věřili v slepou náhodu, aniž šetřili v bohoslužbě obřadů po Mojžíšovi zavedených. K nim se přiznávali z větší části vznešenější a bohatší z lidu.

K těmto pak se přidružila později třetí sekta Essenských, jistý to druh židovských poustevníků, kteří žili na samotách, panický společný život vedouce, majíce jmění obecné, a scházíce se k společným hodům posvátným, ostatní pak čas v modlitbě, práci a rozjímání trávíce; při tom zachovávali přísnou kázeň pod představeným, nepožívajíce masa, aniž přísahajíce. —

Však ale jakož řecké pohanstvo působilo na židovstvo, nezůstalo i toto bez účinku na ono a na pohany vůbec; a v tom právě konalo světodějnou úlohu svou, že seznámilo je s vírou svou v pravého a jediného Boha a s nadějí v Messiáše zaslíbeného, ano i působilo, že mnozí se veřejně k židovství přiznali a „*proselyty*“ slouli. Byli jsou dvojího druhu; totiž proselyté brány, kteří zachovávali toliko sedmero noachických zákonů a v sobotu od práce odpočívali. Tito pak mohli s Židy přebývati, obcovati a pokládati se za schopné býti účastni blaženosti. Proselyté pak spravedlnosti slouli ti, kdož požívali všech práv židovských, spolu i měli závazky jejich. K tomu bylo třeba známosti židovského náboženství a obřízky a pak obřadu, kdežto se zcela pod vodu potápěli na znamení podrobení pod zákon, majíce při tom úmysl, že chtějí býti Židy; posléze se přinášela oběť. Takovýchto proselytů bylo množství.

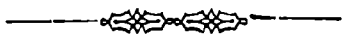
§. 116. Židé pod nadvládou Římanů. Závěrka.

Jakož u vnitř řevnivost, nesvár avražda, podobně i přispívala zevnitř zrada a lest na skáze Hasmonejských. Vnukové Aristobulovi, Hyrkan a Aristobul, hádali se o vládu. V Damašku předstoupili oba před Pompeja žádajíce, aby rozsoudil při jejich. I slíbil Pompejus, že sám do Jerusalema přijde. Než Aristobolus, který znamenal nepřízeň jeho k sobě, a netuše nic dobrého, postavil se mu válečně na odpor. I vydobyt jest Jerusalema v den sobotní, Pom-

pejus vešel do svatyně, ničeho však se nedotekl a ustanovil Hyrkana za knížete a vysokého kněze; pak kázal zdi Jerusalemské zbořiti a uložil zemi daň a odkázal ji zvláštní dohlídce Skaurovi, místodržiteli Syrie. Aristobul byl jat a musil oslaviti vítězoslávu Pompejovu. Tím však nebyl získán pokoj zemi. Slabý Hyrkan zůstavil zpravu země lstnému Idumejskému Antipaterovi. Když pak César přemohl Pompeja, uměl si Antipater pochlebenstvím získati přízeň jeho, tak že ustanoven jest za správce (procuratora) Judstva a učiněn jest občanem římským, Hyrkanovi byla ponechána toliko hodnost vysokého kněze. Antigonus ale, bratrovec Hyrkanův, vydobyl pomocí Parthův Jerusalem, uřezal ujci svému uši, aby ho učil k vysokému kněžství neschopna. Antipater již dříve byl otráven; však ale syn jeho Herodes utekl do Říma, kdežto v roku 42 př. K. od senátu slavně králem Judským ustanoven jest. Než teprv po dvou letech podařilo se mu dobýti Jerusalem; Antigonus pak stat jest v Římě. By svému vladařství dal podobu zákonitosti, pojal Mariamnu, vňučku Hyrkanovu, za manželku a snažil se, nelidskou ukrutností upevniti vládu svou. Z krvožiznivé podezřivosti vyhubil veškerý rod Makkabejských, dav otce a děda Mariamnina zabiti, bratra jejího v koupeli utopiti, posléze i ji s matkou Alexandrovou sekýrou odpravit; ano i vlastní synové jeho z Mariamny, Aristobolus a Alexander, neušli jeho podezřivosti a zavraždění jsou. Když povstal hlad v Judstvu, snažil se Herodes všeobecné nouzi lidu přispěti, než ani toto ani obnovení chrámu, který rozšířil a nádherno ozdobil, nemohlo mu lásku a přízeň lidu získati.

Zatím ale chýlila se doba přípravy ku příští Vykupitele ke konci. Národ zajisté Israelský stál pevný u víře v Hospodina a naděje zaslíbeného Vykupitele ozývala se v srdcích jeho tím mocněji, ješto již nastíněn byl obraz jeho v proroctví, a doba, v kteroužto dle proroctví měl přijíti, blížila se víc a více. Podobně i dozrálo k vykoupení pohanstvo. Čtyrtisíciletou zkušeností nabylo toho přesvědčení, že člověk sám ze sebe a sobě zůstaven nic nemůže.

Temnost bludů a neřestí, a vyplývající z této smutný stav duše i těla, vzbudily v srdcích lepší části všeobecnou touhu po vyšší pomoci s hůry, a učinilo jim vítanou víru a naději Israelských, kterou tito, ne bez řízení Božího, po veškerém světě rozptýlení, vůkol rozšiřovali. Vše toto zvěštovalo dosti zřejmě, že přišla plnost času a že blízko jest ten, „*v němž měla býti požehnána všechna pokolení země, totiž Ježíš Kristus, Spasitel světa, s nímž počíná nový věk zjevení Božího.*“

OBSAH.

Ú v o d.

	Stránka
§. 1. Ponětí náboženství	1
§. 2. Výminky pravého náboženství	2
§. 3. 1. Vlohy náboženské	3
§. 4. 2. Zjevení Boží	4
§. 5. A) Činnost Boží v zjevení	5
§. 6. B) Spůsobové zjevení Božího	6
§. 7. C) Účelové zjevení Božího	8
§. 8. Potřeba zjevení Božího	9
§. 9. Činnost člověčí v zjevení Božím	12
§. 10. Poměr zjevení Božího k času. Dějepis vůbec a zjevení Božího zvlášť	17
§. 11. Prameny dějpisu zjevení Božího	19
§. 12. Pomůcky dějpisu zjevení Božího	21
§. 13. Užitek a potřeba dějpisu zjevení Božího	21
§. 14. Rozvržení dějpisu tohoto	22

Díl I.

Dějepis zjevení Božího v starém zákoně.

§. 1. Obsah a rozvrh dějpisu zjevení Božího v starém zákoně	25
---	----

Doba I.

Prazjevení.

§. 2. Obsah, povaha a rozvržení doby této	26
§. 3. Stvoření světa vůbec	—
§. 4. Stvoření člověka zvlášť a výchování jeho	29
§. 5. Pád prvních rodičů a trest jejich	32
§. 6. Vykoupení padlého člověka. Nový směr zjevení Božího	36
§. 7. Dvojí směr lidstva po pádu. Kainité a Sethité	38
§. 8. Všeobecná zkáza mravní. Noe	41
§. 9. Potopa světa. Zachování Noe	43
§. 10. Úmluva s Noe a další osudy jeho	46
§. 11. Pomatení jazyků a rozejití-se národů	48

Doba II.

Zjevení patriarchální.

§. 12. Obsah a povaha doby této	51
---	----

I. Pohanství.

§. 13. Původ pohanství	53
§. 14. Povaha a způsobové pohanství	54
§. 15. Temné a jasné stránky pohanství	55

II. Vyvolený lid Boží.

§. 16. Úloha jeho	57
-----------------------------	----

A) Země zaslíbená.

§. 17. Jména, hranice a pohoří země této	58
§. 18. Povaha země zaslíbené	59
§. 19. Podnebí a (dřevní) úrodnost země této	61
§. 20. Přiměřenost země zaslíbené k vytknutému účeli jejímu	62
§. 21. Původní obyvatelé země zaslíbené	64

B) Vyvolený národ.

§. 22. Původ jeho	65
-----------------------------	----

I. Abraham.

§. 23. Povolání Abrahama	66
§. 24. Další osudy Abrahamovy	67
§. 25. Úmluva Boží s Abrahamem	70
§. 26. Obnovení a ztvrzení úmluvy	72
§. 27. Utvrzení Sárovy ve víře a předpovědění zkázy měst Sodomských	74
§. 28. Zkáza Sodomy a zachování Lota	77
§. 29. Isáka narození a obětování	78
§. 30. Smrt Sárovy a poslední dny Abrahamovy	81
§. 31. Abrahamova povaha a postavení jeho v dějstvu zjevení Božího	83

II. Isák.

§. 32. Synové Isákovi	84
§. 32. Isákovo putování	85
§. 34. Isákovo požehnání	86
§. 35. Povaha Isákova a poměr jeho k zjevení Božímu	89

III. Jakob.

§. 36. Útěk Jakobův do Mesopotamie	91
§. 37. Jakobovo přebývání v Mesopotamii	92
§. 38. Návrat Jakobův do Kanán — zápas jeho s Hospodinem	94

IV. Josef.

§. 39. Mládí Josefovo v domě otcovském	97
§. 40. Josefovo snižení	99
§. 41. Josefovo povýšení	100
§. 42. Josef a bratři jeho v Egyptě	102
§. 43. Přestěhování se Israele do Egypta	105
§. 44. Poslední dny Jakubovy a Josefovy	108
§. 45. Povaha Jakubova a Josefova a postavení jejich ve zjevení Božím	110

Doba III.

Zjevení Mojžíšovo.

§. 46. Přehled a význam doby této	112
§. 47. Egypt	113
§. 48. Utiskování Israelských. Zachování a vychování Mojžíše	114

	Stránka
§. 49. Povolání Mojžíše	116
§. 50. Mojžíš a Aron před Faráonem	119
§. 51. Vyjití z Egypta	121
§. 52. Cesta k Sinai	123
§. 53. Úmluva Boží s lidem a desatero Božích přikázání	127
§. 54. Nevěrnost lidu	131
§. 55. Zřízení bohoslužby lidu vyvoleného. Posvátná místa	134
§. 56. Posvátné osoby	136
§. 57. Posvátná jednání. Oběti	138
§. 58. Posvátné doby. Slavnosti	140
§. 59. Jiná náboženská ustanovení	142
§. 60. Ztvrzení zákona sliby a pohrůžky	145
§. 61. Putování od hory Sinai až na pomezí země zaslíbené	146
§. 62. Vyslání vyzvědačů	147
§. 63. Bloudění po poušti a další osudy Israelských	149
§. 64. Dobyty východo-jordánské Palestiny. Balám	151
§. 65. Poslední řeči Mojžíšovy	153
§. 66. Postavení Josue na místě Mojžíšovu	155
§. 67. Povaha Mojžíšova a postavení jeho v zjevení Božím	156
§. 68. Knihy Mojžíšovy	159

Doba IV.

Zjevení prorocké.

§. 69. Přehled a rozvržení doby této	161
--	-----

Oddělení I.

Věk Josue.

§. 70. Právo Israelských na zemi zaslíbenou	162
§. 71. Josue. Vejití do země zaslíbené	163
§. 72. Vydobytí západo-jordánské země	165
§. 73. Pokračování	167
§. 74. Rozdělení země zaslíbené. Smrt Josue	168
§. 75. Povaha Josue a postavení jeho v theokracii	169

Oddělení II.

Věk soudců.

§. 76. Povaha věku tohoto	171
§. 77. Soudcové a činy jejich	173
§. 78. Ruth	177

Oddělení III.

Věk králův.

Okres I.

Od Samuele až do rozdělení říše.

§. 79. Přehled a povaha okresu tohoto	178
§. 80. Heli a Samuel	179
§. 81. Saulove vyvolení a zavržení	181
§. 82. Davidova škola utrpení. Smrt Saulova	183
§. 83. Dosednutí Davidovo na trůn a vláda jeho	186
§. 84. Davidův pád, pokání a trest	188
§. 85. Poslední doby Davidovy	191
§. 86. Povaha Davidova, jeho žalmy a postavení v bohovládě	194

§. 87. Šalomounovo dosednutí na trůn a panování	205
§. 88. Stavění a posvěcení chrámu	206
§. 89. Sláva a pád Šalomouna	208
§. 90. Postavení theokratické Šalomouna a spisy jeho	210

Okres II.

Od rozdělení říše až do obnovení jí.

§. 91. Povaha a přehled událostí věku tohoto	216
§. 92. Roztržení říše. Přehled dějin následujících obou říší	217
§. 93. Stav náboženský a mravní Židů v době této	226

Proroci.

§. 94. O prorocích vůbec	228
------------------------------------	-----

I. Proroci před zajetím.

§. 95. Eliáš	229
§. 96. Eliseus	232
§. 97. Jonáš	233
§. 98. Amos, Oseáš a Joel	235
§. 99. Isaiáš a Micheáš	237

II. Proroci za časů zajetí.

§. 100. Náhum, Habakuk, Sofoniáš, Jeremiáš	246
--	-----

Zajetí.

§. 101. A) Zajetí Assyrské	251
§. 102. B) Zajetí Babylonské	253

III. Proroci v zajetí.

§. 103. Baruch a Ezechiel	255
§. 104. Daniel. Činnost jeho za času Nabuchodonozora	257
§. 105. Daniel za časů Balthasara a Daria	260

Okres III.

Od obnovení říše Judské až ku příští Krista Pána.

§. 106. Obsah a přehled okresu tohoto	263
---	-----

Židé pod nadvládou Perskou.

§. 107. Návrat ze zajetí a stavení chrámu. Zorobabel a Ezdreáš	264
§. 108. Nehemiáš	266

Proroci po zajetí.

§. 109. Aggeus, Zachariáš a Malachiáš	267
§. 110. Kniha Job	270

Židé pod nadvládou řeckou.

§. 111. Alexander V. a Ptolomejští. Eklesiastikus	272
§. 112. Protivenství Židů pod Syrskými. Hrdinství Israelských	277
§. 113. Makkabejští či Hasmonejští	279
§. 114. Vplyv řecké vzdělanosti na Židy. Kniha moudrosti	282
§. 115. Sekty židovské. Působení židovství na pohany	286
§. 116. Židé pod nadvládou Římanů. Závěrka	288

- Navrátil K. B.**, Řeč u příležitosti prvního sv. přijímání školních dětí. S povolením Nejdůstojnějšího kníž. arcibiskupského Ordinariátu Pražského. Za 12 kr.
- Nebe a země klíč**, aneb, všesrozumitelní počátkové učení o nebi a o zemi. Od P. A. V. Hnojka. Druhé rozmnožené a poopravené vydání. Za 42 kr.
- Pavel a Virginia**. Z francouzského Bernardina de Saint-Pierre přeložil P. O. Druhé vydání. Skvostně vázaná se zlatou ořízkou a čtyřmi v oceli rytými obrázky za 96 kr., v obálce s jedním obrázkem za 42 kr.
- Pečírka Jos. Dr.**, Domácí lékař. Učení o těle člověka ve stavu zdravém a chorobném. Za 1 zl. 20 kr.
- Klíček štěpařský pro žáky národních škol. Druhé rozmnožené vydání. Za 28 kr.
- Podstránský**, Kytka z průpovědek a z přísloví pořádkem katechismu vázaná pro mládež a pěstouny její. Druhé, rozmnožené vydání za 12 kr.
- Pomník** studentstva pražského. Památky legií studentských od r. 1648—1848. S vyobrazením pomníku. Za 30 kr.
- Rozum J. V.**, Bůh co činí, dobře činí! Povídka pro lid a mládež. Dle K. Salzmann. Za 36 kr.
- Ezop, mudrc v otroctví. Pro naši milou mládež. Druhé rozmnožené vydání. Se čtyřmi obrázky. Za 22 kr.
- Krasořečenky. Ku prospěchu mládeže v národních školách. Za 12 kr.
- Krasořečník ku prospěchu mládeže gymnasiálních a reálních škol. Druhé od vys. c. k. ministerstva vyučování schválené vydání. Velký za 72 kr., malý za 28 kr.
- Rezac Fr.**, Pobožnosti k časům i dnům posvátným, týkající se tajemství trojjediného Boha a služebností svaté církve katolické. S obrázkem. V snížené ceně za 64 kr.
- Šmída Krištofa veškery spisy** pro mládež a přátele její. Dle posledního původního vydání přeložil Dr. J. Pečírka. Posud vyšlo 44 svazků. Svazek po 22 kr.
- Štule V.**, Renan a pravda, čili úvahy o knize Renanově „Život Ježíšův“. Za 60 kr.
- Úvod do zemězpytu**, čili prostonárodní výklad všelikých proměn a převratů, s nimiž naše země se potkala, prvé než nynější své tvářnosti dosáhla. Podal F. S. Kodým. S dřevoryty a zeměznaleckou mapou Čech, Moravy a části Slezska. Za 42 kr.
- Zlatodol** aneb zpustlá vesnice obnovená farářem, učitelem a manželkou jeho. Prací F. Svobody. Za 22 kr.